

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO

VIEŠOJO SAUGUMO AKADEMIJA

VISUOMENĖS SAUGUMAS IR VIEŠOJI TVARKA (23)

Mokslinių straipsnių rinkinys

PUBLIC SECURITY AND PUBLIC ORDER (23)

Scientific articles

Kaunas 2019

VISUOMENĖS SAUGUMAS IR VIEŠOJI TVARKA (23)

Mokslinių straipsnių r i n k i n y s

Redaktorių kolegija:

Atsakingasis redaktorius

Prof. dr. Rūta Adamonienė, Mykolo Romerio universitetas, Lietuva

Atsakingojo redaktoriaus pavaduotoja

Doc. Dr. Aurelija Pūraitė, Mykolo Romerio universitetas, Lietuva

Vykdytysis redaktorius

Doc. Dr. Algirdas Muliarčikas, Mykolo Romerio universitetas, Lietuva

Nariai:

Prof. Dr. Saulius Greičius, Mykolo Romerio universitetas, Lietuva

Prof. Dr. Birutė Pranevičienė, Mykolo Romerio universitetas, Lietuva

Prof. hab. dr. Žaneta Simanavičienė, Mykolo Romerio universitetas, Lietuva

Prof. Dr. Vaiva Zuzevičiūtė, Mykolo Romerio universitetas, Lietuva

Prof. Dr. Orekhova Tatjana Viktorovna, DIA Ekonomikos Akademija, Bulgarija

Prof. Dr. Mihaela Gavrilă, Sapienza universitetas, Italija

Prof. Dr. Ligita Šimanskienė, Klaipėdos universitetas, Lietuva

Prof. Dr. Piotr Bogdalski, Ščyto Policijos Akademija, Lenkija

Prof. Dr. Saulė Petronienė, Kauno Technologijos universitetas, Lietuva

Prof. Dr. Martina Blaškova, Žilinos Universitetas, Slovakija

Prof. Dr. Tatjana Polajeva, EuroAcademija, Estija

Prof. Dr. Andrea Fischbach, Munsterio universitetas, Vokietija

Prof. Dr. Nino Abesadze, Ivane Javakhishvili Tbilisio Valstybinis universitetas, Gruzija

Prof. Dr. Shaibakova Liudmila Faritovna, Uralo valstybinis ekonomikos universitetas, Rusijos Federacija

Doc. Dr. Pablo De Diego Angeles, UNED (Nacionalinis nuotolinio mokymo universitetas), Ispanija

Doc. Dr. Larisa Kapranova, Pryazovskyi valstybinis Technikos universitetas, Ukraina

Doc. Dr. Andrej Sotlar, Mariboro universitetas, Slovenija

Doc. Dr. Laima Ruibytė, Mykolo Romerio universitetas, Lietuva

Doc. Dr. Jekaterina Kartašova, Middlesex universitetas, Didžioji Britanija

Doc. Dr. Loreta Bukšnytė –Marmienė, Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva

Doc. Dr. Gintaras Žilinskas, Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva

Doc. Dr. Tiina Koivuniemi, Policijos universiteto kolegija, Suomija

Doc. Dr. Cristian-Eduard Stefan, Policijos “Alexandru Ioan Cuza” Akademija, Rumunija

Doc. Dr. Violeta Vasiliauskienė, Mykolo Romerio universitetas, Lietuva

Dr. Laetitia Langlois, Angers universitetas, Prancūzija

Dr. Jonas Jonušas, Kauno technologijos universitetas, Lietuva

Dr. Rasa Dobrzinskienė, Mykolo Romerio universitetas, Lietuva

Dr. Lienite Litavniece, Rezeknes Technologiju Akademija, Latvija

Dr. Andrzej Wawrzusiszyn, Pasieniečių mokymo centras, Lenkija

Dr. Paulo Fernando Violante de Oliveira, Lisabonos universitetas NOVA, Portugalija

Lekt. Chiok Phaik Fern, Jalan universitetas, Malaizija

Lekt. Uno Traat, Estijos Saugumo mokslų akademija, Estija

Redaktorių kolegija patvirtinta Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo akademijos Tarybos posėdyje 2018-12-10.

Mokslinių straipsnių rinkinys leidžiamas Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo akademijoje nuo 2008 m.

Kiekvieną straipsnį recenzavo 2 atitinkamos srities mokslininkai vadovaujantis anonimiškumo principu.

Autorių straipsnių kalba netaisyta.

Mokslo straipsnių rinkinio VISUOMENĖS SAUGUMAS IR VIEŠOJI TVARKA

Redaktorių kolegijos 2019 m. gruodžio 10 d. posėdžio nutarimu leidinys rekomenduotas spausdinti.

Visos leidinio leidybos teisės saugomos. Šis leidinys arba kuri nors jo dalis negali būti dauginami, taisomi ar kitu būdu platinami be leidėjo sutikimo.

Žurnalas referuojamas EBSCO Publishing, Index Copernicus tarptautinėse duomenų bazėse

Adresas:

Mykolo Romerio universiteto

Viešojo saugumo akademija

V. Putvinskio g. 70, LT- 44211 Kaunas

El.paštas ysa@mruni.eu

Address:

Mykolas Romeris University

Academy of Public Security

V. Putvinskio g. 70, LT- 44211 Kaunas

E-mail ysa@mruni.eu

Public Security and Public Order (23)

Scientific articles

Editorial Board

Editor-in-Chief

Prof. Ph.D. Rūta Adamonienė, Mykolas Romeris University, Lithuania

Deputy Editor-in-Chief

Assoc. Prof. Ph. D. Aurelija Pūraitė, Mykolas Romeris University, Lithuania

Executive Editor

Assoc. Prof. Ph. D. Algirdas Muliarčikas, Mykolas Romeris University, Lithuania

Members:

Prof. Ph. D. Saulius Greičius, Mykolas Romeris University, Lithuania

Prof. Ph. D. Birutė Pranevičienė, Mykolas Romeris University, Lithuania

Prof. hab. Ph. D. Žaneta Šimanavičienė, Mykolas Romeris University, Lithuania

Prof. Ph. D. Vaiva Zuzevičiūtė, Mykolas Romeris University, Lithuania

Prof. Ph. D. Orekhova Tatjana Viktorovna, DIA Academy of Economics, Bulgaria

Prof. Ph. D. Mihaela Gavrilă, Sapienza University, Italy

Prof. Ph. D. Ligita Šimanskienė, Klaipėda University, Lithuania

Prof. Ph. D. Piotr Bogdalski, Police Academy in Szczytno, Poland

Prof. Ph. D. Saulė Petronienė, Kaunas University of Technology, Lithuania

Prof. Ph. D. Martina Blaškova, Žilina University, Slovakia

Prof. Ph. D. Tatjana Polajeva, EuroAcademy, Estonia

Prof. Ph. D. Andrea Fischbach, Munster university, Germany

Prof. Ph. D. Nino Abesadze, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia

Prof. Ph. D. Shaibakova Liudmila Faritovna, Ural State University of Economics, Russian Federation

Assoc. Prof. Ph. D. Pablo De Diego Angeles, UNED (National Distance Learning University), Spain

Assoc. Prof. Ph. D. Larisa Kapranova, Pryazovskiy State Technical University, Ukraine

Assoc. Prof. Ph. D. Andrej Sotlar, University of Maribor, Slovenia

Assoc. Prof. Ph. D. Laima Ruibytė, Mykolas Romeris University, Lithuania

Assoc. Prof. Ph. D. Jekaterina Kartašova, Middlesex University, London, Great Britain

Assoc. Prof. Ph. D. Loreta Bukšnytė –Marmienė, Vytautas Magnus University, Lithuania

Assoc. Prof. Ph. D. Gintaras Žilinskas, Vytautas Magnus University, Lithuania

Assoc. Prof. Ph. D. Tiina Koivuniemi, Police University College, Finland

Assoc. Prof. Ph. D. Cristian-Eduard Stefan, Police Academy “Alexandru Ioan Cuza”, Romania

Assoc. Prof. Ph. D. Violeta Vasiliauskienė, Mykolas Romeris University, Lithuania

Ph. D. Laetitia Langlois, Angers University, France

Ph. D. Jonas Jonušas, Kaunas University of Technology, Lithuania

Ph. D. Rasa Dobržinskienė, Mykolas Romeris University, Lithuania

Ph. D. Lienite Litavniece, Rezekne Academy of Technologies, Latvia

Ph. D. Andrzej Wawrzusiszyn, Border Guard Training Center, Poland

Ph. D. Paulo Fernando Violante de Oliveira, NOVA University of Lisbon Portugal

Lect. Chiok Phaik Fern, Jalan University, Malaysia

Lect. Uno Traat, Estonian Academy of Security Sciences, Estonia

Each article is reviewed by 2 scientists, at least one of them, following the principle of blind reviewing.

Scientific articles have been published since 2008.

Database

The journal is listed in the EBSCO Publishing [International Security & Counter-Terrorism Reference Center], Index Copernicus International.

© Mykolas Romeris universiteto

Viešojo saugumo akademija, 2019

TURINYS/ CONTENT

Sarunas Babicius, Nikolaj Dobrzinskij, Rasa Dobrzinskiene	3
STUDY OF THE CONTAMINATION OF THE TERRITORY OF THE REPUBLIC OF LITHUANIA WITH UNEXPLODED EXPLOSIVES	
LIETUVOS RESPUBLIKOS TERITORIJOS UŽTERŠTUMO NESPROGUSIAIS SPROGMENIMIS TYRIMAS	
Daiva Bereikienė, Tomas Gagys, Jūratė Ramanauskaitė	17
GREITO PROCESO ADMINISTRACINIŲ GINČŲ KOMISIJOJE KORELIACIJA SU ASMENS TEISE Į TEISINGĄ PROCESĄ	
THE RIGHT TO FAST CASE TRIAL IN ADMINISTRATIVE DISPUTE COMMISSION CORRELATION WITH INDIVIDUALS RIGHT TO DUE PROCESS	
Greta Česnaitytė	33
GAMINIŲ IR (AR) PAKUOČIŲ ATLIEKŲ SUTVARKYMO ĮRODANČIŲ DOKUMENTŲ IŠRAŠYMO TEISINIO REGLAMENTAVIMO YPATUMAI IR PROBLEMINIAI ASPEKTAI	
FEATURES AND PROBLEMATIC ASPECTS OF LEGAL REGULATION OF ISSUING DOCUMENTS PROVING THE MANAGMENT OF PRODUCT AND/OR PACKAGING WASTE	
Egidijus Jokūbaitis, Inga Žilinskienė	51
JŪRŲ REISŲ TAIKANT DVI SKIRTINGAS LAIVYBOS SISTEMAS EKONOMINIS VERTINIMAS	
ECONOMIC EVALUATION OF TWO DIFFERENT SHIPPING SYSTEMS	
Paulo Fernando Violante de Oliveira, Danguolė Seniutienė	63
DOMESTIC VIOLENCE: BRIEF DESCRIPTION OF THE BRAZILIAN AND PORTUGUESE REALITY	
SMURTAS ARTIMOJE APLINKOJE: BRAZILIJOS IR PORTUGALIJOS ATVEJO PRISTATYMAS	
Giedrė Paurienė	77
POLICIJOS ORGANIZACIJOS KULTŪROS SAMPRATA	
CONCEPT OF POLICE ORGANIZATION'S CULTURE	
Violeta Riazanova, Inga Žilinskienė	88
TRANSPORTAVIMO PLĖTROS EKSPERTINIS VERTINIMAS: ATVEJO ANALIZĖ	
A CASE STUDY ON EXPERT EVALUATION ON THE DEVELOPMENT OF TRANSPORTATION	

Zaneta Simanavičienė, Aida Navikaite – Varanavičienė 99
THEORETICAL INVESTIGATION OF EHEALTH VALUE PERCEPTION

TEORINĖ E.SVEIKATOS VERTĖS SUVOKIMO APŽVALGA

Zaneta Simanavičienė, Aida Navikaite – Varanavičienė 109
FACTORS INFLUENCING CUSTOMER BEHAVIOUR IN EHEALTH USE

VEIKSNIAI, DARANTYS ĮTAKĄ RENKANTIS NAUDOTI E.SVEIKATOS PRIETAISUS
IR PASLAUGAS

Vilma Tubutienė, Gabrielė Norvaišaitė 119
PASITIKĖJIMO VIETOS SAVIVALDOS INSTITUCIJOMIS VEIKSNIŲ RAIŠKA:
ŠIAULIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS ATVEJIS

FACTORS OF LOCAL AUTHORITIES RELIABILITY: THE CASE OF ŠIAULIAI
DISTRICT MUNICIPALITY

Evelina Viduoliene 144
INDIVIDUAL AND FAMILY FACTORS RELATED TO CHILD'S POTENTIAL
PHYSICAL AND EMOTIONAL ABUSE

SU POTENCIALIA FIZINE IR EMOCINE VAIKO PRIEVARTA SIEJAMI
INDIVIDUALŪS IR ŠEIMOS VEIKSNIAI

STUDY OF THE CONTAMINATION OF THE TERRITORY OF THE REPUBLIC OF LITHUANIA WITH UNEXPLODED EXPLOSIVES

Sarunas Babicius¹

¹ *General Jonas Žemaitis Military Academy of Lithuania
Silo St 5A, LT-10322, Vilnius, Lithuania
E-mail: Sarunas.Babicius@mil.lt*

Nikolaj Dobrzinskij²

² *General Jonas Žemaitis Military Academy of Lithuania
Silo St 5A, LT-10322, Vilnius, Lithuania
Telephone: +3705210 3553
E-mail: Nikolaj.Dobrzinskij@lka.lt*

Rasa Dobrzinskiene³

³ *Department of Humanities of Public Security Academy of Mykolas Romeris University
V. Putvinskio St 70, LT-44211 Kaunas
Telephone: +37037303669
E-mail: rasa.dobrzinskiene@mru.eu*

DOI: 10.13165/PSPO-19-23-01

Annotation. These days, contamination of the territory of Lithuania with explosives is still a relevant issue, because even though it has been more than 70 years since the war is over, the Explosive Ordnance Disposal Company of the Juozas Vitkus Engineer Battalion often has to collect and neutralize the explosives remaining from war. The article discusses the larger battles of the First and Second World War and the Wars of Independence, and the locations of former Russian military bases as possible causes of explosive contamination in the territory of Lithuania. The dynamics of emergency calls and explosives found in the period between 2007 and 2017 was also reviewed, confirming the relevance of the problem. Maps of the contamination of the territory of Lithuania, battles that took place and places of former Russian military bases have been prepared. They prove that the First and Second World War and the Wars of Independence as well as the locations of Russian troops' deployment are indeed the main causes of explosive contamination of the territory of Lithuania. The article also presents and discusses the influence of climate on explosives being raised to the surface of the ground. What is more, a weak relationship between the number of calls to deminers, and an average relationship between the depth of ground freezing and the index of construction work performed are established.

Keywords: explosives, territory, contamination, threat.

INTRODUCTION

There are often reports of explosions that sometimes even take human lives, in countries where no hostilities are taking place at the time. In one case, it could be human error in dealing with explosives or even terrorist acts by hostile citizens. But there are also explosions caused by explosive remnants of war, and Lithuania is no exception. Lithuania's geographical position

---

between eastern and Western Europe and the fact that it is on the way to the ports of the Baltic Sea made it a transition area for several fronts during the First and Second World Wars. This means that there were many military battles in our territory. Occasionally a fired projectile of an artillery or a mortar or a dropped aerial bomb would not explode. In addition, several military bases were deployed in Lithuania, which became the main targets during the war. As ammunition dumps would be blown up, explosives would sometimes scatter around the area. And sometimes, as troops would be pulling out of Lithuanian territory in a hurry, some of the ammunition would simply be dropped or blown up. Such a legacy of the First and Second World War and occupations poses a major threat to our society. Unexploded projectiles or other explosives found on farms and construction work sites halt infrastructure development, construction or agricultural work. In rare cases, negligent handling of an accidentally detected explosive results in loss of human life. Attention is also drawn to the fact that decaying explosives affected by environmental conditions contaminate the soil and groundwater¹, which is why soil contamination with explosives is still a relevant problem in Lithuania even today, as it is not known where and how many explosives could be found. Explosives found while performing ordinary daily works in the country reveal that explosive contamination is still relatively high and may take many years to neutralize.

The aim of the article is to identify areas most densely contaminated with explosives in Lithuania.

Objectives:

1. To identify the locations of major battles and deployed military bases in Lithuania as major causes of explosive contamination.
2. To investigate the explosive contamination of the territory of Lithuania.
3. To evaluate the correlation between the number of emergency calls for deminers between March and April and the depth of soil freezing during that period.
4. To evaluate the correlation between the number of emergency calls for deminers and the construction work index.

The **object** of the study is the explosive contamination of the territory of Lithuania.

Study methods: The methods of statistical analysis and document analysis have been applied to data evaluation and analysis.

---

¹ Buller, M. F. Romanko, T. V. Mezhevich G. V., Robotko V. A. 2014, *Екологічні ризики тривалого зберігання піроксидних порохів*. Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського. Випуск 4/2014 (87).

CAUSES OF EXPLOSIVE CONTAMINATION IN THE TERRITORY OF LITHUANIA

World wars and various other military conflicts have intensified in Europe and on other continents, resulting in areas being contaminated with explosives and other munitions. The cause of this contamination can be battles or minefields, prepared for the defence, or even hastily destroyed ammunition dumps to prevent them from being used by enemies. In this regard, two groups of explosive remnants of war are distinguished:

- "Unexploded ordnance means explosives which have been loaded, loaded with detonating fuses or otherwise prepared for use in an armed conflict. They could have been shot, planted, fired or set to explode but did not explode"²;

- "Abandoned explosives mean explosives not used in an armed conflict and abandoned or discarded by one of the parties to the conflict and no longer under the control of the abandoning or disposing party. Explosives that are left unexploded may be loaded, with a detonating fuse, or otherwise prepared for use or unloaded and unprepared"³.

These concepts distinguish the two main causes of explosive contamination. The first concept defines explosives that were prepared or even used in battles or other conflicts, but either has not worked or has not exploded, as one of the causes of explosive contamination. And the second concept gives a second possible cause of contamination - explosives would sometimes be stored and kept, but for some reason would not be used, and would thus be either left or discarded.

When considering the reason for the occurrence of explosives due to the battles that took place on the territory of Lithuania, account should be taken of the battles of the First and Second World War, in which various standard explosives were used. In the summer of 1914, starting with the very first days of First World War, Lithuania found itself in an area of intense battles⁴. Artillery guns and mortars were also used during the Wars of Independence that took place after the First World War, from 1918 to 1920. It can also be seen that aerial bombs were also used.

During the Second World War, when the territory of Lithuania was located between two fronts, various large-scale battles took place here. During said battles, a wide range of explosives, such as artillery, mortars and aerial bombs, were used. As the Germans invaded the East and the Soviets attacked at the end of Second World War, there were many tank battles

---

² Protocol on Explosive Remnants of War to the Convention of 1980 of the United Nations on Prohibitions or Restrictions on the Use of Certain Conventional Weapons which may be deemed to be Excessively Injurious or to have Indiscriminate Effects (Protocol V), 2004

³ Idem.

⁴ *Pirmasis pasaulinis karas*, <https://www.vle.lt/Straipsnis/Pirmasis-pasaulinis-karas-5007>.

and artillery attacks taking place in the territory of Lithuania. Evaluating the areas of the Wars of Independence and the Second World War (see Figure

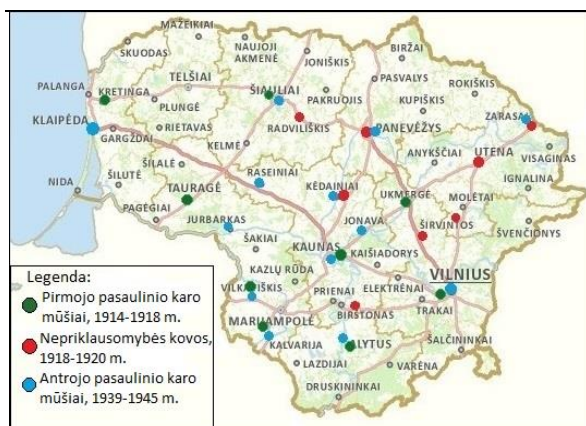
Figure 1. Larger battles that took place in Lithuania (Green - battles of First World War, blue - Wars of Independence, red - battles of Second World War)

Figure 2. "Rusijos karinių pajėgų išsidėstymas Lietuvoje" ("Location of Russian troops in Lithuania"), Surgailis, 2005, p. 99.

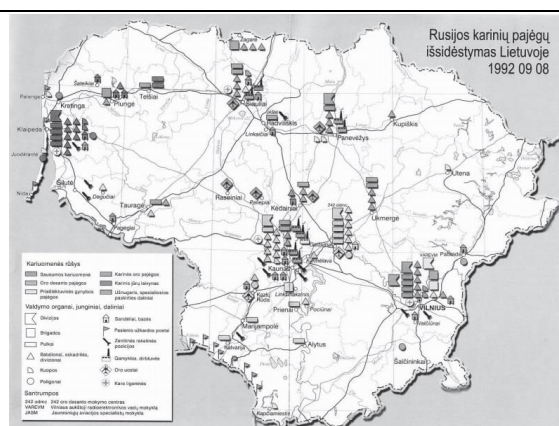
green dots signify the battles of the First World War, red dots signify and blue dots signify the battles of the Second World War), it can be seen that the main battles of both World Wars are distributed across the entire territory of Lithuania. Fewer battles took place at the northern and southern borders of the country.

As mentioned above, not only explosives used in battles, but also war ammunitions left behind or discarded for some time are the cause of explosive contamination of the area. After the Second World War, Russian troops were stationed in Lithuania. Units of the occupying party occupied about 1.2% of Lithuania's territory, i.e. 68 thousand ha. This included various military bases, warehouses, military polygons scattered all over Lithuania (see Figure 2): Coast Guard Division, located in Klaipėda and Telšiai; Airborne Division, located in Alytus, Kaunas, Marijampolė and Kalvarija; Jet fighter-Bomber Regiment in Šiauliai; Motorized Riflemen Division in Vilnius and Ukmergė; Training Airborne Division in Jonava; Heavy Artillery Regiment in Plungė; Rocket artillery Regiment in Telšiai; Warehouse in Pabradė and others. In addition, large stores of fuel, clothing and ammunition were deployed in Kazlų Rūda, Pagėgiai, Kaunas and Klaipėda. A number of military sites and even explosives depots were deployed in densely populated areas in Vilnius⁵. Thus, military units were most numerous in Kaunas and Kaunas District, Vilnius, Klaipėda, Šiauliai, Jonava and Panevėžys and the surrounding areas. The lowest number was located in north-eastern Lithuania.

⁵ Surgailis, G. (2005). *Rusijos kariuomenės išvedimas 1990–1993*. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija.

Figure 1. Larger battles that took place in Lithuania (Green - battles of First World War, blue - Wars of Independence, red - battles of Second World War)

Figure 2. "Rusijos karių pajėgų išsidėstymas Lietuvoje" ("Location of Russian troops in Lithuania"), Surgailis, 2005, p. 99.

In conclusion, military conflicts have long-term consequences even after they are over. Dangerous explosives, whether left unexploded or not, pose a threat to the civilian populations of those countries even at a time when they are no longer expected to be encountered. Sources indicate that either battles took place or troops have been deployed in almost entire territory of Lithuania, so even today it is still possible to find them in certain areas of former military bases or locations of various battles.

STUDY METHODOLOGY

Data on explosive contamination of the territory of Lithuania were obtained from the archive of Explosive Ordnance Disposal Company (SNK) of the Juozas Vitkus Engineer Battalion. Content analysis of statistical documents was chosen as the data collection method: "Document content analysis is a formalized way of examining documents highlighting the characteristics of the text and providing their content assessment based on the calculation of features that are relevant to the researcher and which can be generalized".⁶The Explosive Ordnance Disposal Company (SNK) Database collects and stores data on calls in the territory of Lithuania when explosives are found. The period between 2007 and 2017 was chosen for the study used in this work. Non-maritime territory of Lithuania was chosen, except for existing polygons. Since the Explosive Ordnance Disposal Company (SNK) is the only body to neutralize the explosives found, the whole territory of Lithuania can be considered as the sample

⁶ Kardelis, K. (2016). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras.

of the study. The data obtained were processed by *MS Excel* by sorting them out by year and month; by districts of Lithuania; by a type of explosives; by the number of emergency calls; by the amount of explosives found. The quantity of explosives found during the selected period is divided according to the administrative division of Lithuania. For the purposes of calculating the density of explosive contamination of each administrative unit, i.e. the quantity of explosives found per one hundred square kilometres of the area, the quantities of explosives for each year of the survey period shall be summed by area and divided by the area of a certain administrative unit and then multiplied by 100:

$$A = \frac{(b_1 + \dots + b_{11})}{c} \times 100, \quad (1)$$

where: A - density of explosive contamination, number of explosives in 100 sq. km.;

b₁, b₁₁ - amount of explosives found in the period of the years in question, pcs.;

c - area of the territory, sq. km.

As there is no officially approved scale for explosive contamination in Lithuania, the study found that: slight contamination - 10 or less explosives per 100 sq. km.; moderate contamination - from 10 pcs. to 100 pcs. per 100 sq. km.; heavy contamination - 100 and more pcs. of explosives per 100 sq. km.

Based on Lithuania's administrative division, six major cities are distinguished: Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys and Alytus. As a result, we will calculate the density of explosive contamination in regions of smaller area per square kilometre, that is, using the first formula, but without multiplying by a hundred.

Based on the obtained results a map of the intensity of explosive contamination of administrative units of the territory of Lithuania according to the set scale is drawn. By comparing the created map with the maps of battlefields of the First and Second World War and location of dislocation of Russian military bases provided in the theoretical part, the relationship between explosive contamination and the possible causes of explosive contamination are sought, i.e. the assumptions are made.

The study examines the factors affecting the exposure to unexploded ordnance in the territory of Lithuania. It is assumed that the area's vegetation and the landscape is associated with explosives detection. Meanwhile, the other three factors - climate, depth of explosive and

land use - are interrelated. To check the influence of the climate factor on the number of calls, the data of the average temperature in January and the maximum depth of ground freezing is taken from the database of the Lithuanian Department of Statistics and compared with the number of calls to explosive sites in March and April. The data of March and April shall be taken presuming that the frost is no longer in the soil at that time.

When examining the factor of the depth of explosive, the seasonality of emergency calls is reviewed. Daily work in winter and spring penetrates the surface of the ground in different ways. Monthly averages of emergency calls over the period from 2007 to 2017 are taken to determine seasonality:

$$D = \frac{e}{f}, \quad (2)$$

where: D - monthly average of emergency calls, pcs.; e - sum of emergency calls for the respective month of 2007-2017, pcs.; f - the number of years.

Next, when examining the land use factor, the dynamics of the number of calls is compared with the completed construction works, the data of which is also taken from the database of the Lithuanian Department of Statistics. This comparison will show the possible dependence of emergency calls to a found explosive site on the construction works taking place in Lithuania. Lithuania has always been an agricultural land, so agricultural work moves the surface of the country's soil every year. Meanwhile, works related to infrastructure development moves deeper layers of the soil's surface. By comparing the number of calls to explosives sites with the depth of ground freezing and the index of construction works performed, a correlation coefficient is calculated which shows the statistical relationship between these variables. The correlation coefficient is calculated by *Excel* using the formula:

$$\text{Correl}(X, Y) = \frac{\sum(x-\bar{x})(y-\bar{y})}{\sqrt{\sum(x-\bar{x})^2 \sum(y-\bar{y})^2}}, \quad (3)$$

where: Correl (X, Y) – correlation coefficient; $\bar{x}$ and $\bar{y}$ – sample mean.

This coefficient is always in the range [-1,1]. When the correlation coefficient is obtained, the strength of the connection is analysed.

DENSITY OF THE EXPLOSIVE CONTAMINATION IN THE TERRITORY OF LITHUANIA DURING 2007–2017

The Explosive Ordnance Disposal Company of the Engineer Battalion is the only unit engaged in the neutralization of explosives found in the territory of Lithuania. In the diagram (see Figure 3.), the sum of calls and quantities of explosives found shows that both quantities change proportionally between 2007 and 2017. Deminers were called 1014 times in 2007 and 7150 pieces of various explosives were found, and in 2017 deminers we called 923 times and 5218 pieces of explosives were neutralized. In addition, 14248 explosives were neutralized in 2013, and the number of calls increased significantly in 2014, from 985 calls in 2013 to 1416 calls in 2014. It can be concluded that the problem of explosive contamination is still relevant in Lithuania. The study then examines which areas are most contaminated with explosives and what is the relationship between contamination and its causes.

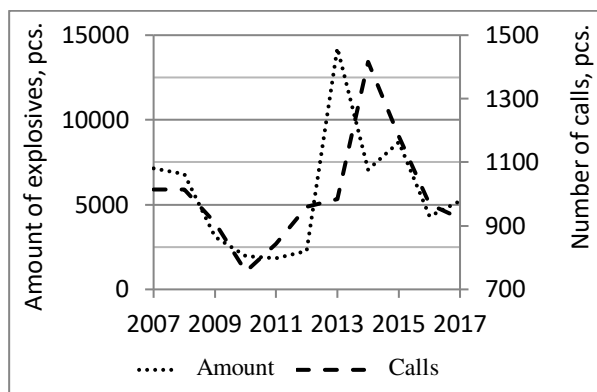
According to the Lithuanian administrative division, the quantities of explosives found are unevenly distributed: several areas can be distinguished, with significantly small or big quantities. Explosive contamination is unevenly distributed in Lithuania (see Figure Figure 4. Having compared this map with the map of larger battles that took place on the territory of Lithuania (see

Figure 1. Larger battles that took place in Lithuania (Green - battles of First World War, blue - Wars of Independence, red - battles of Second World War)

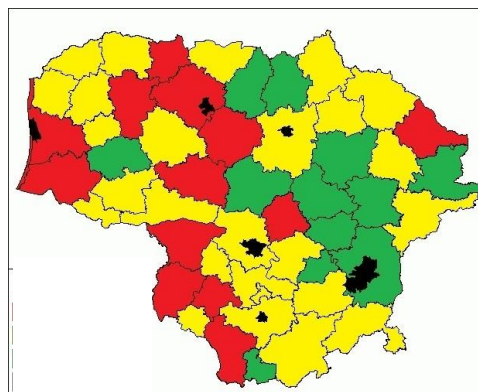
Figure 2. "Rusijos karinių pajėgų išsidėstymas Lietuvoje" ("Location of Russian troops in Lithuania"), Surgailis, 2005, p. 99.

) it can be seen that many of the areas that are heavily contaminated with explosives coincide with the areas where the battles that took place. For example, a large tank battle near Raseiniai can be considered a cause of explosive contamination in that area. During the period under review, 3401 explosives were neutralized in Raseiniai district. Wars of Independence and battles of the First World War took place near Vilkaiviškis and Kalvarija, and 4433 and 261 explosives were found in these areas in the period between 2007 and 2017, respectively. Fewer battles took place at the northern and southern border of Lithuania (Pakruojis, Pasvalys and Druskininkai districts), therefore during the period under review, they were only slightly contaminated with explosives, while Joniškis, Biržai, Varėna and Šalčininkai districts were moderately contaminated. The districts of Vilnius, Kaunas and Panevėžys can be distinguished. During the war, there were also battles in these areas, but today we cannot classify these areas as heavily contaminated. It should be noted that the map of explosive contamination was

compiled more than 60 years after the Second World War. Cities such as Vilnius and Kaunas expanded considerably after the war, and highway construction works were in progress between Vilnius and Panevėžys, suggesting that explosives were heavily collected and neutralized in this area of Lithuania.

Figure 3. Change in number of explosives found in Lithuania and emergency calls in 2007–2017

Figure 4. Contamination of the territory of Lithuania with explosives.

(Red - heavily contaminated areas, yellow - moderately contaminated areas, green - lightly contaminated areas, black - major Lithuanian cities).

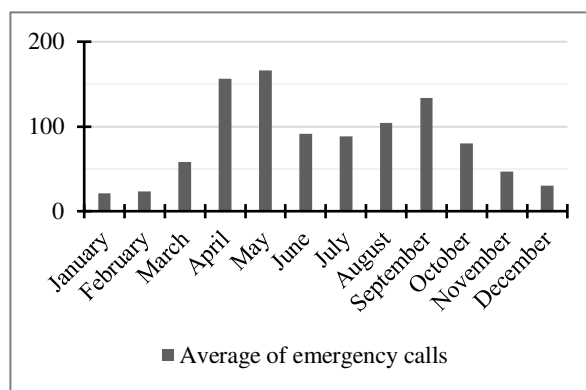
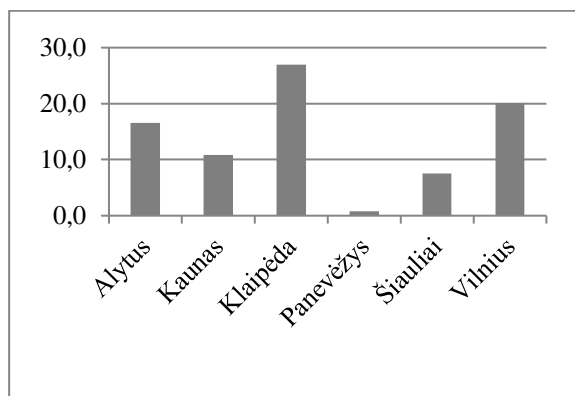
Having compared the map of explosive contamination of Lithuania (see Figure Figure 4.) with the map of the layout of the Russian military forces (see Figure 2), it is obvious that explosive contamination of the southwest of Lithuania coincides not only with the battles that took place there, but also with the Russian military units at the border. The same can be said about Jonava, Šiauliai and Radviliškis districts where battles took place and Russian military bases were deployed. During the period between 2007 and 2017, 1164, 4562 and 1646 explosives were found in these areas, respectively. There were few battles in Šilutė district, but zenith missile bases (2376 explosives) were deployed in that area. No major battles were mentioned in Telšiai district, but ammunition dumps were deployed. During the period under review, 1566 explosives were neutralized in Raseiniai district.

It is also possible to mention north-eastern Lithuania, where Russian troops were not deployed and larger battles took place around Zarasai only. Therefore, only 160 pieces of explosives were found in Zarasai per 100 sq. km.

Based on Lithuania's administrative division, six major cities are distinguished: Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys and Alytus. The specific density of explosives found in these cities per square kilometre was chosen because of the small size of the cities compared to

the districts, which in most cases do not exceed 100 sq. km. except Vilnius (401 sq. km) and Kaunas (157 sq. km). The lowest explosive contamination in the selected period was in Panevėžys - 0.8 explosives per sq. km. Meanwhile, the most contaminated city in 2007–2017 was Klaipėda - 27 explosives per sq. km. Vilnius (20.1 pcs.) and Alytus (16.6 pcs.) are not far behind (see Figure 5).

Figure 5. Arithmetic average amount of explosives found in 2007-2017 in 1 sq. km. **Figure 6.** Average of emergency calls between 2007 and 2017

Looking at the maps of the battles that took place on the territory of Lithuania and the location of the Russian military forces, that are provided in the article, it can be seen that during the Second World War Klaipėda was heavily bombed and during the occupation a large Russian military force was deployed in that city. Vilnius, as the capital of Lithuania, was also severely affected during the wars and, of course, the military units were also heavily deployed here.

One of the factors influencing the possibility of encountering unexploded explosives is the use of land and the accessibility of the area. Some of the areas with the lowest amount of explosives found in the period of 2007-2017 are: Ignalina, Molėtai, Anykščiai and Druskininkai. These areas are rich in lakes, wetlands, peatlands and forests, and so 65 and 56 explosives were found in these areas, respectively, over the period between 2007 and 2017. These areas cannot be said to have the least amount of explosives, but the natural conditions in said areas do reduce the risk of human exposure to an unexploded ordnance.

The number of calls made to Explosive Ordnance Disposal Company (SNK) to the locations where the explosives were found is used to investigate factors affecting human encounter with explosives left over from wartime. They are more reflective of human explosive encounters because they reflect the very fact of the encounter, rather than the amount of explosives neutralized during a single call, which can range from several units to several

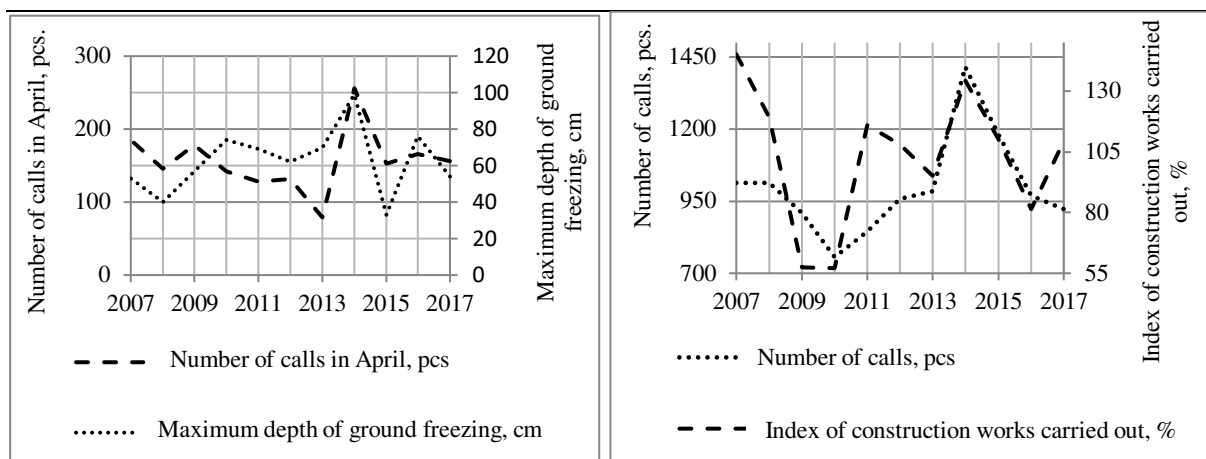
---

hundred. The monthly distribution of mine clearance calls to explosives detection sites in 2007–2017 is presented in Figure 6.

In Lithuania, agricultural and infrastructure development works are carried out at depths of up to 5-6 meters. Considering that considerable quantities of explosives are found more than 60 years after the last battles in Lithuania, and 15 years after the withdrawal of Russian troops from the country, it can be said that explosives are brought to the surface. This is mainly due to the freeze-thaw cycle. Using statistics from the Lithuanian Department of Statistics on maximum freezing depths for the period 2007-2017 and the distribution of calls by months (see Figure 7), it appears that the number of calls is related to the maximum freezing depth. This is confirmed by the calculated correlation coefficient (0.35), which is considered a weak dependence if based on the scale.

The depth of the ground frost in the territory of Lithuania is not directly dependent on the average January temperature, because the frost is influenced by the amount of precipitation, thickness of the snow cover and other factors. With this in mind, only the effect of ground freezing depth on the number of calls from March to April is considered. The diagram shows that the curve of area's maximum freezing depth and the number of calls to deminers to a site of an explosive are disproportionately plotted on the chart. But the same tendency can be noticed: as frost holds up for several consecutive winters, the number of emergency calls increases at the end of that period. According to the calls to mine clearance experts to the locations where explosives were found for the period 2007-2017, there is a clear seasonality. In January, February and December, i.e. in winter, the number of calls to deminers to sites of explosives found is much lower. Meanwhile, in April, May, August and September, i. e. in the spring, late summer and early fall, the number of calls increases.

Figure 7. Call dependence on ground freezing

Figure 8. Changes in the number of calls and construction work index performed in 2007–2017.

For example, comparing an average number of calls to deminers to explosive sites in May during the period 2007-2017 with that in January, the latter is almost eight times higher (21 in January and 166 in May). Thus, it can be seen that the months with the highest number of explosives found are the most productive both in agriculture and in infrastructure development. This means that it is during these months that the earth works begin and that, with ever greater movement, the ground raises unexploded standard explosives to the surface. This suggests that even a not-so-deep penetration of the soil allows for greater number of explosives to be found. Because agricultural work is carried out every year and explosives are still found, it seems that the frost still pushes the explosives to the depth that can be reached during the work.

In addition, construction works are usually started in the spring. They penetrate the ground much deeper than agricultural works do, so infrastructure development also has an impact on the amount of explosives found. After comparing the annual data of explosive clearance calls to explosives detection sites with the data provided by the Lithuanian Department of Statistics, it is noticeable that the falling indices of construction works, showing the dynamics of construction works, decreased significantly between 2007 and 2009 (see Figure 6.). The number of calls to deminers to explosive sites was also decreasing. In 2008, an economic crisis started and lasted until 2011. The chart clearly shows a significant decrease in the number of calls after 2008, as well as an increase after 2010, when the indices of construction work started to rise. Also, the convergence of the curves of the call indexes to the locations where the explosives are found and construction work performed is visible over the

---

period 2013-2016. The calculated correlation coefficient partially confirms the situation depicted in the graph. It is equal to 0.58 and belongs to a moderate dependence.

Summarizing the results, it can be said that explosive contamination of the territory of Lithuania is closely related to the battles that took place in the country and the locations of the former Russian military bases. Thus, the assumption that explosive contamination of the territory depends on the battles that took place in the area and the units of the occupying army deployed in certain location is correct. The emergence of new explosives to the surface is also partly decisive on climate change (freezing and thawing), and while performing agricultural and construction works these explosives are dug to the surface.

CONCLUSIONS

After analysing the sites of the First and Second World Wars and the explosives found during the period of 2000-2006, the connection between the battles that took place, the former bases of the occupation army in the territory of Lithuania and the contamination of these areas with explosives can be confirmed.

In areas with the lowest density of explosive contamination, the amount of explosives found may be influenced by the limited availability of the area (wetlands, peat bogs, woods, lakes, reserves).

There is no direct correlation between the number of calls for deminers in March-April and the depth of ground freezing. The resulting correlation coefficients fall within the range of weak or even very weak correlation scale (0.28; 0.29; -0.4; 0.23; 0.04; -0.15).

Even low-level penetration of the earth during agricultural work increases the chance of finding explosives. This is also affected by frost, which raises explosives to a depth that can be achieved when different works are being carried out. Meanwhile, having compared the indices of construction works with the number of calls, a moderate correlation was obtained (0.58).

REFERENCES

1. Almond, R. J. (2005). Projectile Attack of Surface Scattered Munitions Comparing Closed Form Theory with Live Trials. *Propellants, Explosives, Pyrotechnics*, 30(3).
2. Buller, M. F. Romanko, T. V. Mezhevich G. V., Robotko V. A. (2014). Екологічні ризики тривалого зберігання піроксилінових порохів. *Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського*. Випуск 4/2014 (87).
3. Craig, W. E. (2012). *Army National Guard Training Center: Regulation Ammunition Procedures and Logistics*. Annville, Pennsylvania.
4. Dicken, P. (2007). *Global Shift: Mapping the Changing Contours of the World Economy*. London: Sage.
5. Kardelis, K. (2016). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras.
6. Licht, H. H. (2000). Performance and Sensitivity of Explosives. *Propellants, Explosives, Pyrotechnics*, 25.
7. Pirmasis pasaulinis karas, <https://www.vle.lt/Straipsnis/Pirmasis-pasaulinis-karas-5007>.
8. Protocol on Explosive Remnants of War to the Convention of 1980 of the United Nations on Prohibitions or Restrictions on the Use of Certain Conventional Weapons which may be deemed to be Excessively Injurious or to have Indiscriminate Effects (Protocol V), 2004.
9. Surgailis, G. (2005). *Rusijos kariuomenės išvedimas 1990–1993*. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija.
10. *Ammunition Handbook: Tactics, Techniques, and Procedures for Munitions Handlers* (2001). United States Department of the Army, Washington.
11. *Field manual. Unexploded Ordnance (UXO) Procedures* (2006). United States Department of the Army, Washington.
12. *Handbook on the Management of Ordnance and Explosives at Closed, Transferring and Transferred Ranges and Other Sites* (2002). United States Environmental Protection Agency.
13. Wilkinson, A. (2001). Stockpile Management: Surveillance and Proof. In *Conventional Ammunition in Surplus*.
14. Zecevic, B., Zecevic, N., Terzic, J., Miroslav, S. (2015). Researching Influence of Climatic Environmental Parameters on Performance of Large Caliber Ammunition during Storage. *ICOEST International Conference on Environmental Science and Technology, Sarajevo*.

Sarunas Babicius, General Jonas Žemaitis Military Academy of Lithuania, officer. Research interests: artillery, ammunition.
Nikolaj Dobrzinskij, General Jonas Žemaitis Military Academy of Lithuania, Department of military technology, associated professor. Research interests: military equipment reliable.

Rasa Dobrzinskiene. Department of Humanities of Public Security Academy of Mykolas Romeris University. Research interests: professional Lithuanian methodology and didactics, theory and practice of Lithuanian use.

GREITO PROCESO ADMINISTRACINIŲ GINČŲ KOMISIJOJE KORELIACIJA SU ASMENS TEISE Į TEISINGĄ PROCESĄ

Daiva Bereikienė¹

*Mykolo Romerio universitetas Viešojo saugumo akademija Teisės katedra
V. Putvinskio g. 70, LT-44211 Kaunas
Telefonas (8 37) 303 655
El. paštas: d.bereikiene@mruni.eu*

Tomas Gagys²

*Lietuvos administracinių ginčų komisijos Kauno apygardos skyrius
Laisvės al. 36, LT-44240 Kaunas
Telefonas +370 37 374 288
El. paštas: t.gagys@gmail.com*

Jūratė Ramanauskaitė³

*Lietuvos administracinių ginčų komisijos Kauno apygardos skyrius
Laisvės al. 36, LT-44240 Kaunas
Telefonas +370 37 374 288
El. paštas: ramanauskaitė_jurate@yahoo.com*

DOI: 10.13165/PSPO-19-23-02

Anotacija. Administracinių ginčų komisija, siekdama užtikrinti asmens teisę į teisingą administracinį procesą, privalo paisyti greito ir neformalaus proceso imperatyvų. Tačiau derinant minėtas kategorijas neišvengiamai susiduriama su iššūkiais. Straipsnyje siekiama atskleisti greito proceso administracinių ginčų komisijoje koreliacijos su pareiga užtikrinti asmens teisę į teisingą procesą praktinius probleminius aspektus ir pateikti problemų sprendimo galimus būdus. Straipsnyje aptariamas skundo (prašymo) nagrinėjimo terminus nustatantis teisinis reglamentavimas. Statistinių duomenų pagrindu išryškintos galimos probleminės situacijos. Atliekama teisės aktais nustatytų administracinių skundų nagrinėjimo terminų administracinių ginčų komisijoje, administraciniame teisme ir mokestinius ginčus nagrinėjančiose institucijose lyginamoji analizė. Straipsnyje daroma išvada, kad imperatyvūs trumpi terminai gali būti priežastimi, trukdančia atlikti tam tikrus procesinius veiksmus, kurie yra labai svarbūs nustatant tiesią administracinėje byloje. Be to, tikslinga koreguoti teisinį reglamentavimą ir nustatyti, kad prireikus motyvuotu administracinių ginčų komisijos sprendimu bendras skundo (prašymo) nagrinėjimo terminas gali būti pratęstas dar 20 darbo dienų, įvertinant šiuos pagrindus: kai siekiant išsamiai atskleisti bylos esmę ir ištirti visas administracinei bylai reikšmingas aplinkybes būtina apklausti specialistą arba gauti eksperto išvadą; kai į administracinio ginčo nagrinėjimą būtina įtraukti trečiuosius suinteresuotus asmenis, kurie anksčiau nebuvo įtraukti į procesą; kai tikslinga kviesti liudytojus, apie kurių buvimą anksčiau šalys nebuvo nurodžiusios; kai pareiškėjas (pareiškėjai) ir atsakovas ketina pasirašyti taikos sutartį dėl ginčo dalyko. Siūloma teisiniu reguliavimu nustatyti lankstesnį termino skundui (prašymui) išnagrinėti nustatymo mechanizmą, jeigu yra tikslinamas skundas (prašymas).

Pagrindinės sąvokos: išankstinis administracinių ginčų nagrinėjimas, administracinių ginčų komisija, terminas skundui nagrinėti, greitas procesas, administracinis procesas.

IVADAS

Teisinės valstybės turinį sudaro daug elementų, tačiau vienas iš dažniausiai analizuojamų, tai realių galimybių sudarymas asmeniui, siekiančiam ginti savo teises, kreiptis į nepriklausomą ir nešališką arbitražą, savo pažeistas teises ginti realiai, o ne formaliai¹. Asmens teises savo veikimu (neveikimu), vilkinimu atlikti veiksmus gali pažeisti valstybės ir savivaldos institucijos bei atskiri valstybės tarnautojai ar pareigūnai. Kaip ne kartą yra nurodęs Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją, įstatymų leidėjas turi pareigą nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad visus ginčus dėl asmens teisių ar laisvių pažeidimo būtų galima spręsti teisme; gali būti nustatyta ir ikiteisminė ginčų sprendimo tvarka, tačiau negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų paneigta asmens, manančio, kad jo teisės ar laisvės pažeidžiamos, teisė ginti savo teises ar laisves teisme². Be jokios abejonės, teismo vaidmuo laikytinas esminiu ginant pagrindines žmogaus teises ir laisves bei skatinant asmenis pasitikėti teisine sistema, tačiau šiam tikslui pasiekti neprieštarauja ir ikiteisminių asmens ir viešojo administravimo subjektų ginčų sprendimo galimybių įtvirtinimas. Svarbu, kad įstatymais būtų nustatytas toks reguliavimas, kad ikiteisminius ginčus nagrinėjantys subjektai turėtų realias procesines galimybes apginti pažeistas asmens teises ar teisėtus interesus ir užtikrinti kiekvieno asmens teisę į teisingą administracinę procesą.

Teisės į teisingą administracinę procesą įgyvendinamas administracinių ginčų komisijoje³ siejamas su daugeliu aspektų, tame tarpe, ir pareiga organizuoti procesą tokiu būdu, kad visi asmenys, kurie mano, kad dėl viešojo administravimo subjektų priimtų individualių administracinių aktų ar veiksmų (neveikimo) viešojo administravimo srityje yra pažeistos asmenų teisės ar teisėti interesai realiai galėtų kreiptis į komisiją, prasmingai dalyvauti bylos nagrinėjime lygiomis teisėmis su oponentu (oponentais), siekti, kad pažeistos teisės būtų apgintos per įmanomai trumpiausią terminą, o priimtas sprendimas būtų paremtas visapusišku faktinių aplinkybių ištyrimu ir įvertinimu bei atitiktis teisiniam reglamentavimui patikrinimu. Teisės normos įpareigoja administracinių ginčų komisiją išnagrinėti skundą

---

¹ Donatas Murauskas, „Teisinės valstybės principas: sampratos paieškos doktrinoje“, *Teisė*, 78(2011), <http://www.zurnalai.vu.lt/teise/article/view/182>

² „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2012 m. liepos 2 d. nutarimas“, „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2012 m. gruodžio 10 d. nutarimas“, žiūrėta 2019 m. lapkričio 6 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta136/content>

³ Šiame straipsnyje nurodyta administracinių ginčų komisija suprantama kaip Lietuvos administracinių ginčų komisija ir jos teritoriniai padaliniai: Kauno apygardos skyrius, Klaipėdos apygardos skyrius, Panevėžio apygardos skyrius ir Šiaulių apygardos skyrius. Administracinių ginčų komisija nagrinėja įstatymais jos kompetencijai priskirtus administracinius ginčus dėl viešojo administravimo subjektų priimtų individualių administracinių aktų ar veiksmų (neveikimo) viešojo administravimo srityje.

(prašymą) per 20 darbo dienų (išimtiniais atvejais, terminas gali būti pratęstas dar 10 darbo dienų), tačiau tokie imperatyvūs trumpi terminai gali būti priežastimi, trukdančia atlikti tam tikrus procesinius veiksmus, kurie yra labai svarbūs nustatant tiesą administracinėje byloje.

Lietuvos teisės mokslininkai yra paskelbę nemažai mokslinių publikacijų, kuriose atskleidžiami atskiri ikiteisminio administracinių ginčų nagrinėjimo Lietuvoje klausimai⁴. Visgi reiktų pabrėžti, jog problematikai, susijusiai su itin trumpų ir imperatyvių skundo (prašymo) nagrinėjimo terminų administracinių ginčų komisijoje nustatymu, nėra skiriamas pakankamas mokslininkų dėmesys. Šios aplinkybės nulemia nagrinėjamos temos aktualumą ir suponuoja būtinybę išsamiau patyrinėti aktualaus teisinio reglamentavimo aspektus bei praktines problemas.

Tyrimo tikslas – atskleisti greito proceso administracinių ginčų komisijoje koreliacijos su pareiga užtikrinti asmens teisę į teisingą procesą praktinius probleminius aspektus ir pateikti problemų sprendimo galimus būdus. **Tyrimo objektas** – teisinio reglamentavimo, įpareigojančio administracinių ginčų komisiją administracinius ginčus išnagrinėti per 20 darbo dienų (išimtiniais atvejais pratęsiant bendrąjį skundo nagrinėjimo terminą dar 10 darbo dienų) problematika. Tikslui pasiekti straipsnyje aptariamas termino skundai (prašymui) išnagrinėti administracinių ginčų komisijoje teisinis reglamentavimas; aptariamos praktinės problemos, sąlygotos imperatyvių trumpų skundo (prašymo) nagrinėjimo komisijoje terminų, kurios susijusios su sunkumais užtikrinant asmenų teisę į teisingą administracinį procesą.

Tyrimo metodai: dokumentų analizės metodu tirti aktualūs teisės aktai, nustatantys skundų (prašymų) nagrinėjimo terminus administracinių ginčų komisijoje, administraciniame teisme bei Mokestinių ginčų komisijoje prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės; analitiniu – kritiniu metodu vertinami skundo (prašymo) nagrinėjimo itin trumpo termino nustatymo praktiniai probleminiai aspektai bei koreliacijos su teisės į teisingą teismą principu ypatumai; mokslinės literatūros analizės metodas taikomas siekiant įvertinti Lietuvos teisės mokslininkų tyrimų, susijusių su ikiteisminio ginčų nagrinėjimo instituto problematikos atskleidimu, išvadas.

---

⁴Laura Paškevičienė, „Išankstinio administracinių ginčų nagrinėjimo ne teisme institutas Lietuvoje: idėjiniai ir vertybiniai pagrindai“, *Teisė*, 108 (2018); Laura Paškevičienė, „Išankstinio administracinių ginčų nagrinėjimo ne teisme institutas Lietuvoje: teisinio reguliavimo aiškinimo problematika“, *Teisė*, 111 (2019): 67–91, Tomas Gagys ir Jūratė Ramanauskaitė, „Termino skundai paduoti atnaujinimo institutas administracinėje justicijoje“, *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka*, 21 (2018): 54–70, Birutė Pranevičienė, „Kvaziteismai administracijos veiksmų teisėtumo kontrolės ir administracinių ginčų nagrinėjimo sistemoje“, Daktaro disertacija, 2002 ir kt.

I. SKUNDO (PRAŠYMO) NAGRINĖJIMO ADMINISTRACINIŲ GINČŲ KOMISIJOJE TERMINO NUSTATYMO TEISINĖS PRIELAIIDOS

Implicitiškai aiškinant Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos⁵ 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą kiekvieno asmens teisę į bylos nagrinėjimą per įmanomai trumpiausią laiką, konstatuotina, jog ši teisė patenka į teisingo bylos nagrinėjimo principo turinį (aktuali ir administracinių ginčų nagrinėjimo atveju). Teisingas bylos išnagrinėjimas per įmanomai trumpiausią terminą visada susiję su siekiu, kad teisiniai santykiai, susiklostę tarp byloje dalyvaujančių asmenų, būtų atkuriami nevilkinant proceso ir veiksmingai, o tai sudaro prielaidas asmenims laiku įgyvendinti siekiamus tikslus (per ilgai užsitęsus ginčo sprendimui, pats rezultatas gali tapti nebeaktualus) ir skatinti asmenis pasitikėti teisine sistema. Europos Tarybos Ministrų Komiteto 2001 m. rugsėjo 5 d. rekomendacijoje dėl alternatyvių ginčų tarp viešojo administravimo institucijų ir privačių asmenų sprendimo priemonių (Nr. Rec (2001)9)⁶ akcentuojama, kad bet kuris neteisminis administracinių ginčų sprendimo būdas reikšmingas tuo, kad asmenys galėtų realizuoti visų pirma operatyvią savo pažeistų teisių gynybą.

Lietuvos Respublikos ikiteisminio administracinių ginčų nagrinėjimo tvarkos įstatymo⁷ (toliau – IAGNTĮ) 12 straipsnyje numatyta, jog administracinių ginčų komisijai paduotas skundas (prašymas) turi būti išnagrinėtas ne vėliau kaip per 20 darbo dienų nuo jo priėmimo dienos (1 dalis); prireikus motyvuotu administracinių ginčų komisijos sprendimu bendras skundo (prašymo) nagrinėjimo terminas gali būti pratęstas dar 10 darbo dienų (2 dalis). Tai reiškia, jog maksimalus terminas per kurį turi būti išnagrinėtas pareiškėjo skundas (prašymas) yra 30 darbo dienų. Tolimesniam problemos atskleidimui yra reikšminga aplinkybė, kad administracinių ginčų komisijai nesuteikta teisė sustabdyti administracinio ginčo nagrinėjimą jokiais pagrindais, t. y. iš anksto yra žinomi maksimalūs terminai per kuriuos turi būti išnagrinėtas skundas (prašymas). Skundo (prašymo) priėmimo klausimas turi būti išspręstas per vieną darbo dieną (10 straipsnio 1 dalis).

---

⁵„Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“, *Valstybės žinios*, 987(1995) 40, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19841>

⁶„Europos Tarybos Ministrų Komiteto 2001 m. rugsėjo 5 d. rekomendacija dėl alternatyvių ginčų tarp viešojo administravimo institucijų ir privačių asmenų sprendimo priemonių Nr. Rec (2001)9“, žiūrėta 2019 m. lapkričio 5 d., https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805e2b59

⁷„Lietuvos Respublikos ikiteisminio administracinių ginčų nagrinėjimo tvarkos įstatymas“, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. lapkričio 8 d., <https://www.infolex.lt/ta/102288#X307ae8a1fd2746e89950729ee6735097>

Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo⁸ (toliau – ABTĮ) 64 straipsnyje numatyta, jog pasiruošimas nagrinėti administracinę bylą teisme paprastai turi būti baigtas ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo skundo priėmimo dienos (2 dalis); nutartis skirti bylą nagrinėti teismo posėdyje paprastai turi būti priimta ne vėliau kaip prieš mėnesį iki teismo posėdžio dienos (3 dalis); pirmasis teismo posėdis paprastai turi įvykti ne vėliau kaip per tris mėnesius nuo nutarties skirti bylą nagrinėti teismo posėdyje priėmimo dienos (4 dalis). Taigi, pirmosios instancijos teisme, administracinė byla *paprastai* turėtų būti išnagrinėta per 4 mėnesius nuo bylos iškėlimo teisme⁹. Šis terminas galėtų būti ilgesnis, jeigu nebūtų galimybių bylą išnagrinėti per pirmąjį teismo posėdį, pavyzdžiui esant šiems pagrindams: reikia skirti ekspertizę, kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo, kreiptis į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą dėl teisės aktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, kreiptis į administracinį teismą prašant ištirti norminio administracinio teisės akto teisėtumą, negalima nagrinėti tos bylos, iki bus išspręsta kita byla, nagrinėjama civiline, baudžiamąja ar administracine tvarka, bei esant kitiems rečiau taikomiems administracinės bylos sustabdymo pagrindams arba esant kitoms neįprastoms aplinkybėms. Atkreiptinas dėmesys, jog šių aplinkybių egzistavimo trukmei, administracinis teismas iš esmės neturi įtakos, t. y. nuo jo nepriklauso per kiek laiko išnyks sustabdymo pagrindai ir bus galima administracinę bylą išnagrinėti iš esmės ir priimti sprendimą.

Skundo (prašymo) nagrinėjimui administraciniame teisme nustatyti sąlyginai ilgesni terminai, be to, numatytas nebaigtinis sąrašas pagrindų, kuriems esant administracinės bylos nagrinėjimas gali būti sustabdomas bei patys terminai apibrėžiami pakankamai lanksčiai, t. y. numatoma, jog „*paprastai turėtų būti*“. Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos administracinio teismo 2018-ųjų m. veiklos apžvalgoje¹⁰ nurodyta, jog vidutinė bylos nagrinėjimo trukmė 2016 m. buvo 8,24 mėn.¹¹, 2017 m. – 4,97 mėn., o 2018 m. – 4,99 mėn., Vilniaus apygardos

⁸ „Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas“, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. lapkričio 8 d., https://www.infolex.lt/portal/start_ta.asp?act=doc&fr=pop&doc=23225&title=LR%20administracini%F8%20byl%F8%20teisenos%20E1statymas

⁹Toks terminas šiame darbe nurodytas įvertinant ABTĮ nurodytus maksimalius terminus, nustatytus atskiriems procesiniams veiksams atlikti, t. y. 1 mėn. pasiruošimas nagrinėti bylą + 3 mėn. nuo nutarties skirti bylą nagrinėti teismo posėdyje.

¹⁰„Vilniaus apygardos administracinio teismo 2018 m. veiklos apžvalga“, žiūrėta 2019 m. spalio 28 d., <https://vaat.teismas.lt/data/public/uploads/2019/02/vaat-2018-m.-teismo-veiklos-apzvalga.pdf>

¹¹Pažymėtina, jog 2016 m. liepos 1 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 pakeitimo įstatymas, kuriuo buvo pakeisti administracinių bylų nagrinėjimo terminai. Šio straipsnio tikslas nėra detaliai aptarti istorinius pokyčius, todėl plačiau dėl to nepasisakoma.

administracinio teismo 2016-ųjų m. veiklos apžvalgoje¹² nurodyta, jog vidutinė bylos nagrinėjimo trukmė 2015 m. buvo 6,94 mėn. Lietuvos administracinių ginčų komisija ir Mokestinių ginčų komisija prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės viešai nepateikia aktualių faktinių duomenų apie skundų nagrinėjimo terminus arba autoriams jų nepavyko rasti, todėl, manytina, jog jie atitinka įstatymuose keliamus reikalavimus.

Įvertinant administracinių ginčų komisijos veiklos vieną pagrindinių tikslų, kad administracinis ginčas būtų išspęstas ne tik teisingai, bet ir greitai bei įstatymais nustatytais terminais, per kuriuos turėtų būti priimtas skundas (prašymas), išnagrinėtas ir paskelbtas sprendimas, visgi, tikslinga aptarti situacijas, kurių kitaip nei keistomis nepavyktų pavadinti. Pavyzdžiui, gautą asmens skundą (prašymą) administracinių ginčų komisijos pirmininkas, pavaduotojas, arba jų pavedimu, kitas komisijos narys, sprendimu atsisako priimti kaip nepriskirtiną administracinių ginčų komisijos kompetencijai. Tokiu atveju, pareiškėjas turėtų teisę per 1 mėnesį nuo sprendimo, kuriuo atsisakyta priimti skundą nagrinėti, gavimo dienos jį apskusti administraciniam teismui, o šis per beveik 5 mėnesius (atsižvelgiant į Vilniaus apygardos administracinio teismo 2018 m. veiklos apžvalgoje nurodytą vidutinį administracinės bylos nagrinėjimo terminą) priimtų sprendimą, kurį, savo ruožtu, per 30 dienų (ABTĮ 132 straipsnio 1 dalis) galėtų asmuo apskusti Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui, kuris priimtų galutinį sprendimą dėl administracinių ginčų komisijos sprendimo, kuriuo atsisakyta priimti skundą, teisėtumo. Taigi, nuo galimai nepagrįstai atsisakymo priimti skundo iki galutinio teismo sprendimo statistiškai galėtų praeiti apie 22 mėn.¹³ (1 mėn. komisijos sprendimo apskundimui, 5 mėn. teismo sprendimo priėmimui, 30 d. pirmosios instancijos teismo sprendimo apskundimui, 15,15 mėn. kol byla bus išnagrinėta Lietuvos vyriausiajame administraciniam teisme¹⁴) ir šiam terminui praėjus būtų išspręstas klausimas – pagrįstai komisija atsisakė nagrinėti skundą ar nepagrįstai. Pavyzdžiui, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas administracinėje byloje Nr. eA-418-968/2019¹⁵ nagrinėjo pareiškėjo skundą dėl Vyriausiosios administracinių ginčų komisijos 2017 m. sausio 16 d. sprendimo Nr. 2R-19(4R-23), kuriuo atsisakyta priimti pareiškėjo skundą, teisėtumą. Šioje administracinėje

¹²„Vilniaus apygardos administracinio teismo 2016 m. veiklos apžvalga“, žiūrėta 2019 m. spalio 28 d., <https://vaat.teismas.lt/veiklos-ataskaitos/archyvas/vaat-2016m.-veiklos-apzvalga/599>.

¹³Šis terminas yra hipotetinis, atsižvelgus į praeities skundo nagrinėjimo vidutinius terminus, kurie praktikoje galėtų būti tiek ilgesni, tiek trumpesni.

¹⁴„Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2018 metų veiklos apžvalga“, žiūrėta 2019 m. spalio 28 d., <https://ivat.teismas.lt/doclib/sxqi7o7klukprujhd9157r2f7rz65y5r>.

¹⁵„Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2019 m. vasario 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-418-968/2019“, INFOLEX, žiūrėta 2019-11-14, <https://www.infolex.lt/tp/1695632>

byloje Vyriausiosios administracinių ginčų komisijos sprendimas buvo priimtas 2017 m. sausio 16 d., o Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo – 2019 m. vasario 6 d., t. y. daugiau nei po dviejų metų nuo sprendimo, kuriuo atsisakyta priimti skundą, priėmimo. Šis pavyzdys patvirtina prielaidą, jog nors teisės aktuose ir yra įtvirtinti pakankamai trumpi terminai priimti ir išnagrinėti skundą (prašymą), tačiau gali susiklostyti situacija, jog po beveik dviejų metų laiko, pareiškėjo skundas (prašymas) nepagrįstai bus net pradėtas nagrinėti. Tuo tarpu, jeigu nepagrįstai atsisakytu priimti skundą (prašymą) pirmosios instancijos teismas, pareiškėjo teisės galėtų būti apgintos gerokai greičiau, t. y. per apie 2 mėnesius (7 darbo dienos skundo priėmimui išspręsti, 7 kalendorinės dienos atskirojo skundo pateikimui ir 1,45 mėn. atskirojo skundo išnagrinėjimui¹⁶). Be to, jeigu darant prielaidą, jog administracinis ginčas bus nagrinėjamas iki galutinio ir neskundžiamo teismo sprendimo, tokiu atveju, praleidžiant ikiteisminę administracinių ginčų nagrinėjimo instituciją, asmens skundas nežymiai (1 mėn. kol bus priimtas Lietuvos administracinių ginčų komisijos sprendimas ir 1 mėnuo jam apskūsti), hipotetiškai vertinant, galėtų būti išnagrinėtas greičiau. Ši prielaida galėtų pasitvirtinti tik sąlyginai retais atvejais. Lietuvos administracinių ginčų komisijos 2018 metų veiklos ataskaitoje¹⁷ nurodyta, jog tik 12,25 % visų priimtų sprendimų buvo apskūsta teismui, t. y. 87,75 % bylų buvo galutinai išnagrinėtos administracinių ginčų komisijoje per 20 darbo dienų (išimtiniais atvejais terminą prailginant dar 10 darbo dienų). Lyginant su Vilniaus apygardos administracinio teismo nagrinėjamų bylų trukme (2018 m – 4,99 mėn.) yra gerokai greičiau priimamas galutinis sprendimas. Taigi, praktikoje gali susiklostyti situacija, jog administracinė byla galėtų būti išnagrinėta greičiau administraciniame teisme nei administracinio ginčo nagrinėjimo procesą pradėjus administracinių ginčų komisijoje, tačiau tokios situacijos yra pakankamai retos, todėl atskiro tyrimo nereikalaujančios. Dažiausia skundas (prašymas) administracinių ginčų komisijoje išnagrinėjamas gerokai greičiau nei administraciniame teisme, todėl siekiant greito ir mažiau formalaus administracinio ginčo išsprendimo, asmenys, kurie mano, kad jų teisės ar teisėtus interesus pažeidė viešojo administravimo subjektas, turėtų pasirinkti ikiteisminį administracinio ginčo nagrinėjimą.

Reiktų pažymėti, kad nacionaliniai teisės aktai ikiteisminius ginčus nagrinėjančioms institucijoms numato skirtingus terminus, skirtus priimti, pasirengti, išnagrinėti administracinį ginčą ir paskelbti sprendimą. Pavyzdžiui, ikiteisminės mokestinius ginčus nagrinėjančios

¹⁶ *Supra note*, 10

¹⁷ Lietuvos administracinių ginčų komisijos 2018 metų veiklos ataskaita, žiūrėta 2019 m. lapkričio 5 d., <http://www.lagk.lt/wp-content/uploads/2019/05/LAGK-metin%C4%97-veiklos-ataskaita-2018.pdf>

institucijos Mokestinių ginčų komisija ir centrinis mokesčių administratorius mokesčius ginčus nagrinėja Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo¹⁸ (toliau – Mokesčių administravimo įstatymas) nustatyta tvarka. Šio įstatymo 154 straipsnio 3 dalyje numatyta, jog centrinis mokesčių administratorius turi priimti sprendimą dėl skundo dėl mokesčio ginčo per 30 dienų nuo jo gavimo dienos. Šis terminas centrinio mokesčių administratoriaus sprendimu gali būti pratęstas iki 60 dienų, jeigu skundai nagrinėti reikia papildomo tyrimo, t. y. mokesčių ginčą turi išnagrinėti vėliausiai per 60 dienų. Mokestinių ginčų komisija prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės mokesčių ginčą turi išnagrinėti per 60 dienų. Šis terminas, mokesčių mokėtojo prašymu, gali būti sutrumpintas iki 30 dienų (Mokesčių administravimo įstatymo 155 straipsnio 3 dalis). Minėti terminai iš anksto neapibrėžtam terminui gali būti sustabdomi Mokesčių administravimo įstatymo 156 straipsnyje numatytais pagrindais.

Taigi, įvertinant aptartą teisinę reguliavimą, nustatant terminus, per kuriuos skundą (prašymą) turi išnagrinėti administracinių ginčų komisija, Mokestinių ginčų komisija prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir administracinis teismas, akivaizdu, jog administracinių ginčų komisija įstatymu yra įpareigojama priimti, pasirengti ir išnagrinėti skundą per trumpiausius terminus, kurie labai ribotai gali būti pratęsimi bei negali būti sustabdomi.

II. ĮSTATYMU ĮTVIRTINTŲ SKUNDO (PRAŠYMO) NAGRINĖJIMO ADMINISTRACINIŲ GINČŲ KOMISIJOJE TERMINŲ PRAKTINĖS PROBLEMOS

Kaip jau minėta aukščiau, administracinių ginčų komisijoje ginčas viešojo administravimo srityje paprastai turėtų būti išnagrinėtas greičiau nei administraciniame teisme. Iš kitos pusės, šalys pasirinkdamos ginti savo pažeistas teises siekia ne tik greito, bet ir teisėto bei pagrįsto sprendimo. Lietuvos administracinių ginčų komisijos 2018 metų veiklos ataskaitos¹⁹ duomenimis 87,75 % išnagrinėtose administracinėse bylose buvo priimti sprendimai, kurie nebuvo apskūsti teismui. Šie statistiniai duomenys suponuoja išvadą, kad Lietuvos administracinių ginčų komisijos ir jos teritorinių padalinių priimti sprendimai paprastai tenkina pareiškėjus ir atsakovus, todėl dažniausiai šalys neskundžia sprendimo, t. y. administracinių ginčų komisija priima sprendimus ne tik greitai, bet ir tinkamai apgina asmenų teises²⁰. Žinoma, būtų pernelyg drąsu teigti, jog administracinių ginčų komisijos priimtas ir įsiteisėjęs sprendimas (kai sprendimas neapskūstas teismui) visais atvejais yra neabejotinai

¹⁸ „Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas“, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. lapkričio 8 d., <https://www.infolex.lt/ta/76519>

¹⁹ *supranote*, 13

²⁰ Įsiteisėję administracinių ginčų komisijos sprendimai gali būti vykdomi priverstinai.

---

teisingas, teisėtas ir pagrįstas, remiantis vien ta aplinkybe, kad pareiškėjas ar atsakovas jo neapskundė.

Kaip jau minėta anksčiau, administracinių ginčų komisija yra apribota labai griežtų terminų per kuriuos turi išnagrinėti skundus. Autorių nuomone, iš vienos pusės tai teigiamas aspektas, nes kyla pasitikėjimas administracinių ginčų komisija (išnagrinėjant skundą per itin trumpą terminą, sudaromos prielaidos itin operatyviai atkurti galimai pažeistą asmens teisę ar teisėtą interesą), tačiau praktikoje gali susiklostyti situacija, kad įstatymu nustatyti labai trumpi terminai išspręsti skundo priėmimo klausimą (ne ilgiau kaip 1 darbo diena), pasirengti ir išnagrinėti ginčą (20 darbo dienų, išimtiniais atvejais pratęsiant dar 10 darbo dienų), bei priimti ir paskelbti sprendimą (ne ilgiau kaip per tris darbo dienas) gali apsunkinti administracinių ginčų komisijos pastangas priimti maksimaliai teisingą, teisėtą ir pagrįstą sprendimą, ištyrus visas bylai reikšmingas aplinkybes. Taigi, vienas iš šio tyrimo tikslų, yra atskleisti, autorių nuomone, svarbiausius aspektus, kuriems turi ar gali turėti neigiamos įtakos šiuo metu įstatymu nustatyti skundo (prašymo) nagrinėjimo terminai.

IAGNTĮ skundo (prašymo) tikslinimo nereglamentuoja, t. y. nenustatyta nei teisė tikslinti skundą (prašymą), nei tvarka pagal kurią skundas turėtų būti tikslinamas, nei patikslinto skundo nagrinėjimo terminai (jeigu tokia teisė pripažįstama). Iš vienos pusės, skundo (prašymo) tikslinimas neišvengiamai darytų neigiamą įtaką skundo (prašymo) išnagrinėjimo terminams. Iš kitos pusės, nesutiekiant teisės tikslinti skundą (prašymą) gali būti paneigiamas ikiteisminio administracinio ginčo nagrinėjimo efektyvumas ir tinkamumas, kai asmeniui nesudaroma galimybė patikslinti skundo dalyko ar pagrindo, siekiant apginti savo pažeistas teises.

Pripažįstant, jog pareiškėjas turi teisę tikslinti savo skundą (keisti dalyką arba pagrindą), susiduriama su problema, susijusia su administracinio ginčo nagrinėjimui nustatytais imperatyviais terminais (skundas turi būti išnagrinėtas per 20 darbo dienų, šį terminą galima pratęsti dar 10 darbo dienų). Esant neįtvirtintai skundo (prašymo) tikslinimo procedūrai, praktiškai skundas (prašymas) galėtų būti tikslinamas bet kuriuo metu iki sprendimo priėmimo (pavyzdžiui, per tam tikrą laiką nuo atsiliepiamo gavimo, nuo aplinkybių paaiškėjimo ar pan.). Tuo tarpu, pagal IAGNTĮ 11 straipsnio 2 ir 3 dalyse įtvirtintas nuostatas, atsakovas atsiliepiamą turi pateikti per 5 darbo dienas nuo tokio reikalavimo gavimo. Tai reiškia, jog komisijos posėdis, kurio metu būtų išnagrinėjamas patikslintas skundas galėtų įvykti tik tuomet, kai administracinių ginčų komisijoje būtų gautas atsakovo atsiliepiamas į patikslintą skundą. Taigi, susidaro teisiškai ydinga situacija. Viena vertus, draudimas pareiškėjui tikslinti skundą (prašymą) iš esmės apribotų pareiškėjo teisę tinkamai ginti galimai pažeistas teises (rengiant

skundą pareiškėjas gali netinkamai įvertinti savo pažeistų teisių apimtį, neturėti visų bylai reikšmingų įrodymų ir kt.), kita vertus, bet koks šio teisinio instituto taikymas neišvengiamai suponuotų administracinio ginčo nagrinėjimui nustatytų terminų pažeidimus.

Kitas aspektas – galimybė iškviesti specialistą arba ekspertą bei prašyti atlikti ekspertizę. ABTĮ 60 ir 61 straipsnyje numatyta galimybė teismui pasitelkti specialistą arba ekspertą tais atvejais, kai nagrinėjant administracinę bylą teisme reikia specialiųjų mokslo, meno, technikos ar amato srities žinių. Minėta procesinė galimybė užtikrina, jog esant tam tikroms situacijoms, kai bylą nagrinėjantis teisėjas dėl objektyvių aplinkybių neturi tam tikros srities žinių, pavyzdžiui, statybų, finansų, informacinių technologijų, medicinos ir pan. Procesinė galimybė gauti specialisto ir eksperto išvadą neabejotinai prisideda prie tinkamo galutinio teismo sprendimo priėmimo ir pašalina galimybę teismui netinkamai įvertinti tam tikrą informaciją, kuri reikalauja specialių žinių. Įstatymų leidėjas specialisto dalyvavimą administracinį ginčą nagrinėjant administracinių ginčų komisijoje reglamentuoja labai fragmentiškai, t. y. IAGNTĮ 11 straipsnio 2 dalies 3 punkte numatyta, jog administracinių ginčų komisijos narys, paskirtas pranešėju byloje, turi teisę kreiptis į specialistus, kad jie pateiktų paaiškinimą ir (ar) išvadą dėl skundo (prašymo) ar atliktų kitus pasirengimo nagrinėti bylą ar bylos nagrinėjimo veiksmus. Be to, IAGNTĮ 14 straipsnio 10 dalyje numatyta, jog bylą nagrinėjant posėdyje išklausomi specialistų paaiškinimai. Deja, bet minėtame įstatyme nereglamentuota specialistų ir/ar ekspertų pasitelkimo tvarka, jų darbo apmokėjimo, bylos sustabdymo galimybės ir kt. Nors įstatymų leidėjas numato, jog byla Lietuvos administracinių ginčų komisijoje būtų išnagrinėta per pakankamai trumpus terminus, tačiau, autorių nuomone, derinant teisės į teisingą procesą imperatyvą ir ypač greito administracinio ginčą išnagrinėjimo pareigą, prioritetas turėtų būti teikiamas asmens teisės į teisingą procesą užtikrinimui. Atsižvelgiant į tai, jog tiek administracinio teismo, tiek ir administracinių ginčų komisijos kompetencija yra panaši²¹ bei įstatymų leidėjas yra numatęs galimybę pasitelkti specialistą, tokia galimybė ir jos realizavimo tvarka turėtų būti reglamentuota detaliau ir aiškiau. Priešingu atveju, galimybė pasitelkti specialistą yra labiau teorinė, kurią ne tik labai sunku realizuoti praktikoje, tačiau to negalima užtikrinti procese nepažeidžiant teisės aktais nustatytų imperatyvių skundo (prašymo) nagrinėjimo terminų.

²¹Administracinio teismo kompetencija yra platesnė, t. y. jis nagrinėja ir tuos administracinius ginčus, kuriems numatyta kitokia ikiteisminė ginčo nagrinėjimo tvarka arba numatyta išimtinė teismo kompetencija, tačiau šio tyrimo tikslas nėra detalus kompetencijų atribojimas, todėl šiuo klausimu plačiau nepasisakoma.

Trečiasis labai aktualus aspektas – galimybė į bylą įtraukti asmenis, kurių teisėms ir/ar pareigoms priimtas sprendimas gali turėti įtakos. IAGNTĮ 13 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog administracinės bylos šalimis laikomi: pareiškėjas (skundą (prašymą) padavęs subjektas); atsakovas (viešojo administravimo subjektas, kurio individualūs administraciniai aktai arba veiksmai (neveikimas) ar vilkinimas atlikti veiksmus skundžiami); tretieji suinteresuoti asmenys (tie, kurių teisėms ar pareigoms bylos sprendimas gali turėti įtakos). ABTĮ 24 straipsnio 2 dalis, kuris nustato skundo (prašymo) administracinių ginčų komisijai turinio reikalavimus, pagal kuriuos įpareigoja pareiškėją skunde (prašyme), be kita ko, nurodyti trečiojo suinteresuoto asmens duomenis. Visgi, praktikoje susiduriama su atvejais, kai pareiškėjai skunde (prašyme) administracinių ginčų komisijai nenurodo trečiojo suinteresuoto asmens (ar nenurodo visų trečiųjų suinteresuotų asmenų), o komisijos narys, paskirtas pranešėju byloje, pasirengimo bylos nagrinėjimui stadijoje ne visuomet gali numatyti asmenis, kurių teisėms ar pareigoms bylos sprendimas gali turėti įtakos. Neretai informaciją apie trečiuosius suinteresuotus asmenis komisija gauna tik žodinio bylos nagrinėjimo posėdyje metu ar gavus atsakovo (viešojo administravimo subjekto) atsiliepimą į pareikštą skundą, t. y. jau einant bendrajam skundo nagrinėjimo terminui, dažnai, netgi kai jis baigiasi bylos nagrinėjimo komisijos posėdyje dieną. Pažymėtina, jog trečiųjų suinteresuotų asmenų įtraukimas į administracinio ginčo nagrinėjimą nors ir atrodo nesudėtingas, tačiau reikalauja papildomų laiko sąnaudų. Pagal IAGNTĮ 11 straipsnio 1 dalies 2 punktą bei 3 dalį, administracinių ginčų komisijos narys, paskirtas pranešėju byloje, privalo tretiesiems suinteresuotiems asmenims išsiųsti skundo (prašymo) nuorašus ir paprašyti per 5 darbo dienas nuo skundo įteikimo dienos pateikti atsiliepimą į skundą (prašymą) ir su skundu (prašymu) susijusią medžiagą (įrodymus, paaiškinimus). Skundo įteikimo trečiajam suinteresuotam asmeniui momentas negali būti tiksliai žinomas (pavyzdžiui, jei pranešimas neįteikiamas, nes nerandamas asmuo, paliekamas pašto pranešimas ir t. t.), tačiau darant optimistinę prielaidą, jog skundas galėtų būti įteiktas trečiajam suinteresuotam asmeniui per 3 darbo dienas nuo jo išsiuntimo dienos. Tai reiškia, jog trečiasis suinteresuotas asmuo per 5 darbo dienas turi teisę parengti ir išsiųsti atsiliepimą į pateiktą skundą, pateikti paaiškinimus ir/ar parengti kitą su skundu susijusią medžiagą. Atsiliepimas administracinių ginčų komisijai (jei teikiama ne elektroninių ryšių priemonėmis) gali būti įteiktas dar maždaug per 3 darbo dienas. Taigi, trečiųjų suinteresuotų asmenų įtraukimas į ginčo nagrinėjimą pratęsus jį 10 darbo dienų įmanomas tik tuo atveju, jei trečiasis suinteresuotas asmuo veikia apdairiai ir rūpestingai, t. y. priima jam skirtą korespondenciją bei teikia savo atsiliepimą, paaiškinimus į pareikštą skundą itin operatyviai. Tačiau realiai

susiklosto situacija, kai 20 darbo dienų ir papildomo 10 darbo dienų termino skundo (prašymo) nagrinėjimui nepakanka, siekiant įtraukti į bylą trečiaisiais suinteresuotais asmenimis visus asmenis, kurių teisėms ar teisėtiems interesams gali turėti įtakos priimtas sprendimas. Tokiu atveju, administracinio ginčo nagrinėjimo procedūra, nors ir operatyvi, ir greitai, tačiau gali nekoreliuoti su teisės į teisingą procesą užtikrinimu vien dėl tos priežasties, kad nesudaro galimybių užtikrinti kitų asmenų, kurių teisėms ir pareigoms komisijos sprendimas gali daryti įtakos, teisės būti išklaustytiems.

Analogiška situacija aptartajai susiklosto ir tais atvejais, kai į Komisijos posėdį būtina pakviesti liudytojus. Nors ABTĮ 24 straipsnio 2 dalies 7 punkte nustatytas reikalavimas pareiškėjams pateikiant skundą nurodyti liudytojų duomenis, visgi, dažnu atveju proceso šalys dėl trumpo pasiregimo bylos nagrinėjimui termino, teisinio išprusimo stokos ar kitų subjektyvių priežasčių nenurodo liudytojų, galinčių patvirtinti ar paneigti tam tikras bylos aplinkybes ir jų įtraukimo į procesą poreikis paaiškėja tik posėdžio metu, t. y. jau pradėjus bylos nagrinėjimą iš esmės. Liudytojų dalyvavimas bylos nagrinėjime gali būti ypatingai svarbus, siekiant visapusiškai ir objektyviai išnagrinėti kilusį administracinį ginčą, todėl įstatymų leidėjui nustačius imperatyvius terminus bei nereglementavus išimtinių bylos sustabdymo ar nagrinėjimo pratęsimo terminų ilgesniam nei 10 darbo terminui, gali būti užkirstas kelias objektyviam, išsamiam ir visapusiškam bylos išnagrinėjimui.

Be to, aktualu aptarti ir termino skundai išnagrinėti įtaką, skatinant pareiškėją ir atsakovą administracinį ginčą išspręsti taikiai.

IAGNTĮ 15 straipsnyje įtvirtinta galimybė bylos šalims baigti bylą taikos sutartimi (jei ją sudaryti galima atsižvelgiant į bylos pobūdį) bei įpareigoja administracinių ginčų komisiją posėdžio metu siūlyti bylos šalims sudaryti taikos sutartį. Pagal Lietuvos administracinių ginčų komisijos 2018 m. veiklos ataskaitą, Lietuvos administracinių ginčų komisijoje 2018 m. buvo patvirtintos 6 taikos sutartys (išnagrinėtų bylų skaičius 2018 m. – 1167)²², t. y. 0,5 proc. iš visų išnagrinėtų bylų. Atkreiptinas dėmesys, jog Lietuvos administracinių ginčų komisija ikiteismine tvarka nagrinėja skundus (prašymus) dėl viešojo administravimo subjektų priimtų individualių administracinių aktų ar veiksmų (neveikimo) viešojo administravimo srityje. Viešojo administravimo institucijų valdymo struktūra ir kompetencijų paskirstymas lemia, jog taikos sutarties sąlygų derinimo procesas viešojo administravimo institucijoje užima daug laiko, neretai norint priimti sprendimą dėl taikos sutarties suderinimo, reikia sušaukti tam tikram

---

²²*Supra note 13*

klausimui nagrinėti specialiai sudarytas komisijas (pavyzdžiui, Saugaus eismo komisiją) arba net savivaldybės tarybą. Be to, taikos sutarties sudarymo galimybę ginčo šalys paprastai pradeda svarstyti tik komisijos posėdžio metu. Tai reiškia, jog taikos sutarties suderinimui komisija gali pratęsti skundo nagrinėjimo terminą tik dešimčiai darbo dienų (jei posėdis bylos nagrinėjimui paskirtas laikantis bendrojo 20 dienų skundo nagrinėjimo termino) ir skundo nagrinėjimo terminai negali būti sustabdomi net ir šalims išreiškus norą derėtis dėl taikaus susitarimo sąlygų. Taigi, galiojant dabartiniam teisiniam reglamentavimui ir jame įtvirtintam ypatingai greitam (operatyviam) administracinių ginčų nagrinėjimui ikiteisminėse administracinių ginčų komisijose, be nustatytų atvejų, kai bylos nagrinėjimas gali būti sustabdytas ar pratęstas ilgesniam nei 10 darbo dienų terminui, gali būti užkirstas kelias ginčo šalims pačioms rasti abi puses tenkinantį sprendimą ir sudaryti taikos sutartį. Todėl autorių nuomone, būtina papildyti IAGNTĮ ir nustatyti, kad tam tikrais atvejais bendrasis skundo nagrinėjimo terminas galėtų būti pratęstas ilgesniam nei 10 darbo dienų terminui arba sustabdytas, visų pirma atkreipiant dėmesį į tuos atvejus, kai ginčo šalys siekia taikaus susitarimo.

Atsižvelgiant į tai, straipsnio autoriai mano, jog įstatymų leidėjui būtų tikslinga patikslinti IAGNTĮ nuostatas dėl imperatyvių skundo nagrinėjimo terminų ir numatyti pagrindus, kuriems esant būtų galimybė pratęsti bendrąjį skundo nagrinėjimo terminą ilgesniam nei 10 darbo dienų terminui ar sustabdyti bylos nagrinėjimą. Tai galėtų būti šiame tyrime atskleisti atvejai, pavyzdžiui, kai į administracinio ginčo nagrinėjimą būtina įtraukti trečiuosius suinteresuotus asmenis, kurie anksčiau į procesą įtraukti nebuvo, kviesti liudytojus, apie kurių buvimą anksčiau šalys nebuvo nurodžiusios, ar pareiškėjui ir atsakovui nusprendus kilusį administracinį ginčą spręsti taikiai. Įvertinant administracinių ginčų komisijos veiklos prioritetinę užduotį – administracinius ginčus, priskirtus komisijos kompetencijai, išnagrinėti per įmanomai trumpiausią laiką, taikant mažiau formalų procesą, šiuo atveju optimaliausias sprendimas būtų galimybė bendrąjį skundo (prašymo) nagrinėjimo terminą pratęsti dar 20 darbo dienų.

IŠVADOS

Teisės į teisingą administracinį procesą įgyvendinamas administracinių ginčų komisijoje siejamas su daugeliu aspektų, tame tarpe, ir pareiga organizuoti procesą tokiu būdu, kad visi asmenys, kurie mano, kad viešojo administravimo subjektas pažeidė jų teises ar teisėtus interesus realiai galėtų kreiptis į komisiją, prasmingai dalyvauti bylos nagrinėjime lygiomis teisėmis su oponentu (oponentais), siekti, kad pažeistos teisės būtų apgintos per įmanomai

trumpiausią terminą, o priimtas sprendimas būtų paremtas visapusių faktinių aplinkybių ištyrimu ir įvertinimu bei atitiktis teisiniam reglamentavimui patikrinimu. Teisės normos įpareigoja administracinių ginčų komisiją išnagrinėti skundą (prašymą) per 20 darbo dienų (išimtiniais atvejais, terminas gali būti pratęstas dar 10 darbo dienų), tačiau tokie imperatyvūs trumpi terminai gali būti priežastimi, trukdančia atlikti tam tikrus procesinius veiksmus, kurie yra labai svarbūs nustatant tiesą administracinėje byloje.

Tyrimo rezultatai parodė, kad tikslinga koreguoti teisinį reglamentavimą (IAGNTĮ 12 straipsnio 2 dalis) ir nustatyti, kad prireikus motyvuotu administracinių ginčų komisijos sprendimu bendras skundo (prašymo) nagrinėjimo terminas gali būti pratęstas dar 20 darbo dienų. Siūlytina nustatyti tokius skundo (prašymo) pratęsimo pagrindus: kai siekiant išsamiai atskleisti bylos esmę ir iširti visas administracinei bylai reikšmingas aplinkybes būtina apklausti specialistą arba gauti eksperto išvadą; kai į administracinio ginčo nagrinėjimą būtina įtraukti trečiuosius suinteresuotus asmenis, kurie anksčiau nebuvo įtraukti į procesą; kai tikslinga kviesti liudytojus, apie kurių buvimą anksčiau šalys nebuvo nurodžiusios; kai pareiškėjas (pareiškėjai) ir atsakovas ketina pasirašyti taikos sutartį dėl ginčo dalyko.

Siekiant užtikrinti asmens teisę ne tik į greitą administracinio ginčo sprendimą, bet ir į teisingą administracinį procesą, tikslinga teisinio reglamentavimo priemonėmis įtvirtinti galimybę pareiškėjui pateikti administracinių ginčų komisijai patikslintą skundą. Šio teisinio instituto funkcionavimo realumui užtikrinti būtina nustatyti ne tik skundo tikslinimo procesines priemones (iki kurio momento galima tikslinti skundą; tokia forma pateikiamas patikslintas skundas; draudimas keisti kartu skundo pagrindą ir dalyką ir kt.), bet ir numatyti galimybę administracinių ginčų komisijai šiuo pagrindu pratęsti bendrąjį skundo (prašymo) nagrinėjimo terminą. Šio termino trukmė galėtų būti sietina su administracinių ginčų komisijos pareiga užtikrinti atsakovo, o jei yra, trečiųjų suinteresuotų asmenų teisę į atsiliepimo į patikslintą skundą parengimą bei pateikimą administracinį ginčą nagrinėjančiai komisijai.

LITERATŪRA

1. Murauskas, Donatas. „Teisinės valstybės principas: sampratos paieškos doktrinoje“, *Teisė*, 78(2011), <http://www.zurnalai.vu.lt/teise/article/view/182> .
2. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*, 1995-05-16, Nr. 40-987, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19841>.
3. „Europos Tarybos Ministrų Komiteto 2001 m. rugsėjo 5 d. rekomendacija dėl alternatyvių ginčų tarp viešojo administravimo institucijų ir privačių asmenų sprendimo priemonių Nr. Rec (2001)9“, žiūrėta 2019 m. lapkričio 5d., https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805e2b59 .

4. „Lietuvos administracinių ginčų komisijos 2018 metų veiklos ataskaita“, žiūrėta 2019 m. lapkričio 5 d., <http://www.lagk.lt/wp-content/uploads/2019/05/LAGK-metin%C4%97-veiklos-ataskaita-2018.pdf>.
5. „Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas“, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. lapkričio 8 d., https://www.infolex.lt/portal/start_ta.asp?act=doc&fr=pop&doc=23225&title=LIR%20administracini%F8%20byl%F8%20teisenos%20%Elstatymas
6. „Lietuvos Respublikos ikiteisminio administracinių ginčų nagrinėjimo tvarkos įstatymas“, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. lapkričio 8 d., <https://www.infolex.lt/ta/102288#X307ae8a1fd2746e89950729ee6735097>.
7. „Lietuvos Respublikos Konstitucija“. *Valstybės žinios*. 1992, Nr.33-1014.
8. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2012 m. liepos 2 d. nutarimas“, žiūrėta 2019 m. lapkričio 6 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta136/content>.
9. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2012 m. gruodžio 10 d. nutarimas“, žiūrėta 2019 m. lapkričio 6 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta136/content>.
10. „Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas“, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. lapkričio 8 d., <https://www.infolex.lt/ta/76519>.
11. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2018 metų veiklos apžvalga“, žiūrėta 2019 m. spalio 28 d., <https://vat.teismas.lt/doclib/sxqi7o7klukprujhd9157r2f7rz65y5r>.
12. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2019 m. vasario 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-418-968/2019“, INFOLEX, žiūrėta 2019-11-14, <https://www.infolex.lt/tp/1695632>.
13. „Vilniaus apygardos administracinio teismo 2016 m. veiklos apžvalga“, žiūrėta 2019 m. spalio 28 d., <https://vaat.teismas.lt/veiklos-ataskaitos/archyvas/vaat-2016m.-veiklos-apzvalga/599>.
14. „Vilniaus apygardos administracinio teismo 2018 m. veiklos apžvalga“, žiūrėta 2019 m. spalio 28 d., <https://vaat.teismas.lt/data/public/uploads/2019/02/vaat-2018-m.-teismo-veiklos-apzvalga.pdf>.

THE RIGHT TO FAST CASE TRIAL IN ADMINISTRATIVE DISPUTE COMMISSION CORRELATION WITH INDIVIDUALS RIGHT TO DUE PROCESS

Daiva Bereikienė¹

Mykolas Romeris University

Tomas Gagys²

Lithuanian Administrative Disputes Commission

Jūratė Ramanauskaitė³

Lithuanian Administrative Disputes Commission

Summary

Administrative Dispute Commission, in order to ensure the individual's right to due process, must respect the imperatives of fast and informal process. However, then trying to combine these categories, challenges are imminent. The aim of the article is to reveal the practical problematic aspects of fast process correlation with practical problematic aspects of duty to ensure the individual's right to due process and possible ways to solve some practical problems in the Administrative Dispute Commission. Moreover, the article discusses the legal framework setting the time limits for dealing with a complaint. Also, based on statistical data some potential problematic situations are highlighted. A comparative analysis was made in order to reveal terms for dealing with administrative complaints in Administrative Dispute Commission, Administrative Court and Tax Dispute Commission. The article concludes that

---

imperative short terms of complaint examination may interfere with certain procedural steps that are crucial to establish the truth in the administrative case. In addition, it is appropriate to adjust the legal framework to provide that general time limit for examination of complaint may be extended by another 20 working days, evaluating such basics as: necessity to interview a specialist or obtain an expert opinion, involve third parties, not previously involved in the process, also when it is appropriate to call witnesses, who have not been previously identified by the parties, and such cases where the applicant and the defendant intend to enter into a settlement. It is proposed to introduce more flexible mechanism for setting a time limit when the complaint is refined. In the course of investigation, the method of document analysis was used to investigate the relevant legal acts, analytical – critical method was appreciated to reveal practical problems of very short time limits for dealing with a complaint and peculiarities of correlation with the right to a fair trial; the method of scientific literature analyses was applied to evaluate the findings of the research of Lithuanian legal scholars, who had made investigations related to pre-trial dispute resolutions.

Keywords: pre-trial administrative disputes resolution, Administrative Dispute Commission, time limit for dealing with the complaint, operative process, administrative process.

Daiva Bereikienė¹, Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo akademijos Teisės katedros lektorė, doktorantė, Lietuvos administracinių ginčų komisijos narė Kauno apygardos skyriuje. Mokslinių tyrimų kryptys: aplinkosaugos teisė, civilinis procesas, administracinis procesas, žmogaus teisės.

Daiva Bereikienė¹, Mykolas Romeris University, Academy of Public Security, Department of Law, Lecturer; Lithuanian Administrative Disputes Commission, commissioner. Research interests: environmental law, procedure of administrative cases, civil procedure law, human rights.

Tomas Gagys², Lietuvos administracinių ginčų komisijos narys Kauno apygardos skyriuje. Mokslinių tyrimų kryptys: administracinė teisė, administracinio proceso teisė, žmogaus teisės, Europos Sąjungos teisė.

Tomas Gagys², Lithuanian Administrative Disputes Commission, commissioner. Research interests: administrative law, procedure of administrative cases, human rights, European Union law

Jūratė Ramanauskaitė³, Lietuvos administracinių ginčų komisijos narė Kauno apygardos skyriuje. Mokslinių tyrimų kryptys: administracinė teisė, administracinio proceso teisė, žmogaus teisės, civilinė teisė

Jūratė Ramanauskaitė³, Lithuanian Administrative Disputes Commission, commissioner. Research interests: administrative law, procedure of administrative cases, human rights, civil law.

GAMINIŲ IR (AR) PAKUOČIŲ ATLIEKŲ SUTVARKYMO ĮRODANČIŲ DOKUMENTŲ IŠRAŠYMO TEISINIO REGLAMENTAVIMO YPATUMAI IR PROBLEMINIAI ASPEKTAI

Greta Česnaitytė

*Mykolo Romerio universiteto Viešosios teisės institutas
Ateities g. 20, LT-08303, Vilnius
Telefonas (8 5) 271 4625
El.paštas: greta.cesnaityte@gmail.com*

DOI: 10.13165/PSPO-19-23-03

Anotacija. Straipsnyje nagrinėjama kolektyviai tvarkomų gaminių ir (ar) pakuočių atliekų, išskyrus užstato sistemoje surinktų, sutvarkymo įrodančių dokumentų išrašymo tvarka, gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančių rūšys, nurodoma kurie gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodantys dokumentai yra vertinami plačiau, o kurie siaurąja prasme, gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodantys dokumentai taip pat yra išskiriami į rūšis pagal subjektus, kurie juos išrašo, statusą bei jų vaidmenį. Straipsnyje analizuojami galiojusios gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymo įrodančių dokumentų išrašymo tvarkos įtvirtinti teisės aktų pakeitimai, nurodomos priežastys dėl būtinumo koreguoti po įtvirtintų teisės aktų pakeitimų išgaliojusią gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymo įrodančių dokumentų išrašymo tvarką bei dėl atliktų teisės aktų pakeitimų atsiradusias spragas ir galimai kylančias problemas, pateikiami pasiūlymai dėl teisinio reglamentavimo gaminių ir (ar) pakuočių atliekų tvarkymo sistemoje tobulinimo.

Pagrindinės sąvokos: pakuočių atliekos, gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodantys dokumentai, gamintojų ir importuotojų organizacijų patvirtinimai, atliekų rūšiuotojų ar laikytojų susiejantys palidijimai.

ĮVADAS

Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo (toliau- „**Atliekų tvarkymo įstatymas**“) 2 str. 30 d. yra numatyta, kad gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodantys dokumentai yra „Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyti dokumentai, patvirtinantys gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą“¹. To paties straipsnio 31 d. skelbiama, kad gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymas – „gaminių ir (ar) pakuočių atliekų surinkimas ir perdirbimas arba gaminių ir (ar) pakuočių atliekų surinkimas ir naudojimas pagal Vyriausybės nustatytą užduotį (gaminių ir (ar) pakuočių atliekų šalinimas nėra sutvarkymas). Gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymo reikalavimus nustato Vyriausybė ar jos įgaliota institucija“². Lietuvos Respublikos pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymo (toliau- „**Pakuočių ir**

---

¹ „Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas, Nr.VIII-787“, TAR, žiūrėta 2019 m. rugsėjo 2 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8D38517814F1/PtLcdOCFGB>.

² „Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas, Nr.VIII-787“.

pakuočių atliekų tvarkymo įstatymas³) 2 str. 11 d. numatyta, kad pakuočių atliekų sutvarkymą įrodantys dokumentai – „Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyti dokumentai, patvirtinantys susidariusių pakuočių atliekų sutvarkymą“³, o 12 d. pateikiama, kas turi būti laikoma pakuočių atliekų sutvarkymu – tai „Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka pakuočių atliekų surinkimas ir perdirbimas arba surinkimas ir naudojimas pagal Vyriausybės nustatytą užduotį (pakuočių atliekų šalinimas nėra sutvarkymas)“⁴.

Kaip matyti, tiek Atliekų tvarkymo įstatyme, tiek Pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatyme yra numatyta, kad gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodantys dokumentai patvirtina gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą, kuris reiškia konkrečių atliekų tvarkymo veiklą atlikimą: surinkimą ir perdirbimą (arba naudojimą pagal Vyriausybės nustatytą užduotį)⁵. Dvi skirtingos atliekų tvarkymo veiklos turi būti įvykdytos jas teisės aktų nustatyta tvarka turinčių teisę atlikti atliekų tvarkytojų, kurie atlikę aptariamą gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą išrašo gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus.

Remiantis Pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymo 7 str. 3 d., „*gamintojai ir importuotojai privalo Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo nustatyta tvarka mokėti mokesčių už aplinkos teršimą pakuočių atliekomis, jeigu nevykdo Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatytą pakuočių atliekų tvarkymo užduočių*“⁶.

Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo (toliau- „**Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas**“⁷) 6 straipsnio 7 ir 8 dalyse nurodyta, kad apmokestinamųjų gaminių sąrašas ir mokesčio už aplinkos teršimą šių gaminių atliekomis tarifai pateikti šio įstatymo 3 priedėlyje, o apmokestinamosios pakuotės rūšys ir mokesčio už aplinkos teršimą pakuotės atliekomis tarifai pateikti šio įstatymo 4 priedėlyje⁷. Paminėtina ir tai, kad atsakomybė gamintojams ir importuotojams mokėti mokesčius už aplinkos teršimą gaminių ir (ar) pakuočių

³ „Lietuvos Respublikos pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymas, Nr.IX-517“, TAR, žiūrėta 2019 m. rugsėjo 3 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9D1ADB9E1518/dsEgEEEnzsU>.

⁴ „Lietuvos Respublikos pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymas, Nr.IX-517“.

⁵ Atkreipiamas dėmesys, kad gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymo nereikėtų maišyti su atliekų tvarkymu, į kurį įeina daug daugiau atliekų tvarkymo veiklų, nei kad į gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą, t. y. į atliekų tvarkymo sąvoką įeina tokios atliekų tvarkymo veiklos kaip „atliekų surinkimas, vežimas, naudojimas ir šalinimas, šių veiklų organizavimas ir stebėseną, šalinimo vietų vėlesnė priežiūra, įskaitant, kai minėtus veiksmus atlieka prekyautojas atliekomis ar tarpininkas“.

⁶ „Lietuvos Respublikos pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymas, Nr.IX-517“.

⁷ „Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas, Nr.VIII-1183“, TAR, žiūrėta 2019 m. rugsėjo 4 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.FFF9AE9162EE/wURCGnshVm>.

atliekomis kyla iš jų teisės aktuose įtvirtintos pareigos, susijusios su į vidaus rinką išleistų gaminių⁸, tapusių atliekomis, sutvarkymu.

Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo 5 straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad „*gamintojai ir importuotojai atleidžiami nuo mokesčio už aplinkos teršimą gaminių ir (ar) pakuotės atliekomis už tą gaminių ir (ar) pakuotės kiekį, kuris proporcingas įvykdytos Vyriausybės nustatytos gaminių ir (ar) pakuotės atliekų naudojimo ir (ar) perdirbimo užduoties daliai. Norėdami pasinaudoti šia mokesčio lengvata, gamintojai ir importuotojai Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka turi pateikti dokumentus, patvirtinančius šių gaminių ar pakuotės atliekų perdirbtą ar panaudotą energijai gauti kiekį*“⁹.

Taigi, būtent atliekų tvarkytojų išrašytų gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančių dokumentų pagrindu, pagrindžiančiu nustatytų gaminių ir (ar) pakuočių atliekų tvarkymo užduočių įvykdymą, gamintojai ir importuotojai gali pasinaudoti mokesčio už aplinkos teršimą gaminių ir (ar) pakuočių atliekomis lengvata ir nemokėti Mokesčio už aplinkos teršimo įstatyme nustatytų mokesčių už aplinkos teršimą gaminių ir (ar) pakuočių atliekomis. Todėl svarbu, ne abstrakčiai aptarti gamintojų ir importuotojų pareigas dėl gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymo, bet išnagrinėti teisės aktuose įtvirtintą gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančių dokumentų, kurių pagrindu gamintojai ir importuotojai gali nemokėti mokesčio už aplinkos teršimą pakuotės atliekomis, išrašymo tvarką, galimai kylančias problemas bei pateikti pasiūlymus dėl teisinio reglamentavimo tobulinimo, kas ir bus atliekama šiame straipsnyje.

Nemažai autorių, nagrinėdami tam tikras atliekų tvarkymo sritis, viena, ar kita forma, yra aptarę ir pakuočių atliekų ir gamintojų ir importuotojų atsakomybės dėl išleidžiamų į rinką gaminių, virtusių atliekomis, temas, pvz., R. Minalgos monografijoje „*Atliekų šalinimo logistika*“¹⁰ galima rasti aptariamą pakuočių atliekų tvarkymo Lietuvoje pradžią, E. Monkevičiaus vadovėlyje „*Aplinkosaugos teisė*“ buvo aptariamasis pakuočių atliekų tvarkymo reguliavimas bei gamintojų ir importuotojų pareiga imtis dėl tokių atliekų tvarkymo ir

⁸ Beje, paminėtina ir tai, kad Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo Nr. VIII-1183 pakeitimo įstatymo projektu yra siekiama įtvirtinti diferencijuotus mokesčius už aplinkos teršimą pakuotės atliekomis, priklausomai nuo to, ar gamintojai ir importuotojai į rinką išleidžia perdirbamas ar neperdirbamas pakuotes, ir taip skatinti gamintojus ir importuotojus į rinką išleisti tik perdirbamas gaminių pakuotes. „Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo Nr. VIII-1183 pakeitimo įstatymas, Nr. 19-8584(2)“, LRS, žiūrėta 2019 m. rugsėjo 12 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/edd4f7c0c99811e9a56df936f065a619?fwid=oo0hlh6h>.

⁹ „Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas, Nr. VIII-1183“.

¹⁰ Rimgaudas Minalga, *Atliekų šalinimo logistika* (Justitia, 2010), 31-35 .

Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatytų užduočių įvykdymo¹¹, A. Pasvenskienė ir B. Pranevičienė tyrė atliekų prevencijos institutą, kuris aktualus nagrinėjant ir pakuočių atliekų teisinį reglamentavimą¹², D. Bereikienė ir E. Štareikė tyrė atliekų rūšiavimo teisinį reglamentavimą bei aptarė Vokietijos praktiką dėl pakuočių atliekų tvarkymo¹³, D. Bereikienė nagrinėjo pakuočių atliekų tvarkymo niuansus¹⁴, L. Žilinskienė aptarė savivaldybių bei gamintojų ir importuotojų sutartimis grįstą bendradarbiavimą dėl komunalinių atliekų, į kurias patenka ir gaminių ir (ar) pakuočių atliekos, tvarkymo¹⁵. Tačiau pasirinktu gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymo įrodančių dokumentų išrašymo tvarkos teisinio reglamentavimo aspektu nėra jokios lietuvių autorių analizės, todėl straipsnio tema yra aktuali tiek teoriniame, tiek praktiniame lygmenyje.

Straipsnio tikslas – pateikti analizę dėl gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymo įrodančių dokumentų išrašymo tvarkos ypatumų ir problematikos.

Straipsnio objektas – įrodančių dokumentų dėl gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymo išrašymo tvarka bei gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymo įrodančių dokumentų rūšys.

Straipsnio metodai: rengiant straipsnį naudoti sisteminis, kuris svarbus nustatant tiriamo objekto ryšį su kitomis atliekų tvarkymo sritimis, duomenų ir dokumentų analizės, lyginamasis ir lingvistinis, padedantys išnagrinėti teisės aktus, jų projektus ir teismų praktiką, bei loginis ir apibendrinamasis, leidžiantys pateikti išvadas ir rekomendacijas, metodai.

1. GAMINIŲ IR (AR) PAKUOČIŲ ATLIEKŲ SUTVARKYMĄ ĮRODANČIŲ DOKUMENTŲ IŠRAŠYMO TVARKA

Remiantis Atliekų tvarkymo įstatymo ir Pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymo nuostatomis, gamintojai ir importuotojai savo pareigas dėl apmokestinamųjų gaminių ir (ar) pakuočių atliekų tvarkymo gali vykdyti individualiai arba kolektyviai¹⁶. Kadangi kolektyvinis atliekų tvarkymas gamintojų ir importuotojų vykdomas per gamintojų ir importuotojų

¹¹ Eduardas Monkevičius ir kt., *Aplinkosaugos teisė* (Justitia, 2011), 257-260.

¹² Aušrinė Pasvenskienė ir Birutė Pranevičienė, „Atliekų prevencijos teisinis reglamentavimas“, *Visuomenės saugoma ir viešoji tvarka* 8 (2012): 156–68.

¹³ Daiva Bereikienė ir Eglė Štareikė, „Atliekų rūšiavimo teisinio reguliavimo aspektai“, *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka* 9 (2013): 45–60.

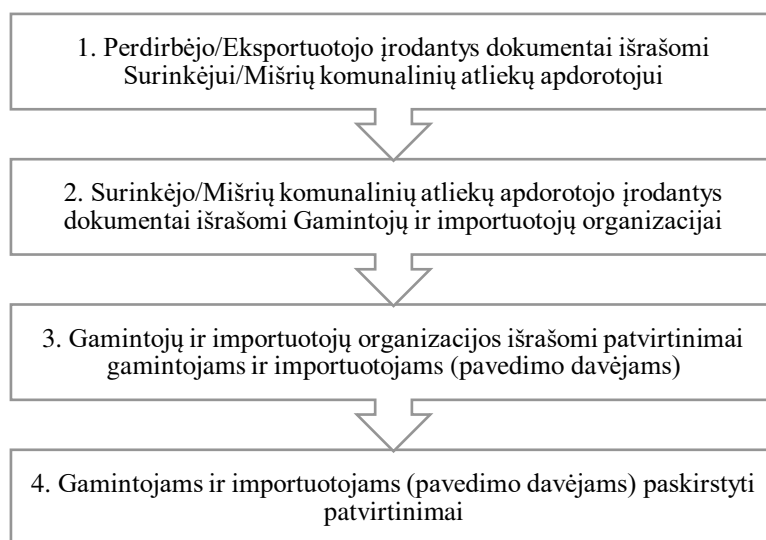
¹⁴ Daiva Bereikienė, „Pakuočių pakartotinio naudojimo valstybinio reguliavimo aspektai“, *Visuomenės saugomas ir viešoji tvarka* 7(2012 m.): 51-63.

¹⁵ Leda Žilinskienė, „Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos organizavimo teisinis reglamentavimas: praktiniai ir teoriniai aspektai“, *Jurisprudencija* 24(2) (2017):387-408

¹⁶ „Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas, Nr.VIII-787“ 34¹⁸ straipsnis 2 d.; „Lietuvos Respublikos pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymas, Nr.IX-517“, TAR, žiūrėta 2019 m. rugsėjo 3 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9D1ADB9E1518/dsEgEEnzsU>, 7 str. 5 d.

organizacijas, kurios į pagalbą pasitelkia atliekų tvarkytojus, labiausiai yra paplitęs bei keliantis daugiausiai klausimų (kuo daugiau sistemoje subjektų bei vykdomų procesų, tuo sudėtingesnis gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymo įrodančių dokumentų išrašymo tvarkos įgyvendinimas), toliau įrodančių dokumentų dėl gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymo dokumentų išrašymo kontekste bus gilinamasi tik į kolektyviai vykdomą gaminių ir (ar) pakuočių atliekų tvarkymą.

Atliekų tvarkymo įstatymo 34³¹ straipsnio 1 dalyje yra numatyta tai, kad atliekų tvarkytojai „išrašo gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus vadovaudamiesi aplinkos ministro nustatyta tvarka“¹⁷. Tai reiškia, kad Atliekų tvarkymo įstatymas daro netiesioginę nuorodą į Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymu Nr. D1-359 patvirtintą Gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančių dokumentų išrašymo tvarkos aprašą.

1 pav. Kolektyviai tvarkomų gaminių ir (ar) pakuočių atliekų, išskyrus užstato sistemoje surinktų, sutvarkymo įrodančių dokumentų išrašymo tvarka

(Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis iki 2018 m. lapkričio 20 d. galiojusia Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymu Nr. D1-359 redakcija)

Pagal iki 2018 m. lapkričio 20 d. galiojusią Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymu Nr. D1-359 patvirtintą Gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančių dokumentų išrašymo tvarkos aprašo redakciją, kolektyviai tvarkomų gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodantys dokumentai pagal bendrąją taisyklę buvo išrašomi 1 pav. pateikiama tvarka.

¹⁷ „Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas, Nr. VIII-787“.

Atkreiptinas dėmesys, kad tiek perdirbėjo, tiek eksportuotojo išrašomi įrodantys dokumentai turi tokį patį statusą, nes tiek vieno, tiek kito įrodančio dokumento pagrindu surinkėjas arba mišrių komunalinių atliekų apdorotojas galėtų išrašyti surinkėjo/mišrių komunalinių atliekų apdorotojo įrodantį dokumentą gamintojų ir importuotojų organizacijai. Tas pats pasakytina ir dėl surinkėjo, ir dėl mišrių komunalinių atliekų apdorotojo išrašomų įrodančių dokumentų, kurie nors ir yra išrašomi skirtingų atliekų tvarkytojų, turi tokį patį statusą, nes tiek vieno, tiek kito dokumento pagrindu, gamintojų ir importuotojų organizacijos galėtų išrašyti patvirtinimus gamintojams ir importuotojams (pavedimo davėjams).

Paminėtina ir tai, kad nors ir gamintojų ir importuotojų organizacijos išrašo patvirtinimus gamintojams ir importuotojams (pavedimo davėjams), gamintojų ir importuotojų organizacijos nėra įtrauktos nei į Turinčių teisę išrašyti gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus atliekų tvarkytojų sąrašą (toliau – „**Atliekų tvarkytojų sąrašas**“), nei į Atliekų tvarkytojų valstybinį registrą. Atsižvelgiant į tai, jog teisė išrašyti gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus yra suteikiama nuo Aplinkos apsaugos agentūros direktoriaus sprendimo įrašyti atitinkamą atliekų tvarkytoją į Atliekų tvarkytojų sąrašą priėmimo dienos¹⁸, kuris vėliau yra skelbiamas tiek Aplinkos apsaugos agentūros tinklalapyje¹⁹, tiek sprendime numatyta atliekų tvarkytojo subjekto teisė išrašyti atitinkamų gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus yra įregistruojama atliekų tvarkytojų valstybiniame registre (išviešinimo funkcija)²⁰, galima kelti klausimą ar

¹⁸ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymu „Dėl turinčių teisę išrašyti gaminių ir ar pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus atliekų tvarkytojų sąrašo sudarymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ patvirtinto tvarkos aprašo 11.1 skelbiama, kad „per 3 darbo dienas Agentūra priima ir raštu pateikia Tvarkytojui sprendimą dėl Tvarkytojo įrašymo į Tvarkytojų sąrašą ar dėl Tvarkytojų sąraše esančio Tvarkytojo duomenų patikslinimo“, o 12 punkte numatyta, kad „Tvarkytojas laikomas įrašytu į Tvarkytojų sąrašą nuo Agentūros sprendimo, nurodyto 11.1 papunktyje, pasirašymo dienos“ „Dėl Turinčių teisę išrašyti gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus atliekų tvarkytojų sąrašo sudarymo tvarkos aprašo patvirtinimo, Nr.184“, LRS, žiūrėta 2019 m. rugsėjo 2 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.210281/MkKGifwTuG>.

¹⁹ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymu „Dėl turinčių teisę išrašyti gaminių ir ar pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus atliekų tvarkytojų sąrašo sudarymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ patvirtinto tvarkos aprašo 11.2 skelbiama, kad „Agentūros sprendimai, nurodyti 11.1 papunktyje, nuo jų priėmimo nuolat skelbiami Agentūros interneto svetainėje <http://gamta.lt>“. „Dėl Turinčių teisę išrašyti gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus atliekų tvarkytojų sąrašo sudarymo tvarkos aprašo patvirtinimo, Nr.184“.

²⁰ 2016 m. vasario 12 d. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymo Nr. D1-86 „Dėl Atliekų tvarkytojų valstybės registro tvarkymo taisyklių patvirtinimo“ 18¹ punkte numatyta, kad „Agentūra nuo sprendimo, nurodyto Turinčių teisę išrašyti gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus atliekų tvarkytojų sąrašo sudarymo tvarkos apraše, patvirtinto Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2003 m. balandžio 14 d. įsakymu Nr. 184 „Dėl Turinčių teisę išrašyti gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus atliekų tvarkytojų sąrašo sudarymo tvarkos aprašo patvirtinimo“, priėmimo per 5 darbo dienas pateikia į Registrą informaciją apie atliekų tvarkytojo įrašymą į Turinčių teisę išrašyti gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus atliekų tvarkytojų sąrašą (toliau – Tvarkytojų sąrašas) arba apie Tvarkytojų sąrašą esančio atliekų tvarkytojo duomenų patikslinimą, arba apie atliekų tvarkytojo įspėjimą apie galimą išbraukimą iš

patvirtinimai, kuriuos išrašo gamintojų ir importuotojų organizacijos yra gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodantys dokumentai ir kokiu pagrindu gamintojų ir importuotojų organizacijos gali išrašyti gamintojams ir importuotojams (pavedimo davėjams) patvirtinimus dėl sutvarkytų gaminių ir (ar) pakuočių atliekų, jei jos nėra įtrauktos nei į Atliekų tvarkytojų sąrašą nei į Atliekų tvarkytojų valstybinį registrą.

Gamintojų ir importuotojų organizacijoms teisė išrašyti patvirtinimus gamintojams ir importuotojams suteikiama nuo licencijos gavimo dienos²¹ ir gamintojų ir importuotojų organizacijoms nėra reikalinga būti įtrauktoms į Atliekų tvarkytojų sąrašą ar Atliekų tvarkytojų valstybinį registrą. Manytina, tokia tvarka yra suformuluota būtent dėl to, kad gamintojų ir importuotojų organizacijos neatlieka jokių fizinių atliekų tvarkymo operacijų, tačiau tik organizuoja atliekų tvarkymo vykdymą.

Gamintojų ir importuotojų organizacijų patvirtinimai nėra tapatūs perdirbėjų/eksportuotojų ar surinkėjų/mišrių komunalinių atliekų apdorotojų išrašytiems gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodantiems dokumentams, nes jie yra išvestiniai iš gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančių dokumentų, nes tik pastarųjų pagrindu gali būti išrašyti gamintojams ir importuotojams (pavedimo davėjams)²². Tačiau, nepaisant to, teismų praktikoje pripažįstama, kad gamintojų ir importuotojų organizacijų išrašomi patvirtinimai vis tiek yra gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodantys dokumentai plačiąja prasme²³. Remiantis tuo, būtų galima teigti, kad siaurąja prasme gaminių ir (ar)

Tvarkytojo sąrašo, arba apie atliekų tvarkytojo įspėjimo apie galimą išbraukimą iš Tvarkytojo sąrašo panaikinimą, arba apie atliekų tvarkytojo išbraukimą iš Tvarkytojų sąrašo“. „Dėl Atliekų tvarkytojų valstybės registro tvarkymo taisyklių patvirtinimo, Nr.D1-86“, TAR, žiūrėta 2019 m. rugsėjo 2 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/bd544c80d17711e583a295d9366c7ab3/PzyekTWmEx>.

²¹ „Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas, Nr.VIII-787“, 34²³ straipsnis.

²² Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2019 m. balandžio 3 d. sprendime buvo nurodyta, kad „*nors atliekų tvarkytojų išrašyti atliekų sutvarkymą įrodantys dokumentai ir licencijuotų organizacijų išrašyti patvirtinimai formaliai (t. y. formos prasme) gali būti laikomi skirtingais dokumentais, tačiau savo turiniu ir esme šie dokumentai yra itin tarpiai susiję – jie skirti patvirtinti atliekų sutvarkymą. Kitaip tariant, licencijuotų organizacijų išrašomi patvirtinimai, kuriais yra tik paskirstomi atliekų tvarkytojų išrašyti atliekų sutvarkymą įrodantys dokumentai, laikytini išvestiniais iš pastarųjų, kadangi patys savaime be pirminių atliekų sutvarkymą įrodančių dokumentų egzistuoti negalėtų*“. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2019 m. balandžio 3 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-6-822/2019“, Infoplex, žiūrėta 2019 m. rugsėjo 3 d., <https://www.infoplex.lt/tp/1713054>.

²³ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2019 m. balandžio 3 d. sprendime buvo nurodyta, kad „*Nors iš Aprašo nuostatų, jas vertinant lingvistiškai, iš esmės galima išskirti „patvirtinimo“ sąvoką, kaip tam tikros formos būtent licencijuotos organizacijos išduodamą dokumentą, toks išskyrimas būtų pagrįstas išimtinai tik Aprašo nuostatų, detalizuojančių Atliekų tvarkymo įstatymo, Pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymo bei Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo nuostatas, kontekste ir visiškai nereiškia, kad įstatymų leidėjas iš nurodytuose įstatymuose vartojamos „atliekų sutvarkymą įrodančių dokumentų“ sąvokos (plačiąja prasme), t. y. „dokumentų, patvirtinančių <...> atliekų sutvarkymą“, eliminavo organizacijų išrašomus patvirtinimus. Minėtuose įstatymuose vartojama sąvoka „atliekų sutvarkymą įrodantys dokumentai“ šiuo atveju negali būti tapatinama su sąvoka „įrodantys dokumentai“, kaip ją suprantą pareiškėjas (t. y. tik kaip atliekų tvarkytojų išrašomi dokumentai) [...]*“.

pakuočių atliekų sutvarkymą įrodantys dokumentai yra tik perdirbėjų/eksportuotojų ir surinkėjų/mišrių komunalinių atliekų apdorotojų išrašomi dokumentai.

Tačiau kyla klausimas, ar neseniai įtvirtinti²⁴ susiejantys paliudijimai, kurie keičia ir iki 2018 m. lapkričio 20 d. taikytą pagal bendrąją taisyklę kolektyviai tvarkomų gaminių ir (ar) pakuočių atliekų, išskyrus užstato sistemoje surinktų, sutvarkymo įrodančių dokumentų išrašymo tvarką, numatytą 1 pav., yra gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodantys dokumentai plačiaja ar siaurąja prasme (manytina, vertinant skirtinga prasme, keičiasi ir pačio susiejančio paliudijimo statusas ir reikšmė gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymo sistemoje).

Pažymėtina ir tai, kad konkreti susiejančių paliudijimų sąvoka nėra įtvirtinta, tačiau sujungus kai kurias Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymu Nr.359 patvirtintų Gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančių dokumentų išrašymo tvarkos aprašo nuostatas, galima gauti susiejančio paliudijimo sąvoką. **Tai toks dokumentas, kurį elektroniniu būdu turi parengti ir išrašyti²⁵ „atliekų naudotojai, atliekantys pradinį apdorojimą (būtent rūšiavimą) ar atliekų laikymą (toliau- rūšiuotojai ar laikytojai) ir apie kuriuos atliekų surinkėjas ar mišrių komunalinių atliekų apdorotojas yra informavęs tvarkos aprašo nustatyta tvarka pateikdamas sutarčių su jais kopijas ir kurie tokiam atliekų surinkėjui ar mišrių komunalinių atliekų apdorotojui išrašo paliudijimus, susiejančius atliekų naudotojo (perdirbėjo) ar eksportuotojo dokumentus su atliekų surinkėjo ar mišrių komunalinių atliekų apdorotojo dokumentais“²⁶.**

Akcentuotina ir tai, kad gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančių dokumentų išrašymo tvarkos aprašo 3 punkte yra skelbiama, kad „*Dokumentų ir susiejančių paliudijimų*

Taigi, išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, licencijuotų organizacijų gamintojams ir importuotojams išrašomi patvirtinimai, kurie išimtinai grindžiami būtent atliekų tvarkytojų išrašytais atliekų sutvarkymą įrodančiais dokumentais, savo turiniu ir esme laikytini vienais iš „pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančių dokumentų“, kaip ši sąvoka apibrėžta Atliekų tvarkymo įstatyme bei Pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatyme“.

„Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2019 m. balandžio 3 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-6-822/2019“.

²⁴ 2018 m. lapkričio 20 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas „Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2013 m. gegužės 20 d. įsakymo Nr. D1-359 „Dėl Gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančių dokumentų išrašymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“ Nr. D1-971, kuriame **pirmą kartą įtvirtinama būtinybė išrašyti dokumentus, kurie vadinami „susiejantys paliudijimai“**. „Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2013 m. gegužės 20 d. įsakymo Nr. D1-359 „Dėl Gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančių dokumentų išrašymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“, Nr.D1-971“, LRS, žiūrėta 2019 m. rugsėjo 3 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/be3bbe00eca711e89d4ad92e8434e309>.

²⁵ „Dėl Gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančių dokumentų išrašymo tvarkos aprašo patvirtinimo, Nr.D1-359“, 4 punktas.

²⁶ „Dėl Gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančių dokumentų išrašymo tvarkos aprašo patvirtinimo, Nr.D1-359“, 2.2 punktas.

*teisėtumas ir jų duomenų teisingumas turi būti pagrįstas sąskaitomis faktūromis, PVM sąskaitomis faktūromis, važtaraščiais, perdavimo aktais ir kitais atitinkamais dokumentais. Patvirtinimai turi būti pagrįsti galiojančiais dokumentais*²⁷. Šio punkto prasme susiejantys paliudijimai yra prilyginami perdirbėjų/eksportuotojų ir surinkėjų/mišrių komunalinių atliekų apdorotojų išrašomiems dokumentams, nes jų teisėtumas turi būti pagrįstas tokiu pačiu būdu, o jau aptartų gamintojų ir importuotojų organizacijų patvirtinimų, kurie yra sutvarkymą įrodantys dokumentai plačiaja prasme, teisėtumas turi būti pagrindžiamas skirtingai.

Gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančių dokumentų išrašymo tvarkos aprašo 53 punkte yra numatyta, kad *„jei atliekų surinkėjai, naudotojai (perdirbėjai), eksportuotojai ir (ar) mišrių komunalinių atliekų apdorotojai išrašė dokumentus, rūšiuotojai ar laikytojai išrašė susiejančius paliudijimus pažeisdami bent vieną iš Apraše nurodytų reikalavimų, laikoma, kad dokumentai, susiejantys paliudijimai ir patvirtinimai, įskaitant išrašytus remiantis pažeidžiant minėtus reikalavimus išrašytais dokumentais ir (ar) susiejančias paliudijimais, išrašyti neteisėtai*²⁸.

Atsižvelgiant į tai, kad tiek įrodančių dokumentų, tiek susiejančių paliudijimų teisėtumas turi būti pagrįstas tokiu pačiu būdu, bei tai, kad susiejantys paliudijimai yra naikinami tokia pačia tvarka, kaip ir perdirbėjų/eksportuotojų ir surinkėjų/mišrių komunalinių atliekų apdorotojų bei gamintojų ir importuotojų išrašomų dokumentų, o dėl to yra pripažįstami neteisėtais ir gamintojų ir importuotojų organizacijų patvirtinimai²⁹, manytina, susiejantys paliudijimai vertinami kaip gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodantys dokumentai siaurąja prasme, nors, manytina, savo esme jie yra išvestiniai.

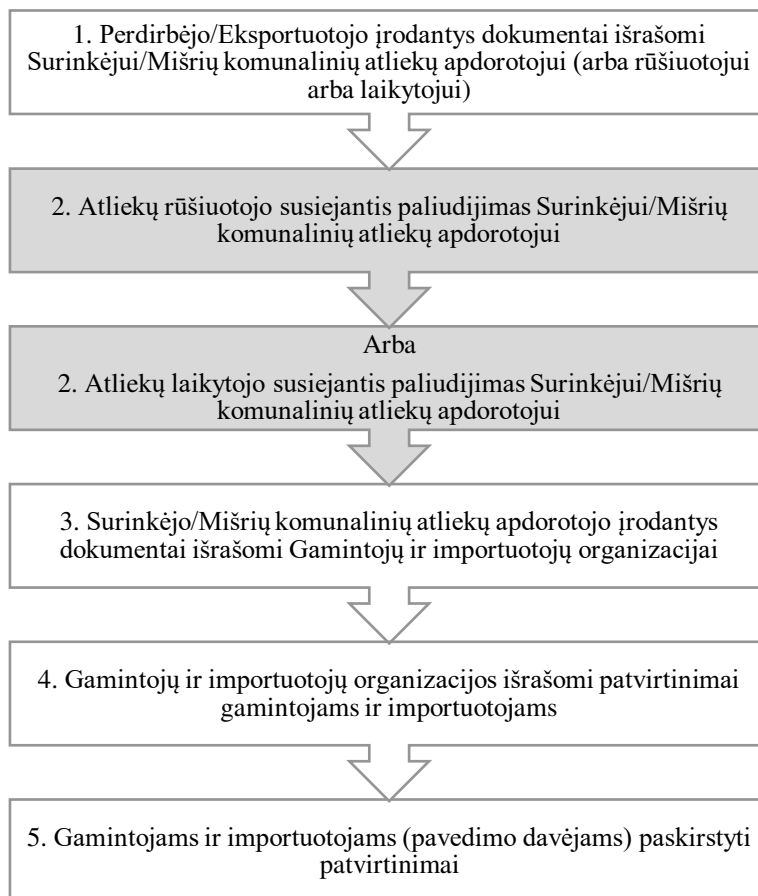
Kaip minėta, susiejančių paliudijimų išrašymo būtinybė pakeitė ir 1 pav. nurodytą pagal bendrąją taisyklę taikomą įrodančių dokumentų išrašymo tvarką, todėl 2 pav. pateikiama nuo 2018 m. lapkričio 21 d. įsigaliojusi kolektyviai tvarkomų gaminių ir (ar) pakuočių atliekų,

²⁷ „Dėl Gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančių dokumentų išrašymo tvarkos aprašo patvirtinimo, Nr.D1-359“, 3 punktas.

²⁸ „Dėl Gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančių dokumentų išrašymo tvarkos aprašo patvirtinimo, Nr.D1-359“, 53 punktas.

²⁹ „Dėl Gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančių dokumentų išrašymo tvarkos aprašo patvirtinimo, Nr.D1-359“, 53 punktas.

išskyrus užstato sistemoje surinktų, sutvarkymo įrodančių dokumentų su susiejančiais paliudijimais išrašymo tvarka.

2 pav. Kolektyviai tvarkomų gaminių ir ar pakuočių atliekų, išskyrus užstato sistemoje surinktų, sutvarkymo įrodančių dokumentų su susiejančiais paliudijimais išrašymo tvarka

(Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis nuo 2018 m. lapkričio 21 d. įsigaliojusia Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymu Nr. D1-359 redakcija)

Atkreipiamas dėmesys, kad Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymu Nr.359 patvirtinto Gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančių dokumentų išrašymo tvarkos aprašo nuostatos nenumato atvejų, leidžiančių surinkėjui/mišrių komunalinių atliekų apdorotojui pasitelkti tiek atliekų rūšiuotoją tiek laikytoją, o ne tik vieną iš jų (poįstatyminiame teisės akte nurodoma alternatyva). Tad jeigu būtų pasitelkiamas ne vienas subjektas (tiek rūšiuotojas, tiek laikytojas, pvz., vienas subjektas atrūšiuoja, kitas subjektas kurį laiką pasaugo atrūšiuotas atliekas, o po to perduoda perdirbėjui), nėra aišku, koku būdu ir kam pirmasis pasitelktas subjektas (arba atliekų rūšiuotojas arba laikytojas) galėtų išrašyti susiejantį paliudijimą, t. y., ar jis turėtų išrašyti kitam subjektui (arba atliekų rūšiuotojui, arba laikytojui,

priklausomai, nuo to, iš kurio atliekos buvo perduotos perdirbėjui), ar surinkėjui/mišrių komunalinių atliekų apdorotojui. Išrašyti susiejantį paliudijimą pirmuoju atveju (kitam pasitelktam subjektui), atrodo, būtų neįmanoma, nes, kaip jau buvo išsiaiškinta, susiejantis paliudijimas gali būti išrašomas tik tuomet, kai surinkėjas arba mišrių komunalinių atliekų apdorotojas praneša apie atliekų rūšiuotoją ar laikytoją tvarkos aprašo nustatyta tvarka ir pateikia sutarčių su jais kopijas. Šios nuostatos prasme, atliekų rūšiuotojas ir laikytojas negalėtų turėti sutartinių santykių, kurių pagrindu jie vienas kitam galėtų išrašyti susiejančius paliudijimus, nes būtinas sutartinių santykių subjektas yra nurodomas surinkėjas arba mišrių komunalinių atliekų apdorotojas.

Nors vertinant tvarkos aprašo 4 punktą, kuriame numatyta, kad „*Dokumentai, susiejantys paliudijimai ir patvirtinimai gali būti išrašomi tik tiesiogiai tiems asmenims, su kuriais sudarytos atitinkamos sutartys ir jų kopijos pateiktos GPAIS*“³⁰, būtų galima sakyti, kad susiejantis paliudijimas gali būti vertinamas ir kaip dokumentas, kuris yra išrašomas ne tik surinkėjui ar mišrių komunalinių atliekų apdorotojui, bet ir kitam subjektui (arba rūšiuotojui, arba laikytojui), kuris atliko tam tikras fizines atliekų tvarkymo procedūras su tomis atitinkamomis gaminių ir (ar) pakuočių atliekomis. Atsižvelgiant į tai, tvarkos aprašo 4 punkto nuostata vertintina kolizine su 2.2 tvarkos aprašo punktu, kuriame nurodoma, kad tik surinkėjai ir mišrių komunalinių atliekų apdorotojai gali pateikti sutartis su rūšiuotojais ar laikytojais, kurių pagrindu jiems būtų išrašomi susiejantys paliudijimai.

Kaip jau aptarta, Atliekų tvarkymo įstatyme nėra eksplacitiškai nurodyta, kokia tvarka turi būti išrašomi gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodantys dokumentai, o yra pateikiamos nuorodos į poįstatyminius teisės aktus³¹. Nepaisant to, pačiame Atliekų tvarkymo įstatyme yra numatyti reikalavimai, atliekų tvarkytojams, siekiantiems turėti teisę išrašyti įrodančius dokumentus dėl gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymo. Tačiau tokiems subjektams kaip atliekų rūšiuotojai ar laikytojai Atliekų tvarkymo įstatyme jokių reikalavimų, susijusių su jų teise išrašyti įrodančius dokumentų dėl gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymo, nėra pateikiama. Atsižvelgiant į tai, susiejančių paliudijimų išrašymas yra paprastesnis nei gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymų įrodančių dokumentų, kurie yra

³⁰ „Dėl Gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančių dokumentų išrašymo tvarkos aprašo patvirtinimo, Nr.D1-359“, 4 punktas.

³¹ Pvz., Atliekų tvarkymo įstatymo 34³¹ straipsnis numato, kad „išrašo gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus vadovaudamiesi aplinkos ministro nustatyta tvarka“, 2 str. 30 d. skelbiama, kad „30. **Gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodantys dokumentai** – Vyrtausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyti dokumentai, patvirtinantys gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą“. „Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas, Nr.VIII-787“.

išrašomi perdirbėjų/eksportuotojų ar surinkėjų/mišrių komunalinių atliekų apdorotojų, nes tokiems subjektams nėra reikalinga būti įtrauktais į Atliekų tvarkytojų sąrašą, taigi ir atitikti tam tikrus Atliekų tvarkymo įstatyme ir kituose teisės aktuose keliamus reikalavimus. Manytina, tokia tvarka turėtų būti keičiama numatant, kad susiejančius paliudijimus išrašantys subjektai turi būti įtraukti į Atliekų tvarkytojų sąrašą, ypač jeigu atliekų rūšiuotojų ar laikytojų išrašomi susiejantys paliudijimai vertinami kaip gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodantis dokumentai siaurąja prasme, nes, visų pirma, atliekų rūšiuotojai ar laikytojai taip pat yra atliekų tvarkytojai, kurie, priešingai nei gamintojų ir importuotojų organizacijos, atlieka fizines atliekų tvarkymo procedūras; antra, tokiu būdu būtų užtikrinama, kad susiejančius paliudijimus išrašantys subjektai bus suinteresuoti susiejančių paliudijimų teisėtumu ir teisės išrašyti tokius dokumentus išsaugojimu (manytina, nesant suinteresuotumo, gali atsirasti daugiau surinkėjų/ mišrių komunalinių atliekų apdorotojų įrodančių dokumentų ir gamintojų importuotojų organizacijų patvirtinimų panaikinimų, nes panaikinus atliekų rūšiuotojo ar laikytojo susiejantį paliudijimą, būtų panaikinti ir surinkėjo/mišrių komunalinių atliekų apdorotojo įrodantys dokumentai bei gamintojų ir importuotojų organizacijų išrašyti patvirtinimai), kadangi tiek perdirbėjai/eksportuotojai, tiek surinkėjų/mišrių komunalinių atliekų apdorotojai turi teisę išrašyti gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus tik nuo jų įrašymo į Atliekų tvarkymo sąrašą dienos. Tai padėtų spręsti atsakomybės klausimus, nes panaikinus susiejantį paliudijimą atliekų rūšiuotojui ar laikytojui esant įrašytam į Atliekų tvarkytojų sąrašą, bent jau būtų priimtas priežiūrą vykdančios institucijos sprendimas dėl įspėjimo apie galimą išbraukimą iš Atliekų tvarkytojų sąrašo ir numatyti tam tikri uždaviniai, kuriuos subjektas, išrašęs pripažintą neteisėtą susiejantį paliudijimą, turi įgyvendinti; trečia, šiuo metu atliekų rūšiuotojams ir laikytojams, kurie išrašo susiejančius paliudijimus, įrodančių dokumentų išrašymo kontekste, taikoma mažiausiai reikalavimų, o tai neužtikrina atliekų tvarkytojų, dalyvaujančių gaminių ir (ar) pakuočių atliekų tvarkymo sistemoje, lygiateisiškumo.

Taip pat, manytina, rūšiuotojai, turintys išrašyti susiejančius paliudijimus, ne daug kuo skiriasi nuo naudotojo (perdirbėjo), kuris į Atliekų tvarkytojų sąrašą yra įrašytas kaip gaminių atliekų naudotojas (perdirbėjas), kuris iš tiesų atlieka tik pirminį apdorojimą (rūšiavimą) ir perduoda faktiškai naudojimo (perdirbimo) veiklą vykdančiam subjektui atlikti galutinį naudojimą (perdirbimą), todėl, tampa neaišku, ar toks naudotojas (perdirbėjas) turėtų išrašyti įrodančius dokumentus kaip naudotojas (perdirbėjas), ar kaip rūšiuotojas turėtų išrašyti susiejančius paliudijimus.

Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad 2018 m. lapkričio 20 d. Lietuvos Respublikos įsakymu „Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2013 m. gegužės 20 d. įsakymo Nr. D1-359 „Dėl Gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančių dokumentų išrašymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“ Nr. D1-971 įtvirtinus susiejančius paliudijimus, pasikeitė ir formuluotė dėl įrodančių dokumentų išrašymo, t. y., nurodoma, kad subjektai ne išrašo įrodančius dokumentus vienas kitam, o teigiama, kad subjektai „*patvirtinta [...] pakuočių atliekų kieki*“³². Tokia formuluotė ne tik skiriasi nuo Atliekų tvarkymo ir Pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymuose įtvirtintų sąvokų, bet gali sukelti ir neaiškumą: ar tai yra išskirtinai gamintojų ir importuotojų organizacijų išrašomi patvirtinimai ar gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodantys dokumentai siaurąja prasme. Dar daugiau, Atliekų tvarkymo įstatyme anksčiau buvo įtvirtinta patvirtinimų³³, o ne įrodančių dokumentų formuluotė, tačiau Atliekų tvarkymo įstatymas buvo pakeistas ir vietoje patvirtinančių dokumentų buvo numatyta įrodančių dokumentų sąvoka, o minėtu pakeitimu³⁴ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymu patvirtintas tvarkos aprašas vėl grįžta prie senos formuluotės – „patvirtinimai“.

Taigi, gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodantys dokumentai siaurąją prasme laikytini tik perdirbėjo/eksportuotojo įrodančiais dokumentais ir surinkėjo/mišrių komunalinių atliekų apdorojimo įrodančiais dokumentais, o plačiąja prasme, tai yra ir gamintojų importuotojų organizacijų patvirtinimai gamintojams ir importuotojams (pavedimo davėjams). Manytina, susiejantys paliudijimai taip pat vertinami kaip dokumentai siaurąja prasme. Nepaisant to, manytina, subjektai, išrašantys susiejančius paliudijimus, būdami atliekų tvarkytojais, taip pat turėtų būti įrašomi į Atliekų tvarkytojų sąrašą, kad galėtų tokius dokumentus išrašyti, nes jeigu nebus įrašyti į Atliekų tvarkytojų sąrašą, jie neturės suinteresuotumo dėl tokių dokumentų teisėtumo, galimai bus daugiau surinkėjų/ mišrių komunalinių atliekų apdorotojų įrodančių dokumentų ir gamintojų importuotojų organizacijų patvirtinimų panaikinimų.

³² Pvz., „Dėl Gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančių dokumentų išrašymo tvarkos aprašo patvirtinimo, Nr.D1-359“, 8 ir 9 punktai.

³³ Atliekų tvarkymo įstatymo 34²⁵ straipsnyje buvo numatyti reikalavimai atliekų tvarkytojams, kurie išrašo gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą patvirtinančius dokumentus. „Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo 2, 12, 30, 34, 34-3 straipsnių, aštuntojo-1 skirsnio pakeitimo ir papildymo, Įstatymo papildymo aštuntoju-2, aštuntoju-3, aštuntoju-4, aštuntoju-5, aštuntoju-6, aštuntoju-7, aštuntoju-8, aštuntoju-9, aštuntoju-10 skirsniais ir 16 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymas, Nr.XI-1892“, LRS, žiūrėta 2019 m. rugsėjo 3 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.415961>.

³⁴ „Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2013 m. gegužės 20 d. įsakymo Nr. D1-359 „Dėl Gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančių dokumentų išrašymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“, Nr.D1-971“.

---

2. GAMINIŲ IR (AR) PAKUOČIŲ ATLIEKŲ SUTVARKYMĄ ĮRODANČIŲ DOKUMENTŲ RŪŠYS

Pirmame šio straipsnio skyriuje aptarus gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančių dokumentų išrašymo tvarką, toliau bus pateikiami keli galimi tokių išrašomų dokumentų skirstymai į rūšis.

Remiantis 2 pav., dokumentus į rūšis galima skirstyti **pagal subjektus**, kurie juos išrašo: 1) perdirbėjo išrašomi įrodantys dokumentai; 2) eksportuotojo išrašomi įrodantys dokumentai; 3) atliekų rūšiuotojo išrašomi susiejantys paliudijimai; 4) atliekų laikytojo išrašomi susiejantys paliudijimai; 5) surinkėjo išrašomi įrodantys dokumentai; 6) mišrių komunalinių atliekų apdorotojo išrašomi įrodantys dokumentai; 7) gamintojų ir importuotojų išrašomi patvirtinimai.

Taip pat, kaip jau buvo aptarta pirmame šio straipsnio skyriuje, tiek perdirbėjo, tiek eksportuotojo išrašomi įrodantys dokumentai turi tokį patį statusą, nes tiek vieno, tiek kito įrodančio dokumento pagrindu surinkėjas arba mišrių komunalinių atliekų apdorotojas galėtų išrašyti surinkėjo/mišrių komunalinių atliekų apdorotojo įrodantį dokumentą gamintojų ir importuotojų organizacijai. Tas pats pasakytina ir dėl surinkėjo, ir dėl mišrių komunalinių atliekų apdorotojo išrašomų įrodančių dokumentų, kurie nors ir yra išrašomi skirtingų atliekų tvarkytojų, turi tokį patį statusą, nes tiek vieno, tiek kito dokumento pagrindu, gamintojų ir importuotojų organizacijos galėtų išrašyti patvirtinimus gamintojams ir importuotojams (pavedimo davėjams). Atsižvelgiant į tai, gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus galima skirstyti į rūšis **pagal jų statusą**: 1) įrodantys dokumentai, kurių pagrindu įrodančius dokumentus išrašo surinkėjai arba mišrių komunalinių atliekų apdorotojai; 2) įrodantys dokumentai, kurių pagrindu patvirtinimus išrašo gamintojų ir importuotojų organizacijos. Manytina, atliekų rūšiuotojo ar laikytojo išrašomi susiejantys paliudijimai gali būti priskirti prie pirmosios gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančių dokumentų rūšies pagal jų statusą, nes iš 2 pav. galima matyti, kad surinkėjas arba mišrių komunalinių atliekų apdorotojas, išrašydamas įrodančius dokumentus, turi remtis atliekų rūšiuotojo ar laikytojo susiejančiu paliudijimu.

Gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus galima būtų skirstyti ir **pagal jų vaidmenį**, t. y. ar tokie dokumentai savaime gali būti laikomais pagrindžiančiais atitinkamų Vyriausybės nustatytų gaminių ir (ar) pakuočių atliekų tvarkymo užduočių įvykdymą, ar vis tik yra priklausomi nuo kitų subjektų išrašomų dokumentų: 1) gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodantys dokumentai, kurie savaime pagrindžia Vyriausybės

---

nustatytų užduočių įvykdymą; 2) gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodantys dokumentai, kurie yra savo esme yra išvestiniai.

Prie pirmosios grupės, manytina, reikėtų priskirti perdirbėjų/eksportuotojų ir surinkėjų/mišrių komunalinių atliekų apdorotojų išrašomus dokumentus, kadangi jų dokumentai pagrindžia tiek Atliekų tvarkymo įstatyme, tiek Pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatyme įtvirtintą dviejų skirtingų atliekų tvarkymo veiklų atlikimą (surinkimas ir perdirbimas (arba naudojimas)). Antrajai grupei, manytina, priskirtini gamintojų ir importuotojų organizacijų patvirtinimai ir atliekų rūšiuotojų ar laikytojų susiejantys paliudijimai, nes jie savo esme, ypač turint omenyje teisės aktuose įtvirtintą dviejų skirtingų atliekų tvarkymo veiklų atlikimą, laikytini išvestiniais dokumentais. Nors, kaip ir minėta, manytina, susiejantys paliudijimai, kuriems tvarkos apraše taikomi tokie patys teisėtumo pagrindimo reikalavimai kaip ir perdirbėjų/eksportuotojų ir surinkėjų/mišrių komunalinių atliekų apdorotojų išrašomiems gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodantiems dokumentams, yra vertinami siaurąja prasme, nors jie savo esme ir yra išvestiniai.

Taigi, Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymu Nr.359 patvirtintų Gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančių dokumentų išrašymo tvarkos aprašo prasme yra skirtingų rūšių gaminių ir(ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodantys dokumentai, kuriuos į atitinkamas rūšis galima skirstyti atsižvelgiant į skirtingus tokius dokumentus išrašančius subjektus, tokių dokumentų statusą ar vaidmenį.

IŠVADOS

Pagal teismų praktiką gamintojų ir importuotojų organizacijų išrašomi patvirtinimai gamintojams ir importuotojams (pavedimo davėjams) taip pat turėtų būti traktuojami kaip gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodantys dokumentai plačiąja prasme. Remiantis tuo, perdirbėjų/eksportuotojų ir surinkėjų/mišrių komunalinių atliekų apdorotojų išrašomi gaminių ir ar pakuočių atliekų sutvarkymą įrodantys dokumentai turi būti suprantami siaurąja prasme.

Neseniai įtvirtinti susiejantys paliudijimai, kuriuos turėtų išrašyti rūšiuotojai ir laikytojai, manytina, vertinami kaip gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančiai dokumentai siaurąja prasme, nors jie savo esme yra išvestiniai. Atsižvelgiant į tai, siūlytina subjektams, išrašantiems susiejančius paliudijimus, numatyti tvarką dėl jų įrašymo į Atliekų tvarkytojų sąrašą, t. y. pakeisti tiek Atliekų tvarkymo įstatymo, tiek Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymu „Dėl turinčių teisę išrašyti gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą

įrodančius dokumentus atliekų tvarkytojų sąrašo sudarymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ Nr.184 patvirtinto tvarkos aprašo nuostatas, kuriose yra numatyti reikalavimai atliekų tvarkytojams, siekiantiems būti įrašytais į Atliekų tvarkytojų sąrašą ir turėti teisę išrašyti gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus, kad tokie subjektai turėtų teisinį suinteresuotumą išrašomų susiejančių paliudijimų teisėtumu. Tai, manytina, išspręstų ir galimus atsakomybės klausimus dėl tokių dokumentų panaikinimo, kurių pagrindu būtų naikinami ir surinkėjo/mišrių komunalinių atliekų apdorotojų išrašyti gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodantys dokumentai ir gamintojų ir importuotojų organizacijų išrašyti patvirtinimai gamintojams ir importuotojams (pavedimo davėjams), pvz., bent jau būtų priimtas priežiūrą vykdančios institucijos sprendimas dėl įspėjimo apie galimą išbraukimą iš Atliekų tvarkytojų sąrašo ir numatyti tam tikri uždaviniai, kuriuos subjektas, išrašęs pripažintą neteisėtą susiejančią paliudijimą, turi įgyvendinti.

Be to, net jei ir susiejančios paliudijimai būtų vertinami ne kaip gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodantys dokumentai siaurąja prasme, o plačiąja, pagal esamą teisinį reglamentavimą, subjektai, išrašantys susiejančius paliudijimus, neturi jokios pareigos papildomai įrodyti savo pajėgumų dalyvauti gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančių dokumentų sistemoje, priešingai nei visi kiti tokioje sistemoje dalyvaujantys subjektai. Todėl, vadovaujantis lygiateisiškumo principu, subjektai, išrašantys susiejančius paliudijimus taip pat turi būti traukiami į Atliekų tvarkytojų sąrašą.

LITERATŪRA

1. „Dėl Atliekų tvarkytojų valstybės registro tvarkymo taisyklių patvirtinimo, Nr.D1-86“. TAR. Žiūrėta 2019 m. rugsėjo 2 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/bd544c80d17711e583a295d9366c7ab3/PzyekTWMEx>.
2. „Dėl Gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančių dokumentų išrašymo tvarkos aprašo patvirtinimo, Nr.D1-359“. TAR. Žiūrėta 2019 m. rugsėjo 3 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.10B40EB12B50/pziVnTovqz>.
3. „Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2013 m. gegužės 20 d. įsakymo Nr. D1-359 „Dėl Gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančių dokumentų išrašymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“, Nr.D1-971“. LRS. Žiūrėta 2019 m. rugsėjo 3 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/be3bbe00eca711e89d4ad92e8434e309>.
4. „Dėl Turinčių teisę išrašyti gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus atliekų tvarkytojų sąrašo sudarymo tvarkos aprašo patvirtinimo, Nr.184“. LRS. Žiūrėta 2019 m. rugsėjo 2 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.210281/MkKGifwTuG>.
5. „Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas, Nr.VIII-787“. TAR. Žiūrėta 2019 m. rugsėjo 2 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8D38517814F1/PtLcdOCFGB>.
6. „Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo 2, 12, 30, 34, 34-3 straipsnių, aštuntojo-1 skirsnio pakeitimo ir papildymo, Įstatymo papildymo aštuntuoju-2, aštuntuoju-3, aštuntuoju-4, aštuntuoju-5, aštuntuoju-6, aštuntuoju-7, aštuntuoju-8, aštuntuoju-9, aštuntuoju-10 skirsniais ir 16

straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymas, Nr.XI-1892“. LRS. Žiūrėta 2019 m. rugsėjo 3 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.415961>.

7. „Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas, Nr.VIII-1183“. TAR. Žiūrėta 2019 m. rugsėjo 4 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.FFF9AE9162EE/wURCGnshVm>.

8. „Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo Nr. VIII-1183 pakeitimo įstatymas, Nr.19-8584(2)“. LRS. Žiūrėta 2019 m. rugsėjo 12 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/edd4f7c0c99811e9a56df936f065a619?jfwid=ooou0hlh6h>.

9. „Lietuvos Respublikos pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymas, Nr.IX-517“. TAR. Žiūrėta 2019 m. rugsėjo 3 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9D1ADB9E1518/dsEgEEnzsU>.

10. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2019 m. balandžio 3 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-6-822/2019“. Infolex. Žiūrėta 2019 m. rugsėjo 3 d. <https://www.infolex.lt/tp/1713054>.

FEATURES AND PROBLEMATIC ASPECTS OF LEGAL REGULATION OF ISSUING DOCUMENTS PROVING THE MANAGEMENT OF PRODUCT AND/OR PACKAGING WASTE

Greta Česnaitytė

Mykolas Romeris University, Public Law Institute

Summary

The article, based mainly on the method of data and document analysis and other methods such as comparative, linguistic, logical and summative, analyses the procedure of issuing documents proving the management of collectively managed product and/or packaging waste, with the exception of waste collected under the deposit system, the types of documents proving the management of product and/or packaging waste, specifies which documents proving the management of product and/or packaging waste shall be assessed in the broad sense and which in the narrow sense, documents proving the management of product and/or packaging waste shall also be classified according to the status and role of the entities issuing them. The article analyses the amendments in the existing legislation on the procedure of issuing documents proving the management of products and/or packaging waste, which established the linking testimony (confirmations) held by the waste sorters or keepers in the product and/or packaging waste management system, indicated the reasons for the need to adjust the procedure for issuing documents proving the management of product and/or packaging waste that have come into effect after the amendments to the legal acts, as well as the gaps and possible problems caused by the amendments of the legal acts. It was concluded that the legal regulation of the product and/or packaging waste management system must be improved. Proposals have therefore been made to amend the Law on Waste Management of the Republic of Lithuania and the secondary legislation, providing that entities that have to issue linking testimony (confirmations) in the product and/or packaging waste management system following the amendment of legal acts, as well as processors/exporters or collectors/mixed municipal waste handlers must be added to the List of waste managers entitled to issue documents proving the management of product and/or packaging waste so that they would have a legal interest in the legality of the linking testimony (confirmations) issued as well as, inter alia, to ensure the principle of equality of waste managers taking part in the product and/or packaging waste management system.

Keywords: packaging waste, documents proving the management of product and/or packaging waste, confirmations of producers and importers' organisations, linking testimony (confirmations) of waste sorters or keepers.

Greta Česnaitytė, Mykolo Romerio universiteto Viešosios teisės instituto doktorantė. Mokslinių tyrimų kryptys: atliekų tvarkymo teisinis reglamentavimas.

Greta Česnaitytė, Mykolas Romeris University, Public Law Institute doctoral student. Research interests: legal regulation of waste management.

JŪRŲ REISŲ TAIKANT DVI SKIRTINGAS LAIVYBOS SISTEMAS EKONOMINIS VERTINIMAS

Egidijus Jokūbaitis¹

¹*Mykolo Romerio universiteto Ekonomikos ir verslo fakultetas
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas (8 5) 271 4651
El. paštas: e.jokubaitis@gmail.com*

Inga Žilinskienė²

²*Mykolo Romerio universiteto Ekonomikos ir verslo fakultetas
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas (8 5) 271 4651
El. paštas: inga.zilinskiene@mrui.eu*

DOI: 10.13165/PSPO-19-23-04

Anotacija. Laivybos transportavimo sistemos analizuojamos ir vertinamos ne vieną dešimtmetį, tačiau laivų savininkai, krovinių siuntėjai ir frachtuotojai susiduria su laivybos sistemos pasirinkimo problema, nes siekiamybė yra išgauti didžiausią pelną ir efektyviausiai išnaudoti turimus resursus. Straipsnyje pristatomi trampinės ir linijinės laivybos sistemų privalumai ir trūkumai, panašumai ir skirtumai. Remiantis sumodeliuotais jūrų reisais vertinamas vienos sistemos pranašumas kitos atžvilgiu. Siekiant atlikti ekonominį vertinimą pirmiausia pristatomos linijinės ir trampinės laivybos sistemos, išskiriami vertinimo kriterijai. Vertinimo metodologija grindžiama reisų trukmės skaičiavimais ir einamosiomis, kapitalinėmis, kelionės, krovos ir brokerio komisijos išlaidų apskaičiavimais. Įvertinus pastaruosius kriterijus skaitinėmis išraiškomis, modeliuojamos būsimos pajamos ir pelnas dviem skirtingoms laivyno sistemoms. Tyrimo rezultatai rodo, kad gabenant krovinius trampine laivybos sistema išlaidų kiekis ir gabenimo rizika yra aukštesnė, tačiau pelnas yra didesnis, vadinasi, transportavimas yra ekonomiškai naudingesnis ir efektyvesnis.

Pagrindinės sąvokos: ekonominis vertinimas, modeliavimas, laivybos sistemos, jūrų reisai.

ĮVADAS

Jūrų laivyba yra reikšmingiausia tarp kontinentinė prekybos transportavimo rūšis, kuria galima gabenti didžiausius krovinių kiekius pasaulyje, neatsižvelgiant į krovinių gabaritus ir kiekius. Pasaulinei rinkai augant dideliu greičiu dar labiau padidėjo žmonių poreikiai, taip pat ženkliai padidėjo ir vartotojų skaičius. Nafta ir jos produktai yra vienas pagrindinių energijos šaltinių pasaulinėje rinkoje. Pokyčiai šioje rinkoje labai stipriai jaučiami visame pasaulyje. Tačiau šis natūralus produktas yra nevisuose pasaulio vietose ir jo kiekiai yra skirtingi, skirtinguose kontinentuose. Dėl šios priežasties reikalingas naftos ir jos produktų transportavimas. Jūrų transportas pats tinkamiausias ir pigiausias jos transportavimo būdas iš vieno kontinento į kitą. Laivybos transportavimo sistemos analizuojamos ir vertinamos ne vieną

---

dešimtmetį, tačiau laivų savininkai, krovinių siuntėjai ir frachtuotojai susiduria su laivybos sistemos pasirinkimo problema, nes siekiamybė yra išgauti didžiausią pelną ir efektyviausiai išnaudoti turimus resursus.

Straipsnio tikslas – pristatyti jūrų transporto linijinės ir trampinės laivybos sistemų ekonominio vertinimo rezultatus.

Tyrimo objektas – jūrų reiso modeliavimas taikant trampinės ir linijinės laivybos sistemas.

Tyrimo metodai. Mokslinės literatūros analizė ir sisteminimas apibrėžiant ir išryškinant logistinių sistemų pranašumus ir trūkumus viena kitos atžvilgiu, apibendrinant klientų poreikius vertinant sistemas, bei įvertinant galimas grėsmes gabenant jūrų transportu. Ekonominis reiso naudingumo skaičiavimas gabenant tą patį krovinį skirtingomis sistemomis, siekiant gauti efektyvumo ir naudingumo rodiklius, bei gautų duomenų interpretacija. Duomenims analizuoti buvo naudojamas duomenų programinis paketas MS Excel.

LAIVYBOS SISTEMŲ APŽVALGA IR EKONOMINIO VERTINIMO METODIKA

Jūrų transportas yra tik dalis bendrosios transporto sistemos, tačiau viena iš populiariausių ir labiausiai paplitusių pasaulinėje rinkoje: apribojimai yra minimalūs, pagrindinė priemonė – jūriniai laivai, prie kurių taikosi uostai, bei vandens kelių infrastruktūra. Transportavimas jūrų keliais yra vienas iš efektyviausių ir mažiausiai rizikingų gabenimo būdų (Christiansen ir kt. 2004)¹. Jūrų transporto logistiką, sudaro dvi pagrindinės laivybos sistemos – linijinė ir trampinė. Jūromis kroviniai gabenami reisinių ir nereisinių laivais.

Reisiniai laivai plaukioja linijomis. Kitaip ši laivyba yra vadinama linijine laivyba. Linijinė laivyba iš esmės apima generalinių (bendrųjų) krovinių gabenimą. Tai užbaigti gaminiai, pusgaminiai, dažniausiai supakuoti kroviniai arba tokie, kurie yra gabenami konteinerių pagalba. Laivai, kurie naudojami linijinėje laivyboje, dažniausiai konteineriniai laivai, fideriniai laivai (laivai skirti konteinerius transportuoti mažais atstumais) (Talley, 2012)². Tokie laivai dažniausiai yra mažesni, trumpesni ir jų keliamoji galia mažesnė nei įprastų konteinerinių laivų. Skiriamos skirtingos linijinės laivybos sistemos schemas: paprastosios,

---

¹ Christiansen, M., Fagerholt, K., Ronen, D. (2004). Ship Routing and scheduling: Status and Perspectives. *Transportation Science*, 38(1), 1-18.

² Talley, K. W. (2012). Container Shipping. *The Blackwell Companion to Maritime Economics*, 1, 230-261

sudėtinė, kombinuotosios. Linijinę laivybą galime suskirstyti ir pagal nuotolį tarp uostų: trumpoji jūrinė linijinė laivyba, normalioji jūrinė linijinė laivyba, transkontinentinė jūrinė linijinė laivyba. Linijinėje laivyboje būtina tiksliai vykdyti konkrečius įsipareigojimus (laikytis grafiko, nustatytų vežimo tarifų), todėl svarbu pasirinkti ekonominiu ir laivybos požiūriu optimalų laivą. Linijinės laivybos nešamos pajamos yra ilgalaikės ir pastovios. Nemaža dalis uostų linijinei laivybai suteikia uosto rinkliavų ir krovos darbų tarifų nuolaidas, bei kitokias lengvatas.

Nereisiniai laivai – tai savarankiškai pasirenkantys krovinio gabenimo maršrutą. Tokie laivai priskiriami trampiniai laivybos sistemai. Trampinė laivyba pagal Europos ekonominės erdvės susitarimo 53 straipsnio taikymo jūrų transporto paslaugoms (2012)³ gaires apibrėžiama sekančiai: „trampinių laivų paslaugos apibrėžtos kaip nepakuotų arba pakuotų prekių vežimas frachtuojant visą laivą arba jo dalį vieno arba keleto ekspeditorių pagal kelionės planą, tvarkaraštį arba bet kurios kitos formos nereguliariais ar neskelbiamais reisais, kai dėl važtos tarifų laisvai susitariama kiekvienu konkrečiu atveju, atsižvelgiant į pasiūlą ir paklausą“ (p. C 35/28). Trampinėje laivyboje frachto kainas reguliuoja rinka. Trampinė laivybos sistema dažniausiai aptarnauja piltinius/ birius krovinius (grūdus, rūdą, anglį, naftą). Šioje sistemoje skiriamasis bruožas yra gabenimo nereguliarumas, darbas pagal susitarimą – čarterį, kuris tam tikrą konkretų gabenimą (konkretų laiką) reguliuoja laivo savininko ir frachtuotojo santykius (Turkina ir Belova, 2008)⁴. Šios sistemos laivai yra siunčiami ten kur yra kroviny, ir dažniausiai kraunamas pilnas laivo tūris pagrindiniame pakrovimo uoste, bei turi vieną ar kelis išsikrovimo uostus (Rodrigue ir kt., 2017)⁵. Ši sistema neturi tvarkaraščio ar maršruto, todėl šiai sistemai nėra atitinkamų schemų. Krovinius gabenti yra pigiau nei linijine sistema, galima gabenti didesnius kiekius, tačiau gabenimas užtruks ilgiau dėl krovinio kurį reikią surinkti, jog užpildytų visą laivo talpą (Hemmati ir kt., 2014)⁶. Gabenimų kainas reguliuoja rinka ir kroviniai gabunami pagal užsakomąsias sutartis, čarterius.

---

³ Europos Sąjungos oficialusis leidinys. (2012). *EEE susitarimo 53 straipsnio taikymo jūrų transporto paslaugoms gairės*. - 2012/C 35/06.

⁴ Turkina, L. ir Belova, J. (2008). *Laivybos rinka: Ekonominiai ir organizaciniai pagrindai*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.

⁵ Rodrigue, P.J., Notteboom, T., Slack, B. (2017). *The geography of transport systems*. New York: Routledge.

⁶ Hemmati, A., Hvattum, M.L., Norstad, I., Fagerholt, K. (2014). Benchmark suite for industrial and tramp ship routing and scheduling problems. *Infor: Information Systems and Operational Research*, 52, 28-38.

Skirtingų laivybos sistemų palyginimo strategijos modelis pateikiamas (Plomaritou ir kt., 2011)⁷. Jis apima 8 komponentus, kurie parenkami pagal palyginimo strategijos paskirtį: produkto paslaugos strategija, rėmimo strategija, žmogiškųjų išteklių strategija, procesų strategija, kainos strategija, vietos strategija, fizinių įrodymų strategija, informacinių technologijų strategija. Siekiant patenkinti frachtuotojo ir siuntėjo lūkesčius, laivybos kompanijos turi išmanyti ir puikai analizuoti prekybinio laivyno rinką, nes tik tai leis geriau suprasti ir nuspėti klientų transportavimo norus, bei turėti priemones atitinkamam organizavimui, planavimui ir kontrolei (Plomaritou ir kt., 2011)⁷. Klientų poreikių analizavimas, laivybos kompanijoms suteikia pranašumo, ilgalaikių santykių įtvirtinimui.

Linijinių ir trampinių sistemų siūlomos transporto paslaugos yra tarptautinio pobūdžio siejančios Europą su trečiosiomis šalimis ar susijusios su Europoje esančiu valstybių tarpusavio eksportu ir importu (Beškovnik, 2016)⁸. Daugeliu atveju šios laivybos sistemos daro didelį poveikį, valstybių tarpusavio prekybai, atsižvelgiant į dabartinę rinką (Europos ekonominės erdvės susitarimas, 2012)⁹. Pagrindiniai skirtumai ir panašumai tarp linijinės ir trampinės laivybos pateikiami 1 lentelėje (Zhang ir Laake, 2015)¹⁰.

Gabenimas jūrų transportu turi savų rizikų, kurios veikia šią transporto sritį kaip ir kitas. Tačiau jau nuo seno įvaldytos ir iki šiol tobulinamos rizikos mažinimo priemonės, puikiai suvaldo šias rizikas. Gabenant jūra laikas tampa reliatyvus, nes dėl gabenamo krovinio kiekio padidėja nauda tuo sumažindama transportavimo laike riziką (Lu ir Chen, 2010¹¹, Goerlandt ir Montewka, 2015¹²). Hidrometeorologinės sąlygos veikia, tačiau gabenimui didelės įtakos neturi, nes maršruto pasirinkimo būdai yra keli, o ledų atveju yra kitos papildomos priemonės, kurios leidžia sumažinti rizikos faktorių (Shuttleworth, 2012)¹³. Taip pat kvalifikuoti

⁷ Plomaritou, E., Plomaritou, V., Giziakis, K. (2011). Shipping marketing and customer orientation: The psychology and buying behavior of charterer and shipper in the tramp and liner market. *Journal of Contemporary Management*, 16, 57-89.

⁸ Beškovnik, B. (2016). Structural changes in the container liner shipping influencing shipping agent's role. *Scientific Journal of Maritime Research*, 30, 165-173.

⁹ Europos Sąjungos oficialusis leidinys. (2012). *EEE susitarimo 53 straipsnio taikymo jūrų transporto paslaugoms gairės*. - 2012/C 35/06.

¹⁰ Zhang, A., Laake, J. (2015). Joint optimization of strategic fleet planning and contract analysis in tramp shipping. *Applied Economics*, 48(3), 203-211.

¹¹ Lu, J and Chen, C. (2010). Effect of oil price risk on systematic risk from transportation services industry evidence. *The Service Industries Journal*, 30(11), 1853-1870.

¹² Goerlandt F., Montewka J. (2015). Maritime transportation risk analysis: Review and analysis in light of some foundational issues. *Reliability Engineering and System Safety*, 138, 115-134.

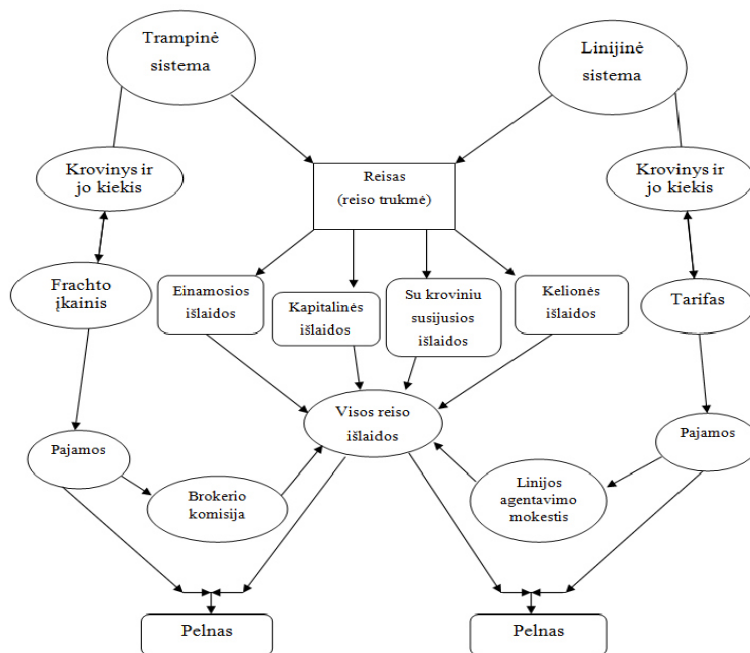
¹³ Shuttleworth, J. W. (2012). Long-range weather forecasts can reduce voyage time and costs. *American Meteorological Society*, 472-491.

specialistai dirbantys laivuose pakelia jūrų transporto efektyvumą kartu sumažindami riziką, kuri gali atsirasti dėl žmogiškojo faktoriaus.

1 lentelė. Linijinės ir trampinės laivybos sistemų panašumai ir skirtumai

Panašumai	Skirtumai	
Linijinės ir trampinės laivybos sistemų požymiai	Linijinės laivybos sistemų požymiai	Trampinės laivybos sistemų požymiai
<ol style="list-style-type: none"> Dažniausiai trampinė sistema naudojama gabenant dideliems krovinių kiekiams, nors dabartinė linijinė laivyba tai pat neatsilieka pervežamų krovinių kiekiuose Kiekviena turi savo specifinę dokumentaciją bei atskirus sistemos dalyvius tokius kaip ekspeditorius, linijų agentus ar krovinių brokerius (Kinsler, 1993) 	<ol style="list-style-type: none"> Kroviniai gabenami pagal konkretų ir reguliarių laivo maršrutą Pakankamai brangus gabenimas, tačiau greitas Sudaromos lengvatoms uostų rinkliavoms ir krovos darbų tarifams dirbant toje pačioje linijoje Ribota krovinių talpa Frachtų normos iš anksto nustatytos Dažniausiai gabenami generaliniai kroviniai 	<ol style="list-style-type: none"> Kroviniai gabenami pagal individualius klientų užsakymus maršrutais, kuriais neplaukioja linijiniai laivai Pigesnis gabenimas nei linijiniai laivais, tačiau užtruks ilgiau Nesuteikiamos lengvatoms, nes laivas keliauja vis į skirtingus uostus Krovins gali užpildyti visą laivo talpą Frachtų normos nustatomos pagal paklausą ir pasiūlą Dažniausiai gabenami birieji/supiltiniai kroviniai

Siekiant atlikti dviejų jūros reisų, t. y. linijinės ir trampinės laivybos sistemų, ekonominį apskaičiuoti planuojamo reiso efektyvumą bei jo pelningumą bus pasitelkta ekonominė reiso planavimo metodika (1 pav.).

1 pav. Ekonominio vertinimo metodika

DVIEJŲ SKIRTINGŲ LAIVYBOS SISTEMŲ EKONOMINIS VERTINIMAS

Išlaidų skaičiavimai susideda iš skirtingų faktorių, kuriuos laivas patiria gabendamas krovinį. Pagrindinės išlaidos, kurias patiria laivai, jų savininkai ir frachtuotojai pateiktos 1 paveiksle. Pastebima, jog visos išlaidos yra viena su kita susijusios, tačiau jų dydžiai skiriasi, todėl jos nevienodai veikia numatytą reisą. Poveikis pelningumui gali stipriai kisti priklausomai nuo išlaidų dydžio (2 lentelė).

2 lentelė. Kriterijai ir jų įverčių sudėtiniai komponentai

Nr.	Kriterijai	Kriterijaus įverčio sudėtiniai komponentai
1.	Reiso trukmė	Laivo greitis reiso metu, krovos operacijų trukmė
2.	Einamosios išlaidos	Einamosios atsargos, remontas ir techninis aptarnavimas, draudimas, administracinio valdymo išlaidos (per metus)
3.	Darbo užmokestis.	Mėnesinis atlyginimas, maistpinigiai
4.	Kapitalinės išlaidos	Laivo likvidacinė vertė, nusidėvėjimas per laikotarpį
5.	Kelionės išlaidos	Kuras, uosto rinkliavos, mokestis už laivo agento paslaugas, vilkikų ir locmanų paslaugos, rinkliavos už perėjimą kanalais
6.	Krovos išlaidos	Krovos darbų ir yra reguliuojamas tiek laivo savininko tiek frachtuotojo, krovos išlaidų pasiskirstymas priklauso nuo čarteryje nustatytų sąlygų
7.	Tarpininkavimas	Brokerio atlyginimas, linijos agentavimo mokestis
8.	Pajamų ir pelno skaičiavimai	Pajamų skaičiavimas skiriasi priklausomai nuo laivybos sistemos, bei čarterio pasirinkimo

Norint įvertinti vienos laivybos sistemos efektyvumą kitos atžvilgiu, bus atliktas ekonominis laivo reiso vertinimas. Parinkti du laivai atstovaujantys trampinę ir linijinę laivybos sistemas, kurie gabens vieną krovinį, žalią naftą „Brent Crude“(specifinis tankumas – 0,835m³/kg):

Trampinės sistemos laivas – tanklaivis „Sunny Bay“, dedveitas – 49990 t, GT – 30040 t, greitis maks. – 13,5 mazgų, pakrovimo našumas – 3040 m³/h, iškrovimo našumas – 2400 m³/h, ilgis/plotis – 184m/32,20m, tankų maks. talpa – 53632,7m³, laivo kaina – 20 milijonų USD.

Linijinės sistemos laivas – konteinerinis laivas „Spirit of Colombo“, dedveitas – 30703 t, GT – 26047 t, keliamasis pajėgumas – 2202 TEU, greitis maks. – 19 mazgų, ilgis/plotis – 195,6m/30,2m, laivo kaina – 20 milijonų USD.

Abu laivai yra panašių charakteristikų, todėl jų kuro sunaudojimas turėtų būti panašus. Laivų maršrutas Bilbao, Ispanija – Klaipėda, Lietuva. Bilbao uoste abu laivai pasikraus, o išsikraus Klaipėdos uoste. Atstumas tarp šių uostų yra 1656 jūrmylės. Pakrautų laivų grimzlės viršys Kylio kanalo reikalavimus, todėl laivai negalės naudotis kanalu. Bilbao uoste konteinerių pakrovimo greitis yra 60 konteinerių per valandą, o Klaipėdos uoste 40 konteinerių.

3 lentelė. Reiso charakteristikos

Rodikliai	„Sunny Bay“	„Spirit of Colombo“
Greitis pagal charterį/tvarkaraštį	13,5 mazgų	18 mazgų
Greičio pataisa	1%	-
Vidutinis greitis	13.365 mazgų	18 mazgų
Atstumas		
<ul style="list-style-type: none"> • Be krovinių 	-	-
<ul style="list-style-type: none"> • Su kroviniu 	1656 jūrmylės	1656 jūrmylės
T _{eigos}	5 paros 4 val.	≈ 4 paros
Krovos norma		
<ul style="list-style-type: none"> • Pakrovimo greitis 	1900 tonų/val.	60 TEU/val.
<ul style="list-style-type: none"> • Iškvimo greitis 	2000 tonų/val.	40 TEU/val.
Laikas praleistas uostuose		
1. Krovos operacijos		3 paros 15 val.
<ul style="list-style-type: none"> • Pakrovimo uoste 	24 val.	34 val.
<ul style="list-style-type: none"> • Iškvimo uoste 	22 val.	51 val.
2. Papildomos operacijos	7 val.	2 val.
Bendra reiso trukmė	7 paros 9 val.	7 paros 15 val.

3 lentelėje pateikti duomenys rodo, kad abiejų laivų bendra reiso trukmė yra panaši. Tačiau trampinėje laivyboje laivai neturi tvarkaraščio, priešingai nei linijinės laivybos laivai. Mūsų sąlyga remiasi idealiomis sąlygomis, tai reiškia laivas nelauks stovėdamas ant inkaro iškvimo galimybės, o atplauks tiesiai į uostą. Papildomų operacijų laikas skiriasi priklausomai nuo laivo ir jo atstovaujamos sistemos. Trampinės sistemos laivas papildomoms operacijoms atlikti užtruks 7 val., įskaitant visas dokumentacijas ir krovinių skaičiavimus. Linijinės – tik 2 valandas, nes yra suteikiamos tam tikros lengvatos ir kai kurių operacijų nereikia atlikti lyginant su tanklaivio tipo laivu.

4 lentelė. Kuro sąnaudos

Išlaidos iš viso per reisą, USD („Sunny Bay“)	106579,2
Išlaidos iš viso per reisą, USD („Spirit of Colombo“)	78973,44

Iš lentelėje pateiktų duomenų matyti, jog trampinei sistemai atstovaujančio laivo kuro išlaidos yra didesnės. Pagrindinis faktorius tai laivų specifikacijos skirtumas. Tanklaivis yra sudėtingesnės struktūros ir jo aptarnavimu reikia daugiau kuro, todėl atitinkamai ir išlaidos didesnės.

5 lentelė. Uostų rinkliavos

Rinkliavos/ Uostai	Bilbao uostas		Klaipėdos uostas	
	„Sunny Bay“	„Spirit of Colombo“	„Sunny Bay“	„Spirit of Colombo“
Navigacinė rinkliava	0,0247*GT	0,0247*GT	0,57*GT	0,72*GT
Krantinės rinkliava	1,54*GT/100	1,54*GT/100	0,15*GT	0,15*GT
Prekių/tonažo rinkliava	Tonos*0,615	TEU*16,46	0,53* GT	3,59*TEU
Švartavimosi/laivo rinkliava	2376,27 USD	2376,27 USD	0,57*GT	0,72*GT

Locmano/uosto akvatorijos rinkliava	2979,27 USD	2979,27 USD	0,092*GT	0,092*GT
Iš viso	33620,14 USD	39764,44 USD	57436,48 USD	51087,98 USD

5 lentelėje pateikti duomenys, remiantis naujausia pateikta konkrečių uostų informacija. Koeficientų kainos buvo konvertuotos iš euro valiutos į dolerio, nes visi skaičiavimai yra paremti dolerio valiuta.

6 lentelė. Einamųjų išlaidų koeficientai

Einamosios išlaidos	„Sunny Bay“		„Spirit of Colombo“	
	Koeficientai (per metus)	Reiso išlaidos, USD	Koeficientai.	Reiso išlaidos, USD
Einamosios atsargos	1%	4469,70	0.01% (per parą)	4621,21 USD
Remontas/techninis aptarnavimas	2,5%	11174,24	2,5% (per metus)	11553,03 USD
Draudimas	3%	13409,09	3% (per metus)	13863,64 USD
Administracinio valdymo išlaidos	0,5%	2234,85	0,5% (per metus)	2310,61 USD
Iš viso		31287,88 USD	Iš viso	32348,49 USD

Norint apskaičiuoti tolimesnes einamąsias išlaidas reikalingi tokie parametrai kaip: laivų kainą – mūsų sąlygoje buvo numatyta, kad abiejų laivų kainą - 20 milijonų USD. Kitas svarbus parametras tai nusidėvėjimo laikotarpis. Kaip jau minėjome anksčiau šis parametras ženkliai sumažėjo, todėl remiantis metodologinės informacijos pateiktais duomenimis abiejų laivų nusidėvėjimo laikotarpis, mūsų sąlygoje bus priimtas kaip 15 metų. Eksploatacinis laikotarpis 330 dienų per metus.

7 lentelė. Laivų einamųjų išlaidų suvestinė

Rodikliai	„Sunny Bay“	„Spirit of Colombo“
Įgulos išlaikymo išlaidos + maistpinigiai	13433,14 USD	13261,66 USD
Atsargos	4469,70 USD	4621,21 USD
Remontas ir techninis aptarnavimas	11174,24 USD	11553,03 USD
Draudimas	13409,09 USD	13863,64 USD
Administracinės ir eksploatacinės išlaidos	2234,85 USD	2310,61 USD
Iš viso	44721,02 USD	45610,15 USD

Apskaičiavę turime visas išlaidas kurias patirs laivai per gabenimo laikotarpį. Todėl dabar galime suskaičiuoti frachto įkainį tam, kad sužinotume ar pajamos padengs mūsų išlaidas ir laivo pasirinktas reisas yra pelningas.

8 lentelė. Išlaidos tenkančios laivams per reisą

Išlaidų rūšys	„Sunny Bay“	„Spirit of Colombo“
Kelionės išlaidos (kuro, uostų rinkliavos)	197635,82 USD	169825,86 USD
Einamosios išlaidos (einamosios atsargos, įgulos išlaidos)	44721,02 USD	45610,15 USD
Nusidėvėjimo išlaidos	26818,18 USD	27727,25 USD
Iš viso	269175,02 USD	243163,26 USD

Iš 8 lentelės matyti, kad abiejų laivų bendras išlaidų vidurkis yra pakankamai panašus, nors trampinės sistemos laivas patiria didesnes išlaidas.

9 lentelė. Visos laivų išlaidos per reisą

Išlaidų rūšys	„Sunny Bay“	„Spirit of Colombo“
Kelionės išlaidos (kuro, uostų rinkliavos)	197635,82 USD	169825,86 USD
Einamosios išlaidos (einamosios atsargos, įgulos išlaidos)	44721,02 USD	45610,15 USD
Nusidėvėjimo išlaidos	26818,18 USD	27727,25 USD
Brokerio komisija / Linijos agentavimo mokestis	7942 USD	7170,01 USD
Iš viso	277117,02 USD	250333,27 USD

Jūrų transporto sistemų palyginimui sudaroma vertinimo lentelė, kurioje išskiriami svarbiausi gauti rodikliai.

10 lentelė. Transportavimo sistemų palyginimas

Vertinimo sritis	Tanklaivis – „Sunny Bay“	Konteineris – „Spirit of Colombo“
Reiso trukmė	7 paros 9 valandos	7 paros 15 valandų
Išlaidos patirtos per reisą	277117,02 USD	250333,27 USD
Pajamos	317680 USD	286800,23 USD
Pelnas	40562,98 USD	36466,96 USD
Pelningumas	12,77%	12,71%

Gauti rezultatai rodo, kad abu gabenimo būdai yra pelningi ir beveik su vienodu pelningumo procentu. Gabenant numatytą krovinį tanklaiviu pelnas bus didesnis. Skirtumas, kurį gauname gabenant pasirinktais būdais yra 4096,02 USD, o tai sudaro vos 0,06% pelningumo skirtumo. Skirtumas yra pakankamai nedidelis, tačiau skaičiavimai atlikti nežinant krovinio kainos. Rinkoje šio krovinio, barelio savikaina svyruoja nuo 54 iki 60 USD. Šiais skaičiavimais remiantis laivo savininkai, frachtuotojai ir siuntėjai be vargo gali apsiskaičiuoti mažiausią frachto savikainą, kurios laikantis, būtų gaunamas minimalus pelnas. Tačiau reikia ir atsižvelgti į tokias išlygas, jog konteinerinis laivas turi būti pakrautas minimaliai 2027 konteineriais, kad būtų pastoviai gaunamas toks pelnas. Nors linijinės sistemos laivas turi numatytą tvarkaraštį ir grafiką, tačiau garantuoti, jog krovinio siuntėjas suspės surinkti tokį krovinio kiekį per numatytą laiką yra pakankamai sudėtingas uždavinys lyginant su trampine sistema. Specialiuose skystų krovinių terminaluose krovinyje yra laikomas specialiuose talpyklose, kurios yra didelės apimties, todėl trampinėje sistemoje, frachtuotojui yra lengviau surinkti tokį kiekį krovinio. Linijinėje sistemoje siuntėjas turėtų visų pirma atsigabenti tokį kiekį vilkikais, o tai jau yra vienas iš sunkumų. Gabenant linijiniu būdu nėra numatytų baudų, jei laivas plauks pilnas ar tuščias, o trampinėje sistemoje yra mokamas mokestis už ne visą išnaudotą laivo talpą. Taigi vertinant su sąlyga, kad konteinerinis laivas bus pakrautas bent šiek

---

ties mažiau nei numatytą mūsų sąlygoje, tai ir pelnas bei pelningumo procentas proporcingai mažės, nes išlaidų kiekis liks toks pat arba pakis labai nežymiai. Tai tik įrodo, kad gabenti masinę krovinį labiau apsimoka trampiniu būdu, nepaisant to jog, rizika bei išlaidos yra didesnės gabenant tanklaiviu, tačiau ekonomiškai yra naudingiau ir pelningiau.

IŠVADOS

Išanalizavus jūrų transporto logistikos sistemas, galima teigti, jog transportavimas jūrų keliais yra vienas iš efektyviausių ir mažiausiai rizikingų gabenimo būdų. Jūrų transporto logistiką, sudaro dvi pagrindinės laivybos sistemos tai linijinė ir trampinė. Atlikus šių sistemų palyginimą, pastebėta, kad tiek viena, tiek kita sistema yra pakankamai plačiai išplėta. Tačiau vertinant klientų poreikius bei jų norus galima lengviau nuspręsti, kuriai sistemai atstovauti. Remiantis lyginimo strategijos modeliu ir klientų poreikiais, bei lyginant atitinkamus elementus vienas kito atžvilgiu galima įvertinti, kuriai sistemai atstovaujant bus efektyviausiai ir naudingiausiai išnaudojami resursai.

Ekonominis reiso skaičiavimas yra tinkamiausias metodas norint įvertinti ar gabenant krovinį pasirinkta sistema ir jai atstovaujančiu laivu bus gautas didžiausias pelnas. Turint pelno rodiklius ir tinkamai interpretuojant rinkos turimą informaciją, galima įvertinti ar pasirinkta laivybos sistema yra naudingą ir efektyvi konkrečiam kroviniui. Straipsnyje siekiant įvertinti, kuria laivybos sistema gabenant būtų efektyviau ir naudingiau, buvo atliktas eksperimentinis ekonominis vertinimas, pasitelkiant dvi skirtingas laivybos sistemas. Vertinimo metodologija grindžiama reisų trukmės skaičiavimais ir einamosiomis, kapitalinėmis, kelionės, krovos ir brokerio komisijos išlaidų apskaičiavimais. Įvertinus pastaruosius kriterijus skaitinėmis išraiškomis, modeliuojamos būsimos pajamos ir pelnas dviem skirtingoms laivyno sistemoms. Tyrimo rezultatai rodo, kad gabenant krovinius trampine laivybos sistema išlaidų kiekis ir gabenimo rizika yra aukštesnė, tačiau pelnas yra didesnis, vadinasi, ekonomiškai naudingiau ir efektyviau.

LITERATŪRA

1. Beškovnik, B. (2016). Structural changes in the container liner shipping influencing shipping agent's role. *Scientific Journal of Maritime Research*, 30, 165-173.
2. Christiansen, M., Fagerholt, K., Ronen, D. (2004). Ship Routing and scheduling: Status and Perspectives. *Transportation Science*, 38(1), 1-18.
3. Europos Sąjungos oficialusis leidinys. (2012). *EEE susitarimo 53 straipsnio taikymo jūrų transporto paslaugoms gairės*. - 2012/C 35/06.
4. Goerlandt F., Montewka J. (2015). Maritime transportation risk analysis: Review and analysis in light of some foundational issues. *Reliability Engineering and System Safety*, 138, 115-134.
5. Hemmati, A., Hvattum, M.L., Norstad, I., Fagerholt, K. (2014). Benchmark suite for industrial and tramp ship routing and scheduling problems. *Infor: Information Systems and Operational Research*, 52, 28-38.
6. Lu, J and Chen, C. (2010). Effect of oil price risk on systematic risk from transportation services industry evidence. *The Service Industries Journal*, 30(11), 1853-1870.
7. Rodrigue, P.J., Notteboom, T., Slack, B. (2017). *The geography of transport systems*. New York: Routledge.
8. Kinsler, S. J. (1993). Motor freight Brokers: A tale of federal regulatory pandemonium. *Northwestern Journal of International Law and Business*, 14, 289-326.
9. Plomaritou, E., Plomaritou, V., Giziakis, K. (2011). Shipping marketing and customer orientation: The psychology and buying behavior of charterer and shipper in the tramp and liner market. *Journal of Contemporary Management*, 16, 57-89.
10. Talley, K. W. (2012). Container Shipping. *The Blackwell Companion to Maritime Economics*, 1, 230-261.
11. Turkina, L. ir Belova, J. (2008). *Laivybos rinka: Ekonominiai ir organizaciniai pagrindai*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
12. Shuttleworth, J. W. (2012). Long-range weather forecasts can reduce voyage time and costs. *American Meteorological Society*, 472-491.
13. Zhang, A., Laake, J. (2015). Joint optimization of strategic fleet planning and contract analysis in tramp shipping. *Applied Economics*, 48(3), 203-211.

ECONOMIC EVALUATION OF TWO DIFFERENT SHIPPING SYSTEMS

Egidijus Jokūbaitis*

Mykolas Romeris University

Inga Žilinskienė**

Mykolas Romeris University

Summary

Scientists have been analyzing and evaluating the shipping transport system for the several decades, but shipowners, shippers and charterers are facing with a problem - which shipping system representing would be able to efficiently maximize the profit with available resources. Maritime shipping is the most significant type of transportation between the world continents which can handle with the largest volumes of the cargo in the world, notwithstanding of cargo gauging and quantities. The paper presents tramp and liner shipping systems, summarises their strengths and weaknesses, similarities and differences. Based on simulated a sea voyage, the economic evaluation was performed. In order to reach the aim of the paper, evaluation criteria were formulated. The evaluation methodology is based of the voyage performance by transporting the same cargo with different shipping systems in order to obtain efficiency and utility indicators, as well as interpretation of the data received, including the

---

current, capital, travel, loading/unloading and broker fees. After calculation of the economic efficiency of the voyage, it was determined that the tramp shipping system will receive a greater benefit and efficiency by the selected route. Liner shipping system also achieved, high profitability, but considering the subtleties of the linear system, investigation conditions, transportation costs and profits, it was decided that the transportation of oil with tramp shipping system is a more efficient and effective way.

Keywords: economic evaluation, modelling, shipping systems, sea voyage

---

Egidijus Jokūbaitis*, 3-čios eilės karininkas, Columbia Shipmanagement. Mokslinių tyrimų kryptys: laivybos sistemų ekonomika, jūros reisų valdymas.

Egidijus Jokūbaitis*, 3rd Officer at Columbia Shipmanagement.

Research interests: economy of shipping systems, management of the sea voyage

Inga Žilinskienė**, Mykolas Romeris universiteto Ekonomikos ir verslo fakulteto docentė. Mokslinių tyrimų kryptys: modeliavimo ir vertinimo procesai, duomenų analitika, duomenimis grįstas sprendimų priėmimas, el. mokymasis.

Inga Žilinskienė**, Mykolas Romeris University, Faculty of Economics and Business, Assoc. Professor, PhD.

Research interests: modelling and evaluation processes, data analytics, quantitative decision making, e-learning

---

DOMESTIC VIOLENCE: BRIEF DESCRIPTION OF THE BRAZILIAN AND PORTUGUESE REALITY

Paulo Fernando Violante de Oliveira¹

¹ NOVA University of Lisbon (Faculdade de Ciências Sociais e Humanas da Universidade Nova de Lisboa) V.
Campus de Campolide 1099-085, Lisbon, Portugal
E.mail: pfvoliveira@gmail.com

Danguolė Seniutienė²

² Mykolas Romeris University Academy of Public Security Department of State Border Guard
V. Putvinskio 70, LT-44211 Kaunas, Lithuania
Telephone (+370 37) 303640
E.mail: dseniutiene@gmail.com

DOI: 10.13165/PSPO-19-23-05

Annotation. The objective of this article is to critically review the main theoretical references in the area of domestic violence, especially violence against women and violence in intimacy. We seek to analyze how the concepts of this type of violence are portrayed and used in the gender studies of the last decades. It is also intended to raise awareness of the realities of domestic violence in Brazil and Portugal. Based on the statistical analysis of the two countries, it can be seen that domestic violence in Portugal is broader, not only for women. It is also interesting to mention that, if after the edition of the Maria da Penha Law, great emphasis was placed on the creation and implementation of Specialized Police Stations for women victims of domestic violence, the same attention was not given to the Military Police, which is the victim's first contact with the system.

Keywords: domestic violence; violence against woman; police; judiciary.

INTRODUCTION

To speak of security today is to speak of a decisive argument which has to be founded on the inevitable sociability, the degree of which objectively influences the level of cohesion of society.

In order for all citizens to be able to live safely and enjoy their freedoms and well-being, it is necessary for the State to ensure the necessary security conditions to minimize threats related to organized crime, drug trafficking, trafficking in human beings, domestic violence, sexual exploitation of minors and child pornography, terrorism, arms trafficking, economic crime and cybercrime, among others of lesser importance. Reducing security to the traditional concept of the maintenance of public order is not only reductive, but conceptually ineffective in societies that we want advanced. Modern security therefore demands a systemic vision and action in which the maintenance of order by the "curative" route (direct repressive intervention by the security forces) can only be understood as a complement to a last resort of a careful preventive action of the maintenance, not only of the public order, but also of social peace.

One of the most worrying crimes in our society is domestic violence (DV). In fact, corresponding to a culture long rooted in some social and family circles about the use of violence against relatives and neighbours, both Brazil and Portugal continue to have very high rates of this type of crime.

In fact, the levels of harm from marital violence vary from simple aggression to homicide, with collateral damages to other relatives who witness it, especially children. Violence against siblings, sexual abuse of children, especially girls, parental abuse, elder abuse, abuse of comrades and ex-comrades are concerns that society should not abstain from.

Security is a basic right, and justice and individual freedom call for mutually reinforcing policies, while respecting fundamental rights, the rule of law and privacy.

The aim of the article is critically review the main theoretical references in the area of domestic violence, especially violence against women and compare domestic violence facts in Brazil and Portugal.

Methodology of the research - the theoretical and methodological foundation of the work based on the main theoretical references in the area of domestic violence, especially violence against women.

DOMESTIC VIOLENCE IN INTIMATE RELATIONSHIPS

Contrary to what one might imagine, “intervention in mistreatment of women is recent”¹. For millennia these practices were not only tolerated, but even regarded as something completely beyond the control of the law and the state. In fact, the law only recognized the legitimacy of the State to intervene in family life when the property rights inherent in family relations were at stake. Until the 1970s, there were no specific responses to the problem². From that date, this problem began to have more visibility, through studies in the areas of social and human sciences, where the feminist perspective began to be more dominant. Feminist movements began the process of denouncing this serious violation of human rights perpetrated within families, and later became the target of intervention and definition of public policies that were systematized in order to combat it³.

---

¹ Machado, C., Matos, M., Saavedra, R., Cruz, O., Antunes, C., Pereira, M., Rato, A., Pereira, I., Carvalho, C. & Capitão, L. “*Crenças e Atitudes dos Profissionais Face à Violência Conjugal*”, Estudos com Profissionais de Saúde, Polícias e Professores; Acta Med Port.; 22(6): 2009, p.735-742

² Berry D. B. “*The domestic violence sourcebook*”. Lowell House: USA, Illinois, 2000

³ Lisboa, M., Barroso, Z., Patricio, J. & Leandro, A., “*Violência e Género – Inquérito Nacional sobre a Violência exercida contra Mulheres e Homens*”, CIG: Coleção de Estudos de Género 6, Lisboa, 2009

Costa⁴, in his doctoral thesis, addresses two historical moments responsible for the greater visibility given to conjugal violence. The first moment corresponded to the initiatives of civil society that organized to support women victims of conjugal violence by opening shelters for abused women, which marked the intolerance of society regarding the physical violence of men over the women. The second moment occurs in England, in the year 1974, with the publication of the book *Scream Quietly or the Neighbours Will Hear*. For the author, it is implicit that at both times the issue of violence against women is directed to the responsibility of society to act on this phenomenon.

From the 1980s onwards, requests for aid to State institutions with this responsibility have multiplied. Increasing participation to the authorities of this type of crime illustrates this tendency well⁵.

Since then, feminist movements have begun to focus the discussion on violence against women in gender differentiation, resulting in a shift in social discourse on the victims. There is a conceptual breakdown in the approach to aetiology and dispositions for crime. The author of the crime happens to be seen as being a stranger and the family home is no longer a safe place⁶. In most cases, violence was committed by the partner himself, in the residence of both partners.⁷

A study by⁸ reported that 83% of the cases reported to the security forces referred to relations of intimacy, both present and past. About 85% of the women presented themselves as victims. According to⁹ one of the characteristics of the power of domination of one for the other, consists in the fact that its action is always plural and never individual. Violence is then understood, as a reaction to the weakening of power, to the imbalance between actors holding power, so that, as the author argues, intimacy violence in the context of domestic violence must be observed as a resource that can be used both by woman and man.

In this sense, domestic violence presents itself as a concept related to the transgression of socially instituted norms and values, constituting a form of exercise of power, through the use of

---

⁴ Costa, D. M. de Sousa Gonçalves da, *“A Intervenção em Parceria na Violência Conjugal Contra as Mulheres: Um Modelo Inovador”* Tese de Doutoramento em Sociologia; Universidade Aberta, Lisboa, 2010.

⁵ Machado, C., Matos, M., Saavedra, R., Cruz, O., Antunes, C., Pereira, M., Rato, A., Pereira, I., Carvalho, C. & Capitão, L. *“Crenças e Atitudes dos Profissionais Face à Violência Conjugal”*, Estudos com Profissionais de Saúde, Polícias e Professores; Acta Med Port.; 22(6): 2009, p. 735-742

⁶ Faro, P. R., *“Representações das Vítimas de Violência Doméstica sobre o Sistema de Justiça Criminal”*, Dissertação de Mestrado, Universidade Fernando Pessoa, FCSH, Porto, 2012.

⁷ Côrtes, G. R. *“Violência doméstica: centro de referência da mulher “Heleieth Saffioti”*. Estudos de Sociologia, 17(32), 2012, p. 149-168

⁸ Quaresma, C. C. Pardal Cardoso Freire, *“Violência Doméstica: Da participação da ocorrência à investigação criminal”* Ed. Cadernos da Administração Interna, Coleção de Direitos Humanos e Cidadania; Lisboa, Outubro, 2012

⁹ Casimiro, C., *“Violências na conjugalidade: a questão da simetria do gênero”* Ed. Análise Social, vol. XLIII (3.º), 2008, pp.579-601

physical, psychological, sexual or economic force, including for this reason two universes: the victim and the victim.¹⁰

In fact,¹¹ defend three perspectives of violence; the so-called direct violence, which includes aggression and physical harm; the second perspective of violence is related to indirect violence, where psychological and emotional coercion are present and the third, symbolic violence, in relation to power relations and domination, artefacts that are part of the individual's consciousness. The latter is a type of dominant violence in relationships.¹²

Also in this context, violence is triggered mainly by the existence of a cycle, which consists of three phases and is repeated: a first with the emergence of tension, as a result of poor communication between the couple; the second phase, with the action, also known as the phase of the storm, characterized by explosions of violence and abuse and the honeymoon phase, characterized by the reconciliation and apparent end of violence.¹³

Table 1 shows various forms of manifestation of conjugal violence in the context of domestic violence.

Table 1. Types of Domestic Violence Practice.

Threats	<ul style="list-style-type: none"> - Threatening to cause injury to the person of the victim; - Threaten to abandon, commit suicide, complain of the spouse to Social Security; - Coercing to practice illicit conduct.
Intimidate	<ul style="list-style-type: none"> - To frighten about the looks, acts, behaviours; - Speak in a very loud voice (Shout) breaking objects; - Destroying belongings or personal objects of the other; - Abuse of pets; - Display weapons.
Emotional Violence	<ul style="list-style-type: none"> - To demoralize; - Make the other person feel bad about himself; - Insult; - Make the other person feel mentally diminished or guilty; - Humiliate.
Control and subordination	<ul style="list-style-type: none"> - To control the life of the other: with whom he speaks, what he reads, the movements; - Limit the external involvement of the other; - Use jealousy as justification.

¹⁰ Mendes, J. P. A., “*Significados da Violência Conjugal nos Profissionais de saúde; Tese de Doutorado em Ciências do Ambiente, especialidade*”: Ecologia Humana; Universidade de Évora. Outubro, 2016.

¹¹ Guareschi, N. M. de F., Weber, A., Comunello, L. N., Nardini, M. “*Discussões sobre violência: trabalhando a produção de sentidos*”. Psicologia: Reflexão e Crítica, v. 19, n. 1, Porto Alegre, 2007

¹² Oliveira, A. L., Chamon, E. M. Oliveira Querido, Mauricio, A. Gomes Cazarim; “*Representação social da violência: estudo exploratório com estudantes de uma universidade do interior do estado de São Paulo*”, Editora UFPR, n. 36, Curitiba, 2010, pp 261-274.

¹³ Walker, L.E.A., “*The Battered Woman Syndrome*”, New York: Springer, 2000.

Minimize, condemn, deny	<ul style="list-style-type: none"> - Devalue violence and disregard the other's concerns; - To affirm that aggression or violence never took place; - Transfer responsibility for violent behaviour to the other; - To affirm that it is the fault of the other.
Instrumentalize children	<ul style="list-style-type: none"> - Making the other feel guilty about their children; - Use the children to pass messages; - Take advantage of visits from friends to harass, harass; - Threaten to take children from home.
Using "Machistic Processes"	<ul style="list-style-type: none"> - Treat the woman as a maid; - Take all important decisions by yourself; - Being what defines the role of woman and man.
Using Economic Violence	<ul style="list-style-type: none"> - Prevent the other from having or keeping a job; - Forcing the request for money; - Set an allowance; - To take the money of the other; - Prevent the other person from knowing or accessing family income.
Using Sexual Violence	<ul style="list-style-type: none"> - Refusal of sexual intercourse forced sexual acts.

(Source: adapted from Machado and Gonçalves¹⁴)

On the other hand, according to¹⁵, violence is influenced by sociocultural and political values and therefore does not occur in isolation. As Debert¹⁶ argues, violence is not only directed at people, it is not only a social act in itself, but also encompasses other universes, such as judicial, political and police.

In this sense, domestic violence is a problem of great complexity, so public policies must include not only the health sector but also other equally important areas such as gender, human rights, justice, public safety, labour and social security, among others¹⁷. Thus, "<...> conjugal violence, especially physical violence, is mostly exercised by men over women. But we also recognize another broader set that, by not specifying the perpetrator of conjugal violence, speaking of "people" in general, of the reciprocity of spousal violence, implies that conjugal violence, especially psychological violence, may from both the male and the female individual¹⁸. This is the will to exercise authority to produce effects in interpersonal relationships.

In this regard, the facts that trigger violence in intimate relationships usually include the discussion with the man, questioning him, namely about the money or the existence of other partners

¹⁴ Machado, C., e Gonçalves, Rui Abrunhosa “*Violência e Vítimas de Crimes*”. Coimbra: Quarteto, 2003

¹⁵ Matthews, G. & Goodman, S. (Eds). “*Violence and the limits of representation*”. Palgrave, McMilliam, 2013

¹⁶ Debert, G. G., “*Conflitos éticos nas delegacias de defesa da mulher*”. In G. G. Debert et al. (eds.), *Gênero e Distribuição da Justiça: As Delegacias de Defesa da Mulher e a Construção das Diferenças*, Pagu/ Núcleo de Estudos de Gênero, Unicamp, 2006, pp. 57-88

¹⁷ Garcia, L.Posenato, Duarte, E. C., Freitas, L. Rolim Santana de & Silva, G. Drummond Marques da, “*Violência doméstica e familiar contra a mulher: estudo de casos e controles com vítimas atendidas em serviços de urgência e emergência*”. Cad. Saúde Pública [online]. vol. 32, n.4, e00011415Epub Apr 19, 2016. ISSN 1678-4464

¹⁸ Casimiro, C., “*Representações sociais de violência conjugal*”, Ed *Análise Social*, vol. XXXVII (163), 2002, 603-630

---

and also against the woman for the non-fulfilment of family roles, refusal of sexual relations and the suspicion on the part of the man of the practice of infidelity by the woman¹⁹.

Authors such as Acosta, Gomes, & Barlem, cited by Rosa and Falcke²⁰, argue that conjugal violence includes various forms of expression, such as physical aggression, psychological harassment and forced sexual acts. According to Colossi & Falcke; Salis, Salwen, & O'Leary, also cited by Rosa and Falcke²¹, report that physical violence usually occurs after psychological violence, and may occur in couples with the most diverse ages, ethnicities and social classes.

Still according to the authors Grande et al., Lowenstein et al., cited by Gil et al.²², studies in which the main aggressors are the spouses / partners, the women of the younger age groups are the main victims of psychological and / or verbal violence.

Another study by McKinney, Christy M.; Caetano, Raul; Ramisetty-Mikler, Suhasini; Nelson, Scott²³ at the University of Texas with 1615 couples concluded that men who were subjected in their childhood to abuse had a strong tendency to commit marital violence in adulthood compared to those who had never had such experience. In this study it was also concluded that women who were subjected to abuse during childhood were more predisposed in adult life to be aggressive or to be victimized.²⁴

Feminist theory, where the target is women, studies marital violence in a patriarchal framework, where violence is an instrument of social domination, through which women are subordinated and subjugated to the control of men.²⁵ However, the investigations included only women who were victims of domestic violence, and more detailed studies were carried out on women victims of this type of crime, thus constructing only theories on the psychology of battered women, based on the status of subordination to man.²⁶ It is on the basis of these studies that several authors argue that women are in fact the main victims of man-made violence.

---

¹⁹ Mendes, J.P. Alegre, “*Significados da Violência Conjugal nos Profissionais de saúde*”, Tese de Doutorado em Ciências do Ambiente, especialidade: Ecologia Humana; Universidade de Évora. Outubro, 2016

²⁰ Rosa, L. W. da & Falcke, D., “*Violência conjugal: compreendendo o fenômeno, Sociedade de Psicoterapias Analíticas Grupais*”, São Paulo, Revista da Spagesp, 15(1), 2014, pp.17-32

²¹ *Ibid*;

²² Gil, A. P., Santos, A. J., Kislava, I., Nicolau, R. et. al., “*Ageing and Violence*”, Instituto Nacional de Saúde – Dr. Ricardo Jorge, Lisboa, Fevereiro, 2014. ISBN 978-972-8643-88-1

²³ McKinney, C. M., Caetano, R., Ramisetty-Mikler, S., & Nelson, S. “*Childhood Family Violence and Perpetration and Victimization of Intimate Partner Violence: Findings From a National Population-Based Study of Couples*”. *Annals of Epidemiology*, 19(1), 2009, pp. 25-32

²⁴ *Ibid*;

²⁵ Casimiro, C., “*Violências na conjugalidade: a questão da simetria do gênero*”, Ed. *Análise Social*, vol. XLIII (3.º), 2008, pp. 579-601.

²⁶ *Ibid*;

In this perspective, it is inferred that feminist theory defends the non-existence of gender symmetry of violence in the couple, since violence always comes from man, according to that theory.

On the contrary, for family sociologists, violence is only an instrument that can be used by both men and women.²⁷ In this sense, conjugal violence is studied in view of two distinct realities; which is why more emphasis is placed on studies related to family dynamics, using notions such as "violence in the couple" or "violent relationships", to the detriment of notions related to "violence against women" or "abuse of women".²⁸

According to Farias²⁹ "conjugal violence is differentiated by gender, and the manifestations of aggressiveness vary between male and female." Women are often victims of psychological, physical and sexual violence, while men are more victims of psychological violence motivated by abandonment and rejection issues.

The common violence in the couple is another type of violence that is characterized by being also practiced by both the man and the woman and that results from a specific conflict or a series of conjugal tensions, being not specific of power or control for each other and whose frequency and intensity do not increase during the life of the couple.³⁰

DOMESTIC VIOLENCE IN THE BRAZILIAN SETTING

Statistical data show that Brazil occupies the unfortunate position of being the fifth country where women are most often killed, although in the first ten months of 2015 there were 63,090 reports of violence against women, corresponding to a report every 7 minutes.³¹ In the year 2016, about 4,606 women died in Brazil as a result of homicides and femicides, corresponding to a woman murdered every two hours.³²

Although there is no reliable data on the numbers of violence against women in all its modalities committed in Brazil, we started with information on the number of homicides committed against women in the Map of Violence 2015 that has clear and reliable information on the subject. Data from

---

²⁷ Archer, J., "Sex differences in aggression between heterosexual partners: a metaanalytic review", in *Psychological Bulletin*, n.º 126, 2000, pp. 651-680.

²⁸ Casimiro, C., "Violências na conjugalidade: a questão da simetria do gênero", Ed. *Análise Social*, vol. XLIII (3.º), 2008, pp. 579-601.

²⁹ Farias, R. S. Capucho, "Violência Conjugal: O Silêncio das Vítimas"; Dissertação de Mestrado; Universidade Católica Portuguesa, Setembro, 2014.

³⁰ Casimiro, C., "Violências na conjugalidade: a questão da simetria do gênero", Ed. *Análise Social*, vol. XLIII (3.º), 2008, pp. 579-601.

³¹ Estadão - <http://brasil.estadao.com.br/noticias/geral,brasil-tem-1-denuncia-de-violencia-contr-a-mulher-a-cada-7-minutos,1000019981> – [consulted on January 6, 2018].

³² 11º Brazilian Yearbook of Public Security; Brazilian Forum on Public Security; Records and Statistics, available at <http://www.forumseguranca.org.br/publicacoes/11o-anuario-brasileiro-de-seguranca-publica/>, published on October 30, 2017 – [Accessed on February 4, 2018].

---

the Map of Violence indicate that between 2003 and 2013, the number of female homicide victims increased from 3,937 to 4,762, increasing by 21.0% in the decade.

These 4,762 deaths in 2013 represent 13 female homicides per day. Taking into account the growth of the female population that rose from 89.8 to 99.8 million in this period (growth of 11.1%), we see that the national homicide rate in 2003 was 4.4 per 100,000 women - to 4.8 in 2013, implying an 8.8% growth in the decade.³³

If we limit our analysis to the period of validity of the Maria da Penha Law, which came into force in 2006, we find that most of this 10-year increase occurred under the auspices of the new law: 18.4% in numbers and 12.5% between 2006 and 2013. If, in 2007, there was a significant drop in rates, from 4.2 to 3.9 per 100,000 women, violence quickly exceeded the 2006 scale, although in 2010 there was a decrease in growth.³⁴

According to the data contained in this report, taken together, national rates do not express the enormous diversity of situations existing between regions and between Federative Units.

In 2013, for example, if Roraima had an absurdly high rate of 15.3 homicides per 100,000 women, more than tripling the national average, the rates in Santa Catarina, Piauí and São Paulo were around 3 per 100,000, that is, the fifth part of Roraima. We can also observe that, if national oscillations between 2003 and 2013 were not very significant, many of the Units experienced strong changes, with some states registering slight decreases in Mato Grosso do Sul (-0.1%), Amapá (-5, 3%) and Rondônia (-11.9%) and more significant falls, above 30%, in São Paulo and Rio de Janeiro.

However, since the Maria da Penha Law was in force, only five federal units registered falls in rates: Rondônia (-5.5%), Espírito Santo (-10.8%), Pernambuco (-22.3%), São Paulo (-23.7%) and Rio de Janeiro (-27.4%), a period in which some states in the North and Northeast had the highest growth rates, such as Roraima (131.3%), Rio Grande do Norte (97.6%), Ceará (96.1%), Acre (89.2%) and Tocantins (54.7%).³⁵

The data suggest that one can not have a single national trend perspective in this regard. The oscillations are less related to global factors and more to local circumstances, which must be studied for the purpose of transforming the local reality.

According to data from the Ligue 180 Women's Assistance Center, in 2015, Ligue 180 performed 634,862 visits - an average of 52,500 per month and 1,750 per day, a number well above

---

³³ *Ibid*;

³⁴ 11º Brazilian Yearbook of Public Security; Brazilian Forum on Public Security; Records and Statistics, available at <http://www.forumseguranca.org.br/publicacoes/11o-anuario-brasileiro-de-seguranca-publica/>, published on October 30, 2017 – [Accessed on February 4, 2018].

³⁵ *Ibid*;

---

that recorded in 2014 (485,105). Of the total number of visits in 2015, 39.52% corresponded to the provision of information, 9.65%, referrals to specialized services for women, 9.94% to reports of violence against women and 40.28% to referrals for other tele-assistance services (190 / Military Police, 197 / Civil Police, Dial 100 / SDH). Of the 85.85% of the reports of violence registered in the Call Center, corresponded to situations of family against women.³⁶

Compared to 2014, there was a 44.74% increase in the number of reports of violence, 325% of private prison (average of 11.8 / day), 129% of sexual violence (average of 9.53 / day), 151% trafficking in persons (average of 29 / month).³⁷

It is important to note that since its creation in 2005, the Women's Assistance Center has already registered 4,823,140 calls, thus appearing as an important instrument for denouncing and defending women victims of violence³⁸.

In fact, this form of violence, because it corresponds to a culture long rooted in social circles, about the use of force especially against women and close relatives, whether as a means of imposing a will or for gender supremacy, difficult to solve.

DOMESTIC VIOLENCE IN THE PORTUGUESE SCENE

In Portugal, victim support teams, both from the National Republican Guard (GNR) and the Public Security Police (PSP), have common procedures that have been specialized in recent years, with regard to prevention and action in cases of Domestic Violence.

In fact, the procedures have elements in common and distinct in relation to the Brazilian legal regime, but, in the general context, much interest as a good practice, which can be reproduced.

The Portuguese legal regime applicable to the prevention of domestic violence, to the protection and assistance of its victims, is provided for in Law no. 112/2009, of 16 September (Victim Statute) and Criminal Procedure Code (CPP) including precautionary measures.

In fact, the Portuguese police (both the GNR and the PSP) have broad competence for what in Brazil would be attributions of the military and civil police. This is because, for example, the GNR (Republican National Guard) has competence in both the patrol of proximity, ostensive, maintenance of public order and research competence in 95% of the national territory, being that what

---

³⁶Secretariat of Policies for Women, Balance Sheet "Ligue 180" - Women's Assistance Center, available at: <file:///C:/Users/pfvol/Desktop/PROJECTO Rondônia/PROJECTO Rondônia/balanco180-10meses-1.pdf> - [Accessed on February 5, 2018].

³⁷ *Ibid*;

³⁸ *Ibid*;

differentiates it from the PSP is only the territorial question (5% of the territory is attributed to the PSP) and the fact that, while GNR is militarized the PSP is civil.

It should be clarified that since 2009 there has been a massive investment in the security forces, especially in the GNR, being that, currently, an agent of this force, to act in the area of domestic violence must necessarily have undergone a specialization course in support of victims, being sure that when they continue acting in the research area, in addition to this, they still need to carry out another specific course.

In addition, the teams are trained to work in full integration with the existing network and protection system, either governmental or non-governmental, making it possible for the security force, in first responding to the victim, to do so in a more integrated and materially viable for greater protection and reintegration of the victim into the family context.

Accordingly, as regards the statistics relating to Portuguese territory and based on the Annual Internal Security Report, in the years 2013 to 2016, it was verified (Table 2), that the District of Lisbon led with more cases of domestic violence to the Security Forces, followed by Porto and Setúbal. Lisbon, with some 5,885 cases in 2013 and 5,851 in 2014, showed a slight decrease from one year to the next, with a negative rate of change of -0.58%. As of 2015, 5,907 cases were reported to the Security Forces and in 2016, 6,161, representing an increase of 4.3%.

Table 2. Data on the number of occurrences of domestic violence provided by the GNR and PSP for the Years 2013 to 2016 throughout the National Territory.

District	Year 2013	Year 2014	Rate Var (%)	Year 2015	Year 2016	Rate Var (%)
Aveiro	1.668	1.860	11,51%	1.776	1.793	1,5%
Beja	316	272	-13,92%	246	266	8,1%
Braga	1.877	1.709	-8,95%	1.729	1.861	7,6%
Bragança	358	365	1,96%	347	335	-3,5%
Castelo Branco	427	474	8,47%	443	462	4,3%
Coimbra	1.130	1.130	0,00%	1.048	1.083	3,3%
Évora	376	363	-3,46%	378	397	5,0%
Faro	1.271	1.313	3,30%	1.323	1.386	4,8%
Guarda	313	357	14,06%	394	341	-13,5%
Leiria	898	943	5,01%	915	871	-4,8%
Lisboa	5.885	5.851	-0,58%	5.907	6.161	4,3%
Portalegre	285	250	-12,28%	313	348	11,2%
Porto	5.142	5.151	0,18%	4.782	4.903	2,5%
Santarém	998	921	-7,72%	991	916	-7,6%
Setúbal	2.380	2.310	-2,94%	2.285	2.268	-0,7%

Viana do Castelo	508	511	0,59%	504	528	4,8%
Vila Real	587	585	-0,34%	564	522	-7,4%
Viseu	759	862	13,57%	836	810	-3,1%
R. A. Madeira	1.018	1.011	-0,69%	1.049	1.034	-1,4%
R. A. Açores	1.112	1.079	-2,97%	963	1.006	4,5%
Total	27.318	27.317	-0,004%	26.793	27.291	19,9%

(Source: Adapted from the Annual Internal Security Report - Year 2014 and 2016)

As regards the sex of the victims (Table 3), there was a decrease in cases of women in the years 2013 (25,994), 2014 (25,931) and 2015 (25,577) increase in 2016, with 25,985 cases of domestic violence, representing in this last year about 79.9% of the national total of women attacked compared to men. In a strongly patriarchal society, it is noteworthy that about 20.1 per cent of complaints reported to the security forces were presented by men against women.

Table 3. Data on the gender of Domestic Violence victims, provided by the GNR and PSP for the Years 2013 to 2016 throughout the National Territory.

	Year 2013	Year 2014	Year 2015	Year 2016
Women	25.994 (81,4%)	25.931 (80,8%)	25.577 (80,7%)	25.985 (79,9%)
Man	5.936 (18,6%)	6.169 (19,2%)	6.104 (19,3%)	6.522 (20,1%)
Total	31.930 (100%)	32.100 (100%)	31.681 (100%)	32.507% (100%)

(Source: Adapted from the Annual Internal Security Report - Year 2014 and 2016)

Considering that domestic violence is recognized as a very special offense, it occurs as a rule, as a result of repressed acts, mirroring a statistical scenario in which more than half of the Districts of the Portuguese territory presented an increase of complaints to the Police. It can be inferred that there was a greater increase in the trust of the victims in the Agents of the GNR and PSP, indicating, therefore, that the training and sensitization of the agents has been a preponderant factor for the greater reliability of the population in the own system of Justice.

In this regard, Harne and Redford, quoted by Quaresma³⁹, point out that police may be the first entity to whom victims seek help. In this sense, they expect the agents to respond quickly to their problem, to believe them (victims), not to make value judgments and to talk to them away from the aggressor, hence the need to have an able and competent Police in intervention in this type of crime.

³⁹ Quaresma, C. C. Pardal Cardoso Freire, “*Violência Doméstica: Da participação da ocorrência à investigação criminal*” Ed. Cadernos da Administração Interna, Coleção de Direitos Humanos e Cidadania; Lisboa, Outubro, 2012.

In other words, it is expected that the police will be prepared to relocate the victims after the violence they have suffered in safety conditions, inserting them in a network of care and support, sending them, if necessary, to other support entities, giving them psychological and material support (such as accommodation and security). Equally important, it is the safe and sound collection of evidence at the scene of the crime, including testimony with family members and neighbors (Richards et al., 2008)⁴⁰, as well as providing them with all appropriate precautionary measures to stop aggression.

CONCLUSION

Security is a basic right, and justice and individual freedom call for mutually reinforcing policies, while respecting fundamental rights, the rule of law and privacy. In fact, many of the domestic conflicts do not involve violence, however, the levels of harm in marital violence vary from simple aggression to homicide, with collateral damages to other relatives who witness it, especially children. Marital violence is only one aspect of a great universe of problems related to violence within the family.

Adding to this is violence against siblings, sexual abuse of women and girls, parental abuse, elder abuse, abuse against partners, and abuse of former comrades which are serious and real concerns for which society should not be abstained.

Although there has been significant progress in Brazil in the legislative and even judicial aspects, since the approval of the Maria da Penha Law (Law No. 11.340, of August 07, 2006), much is still to be built in the context of the support network and victims of domestic violence. In 2017, the National Justice Council included, among its priority political goals to be implemented in 2018, Goal 8, which consists of strengthening the network to address domestic and family violence against women, in line with the National Judicial Policy for Combating Violence against Women in the Judiciary, expressed in Ministerial Order No. 15/2017 of March 8. These objectives reflect the guidelines of the National Plan of Policies for Women (PNPM), the National Human rights in accordance with international human rights standards and instruments and national legislation.

Today, victims of domestic violence go not only to the security forces, but also to legal and judicial forms, in an attempt to solve their problems. In fact, experience says that domestic violence victims expect the police (who are most often the first agent to come to the scene) to respond quickly, effectively and completely to their problems.

---

⁴⁰ Richards, L., Letchford, S. & Stratton, S., “*Policing Domestic Violence*”. Oxford: University Press, 2008.

It should be noted that in Portugal, more than half of its Districts reported an increase in police complaints for domestic violence, 20% of which were carried out by men, and a greater increase in the confidence of the victims in the police could be inferred.

However, it should be borne in mind that, if after the edition of the Maria da Penha Law, great emphasis was placed on the creation and implementation of Specialized Police Stations for the care of women victims of domestic violence, and this was not the case with the Military Police. thus prejudiced that which is the first (and therefore perhaps the most important) contact of the victim with the system. On the other hand, it is important to reflect the need not to look only at the victim, such as the one or the one who needs psychological support, but also the need to create structural and legal conditions for the aggressor to be subject to treatment.

REFERENCES

1. Archer, J. Sex differences in aggression between heterosexual partners: a metaanalytic review, in *Psychological Bulletin*, n.º 126, 2000.
2. Berry D. B. *The domestic violence sourcebook*. Lowell House: USA, Illinois, 2000.
3. Casimiro, C. Representações Sociais de Violência Conjugal, *Ed Análise Social*, vol. XXXVII (163), 2002.
4. Casimiro, C. *Violências na conjugalidade: a questão da simetria do gênero*; Ed. *Análise Social*, vol. XLIII (3.º), 2008.
5. Côrtes, G. R. *Violência doméstica: centro de referência da mulher “Heleieth Saffioti”*. *Estudos de Sociologia*, 17(32), 2012.
6. Costa, D. M. de Sousa Gonçalves da. *A Intervenção em Parceria na Violência Conjugal Contra as Mulheres: Um Modelo Inovador*; Tese de Doutoramento em Sociologia; Universidade Aberta, Lisboa, 2010.
7. Debert, G. G. *Conflitos éticos nas delegacias de defesa da mulher*. In G. G. Debert et al. (eds.), *Género e Distribuição da Justiça: As Delegacias de Defesa da Mulher e a Construção das Diferenças*, Pagu/ Núcleo de Estudos de Género, Unicamp, 2006.
8. Farias, R. S. Capucho. *Violência Conjugal: O Silêncio das Vítimas*. Dissertação de Mestrado; Universidade Católica Portuguesa, setembro, 2014.
9. Faro, P. R. *Representações das Vítimas de Violência Doméstica sobre o Sistema de Justiça Criminal*. Dissertação de Mestrado, Universidade Fernando Pessoa, FCSH, Porto, 2012.
10. Garcia, L. Posenato, Duarte, E. C., Freitas, L. R. Santana de and Silva, G. Drummond Marques da, *Violência doméstica e familiar contra a mulher: estudo de casos e controles com vítimas atendidas em serviços de urgência e emergência*. *Cad. Saúde Pública* [online]. vol. 32, n.4, e00011415Epub Apr 19, 2016. ISSN 1678-4464.
11. Guareschi, N. M. de F., Weber, A., Comunello, L. N., Nardini, Milena. *Discussões sobre violência: trabalhando a produção de sentidos*. *Psicologia: Reflexão e Crítica*, v. 19, n. 1, Porto Alegre, 2007.
12. Gil, A. P., Santos, A. J., Kislaya, I., Nicolau, R. et. al., *Ageing and Violence*, Instituto Nacional de Saúde – Dr. Ricardo Jorge, Lisboa, Fevereiro, 2014. ISBN 978-972-8643-88-1.
13. Lisboa, M., Barroso, Z., Patricio, J., & Leandro, A. *Violência e Género – Inquérito Nacional sobre a Violência exercida contra Mulheres e Homens*, CIG: Coleção de Estudos de Género 6, Lisboa, 2009.
14. Machado, C. E. Gonçalves, Rui Abrunhosa, *Violência e Vítimas de Crimes*. Coimbra: Quarteto, 2003.

15. Machado, C., Matos, Marlene; Saavedra, R.; Cruz, O.; Antunes, Carla; Pereira, Márcia; Rato, Ana; Pereira, Isa; Carvalho, Cláudia; Capitão, Liliana. Crenças e Atitudes dos Profissionais Face à Violência Conjugal”, Estudos com Profissionais de Saúde, Polícias e Professores; Acta Med Port.; 22(6): 2009.
16. Mattews, G. & Goodman, S. (Eds). Violence and the limits of representation. Palgrave, McMilliam, 2013.
17. Mckinney, C. M.; Caetano, R.; Ramisetty-Mikler, S., & Nelson, S. Childhood Family Violence and Perpetration and Victimization of Intimate Partner Violence: Findings From a National Population-Based Study of Couples. Annals of Epidemiology, 19(1), 2009.
18. Mendes, Joaquim Pedro Alegre; Significados da Violência Conjugal nos Profissionais de saúde; Tese de Doutoramento em Ciências do Ambiente, especialidade: Ecologia Humana; Universidade de Évora. Outubro, 2016.
19. Oliveira, Adriana Leonidas; Chamon, Edna Maria Oliveira Querido; Mauricio, Aline Gomes Cazarim. Representação social da violência: estudo exploratório com estudantes de uma universidade do interior do estado de São Paulo. Editora UFPR, n. 36, Curitiba, 2010.
20. Quaresma, Carla Carina Pardal Cardoso Freire; Violência Doméstica: Da participação da ocorrência à investigação criminal; Ed. Cadernos da Administração Interna, Coleção de Direitos Humanos e Cidadania; Lisboa, Outubro, 2012.
21. Quaresma, Carla Carina Pardal Cardoso Freire; Violência Doméstica: Da participação da ocorrência à investigação criminal; Instituto Superior de Ciências Sociais e Políticas, Universidade Técnica de Lisboa, Dissertação de Mestrado, Lisboa, Maio, 2010.
22. Richards, L., Letchford, S. & Stratton, S. Policing Domestic Violence. Oxford: University Press, 2008.
23. Rosa, L. W. Da & Falcke, D. Violência conjugal: compreendendo o fenômeno, Sociedade de Psicoterapias Analíticas Grupais; São Paulo, Revista da SPAGESP, 15(1), 2014.
24. Walker, L.E.A. The Battered Woman Syndrome, New York: Springer, 2000.
25. 11th Brazilian Yearbook of Public Security; Brazilian Forum on Public Security; Records and Statistics, available at: <http://www.forumseguranca.org.br/publicacoes/11o-anuario-brasileiro-de-seguranca-publica/>, published on October 30, 2017. [Accessed on February 4, 2018].
26. Estadão - <http://brasil.estadao.com.br/noticias/geral,brasil-tem-1-denuncia-de-violencia-contra-a-mulher-a-cada-7-minutos,10000019981> . [Accessed on January 6, 2018].
27. Secretariat of Policies for Women, Balance Sheet "Ligue 180" - Women's Assistance Center, available at: <file:///C:/Users/pfvol/Desktop/PROJECTO Rondônia/PROJECTO Rondônia/balanco18010 meses-1.pdf> – [Accessed on February 5, 2018].
28. Waiselfisz, Júlio Jacobo, Map of Violence 2015. Homicide of women in Brazil, available at: <http://www.mapadaviolencia.org.br/> -[Accessed on January 12, 2018].

Paulo Fernando Violante de Oliveira¹, NOVA University of Lisbon (Faculdade de Ciências Sociais e Humanas da Universidade Nova de Lisboa), Lisbon, Portugal. Research interest: sociology, human resources, domestic violence, public law, public security.

Danguolė Seniutienė², Mykolas Romeris University, Academy of Public Security, Department of State Border Guard, lecturer, doctoral student. Research interests: migration law, human resources, public law, public security.

POLICIJOS ORGANIZACIJOS KULTŪROS SAMPRATA

Giedrė Paurienė

*Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Humanitarinių mokslų katedra
V. Putvinskio g. 70, LT-44211 Kaunas
Telefonas (8 37) 303664
El.paštas: pauriene@mruni.eu*

DOI: 10.13165/PSPO-19-23-06

Anotacija. Policijos organizacija, būdama specialių socialinių paslaugų teikėja ir organizatorė, turi specifinį socialinį statusą dėl jai suteiktų ypatingų valstybės įgaliojimų. Mokslinė literatūra policiją dažnai įvardija kaip uždara socialinį darinį. Svarstyta, ar policijos specifinė organizacijos kultūra atsiranda dėl savito šios profesijos atstovų gyvenimo būdo, ar dėl kitų priežasčių. Šio straipsnio tikslu pasirinkta atskleisti policijos organizacijos kultūros sampratą, analizuojant organizacijos kultūros pagrindines dimensijas, jų sąveiką, detalizuojant policijos organizacijos kultūros dedamąsias dalis bei išryškinant jų esminius skirtumus.

Pagrindinės sąvokos: kultūros dimensijos, policijos organizacijos kultūra, policijos organizacinė kultūra, vadybos kultūra, neoficiali kasdienės tarnybos kultūra.

ĮVADAS

Policijos pareigūnų dorovė ir kultūra laikoma svarbiais sėkmingos tarnybos veiksniais¹. Sociologiniai tyrimai, žiniasklaida formuoja nuomonę, kad pareigūno dora ir kultūra yra visų laukiamos ir labai vertinamos savybės ir, galima teigti, kad dažnai žmonėms yra svarbesnės net už teisinę kompetenciją. Pasak Laurinavičiaus (2001), dora ir kultūringas elgesys suprantama kaip svarbiausios profesinės savybės, reikalingos bet kurioje tarnybinės veiklos srityje, nes nuo jų priklauso nusiteikimas tarnauti, atsakomybės už tarnybos rezultatus suvokimas.² Tačiau tai nereiškia, kad dvejojama dėl teisinių, vadybos ar kitų tarnybinės veiklos žinių svarbos.

Norint charakterizuoti policijos organizacijos kultūrą, reiktų koncentruotis į tam tikrus esminius kultūrinius bruožus, kurie pasireiškia labai panašia forma būtent policijos organizacijose. Pirmasis bruožas, pagal Deal ir Kennedy (2000), būtų „*process culture*“, kuris laikomas būdingu viešajam administravimui³, o policija šią funkciją ir atlieka. Tuomet policijos organizacijos kultūra turi pasižymėti žema rizika, lėtu sėkmės grįžtamuoju ryšiu, vengiančiais rizikos,

---

¹ Laurinavičius, A. (2001). *Administravimo pareigūnų etika*. Kaunas: Kauno kolegijos leidybos centras. P. 58.

² Ibid.

³ Deal, T. E.; Kennedy A. A. (2000). *Corporate cultures. The rites and rituals of corporate life*. Addison-Wesley, Reading.

punktualiais darbuotojais, vertinančiais tobulą ir diskretišką darbo atlikimą bei tikslią dokumentaciją, o taip pat šiai kultūrai būdingas nemažas kiekis gandų ir intrigų.

Ypač tiksliai tradicinę, biurokratinę viešojo administravimo kultūrą yra aprašę Schedler (1996) ir Nagel (2001). Minėti autoriai konstatuoja, kad šioje organizacijos kultūroje administravimo darbuotojų mąstymas ir veikla yra paženklinanti legalumo, klaidų ir nesėkmių vengimo, o efektyvumas ir ekonomija vaidina menką vaidmenį⁴. Reikia pastebėti, kad nuo XIX a. pabaigos viešajame administravime buvo akcentuojamos dvi vertybės: efektyvumas ir ekonomija. Efektyvumas – geras tinkamo darbo atlikimas, įveikiant pasitaikančias kliūtis, siekiant kuo didesnio gėrio visuomenei. Vienas svarbiausių visuomenės tarnautojams reikalavimų – dirbti efektyviai pagal turimus išteklius. Ekonomija atspindi siekį tenkinti visuomenės interesus kuo mažesne kaina. Ji svarbi visuomeniniame sektoriuje, nes dažnai susiduriama su dideliais reikalavimais, poreikiais ir labai ribotais interesų patenkinimo ištekliais. Visuomenės tarnautojams svarbu veikti kuo veiksmingiau, išsitenkant turimame biudžete. Anot Schedler (1996) ir Nagel (2001), tradicine, biurokratine administravimo kultūra pasižyminčios organizacijos valdyme beveik nėra deleguojama atsakomybė, vyksta dažni ir sistemingi patikrinimai, o problemų sprendimui taikomi panašūs metodai, neatsižvelgiant į problemų įvairovę. Administravimo interesai pirmiausia nukreipti į struktūras ir procesus, o klientų arba piliečių poreikiai laikomi antraplaniais. Visuomenės nuomonė laikoma neteisinga ir per daug kritiška⁵.

Viešojo administravimo organizacinei veiklai taip pat būdingas skaidrumo ir aiškių direktyvų trūkumas kalbant apie aukšto lygio vadovus, pastebi Vera ir Jablonowski (2017), o tai didina nepasitikėjimą organizacija ir veda į asmeninės atsakomybės nebuvimą⁶. Apskritai, valdymo santykiai yra suvokiami kaip labai asimetriški. Aukščiausioji vadovybė nedaro įtakos profesiniams standartams, kuriuos iš esmės nustato atitinkami specialistai. Be to, šią neatsakingumo kultūrą skatina neaiškumas tarp politikos ir viešojo administravimo vaidmenų, nes politikos formuotojai dažnai įsikiša į operatyvius viešojo administravimo klausimus, o strateginius sprendimus priima viešojo administravimo atstovai, kas dar labiau apsunkina sėkmės ar nesėkmės priskyrimą pastariesiems. Galiausiai šiame kontekste pabrėžtina, kad kultūrinės sąlygos viešojo administravimo įstaigose lemia aukštą imunitetą mokymuisi ir menką gebėjimą kurti naujoves.

⁴ Schedler, K. (1996). Die Kultur der wirkungsorientierten Verwaltung. *Verwaltung und Management* 2 (1): 14-18. P. 14.; Nagel, E. (2001). *Verwaltung anders denken*. Baden-Baden: Nomos. P. 68.

⁵ Ibid.

⁶ Vera, A.; Jablonowski, L. (2017). Organisationskultur der Polizei. In: Stierle, J.; Wehe, D. & H. Siller. *Handbuch Polizeimanagement*. Wiesbaden: Springer-Verlag. P. 475-491.

Kadangi policijos organizacija turi būti įtraukta į viešąjį sektorių ir yra neatsiejama viešojo administravimo dalis, policijos vadybos (organizacinė) kultūra neabejotinai turi turėti tam tikrų paralelių su viešojo administravimo kultūra. Tačiau policija taip pat turi daug bruožų, dėl kurių ji iš esmės skiriasi nuo daugumos kitų viešojo administravimo institucijų, taigi viešojo administravimo ar „*process culture*“ aprašymas pateikia labai neišsamų policijos organizacijos kultūros vaizdą. Kaip vėliau straipsnyje bus atskleista, policija turi labai specifinę, unikalią kultūrą, apimančią kelias dedamąsias dalis.

Išsakyti teiginiai rodo, kad aktualu atskleisti policijos organizacijos kultūros sampratą, nes jos sudėtinių dalių reikšmė nepilnai suvokta. Todėl svarbu suprasti ne tik organizacijos kultūros dimensijas, jų sąveiką, bet ir atskleisti policijos organizacijos kultūros dedamųjų dalių skirtumus. Šiame straipsnyje pristatomas tyrimas, kurio mokslinio problemiško pagrindo detalizuojamas klausimu: kaip paaiškinama organizacijos kultūros dimensijų sąveika ir kokie policijos organizacijos kultūrų esminiai skirtumai?

Tyrimo objektu pasirinkta policijos organizacijos kultūra.

Straipsnio tikslas – atskleisti policijos organizacijos kultūros sampratą.

Tikslui pasiekti išskirti šie **uždaviniai**:

1. išryškinti organizacijos kultūros dimensijas bei jų sąveiką;
2. detalizuoti policijos organizacijos kultūros dedamąsias dalis - policijos organizacinę kultūrą ir neoficialią kasdienės tarnybos kultūrą, išryškinant jų esminius skirtumus.

Tyrimo metodai: teoriniai – sisteminė mokslinės literatūros analizė, bendroji ir loginė analizė, sintezė, lyginimas, kompleksinis apibendrinimas.

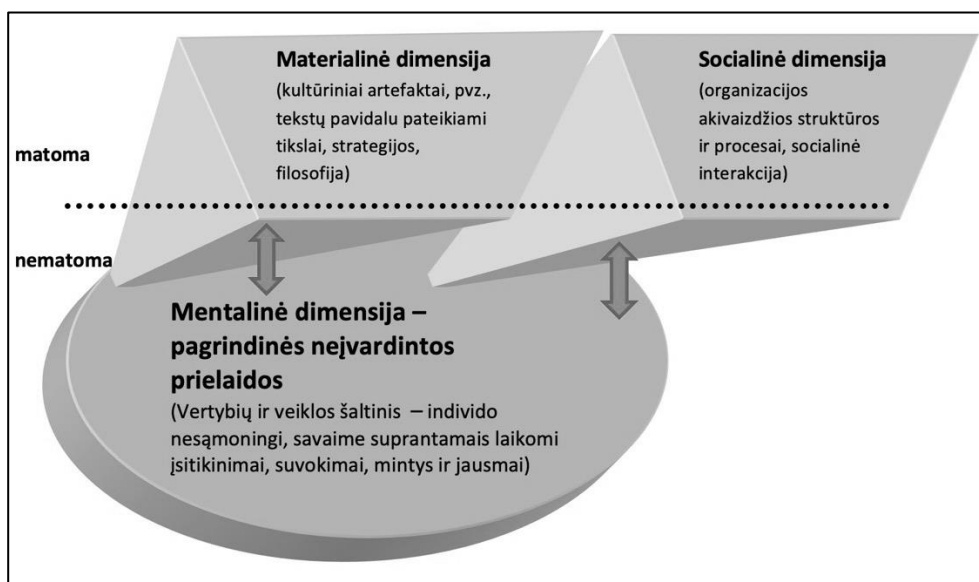
ORGANIZACIJOS KULTŪROS DIMENSIJOS, JŲ SĄVEIKA

Vertybės ir normos laikytinos esminėmis organizacijos kultūros dedamosiomis, nes etinis pradas apskritai yra kultūros dedamoji dalis. Bet kokios sferos kultūra priklauso nuo žmonių mąstysenos ir idėjų, kuriomis remdamiesi šie veikia tikrovę. „Kultūra – tai bendrų pagrindinių premisų modelis, kurį žmonių grupė įsisavino sprendama savo problemas tiek per išorinį pritaikymą, tiek per vidinę integraciją. Minėtas modelis laikui bėgant pasiteisino ir dabar apjungia žmones į vieną kolektyvą bei perduodamas naujiems kolektyvo nariams kaip racionalus ir emociškai tinkamas problemų sprendimo būdas.“⁷

⁷ Bornewasser, M. (2009). Ethnische Vielfalt im eigenen Land. Eine nicht nur sprachliche Herausforderung im Innen- und Außenverhältnis der Polizei. In: Liebl, K. (Hrsg.). *Polizei und Fremde - Fremde in der Polizei*, 13-44. Wiesbaden. P. 30.

Iš aukščiau pateiktos kultūros sampratos kildinamas siauresnis, organizacijos kultūros apibrėžimas, kuomet kultūros dalimis laikoma: esminės nuostatos, vertybiniai požiūriai, normos ir orientaciniai elgesio pavyzdžiai. Visa tai pritaikoma organizacijoje sprendžiant problemas ir iš naujų organizacijos narių tikimasi, kad pastarieji perims šią kultūrą norėdami „teisingai suprasti, galvoti, jausti ir veikti“⁸. Taigi, kas nori priklausyti organizacijai, turi veikti organizacijos kultūros tarsi orientacinio modelio rėmuose.

Organizacijos kultūra dalintina į tris dimensijas (žr. 1 pav.). Būtent trečiajai dimensijai tenka ypatingas vaidmuo, nes tai „tikrasis kultūros variklis (...), kuriuo remiasi kasdienis elgesys“⁹. Šios prielaidos turinys apima žmogaus santykį su gamta, žmogaus būties bei žmogiškųjų santykių, realybės ir tiesos, laiko ir erdvės suvokimą.

1 pav. Organizacijos kultūra (sud. aut.).

Apibendrinant organizacijos kultūros sampratą reikia pažymėti, kad nematoma mentalinė dimensija sudaro organizacijos kultūros branduolį. Individo nesąmoningi, savaime suprantamais laikomi įsitikinimai, suvokimai, mintys ir jausmai laikytini vertybiniu šaltiniu. Kitaip sakant, individo nusiteikimas tam tikru būdu veikti lemia jo veiksmų kokybę, o tai keičia kitų asmenų nuostatas individo atžvilgiu bei pastarųjų elgesį.

⁸ Neubauer, W. F. (2003). *Organisationskultur*. Stuttgart. P. 22.

⁹ Schein, E. H. (2003). *Organisationskultur. The Ed Schein Corporate Culture Survival Guide*. Bergisch Gladbach. P. 39.

POLICIJOS ORGANIZACIJOS KULTŪROS DEDAMOSIOS DALYS: OFICIALI VADYBOS (ORGANIZACINĖ) KULTŪRA IR NEOFICIALI KASDIENĖS TARNYBOS KULTŪRA

Kaip ir kiekviena organizacija, policija pasižymi specifine organizacijos kultūra. Policijos kultūra apibrėžiama kaip „vertybinių nuorodų rinkinys, kuris tarsi transcendentinės ribos įgalina, riboja ir kreipia policijos pareigūnų kasdienę tarnybą. Vertybinės nuorodos informuoja kokiose situacijose kokių mastu kokios vertybės ir dorybės galioja (pvz., savidisciplina, drąsa, lojalumas, moralumas) ir kada bei kiek reikia, privaloma arba galima taikyti prievartą.“¹⁰

Specifinę policijos organizacijos kultūrą mokslininkai¹¹ (Behr, 2006, 2008; Christe-Zeyse, 2006; Mensching, 2008) skirsto į policijos kultūrą (vok. *Polizeikultur*) ir policijos pareigūnų kultūrą (vok. *Polizistenkultur*). Mensching (2017) mokslinėje diskusijoje apie policijos organizacijos kultūrą¹² naudoja sąvokas – „*Aktenpraxis*“ (vok. *Akten* – byla, dokumentai) ir „*Aktionspraxis*“ (vok. *Aktion* – veiksmas, operacija). Angliškai kalbančiose šalyse sutinkamos sampratos – „*management cop culture*“ ir „*street cop culture*“¹³ (Reuss-Ianni, 2011; Ingram, Terrill ir Paoline, 2018).

Norint tiksliai įvardyti bet kurios organizacijos kultūrą, Šimanskienė (2008) siūlo vartoti dvi iš esmės skirtingas sąvokas: „organizacinė kultūra“, kai vadovybė teoriškai žino, kas yra ši kultūra, ir praktiškai ją formuoja bei puoselėja, ir „organizacijos kultūra“, kai vadovai nežino šios sąvokos ir, savaimė suprantama, sąmoningai neformuoja darbuotojams tinkamų vertybių¹⁴. Vadovai gali ir suvokti egzistuojančios kultūros struktūrą, atskiras charakteristikas, tačiau neišimti jokių veiksmų jos keitimui. Pasak Zakarevičiaus (2003), nagrinėjant organizacijos, kaip žmonių grupės, nuostatų, įsitikinimų ir t. t. visumą, teisinga vartoti terminą „organizacijos kultūra“. „Organizacinės kultūros“ terminas charakterizuoja vadybinės veiklos kultūrą. Sąvoką

---

¹⁰ Behr, R. (2006). *Polizeikultur: Routinen, Rituale, Reflexionen: Bausteine zu einer Theorie der Praxis der Polizei*. Springer-Verlag. P. 48.

¹¹ Ibid.; Behr, R. (2008). *Cop Culture – Der Alltag des Gewaltmonopols. Männlichkeit, Handlungsmuster und Kultur in der Polizei*. 2 Aufl. Wiesbaden.; Christe-Zeyse, J. (2006). Die Macht der Profession. Beobachtungen zum Selbstverständnis einer starken Kultur”. In: Christe-Zeyse, J. *Die Polizei zwischen Stabilität und Veränderung. Ansichten einer Organisation*. Frankfurt/M.; Mensching, A. (2008). *Gelebte Hierarchien. Mikropolitische Arrangements und organisationskulturelle Praktiken am Beispiel der Polizei*. Wiesbaden: VS.

¹² Mensching, A. (2017). Das Gruppendiskussionsverfahren in der Organisationsforschung: ein Zugang zur Rekonstruktion des Verhältnisses zwischen Regelerwartungen und Regelpraktiken. *Dokumentarische Organisationsforschung Perspektiven der praxeologischen Wissenssoziologie*. P. 59-79.

¹³ Reuss-Ianni, E. (2011). *Two Cultures of Policing - Street Cops and Management Cops*. Transaction Publishers.; Ingram, J. R., Terrill, W. ir E. A. Paoline. (2018). Police culture and officer behavior: Application of a multilevel framework. *Criminology* 56.4: 780-811.

¹⁴ Šimanskienė, L. (2008). Organizacinės kultūros poveikis organizacijų valdymui // *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*. Nr. 15 (4).

„organizacinė kultūra“ pakeičiant sąvoka „vadybos kultūra“, terminų dubliavimo ir painiavos nebelieka.¹⁵

Šioje vietoje tikslinga užsiminti ir apie subkultūros reiškinių. Priešdėlis *sub* reiškia buvimą prie ko nors ar po kuo nors, menką kokybinę vertę, pavaldumą¹⁶. Pati žodžio *subkultūra* reikšmė mums parodo sąsają bei priklausomybę kultūrai, kadangi tam, kad egzistuotų *subkultūra* yra būtina ir *kultūros* egzistencija. Mokslininkai, nagrinėjantys subkultūros reiškinių, pateikia skirtingą jo apibūdinimą: tai visuomenės grupė, kurios narius jungia bendri nuostatai, vertybės, panašus gyvenimo būdas ir elgesio modelis¹⁷; tai yra asmenų įsitraukimas į įdomią, kitokią, originalią veiklą, kurioje šie asmenys turi galimybę bendrauti aktualiomis temomis¹⁸; tam tikrų normų ir vertybių visuma, skirianti tos grupės kultūrą nuo visuomenės kultūros¹⁹. Iš visų pateiktų apibrėžimų matoma, jog subkultūra pateikiama kaip apribota socialinės bendrijos kultūra, besiskirianti savo tam tikra normų ir vertybių visuma.

Bendruomenės išsiskiriančios subkultūra, paprastai turi specializuotą kalbą, savitus papročius, tradicijas, savus etikos kodeksus, bendras, tik jiems charakteringas pažiūras į viešuosius santykius ir kt. Tokios bendrijos sociologų apibūdinamos kaip išsiskiriančios išore ir vidumi. Policijai skirtas socialinis statusas, veikimo būdas, uniforma, profesinės etikos kodeksas, profesinės manieros ir kiti veiksniai pareigūnus savaime išskiria iš kitų bendruomenės narių. Šiuo pagrindu, kaip pažymi Laurinavičius (2001), policija įvardijama kaip uždaras socialinis darinys²⁰; manoma, kad dėl turimų moralinių nuostatų, teisinio statuso policija sąmoningai atsiriboja nuo aptarnaujamos bendruomenės, o sunkus psichologiniu požiūriu pareigūnų darbas skatina jų profesinį solidarumą bei reikalauja atsiriboti nuo išorinių poveikių, idėjų įvairovės.

Policija, būdama valstybinės galios monopolijos vykdytoja, turi ypatingą, stipriai išvystytą organizacijos kultūrą, kuriai būdinga istoriškai susiformavusi karinė tradicija, aktyvus ir pasyvus susidūrimas su smurtu, taip pat jos kaip institucijos priklausymas viešajam administravimui. Mokslinėje literatūroje išskiriamos dvi, viena kitai prieš pastatomos dimensijos. 1 len-

¹⁵ Zakarevičius, P. (2003). *Pokyčiai organizacijose: priežastys, valdymas, pasekmės. Monografija*. Kaunas: VDU.

¹⁶ Kuzavinis, K. (sud.) (2007). *Jungtinis lotynų – lietuvių kalbų žodynas nuo XVII iki XXI amžiaus*, „Thesaurus Latino – Lituanicus“. Vilnius: Vilniaus universitetas.

¹⁷ Šatūnienė, R. (2012). Lietuvos subkultūra kultūrinės geografijos požiūriu. *Acta humanitarica universitatis Saualensis*. T. 14, P. 91-101. Šiauliai: Šiaulių universitetas.

¹⁸ Ramanauskaitė, E. (2004). *Subkultūra. Fenomenas ir modernumas*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.

¹⁹ Juodaitytė, A. (2004). Socializacija ir ugdymas vaikystėje. *Tiltai*, Nr. 4. Klaipėda: Klaipėdos universitetas.

²⁰ Laurinavičius, A. (2001). *Administravimo pareigūnų etika*. Kaunas: Kauno kolegijos leidybos centras. P. 57.

telėje pavaizduotas aiškus policijos organizacijos kultūros padalinimas į oficialią policijos vadybos kultūrą ir neoficialią kasdienės tarnybos kultūrą (Reuss-Ianni, 1983; Caldero ir Crank, 2010; Behr, 2008), galimai vadintina policijos pareigūnų subkultūra.

Į organizacijos vidų nukreipta subkultūra apima „policininko gatvėje“ mąstymo ir elgesio modelius, kurie lemia profesinį identitetą ir kasdienę policijos pareigūnų veiklą. Tuo tarpu policijos vadybos (organizacinė) kultūra apibūdina oficialią, organizacijos vadovybės viešai propaguojamą policijos organizacijos kultūrą (Behr, 2006^b). Policijos vadybos (organizacinei) kultūrai būdinga biurokratija, teisėtumas ir hierarchija, o kasdieninę tarnybą einantis policijos pareigūnas, anot Vera ir Kölling (2012), vadovaujasi vyriškumo idealu ir iš dalies nepaiso galiojančių taisyklių, susijusių su profesine veikla, kol nėra įstatymų pažeidimo.²¹ Pavyzdys tam galėtų būti taip vadinamas „gatvės teisingumas“ (angl. „street justice“), t. y. neoficiali tariamų pažeidėjų bausmė, gana įprasta šalyse, kuriose neveiksminga ir/ar perkrauta teismų sistema.

Priešingai, policijos vadybos (organizacinė) kultūra pabrėžia bendrą policijos organizacijos misiją ir tapatybę. Pagrindinis dėmesys skiriamas politiškai, teisiškai ir etiškai teisingai besielgiančiam policijos pareigūnui, kuris visada suderina savo sprendimus su pagrindinėmis teisėtumo, patikimumo ir disciplinos vertybėmis. Policijos vadybos kultūra siekia galioti bet kuriuo metu ir visiems policijos pareigūnams. Tačiau kasdieninėje policijos tarnyboje dažnai ši kultūra nedera su policijos pareigūnų darbo gatvėje realybe.

Policijos organizacijos oficiali kultūra atspindi idealus ir nebūtinai atitinka būtinus policijos veiksmus nenuspėjamosiose situacijose, kai esant tam tikram laiko spaudimui ir remiantis neišsamia informacija būtina rasti sprendimą potencialiai sveikatai ar net gyvybei pavojingose situacijose. Todėl oficiali policijos vadybos (organizacinė) kultūra dažnai negali turėti lemiamo poveikio policijos veiksmams, tačiau ji ištransliuojama per pareiškimus į išorę, o tuo tarpu kasdienės tarnybos elgesiui būdingi veiksnių modeliai gali būti neskelbiami ir sudaryti neoficialios kasdienės tarnybos kultūros pagrindą²².

Policijos organizacijos kultūros sudėtinės dalys – policijos vadybos (organizacinė) kultūra ir neoficiali kasdienės policijos tarnybos kultūra iš esmės skiriasi (žr. 1 lentelę). Aptariant neoficialią kasdienės policijos tarnybos kultūrą, remiamasi policijos praktinio darbo (gatvėje ir

²¹ Vera, A.; Kölling, K. (2012, p. 16) Cop Culture in einer alternden Polizei. In: Vera, A. (Hrsg.) *Organisation und Personalmanagement in der Polizei unter den Bedingungen des demographischen Wandels*. Münster: Deutsche Hochschule der Polizei. P. 11-56.

²² Schweer, T.; Strasser, H. (2008). Einblick – Cop Culture und Polizeikultur. In: Schweer, T.; Strasser, H.; Zdun, S. (Hrsg.). *Das da draußen ist ein Zoo, und wir sind die Dompteure – Polizisten im Konflikt mit ethnischen Minderheiten und sozialen Randgruppen*. Wiesbaden: VS Verlag. P. 11-38; Behr, R. (2008). *Cop Culture – Der Alltag des Gewaltmonopols. Männlichkeit, Handlungsmuster und Kultur in der Polizei*. 2. Aufl. Wiesbaden.

ne tik) logika, tuo tarpu kalbant apie policijos vadybos (organizacinę) kultūrą, daugiau dominuoja biurokratinė logika, akcentuojanti vadovybės atsakomybę už tai, kad jų veiklos srityje būtų laikomasi teisės normų²³, darbas vykėtų efektyviai. Tačiau policijos vadovybės įsakymai nemodeliuoja konkrečios situacijos sprendimo. Jie nubrėžia tik kontūrus, kurių pareigūnui pažeisti nevalia. Kartais policijos veiklos gairės, normos būna gana deklaratyvios ir jų įgyvendinimas visiškai priklauso nuo pareigūno moralumo, kultūringumo, nes jis gali veikti formaliai, laikydamasis biurokratinių darbo metodų, ar kūrybingai – siekdamas kuo geresnio rezultato bendruomenės labui. Pareigūno atliekamos tarnybos kokybė didžia dalimi priklauso nuo jo dorovinių įsitikinimų, sąžinės. Kokiomis vertybėmis ir elgesio normomis vadovaujasi policijos pareigūnai kaip individai galima nustatyti tik stebint kasdienę jų tarnybą.

1 lentelė. Policijos organizacijos kultūros dedamosios dalys ir jų skirtumai (sudaryta autorės pgl. Wagener, 2015²⁴)

Policijos vadybos (organizacinė) kultūra	Neoficiali kasdienės policijos tarnybos kultūra
○ tipinis atstovas: vadovaujantis pareigas užimančias policijos pareigūnas;	○ tipinis atstovas: pirminės grandies policijos tarnautojas
○ oficialios policijos veiklos gairės;	○ tarnybos vietoje komunikuojant suformuotas supratimas apie policijos veiklą;
○ ateina „iš viršaus“;	○ reprezentuoja „gatvės“ patirtį;
○ politiškai ir teisiškai korektiška;	○ nebūtinai politiškai korektiška;
○ orientuota į teisės procesinius formalumus;	○ „tikros“ policijos veiklos konkretūs elgesio modeliai; vyriškumo normos, kultas;
○ orientuota į dabartį ir ateitį (visuomeninis policijos vaidmuo);	○ apima vertybinius įsitikinimus apie visuomenės funkcionalumą (teisingumo normos);
○ nukreipta į organizacijos išorę ir vidų.	○ nukreipta tik į organizacijos vidų.

IŠVADOS

Organizacijos kultūra apima dvi puses – matomąją ir nematomąją. Mentalinės dimensijos objektai – individo įsitikinimai, suvokimai, mintys, jausmai nėra matomi, tačiau jie turi atsispindėti (objektyvizuoti) materialinėje ir socialinėje dimensijose ir tokiu būdu tapti matomais, tiek tos organizacijos kultūros nariams, tiek kitiems asmenims. Taip objektyvizuojasi tam tikros individų normos ir vertybės viešai pristatomuose policijos organizacijos tiksluose, veiksmų strategijose, filosofijoje; kultūrinės vertybių sistemos atsispindi policijos organizacijos objektuose, struktūroje ir procesuose. Policijos organizacijos kultūros atsiradimui ir jos perdavimui

²³ Christe-Zeyse, J. (2006). Die Macht der Profession. Beobachtungen zum Selbstverständnis einer starken Kultur?. In: Christe-Zeyse, J. *Die Polizei zwischen Stabilität und Veränderung. Ansichten einer Organisation*. Frankfurt/M.

²⁴ Wagener, U. (2015). *Polizeiliche Berufsethik*. Verlag deutsche Polizeiliteratur GmbH. P. 25.

naujiems nariams yra labai svarbus iš principo neapčiuopiamų mentalinių fenomenų „objektyvizavimas“. Kultūrai būdinga mąstysena, veiklos/elgesio pavyzdžiai turi atsispindėti konkrečiuose artefaktuose ir veiksmuose. Tik tuomet jie gali tapti tiek stebėjimo, tiek komunikacijos tarp policijos organizacijos narių objektais. Taip jie gali tapti intersubjektyviais (t. y. tarp kultūros subjektų veikiančiais/esančiais) ir tapti individų vienu kitiems perduodamais. Per šią mentalinės dimensijos pasikeitimą su materialine ir socialine dimensija atsiranda policijos organizacijos kultūra. Tik per šią trijų dimensijų sąsają kultūra gali būti perduota naujiems policijos organizacijos nariams, kuomet pastarieji tarsi įauga į organizacijos kultūrą supažindinant juos su organizacijos vertybėmis ir elgesio normomis. Vėliau ši kultūros sąlygota mąstysena atsispindi jų profesinėje veikloje - veiksmuose ir sprendimuose.

Policijos organizacijos kultūros turinys apima oficialią policijos vadybos (organizacinę) kultūrą ir neoficialią kasdienės policijos tarnybos kultūrą. Vadybos (organizacinė) kultūra – tai dirbtinė, sąmoningai plėtojama kultūra, kurios charakteristikos sudaro organizacijos vadybos turinį ir tampa skiriamaisiais bruožais, pagal kuriuos organizacija save pozicionuoja, tampa atpažįstama. Neoficiali kasdienės policijos tarnybos kultūra suprantama kaip policijos pareigūnų subkultūra, kuomet policijos pareigūnus jungia jiems priskirtas socialinis statusas, uniforma, profesinės etikos kodeksas, tam tikrų normų ir vertybių visuma, panašus gyvenimo būdas ir elgesio modelis, skiriantys policijos pareigūnų grupės kultūrą nuo visuomenės kultūros.

LITERATŪRA

1. Behr, R. (2006). *Polizeikultur: Routinen, Rituale, Reflexionen: Bausteine zu einer Theorie der Praxis der Polizei*. Springer-Verlag. P. 48.
2. Behr, R. (2008). *Cop Culture – Der Alltag des Gewaltmonopols. Männlichkeit, Handlungsmuster und Kultur in der Polizei*. 2 Aufl. Wiesbaden.
3. Bornwasser, M. (2009). Ethnische Vielfalt im eigenen Land. Eine nicht nur sprachliche Herausforderung im Innen- und Außenverhältnis der Polizei. In: Liebl, K (Hrsg.). *Polizei und Fremde - Fremde in der Polizei*, 13-44. Wiesbaden. P. 30.
4. Christe-Zeyse, J. (2006). Die Macht der Profession. Beobachtungen zum Selbstverständnis einer starken Kultur”. In: Christe-Zeyse, J. *Die Polizei zwischen Stabilität und Veränderung. Ansichten einer Organisation*, Frankfurt/M.
5. Deal, T. E.; Kennedy A. A. (2000). *Corporate cultures. The rites and rituals of corporate life*. Addison-Wesley, Reading.
6. Ingram, J. R., Terrill, W. ir E. A. Paoline. (2018). Police culture and officer behavior: Application of a multilevel framework. *Criminology* 56.4: 780-811.
7. Juodaitytė, A. (2004). Socializacija ir ugdymas vaikystėje. *Tiltai*, Nr. 4. Klaipėda: Klaipėdos universitetas.
8. Kuzavinis, K. (sud.) (2007). *Jungtinis lotynų – lietuvių kalbų žodynas nuo XVII iki XXI amžiaus, „Thesaurus Latino – Lituanicus“*. Vilnius: Vilniaus universitetas.

9. Laurinavičius, A. (2001). *Administravimo pareigūnų etika*. Kaunas: Kauno kolegijos leidybos centras. P. 57.
10. Mensching, A. (2008). *Gelebte Hierarchien. Mikropolitische Arrangements und organisationskulturelle Praktiken am Beispiel der Polizei*. Wiesbaden: VS.
11. Mensching, A. (2017). Das Gruppendiskussionsverfahren in der Organisationsforschung: ein Zugang zur Rekonstruktion des Verhältnisses zwischen Regelerwartungen und Regelpraktiken. *Dokumentarische Organisationsforschung Perspektiven der praxeologischen Wissenssoziologie*. P. 59-79.
12. Nagel, E. (2001). *Verwaltung anders denken*. Baden-Baden: Nomos.
13. Neubauer, W. F. (2003). *Organisationskultur*. Stuttgart. P. 22.
14. Ramanauskaitė, E. (2004). *Subkultūra. Fenomenas ir modernumas*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
15. Reuss-Ianni, E. (2011). *Two Cultures of Policing - Street Cops and Management Cops*. Transaction Publishers.
16. Schedler, K. (1996). Die Kultur der wirkungsorientierten Verwaltung. *Verwaltung und Management* 2 (1): 14-18.
17. Schein, E. H. (2003). *Organisationskultur. The Ed Schein Corporate Culture Survival Guide*. Bergisch Gladbach. P. 39.
18. Schweer, T.; Strasser, H. (2008). Einblick – Cop Culture und Polizeikultur. In: Schweer, T.; Strasser, H.; Zdun, S. (Hrsg.). *Das da draußen ist ein Zoo, und wir sind die Dompteure – Polizisten im Konflikt mit ethnischen Minderheiten und sozialen Randgruppen*. Wiesbaden: VS Verlag. P. 11-38.
19. Šatūnienė, R. (2012). Lietuvos subkultūra kultūrinės geografijos požiūriu. *Acta humanitarica universitatis Saulensis*. T. 14, P. 91-101. Šiauliai: Šiaulių universitetas.
20. Šimanskienė, L. (2008). Organizacinės kultūros poveikis organizacijų valdymui // *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*. Nr. 15 (4).
21. Vera, A.; Jablonowski, L. (2017). Organisationskultur der Polizei. In: Stierle, J.; Wehe, D. & H. Siller. *Handbuch Polizeimanagement*. Wiesbaden: Springer-Verlag. P. 475-491.
22. Vera, A.; Kölling, K. (2012) Cop Culture in einer alternden Polizei. In: Vera, A. (Hrsg.) *Organisation und Personalmanagement in der Polizei unter den Bedingungen des demographischen Wandels*. Münster: Deutsche Hochschule der Polizei. P. 11-56.
23. Wagener, U. (2015). *Polizeiliche Berufsethik*. Verlag deutsche Polizeiliteratur GmbH.
24. Zakarevičius, P. (2003). *Pokyčiai organizacijose: priežastys, valdymas, pasekmės*. Monografija. Kaunas: VDU.

CONCEPT OF POLICE ORGANIZATION'S CULTURE

Giedrė Paurienė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary

As a provider and organizer of special social services, the police organization has a specific social status due to the special powers of the state. Scientific literature often refers to police as a closed social entity. The question is whether the specific culture of the police organization is due to the peculiar lifestyle of the profession or to other reasons? The aim of this paper is to reveal the concept of police organization culture by analyzing organizational culture dimensions and their interaction, showing the differences between the components of the police organization.

The culture of an organization has two sides - visible and invisible. Mental dimension objects - individual beliefs, perceptions, thoughts, feelings are not visible. However, they must be reflected (objectified) in the material and social dimensions and thus become visible, both to members of the culture of that organization and to others. In this way, certain norms and values of individuals are objectified in the public presentation of police organizational goals, strategies of action, philosophy; cultural value systems are reflected in the objects, structure and processes of the organization. The "objectification" of fundamentally intangible mental phenomena is essential for the emergence of organizational culture and its transfer to new members. Culture-specific mindsets, examples of activities / behaviors need to be reflected in specific artefacts and actions. Only then can they become objects of both observation and communication among the members of the organization. Only in this way can they become intersubjective (that is, act / exist between cultural entities) and become transferable between individuals. Through this shift in mental dimension, with the material and social dimension, the culture of the organization emerges. It is only through this three-dimensional interface that culture can be passed on to new members of the organization as the latter as they grow into the culture of the organization by familiarizing them with the police organization's values and standards of behavior. Later, this culture-driven mindset is reflected in their actions and decisions.

Keywords: organizational culture, cultural dimensions, police organization culture, management cop culture, street cop culture.

Giedrė Paurienė, Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Humanitarinių mokslų katedros lektorė. Mokslinių tyrimų kryptys: profesinės užsienio kalbos mokymo(si) problemos; kompetencija ir informalusis mokymasis, tarpkultūrinės kompetencijos plėtotė, policijos pareigūnų profesinė etika.

Giedrė Paurienė, Mykolas Romeris University, Faculty of Public Security, Department of Humanities, lecturer.

Research interests: problems of teaching/learning ESP, competence and informal learning, development of intercultural competence, professional ethics of police officers.

TRANSPORTAVIMO PLĖTROS EKSPERTINIS VERTINIMAS: ATVEJO ANALIZĖ

Violeta Riazanova¹

*¹Mykolo Romerio universiteto Ekonomikos ir verslo fakultetas
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas (8 5) 271 4651
El. paštas: v.starodubcevaite@gmail.com*

Inga Žilinskienė²

*¹Mykolo Romerio universiteto Ekonomikos ir verslo fakultetas
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas (8 5) 271 4651
El. paštas: inga.zilinskiene@mruni.eu*

DOI: 10.13165/PSPO-19-23-07

Anotacija. Logistikos plėtros alternatyvos analizuojamos ir vertinamos ne vieną dešimtmetį, nes svarbiausias logistikos tikslas pasiekti maksimalų pelną, įvertinus tik tiesiogines įmonės sąnaudas ir kartu užtikrinant klientų lūkesčius. Vertinant susiduriama su logistikos sistemos kompleksiskumo problema, todėl būtina struktūrinė logistikos sistemos analizė, kurios metu detalizuojamos logistikos proceso komponentės. Viena iš pagrindinių dedamųjų logistikos sistemoje yra transportavimas. Siekiant transportavimo plėtros būtinas strateginis planavimas ir vertinimas. Straipsnyje pateikiamas ekspertinis transportavimo plėtros vertinimas paremtas vienu Lietuvoje veikiančios logistikos įmonės atveju. Siekiant atlikti ekspertinį vertinimą pirmiausia pristatomos logistikos sistemos, išskiriami vertinimo kriterijai. Vertinimo metodologija grindžiama pagrindinių strateginių kriterijų lemiančių sėkmingą plėtrą identifikavimu ir pagrindimu. Įvertinus pastaruosius kriterijus skaitinėmis išraiškomis, pristatomi tyrimo rezultatai. Tyrimo rezultatai rodo, kad svarbiausius kriterijus strateginei plėtrai sudaro ekonominės politikos kriterijaus subkriterijai: šalies BVP, tranzito apimtys ir statybos apimtys.

Pagrindinės sąvokos: ekspertinis vertinimas, transportavimas, plėtra, logistika, sprendimų priėmimas.

ĮVADAS

Pasaulinės globalizacijos laikais, logistikos įmonėms atveriamos ne tik naujos galimybės, bet ir kyla naujų iššūkių. Plečiantis rinkoms, didėja užsakymų srautai, todėl norint verslui efektyviai veikti globalioje aplinkoje, susiduriama su būtinybe priimti teisingus logistinius sprendimus: numatyti plėtros alternatyvas, didinti klientų patenkinimo koeficientą ir kt.

Logistikos tikslas ir yra užtikrinti įmonei reikiamų produktų pristatymą į reikiamą vietą, reikiamu laiku, už priimtina kainą. Tačiau šios paslaugos tiek paklausa, tiek pasiūla šiai dienai yra didelė. Logistikos sritis Lietuvoje yra stipriai išvystyta, todėl konkurencija yra neišvengiama. Logistikos įmonės siekia išlikti konkurencingos rinkoje, todėl nuolat tobulėja,

ieško naujų plėtros galimybių ir siekia neatsilikti nuo technologinių inovacijų. Vienas iš efektyvių sprendimų siekiant sėkmingos plėtros – strategiškai ir duomenimis paremtas sprendimų priėmimas, kuris grindžiamas logistikos įmonės procesu vertinimu.

Nagrinėjamos temos aktualumą atskleidžia ir mokslinių straipsnių logistikos procesu tema gausa per pastarąjį dvidešimtmetį: kintantį suvokimą apie logistikos procesus analizuoja Urbonas (2014)¹, Palšaitis (2011)², McKinnon et al. (2018)³. Į įmonių logistikos procesus gilinasi Carlos Sanchis-Pedregosa et al. (2018)⁴, Meidutė (2012)⁵. Logistikos procesu ypatybės bei veiksniai analizuoja Akbari (2018)⁶, A. Mesjasz-Lech (2015)⁷, I. Surdu et al. (2018)⁸. Tyrimo aktualumą įrodo temos nagrinėjimas pasauliniu mastu.

Straipsnio tikslas – pristatyti logistikos įmonės transportavimo plėtros ekspertinio vertinimo rezultatus.

Tyrimo objektas – logistikos įmonės transportavimo plėtros galimybių vertinimas.

Tyrimo metodai. Mokslinės literatūros analizė ir sisteminimas apibrėžiant ir išryškinant logistinių sistemų dedamąsias, apibendrinant klientų poreikius vertinant sistemas. Atliktas ekspertinis vertinimas, siekiant gauti svarbiausius strateginės plėtros kriterijus, bei gautų duomenų interpretacija. Duomenims analizuoti buvo naudojamas duomenų programinis paketas *MS Excel*.

LOGISTIKOS PROCESŲ TEORINIAI ASPEKTAI

Logistika – neatsiejama verslo dalis, nes logistiką sudaro, pirmiausia, finansai, rinkodara, gamyba ir bendrovių strategijų kūrimas. Todėl įmonėse logistiką galima sieti su verslo procesu. Antra, pati logistika, apima ir tiekimo grandinę. Vadinasi, tiesiogiai siejasi su

¹ Urbonas, A. J. (2014). *Tarptautinė logistika. Teorija ir praktika*. Kaunas: KTU leidykla Technologija.

² Palšaitis, R. (2011). *Tarptautinio verslo transportinis logistinis aptarnavimas*. Vilnius: Technika.

³ McKinnon, A., Browne, M., Whiteing, A., Piecyk, M. (2018). *Žalioji logistika: kaip sumažinti žalą aplinkai*. Vilnius: Technika.

⁴ Sanchis-Pedregosa, C., Machuca, J. A.D., González-Zamora, M. (2018). Determinants of success in transport services outsourcing: empirical study in Europe. *The International Journal of Logistics Management*, 29(1), 261–283.

⁵ Meidutė, I. (2012). McKinnon, A., Browne, M., Whiteing, A., Piecyk, M. (2018). *Žalioji logistika: kaip sumažinti žalą aplinkai*. Vilnius: Technika.

⁶ Akbari, M. (2018). Logistics outsourcing: a structured literature review. *Benchmarking: An International Journal*, 25(5), 1548–1580.

⁷ Mesjasz-Lech, A. (2015). Effects of IT use in improving customer service logistic processes. *Procedia Computer Science*, 65, 961–970.

⁸ Surdu, I., Mellahi, M., Glaister, K. (2018). Emerging market multinationals' international equity-based entry mode strategies: Review of theoretical foundations and future directions. *International Marketing Review*, 35(2), 342–359.

medžiagų judėjimu ir informacijos tarp verslo procesų suderinimu (Harrison et al., 2018)⁹. Kita vertus, logistika siejasi su informacijos ir medžiagų koordinavimu tiekimo grandinėje, siekiant galutinio vartotojo maksimalaus patenkinimo (Harrison et al., 2018)⁸. Panašiai Akbari (2018)⁶ teigia, kad dauguma rinkų veikia globalioje aplinkoje, kurioje efektyvus logistikos valdymas yra svarbiausia pasaulinės tiekimo grandinės priemonė. Logistika – tai prekių ar medžiagų, dalių ir atsargų įsigijimo, judėjimo ir saugojimo valdymo procesas, siekiant maksimaliai padidinti pelningumą, efektyviai vykdant užsakymus (Akbari, 2018)⁶.

Terminas „logistika“ yra naudojamas prekių transportavimui, sandėliavimui ir krovai apibūdinti. Pastaruoju metu logistika pripažįstama, kaip verslo rezultatų variklis, profesija ir mokslinių tyrimų objektas. Dažnai į logistiką yra gilinamasi, kaip į komercijos objektą, kurio didžiausias tikslas yra pasiekti maksimalų pelną (MCKinnon et al., 2018)³.

Pagrindinis logistikos tikslas įmonėje yra nukreipti profesinę įvairių logistikos specialistų veiklą viena kryptimi, norint tikslingiausiai aptarnauti klientus ir gauti kuo didesnę pelną (Meidutė, 2012)⁵.

Šiuolaikinėje aplinkoje įmonės konkuruoja mažindamos sąnaudas ir gerindamos paslaugų lygį, tiekimo grandinėje sukuria pridėtinę vertę, kurdamos bendradarbiavimo kanalus su partneriais (Paulauskas, 2007)¹⁰. Logistikos paslaugų tiekėjai, kurie pasirenka ilgalaikį bendradarbiavimą, skatina įmonės efektyvumą. Šis bendradarbiavimas tiesiogiai mažina kainas, gerina logistikos veiklą, pasitelkiant informacijos mainus (Aharonovitz et al., 2018)¹¹.

Logistikos sistema yra apibūdinama, kaip visų veiklų planavimo ir koordinavimo procesas, kuris aprėpia ir materialiujų srautų judėjimą ir siejasi su bendrųjų išlaidų minimizavimu, siekiant užtikrinti norimą klientų aptarnavimo lygį. Būtent sisteminis požiūris yra naudojamas, siekiant iširti logistikos sistemą, nes norint kurti bendrą valdymo sistemą, reikia į jos elementus žvelgti kaip į tarpusavyje susijusius ir sąveikaujančius. Pagrindinis sisteminio požiūrio bruožas yra skatinimas gerinti ne atskirus funkcinis elementus, o – visą logistinę sistemą (Meidutė, 2012)³. Teisingai organizuota logistikos sistema prekybos ar tarpininkavimo įmonei leidžia suderinti prekybos procesą, atsižvelgiant į visų jo etapų ir

⁹ Harrison, A., Van Hork, R., Skipworth, H. (2014). *Logistics Management and Strategy: Competing through the Supply Chain*, (5th Edition). New Jersey: Prentice Hall.

¹⁰ Paulauskas, V. (2007). *Logistika*. Klaipėda: KU.

¹¹ Aharonovitz, M., Vidal Vieira, J., Suyama, S. (2018). How logistics performance is affected by supply chain relationships. *International Journal of Logistics Management*, 29(1), 284–307.

veiksmų ypatumus. Kompanija gali reikšmingai sumažinti savo išlaidas ir padidinti veiklos efektyvumą, pasitelkusi logistikos procesus (Roath et al., 2011)¹² (1 lentelė).

1 lentelė. Logistikos procesų struktūrinė analizė

Procesas	Aprašas
Transportavimo procesas	Logistikos procesas, kuris apima produktų judėjimo valdymą, transporto rūšies pasirinkimą, transporto priemonės pasirinkimą, maršruto nustatymą, vežėjo pasirinkimą, vietinių ir tarptautinių transporto įstatymų laikymąsi (Palšaitis, 2011) ² .
Užsakymų priėmimo procesas	Logistikos procesas, kuris skatina produktų paskirstymo eigą taip, kad patenkinti klientų poreikius ir reikalavimus (Paulauskas, 2007) ¹⁰ .
Vartotojų aptarnavimo politikos procesas	Logistikos procesas, kuris skatina rasti būdą, kaip gerinti klientų aptarnavimo lygį, sunaudojant kuo mažiau sąnaudų (Paulauskas, 2007) ¹⁰ .
Produktų gamybos ir tvarkymo procesas	Logistikos procesas, kuris apima žaliavų pasirinkimą, užsakymą, pristatymą, tvarkymą bei visą proceso eigos pasirinkimą (Paulauskas, 2007) ¹⁰ .
Atsargų valdymo procesas	Logistikos procesas, kuris apima atsargų kontrolę. Būtina užtikrinti reikiamų produktų tiekimą pagal vartotojų poreikius (Paulauskas, 2007) ¹⁰ .
Optimalus transporto sandėlių naudojimo procesas	Logistikos procesas, kuris apima konkrečias sąlygas, kurias turi atitikti sandėliai ir naudojamos transporto priemonės, taip pat prekių grupavimą, kaupimą, galimybę derinti prekių siuntas ir transporto priemonių užpildymą (Palšaitis, 2011) ² .
Krovinių apdorojimo procesas	Tai krovinių iškrovimo, pakrovimo valdymas, kuriame labai svarbu pasirinkti tinkamą įrangą, kuri padeda geriausiai išnaudoti transporto priemones (Palšaitis, 2011) ² .
Nestandartinių atvejų, tokių kaip avarijos, valdymo procesas	Logistikos procesas, siekiantis minimizuoti neigiamus padarinius ir nuostolius, todėl būtinas išankstinis maršrutų, transporto priemonių ir sandėlių nustatymas (Palšaitis, 2011) ² .

Remiantis 1 lentele, vienas iš svarbiausių logistikos procesų yra transportavimo procesas, nes jis apima visą krovinių vežimo technologiją, t. y. organizacines, teises, technines ir inžinerines priemones, kurios yra skirtos krovinių vežimo procesui ir kokybei suplanuoti ir įgyvendinti (Vasiliauskas, 2013)¹³. Keletas pagrindinių transportavimo uždavinių yra: transportavimo technologinės schemos parinkimas; transporto priemonės ir ją aptarnaujančių infrastruktūros statinių tarpusavio sąveikos užtikrinimas; ir kt. tarptautinėje aplinkoje rodo, kad transportavimo procesas glaudžiai siejasi su tarptautine verslo aplinka, kurią sudaro šie 7 pagrindiniai komponentai:

- 1) Politinė ir teisinė aplinka daro bene didžiausią įtaką, formuojant verslą. Politiniai veiksniai nurodo visą įstatyminę verslo veiklos aplinką, teisinė aplinka – apima teisės aktus, kurie daro įtaką verslo sprendimams ir jų įgyvendinimui.
- 2) Ekonominė aplinka – siekia ekonominio stabilumo ir augimo, darbo rinkos pagyvinimo ir sustiprinimo, viešojo sektoriaus finansų kokybės, finansinių paslaugų

¹² Grawe, S. J., Daugherty, P.J., Roath, A.S. (2011). Knowledge Synthesis and Innovative Logistics Processes: Enhancing Operational Flexibility and Performance. *Journal of Business Logistics* 32(1), 69–80.

¹³ Vasiliauskas, A. V. (2013). Krovinių vežimo technologijos. Klaipėda: Viešojo įstaiga Socialinių mokslų kolegija.

---

rinkos efektyvumo, verslo skatinimo, informacijos perdavimo skatinimo, aplinkos stabilumo.

- 3) Demografinė aplinka – turi sąsajų su kultūrine, ekonomine ir kitomis tarptautinio verslo aplinkomis. Tai žmogiškasis kapitalas (darbuotojai), kuris tiesiogiai turi ryšį su įmonės konkurencingumu, efektyvumu ir naudingumu.
- 4) Kultūrinė aplinka – tai tradicijos bei elgsena pagal regionus. Tačiau svarbu paminėti, kad kultūros galima išmokti, kultūra yra pasidalijama bei kultūra apibūdina skirtingų šalių ypatumus, į kuriuos atsižvelgus galimas sėkmingas verslas.
- 5) Technologinė aplinka – tai pasaulio mokslo ir techninės naujovės bei mokėjimas jas pritaikyti praktikoje. Rinkoje, kurią supa technologinės naujovės atsiranda galimybių lengviau pateikti naujus produktus, eksperimentuoti su esamais ir sekti sparčiai besikeičiančius vartotojų poreikius. Technologijų pasikeitimai veikia ne tik mašinas, įrangą ir pan., bet ir darbo metodus.
- 6) Konkurencinė aplinka – vietinėje rinkoje vykstant konkurencijai, daugelis verslininkų ieško galimybių parduoti savo paslaugas kitose, ne tokiose logistikos paslaugų pripildytose rinkose, siekiant sumažinti išlaidas rinkodarai ir marketingui. Dėl paminėtos priežasties galima įžvelgti, kad ekonomiškai išsivysčiusios šalys greičiau reaguoja į vartotojų poreikius ir pokyčius, todėl ir pastangų perkėlimas į kitas rinkas, esant reikiamybei, yra neatsiejama verslo dalis (Vengrauskas, Langvinienė 2008)¹⁴.
- 7) Ekologinė aplinka – stengiasi puoselėti ypač pramoninės valstybės, gaudamos papildomą finansavimą tai įgyvendinti. Tačiau verslo pasaulyje įstatymų rengėjai labiau rūpinasi finansiniu turtu, pateisindami žmonių ekonominius ir socialinius reikalavimus, ir ignoruoja ekologines sąlygas iškeltas verslui (Akhtar, Lodhi, Khan, 2015)¹⁵.

Taigi, kadangi transportavimas priklauso nuo verslo aplinkos, jis bus vertinamas jo kontekste: nagrinėjant pasirinktos įmonės Centrinės ir Rytų Europos skyriaus transportavimo plėtros galimybes, vertinimo kriterijai pasirenkami atsižvelgiant į verslo aplinkos dedamąsias ir jos bus vertinamos politinės ir teisinės aplinkos, ekonominės politikos, demografinės,

---

¹⁴ Vengrauskas, V., Langvinienė, N. (2008). Tarptautinis verslas, Technologija: Kaunas.

¹⁵ Akhtar, F., Lodhi, S., Khan, S. (2015). Permaculture approach: linking ecological sustainability to businesses strategies. *Management of Environmental Quality*. 26, 795–809.

kultūrinės, technologinės, konkurencinės ir ekologinės aplinkos atžvilgiu. Ekspertinio vertinimo metu nustačius svarbiausius kriterijus, toliau nagrinėjami atitinkamo kriterijaus subkriterijai.

EKSPERTINIO VERTINIMO METODIKA IR REZULTATAI

Ekspertų vertinimas yra naudojamas nagrinėjamos srities duomenis gauti, o vadinamojo tyrimo dalyvis yra ekspertas – tam tikros srities profesionalas, kuris remiasi specifinėmis žiniomis ir patirtimi, atsakinėdamas į klausimus. Ekspertų pasirinkimas nulemia ekspertinio vertinimo metodo patikimumą. Pasirenkamas ekspertų apklausos metodas – formalizuota apklausa (anketavimas).

Ekspertinio vertinimo patikimumą apie sprendžiamą problemą galima gauti tik įvertinus ekspertų nuomonių suderinamumą, kuris apskaičiuojamas pasitelkiant Kendall konkordancijos koeficientą W (Kendall, 1990)¹⁶. Jei ekspertų vertinimai prieštaringi $W \rightarrow 0$, jei ekspertų vertinimai panašūs $W \rightarrow 1$.

Konkordancijos koeficientas apskaičiuojamas remiantis 1 formule: skaičiuojamas rangų sumų vidurkis (Podvezko, 2005)¹⁷:

$$a = 0,5m(k+1) \quad (1)$$

kai m – ekspertų skaičius, k – pateiktų alternatyvų skaičius.

Nuokrypių nuo rangų sumos vidurkio kvadratų suma lygi:

$$S^2 = \sum_{j=1}^k (\sum_{i=1}^m x_{ij} - a)^2, \forall i, j \quad (2)$$

čia a – rangų sumų vidurkis, o x_{ij} – i -tojo eksperto j -tosios alternatyvos vertinimas (rangas), kai $i=1,2,\dots,m$ ir $j=1,2,\dots,k$. Konkordancijos koeficientas apskaičiuojamas pagal formulę:

$$W = \frac{12S^2}{m^2(k^3-k)} \quad (3)$$

kai m – ekspertų skaičius, k – pateiktų alternatyvų skaičius.

Tolesniam vertinimui pasirenkama ranginė vertinimo skalė. Pagal šią skalę respondentas yra prašomas įvertinti tarptautinio verslo aplinkos kriterijus. Analizuojant duomenis išskiriamas svarbiausias kriterijus ir yra analizuojamas toliau išsamiau: ekspertų prašoma nustatyti pasirinkto kriterijaus subkriterijaus svarbą tokiu pat principu – pasitelkiant tą

¹⁶ Kendall, M. G., Gibbons, J. D. (1990). Rank Correlation Methods. London: Edward Arnold.

¹⁷ Podvezko, V. (2005). Ekspertų įverčių suderinamumas. *Technological and Economic Development of Economy*, 9 (2), 101–107.

pačią vertinimo skalę. Ekspertais atrinkti penki įmonės vyriausi vadybininkai, kurie atitinka šiuos kriterijus (2 lentelė):

1. Ekspertas turi aukštąjį išsilavinimą.
2. Ekspertas dirba įmonėje ne mažiau, kaip tris metus.
3. Ekspertas užima vadovaujančias pareigas vertinamoje įmonėje.

2 lentelė. Ekspertų duomenys

	1 Ekspertas	2 Ekspertas	3 Ekspertas	4 Ekspertas	5 Ekspertas
Išsilavinimas	Aukštasis	Aukštasis	Aukštasis	Aukštasis	Aukštasis
Darbo stažas įmonėje	4 metai	7 metai	3 metai	3metai	3metai
Pareigos	Vadovas	Vyr. vadybininkas	Vyr. vadybininkas	Vyr. vadybininkas	Vyr. vadybininkas

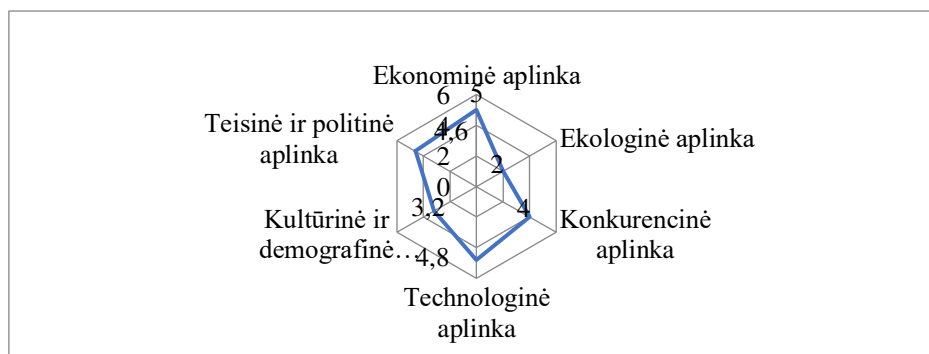
Tiriama įmonė turi filialus Viliuje, Kaune, Klaipėdoje ir Panevėžyje. Buvo apklausti Centrinės ir Rytų Europos skyriaus vadovė bei Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos vyriausieji vadybininkai.

Tyrimo metu siekiant išsiaiškinti ekspertų nuomonę apie transporto plėtros kriterijų svarbą pasirinktoje įmonėje, ekspertams buvo pateikti šie klausimai:

1. Prašome Jūsų įvertinti, kurie iš nurodytų tarptautinio verslo aplinkos kriterijų turi didžiausią įtaką transportavimo proceso plėtrai. (Įvertinkite: 5 – labai svarbu, 1 – visiškai nesvarbu);

2. Prašome Jūsų įvertinti, kurie iš nurodytų tarptautinio verslo aplinkos ekonominės aplinkos kriterijų turi didžiausią įtaką transportavimo proceso plėtrai? (Įvertinkite: 5 – labai svarbu, 1 – visiškai nesvarbu).

Surinkti duomenys analizuojami, apibendrinami ir susistemunami. 1 paveiksle pateikta sugrupuota ekspertų vertinimo informacija apie kriterijus, kurie lemia transportavimo proceso plėtrą.

1 pav. Transportavimo plėtrai įtakos turintys kriterijai

Gauti rezultatai rodo, kad svarbiausi ekspertų išskiriami kriterijai yra ekonominė aplinka, technologinė bei teisinė ir politinė aplinka. Toliau tiriami tik pagrindinio kriterijaus – ekonominės aplinkos – subkriterijai.

Gavus informaciją iš ekspertų, atliekamas nuomonių vertinimas. Apskaičiuotas ekspertų nuomonių vieningumas pagal antrąjį klausimą, pateiktus ekspertams skirtoje anketoje. Toliau pateikiamas konkordancijos koeficiento apskaičiavimas. Remiantis ekspertų vertinimais (3 lentelė), apskaičiuojamas ekspertų nuomonių suderinamumo – konkordancijos – koeficientas.

3 lentelė. Ekspertinio vertinimo duomenys

	Alternatyvos pagal 1 pav.					
	X1	X2	X3	X4	X5	X6
E1	5	1	4	5	3	4
E2	5	3	4	5	3	5
E3	5	2	4	5	3	5
E4	5	2	4	5	3	5
E5	5	2	4	4	4	4

Skaičiuojamas rangų sumų vidurkis: $a = 17,5$. Nuokrypių nuo rangų sumos vidurkio kvadratų suma lygi: $S^2 = 200,25$. Tada konkordancijos koeficientas yra lygus $W = 0,46$. Visų pasirinktų ir tiriamų kriterijų rangų nuokrypių nuo vidutinės reikšmės kvadratų suma S indikuoja, ar ekspertų kriterijų vertinimai labai skiriasi nuo bendrojo vidutinio vertinimo. Todėl ekspertų apklausos patikimumas gali būti išreiškiamas ekspertų nuomonių konkordancijos koeficientu W . Konkordancijos koeficiento W reikšmių aibė yra $[0,1]$. Toliau suformuluojamos ir tikrinamos šios hipotezės:

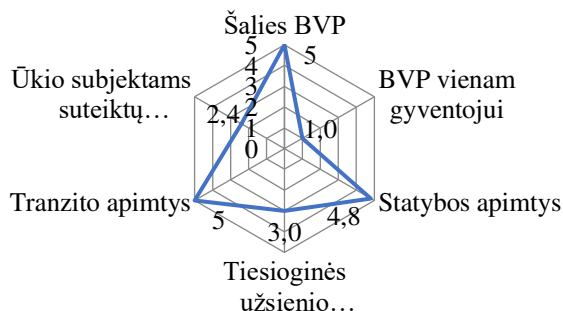
H_0 : ekspertų vertinimai prieštaringi ($W = 0$);

H_1 : ekspertų vertinimai panašūs ($W > 0$).

Apskaičiuojamas dydis $\chi_f^2 = W * m * (k-1)$. Ši statistika pasiskirsčiusi pagal χ^2 skirstinį, todėl apskaičiuojama kritinė reikšmė $\chi^2(0,05; k-1)$. Jei faktinė statistika χ_f^2 didesnė už kritinę reikšmę, nulinė hipotezė apie prieštarumą atmetama. Šiuo atveju $\chi_f^2 = 11,5 > \chi^2(0,05; 5) = 11,07$, taigi remiantis turimais duomenimis, galime atmesti nulinę hipotezę ir priimti alternatyviają. Gautas konkordancijos koeficientas parodo, jog ekspertų nuomonių suderinamumas yra statistiškai reikšmingas.

2 paveiksle pateikta sugrupuota ekspertų vertinimo informacija apie ekonominės aplinkos kriterijus, įtakančius transportavimo proceso plėtrą.

2 pav. Transportavimo plėtros procesui įtakos turintys kriterijai

Remiantis ekspertų vertinimais (4 lent.), taip pat apskaičiuojamas ekspertų nuomonių suderintumo – konkordancijos – koeficientas.

4 Lentelė. Ekspertinio vertinimo duomenys

	Alternatyvos pagal 2 pav.					
	X1	X2	X3	X4	X5	X6
E1	5	1	5	2	5	2
E2	5	1	4	3	5	3
E3	5	1	5	3	5	3
E4	5	1	5	3	5	2
E5	5	1	5	4	5	2

Rangų sumų vidurkis: $a = 17,5$. Nuokrypių nuo rangų sumos vidurkio kvadratų suma lygi: $S^2 = 347,5$. Konkordancijos koeficientas yra lygus $W = 0,79$. Suformuluojamos ir tikrinamos šios hipotezės:

H_0 : ekspertų vertinimai priešaringi ($W = 0$);

H_1 : ekspertų vertinimai panašūs ($W > 0$).

Šiuo atveju $\chi_f^2 = 19,75 > 11,07 = \chi^2(0,05;5)$, taigi atmetame nulinę hipotezę ir priimame alternatyviają. Gautas konkordancijos koeficientas parodo, jog ekspertų nuomonių suderinamumas yra pakankamas ir statistiškai reikšmingas. Vadinasi remiantis ekspertais, būtina vystant transportavimo plėtrą didesnę dėmesį skirti šiems ekonominės aplinkos kriterijams: šalies BVP, statybos apimtims ir tranzitui.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Išanalizavus logistikos procesų vertinimo mokslinę literatūrą, galima teigti, kad vienas iš svarbiausių procesų, būtent transporto įmonėms, yra transportavimo procesas.

Nustatyta, kad logistikos įmonės transportavimo procesą stipriai veikia išorinė tarptautinio verslo aplinka. Todėl sudarytas logistikos įmonės, teikiančios krovinių gabenimo paslaugas, kelių transportu veiklos teorinis vertinimo modelis, kuris buvo pritaikytas empiriniam tyrimui atlikti. Tarptautinę verslo aplinką sudaro demografiniai, kultūriniai, konkurenciniai, ekologiniai, technologiniai, teisiniai ir politiniai, bei ekonominiai veiksniai, kurie lemia įmonių, teikiančių transporto paslaugas, veiklos rezultatus. Susisteminius literatūroje aprašomus metodus ir pagrindinius kriterijus, taikomus pasirinktos įmonės veiksmų poveikio transportavimo paslaugoms vertinti, atliktas kokybinis vertinimas. Kokybinio vertinimo metodas – ekspertinis vertinimas, kurio dėka, nustatyta, kad didžiausią įtaką įmonės transportavimo procesui daro ekonominis tarptautinio verslo aplinkos kriterijus. Ekonominis kriterijus tirtas išsamiau, siekiant išsiaiškinti kokie ekonominės aplinkos kriterijai svarbiausi įmonės transportavimo proceso vertinimui. Ekspertinio vertinimo patikimumas grindžiamas atliktu ekspertų nuomonių suderinamumu. Tyrimo rezultatai rodo, kad svarbiausius kriterijus strateginei plėtrai sudaro ekonominės politikos kriterijaus subkriterijai: šalies BVP, tranzito apimtys ir statybos apimtys.

LITERATŪRA

1. Aharonovitz, M., Vidal Vieira, J., Suyama, S. (2018). How logistics performance is affected by supply chain relationships. *International Journal of Logistics Management*, 29(1), 284–307.
2. Akhtar, F., Lodhi, S., Khan, S. (2015). Permaculture approach: linking ecological sustainability to businesses strategies. *Management of Environmental Quality*. 26, 795–809.
3. Akbari, M. (2018). Logistics outsourcing: a structured literature review. *Benchmarking: An International Journal*, 25(5), 1548–1580.
4. Harrison, A., Van Hork, R., Skipworth, H. (2014). *Logistics Management and Strategy: Competing through the Supply Chain*, (5th Edition). New Jersey: Prentice Hall.
5. Kendall, M. G., Gibbons, J. D. (1990). *Rank Correlation Methods*. London: Edward Arnold.
6. Mesjasz-Lech, A. (2015). Effects of IT use in improving customer service logistic processes. *Procedia Computer Science*, 65, 961–970.
7. McKinnon, A., Browne, M., Whiteing, A., Piecyk, M. (2018). *Žalioji logistika: kaip sumažinti žalą aplinkai*. Vilnius: Technika.
8. Meidutė, I. (2012). McKinnon, A., Browne, M., Whiteing, A., Piecyk, M. (2018). *Žalioji logistika: kaip sumažinti žalą aplinkai*. Vilnius: Technika.
9. Palšaitis, R. (2011). *Tarptautinio verslo transportinis logistinis aptarnavimas*. Vilnius: Technika.
10. Paulauskas, V. (2007). *Logistika*. Klaipėda: KU.
11. Podvezko, V. (2005). Ekspertų įverčių suderinamumas. *Technological and Economic Development of Economy*, 9 (2), 101–107.
12. Grawe, S. J., Daugherty, P.J., Roath, A.S. (2011). Knowledge Synthesis and Innovative Logistics Processes: Enhancing Operational Flexibility and Performance. *Journal of Business Logistics* 32(1), 69–80.

13. Sanchis-Pedregosa, C., Machuca, J. A.D., González-Zamora, M. (2018). Determinants of success in transport services outsourcing: empirical study in Europe. *The International Journal of Logistics Management*, 29(1), 261–283.
14. Surdu, I., Mellahi, M., Glaister, K. (2018). Emerging market multinationals' international equity-based entry mode strategies: Review of theoretical foundations and future directions. *International Marketing Review*, 35(2), 342–359.
15. Urbonas, A. J. (2014). Tarptautinė logistika. Teorija ir praktika. Kaunas: KTU leidykla Technologija.
16. Vasiliauskas, A. V. (2013). Krovinių vežimo technologijos. Klaipėda: Viešoji įstaiga Socialinių mokslų kolegija.
17. Vengrauskas, V., Langvinienė, N. (2008). Tarptautinis verslas, Technologija: Kaunas.

A CASE STUDY ON EXPERT EVALUATION ON THE DEVELOPMENT OF TRANSPORTATION

Violeta Riazanova*

Mykolas Romeris University

Inga Žilinskienė**

Mykolas Romeris University

Summary

Scientists have been analysing and evaluating logistic systems for several decades, but the main aim of any logistics is to maximize profit while estimating direct expenses of the company and ensuring the expectations of the clients. During the evaluation process, the complexity of the logistic system comes into a play. Therefore, the structural analysis of the logistic system is necessary, which provides all the components of logistics in detail. One of the most important components of the logistic system is transportation. In the paper, based on the case of one company from Lithuania, the expert evaluation of the most important criteria of transportation development is done. Firstly, the evaluation criteria are presented, the methodology of the evaluation is developed, based on which decision criteria are identified and justified. After obtaining numerical values as estimates of the importance of criteria, analysis of results is described. The outcomes of the research enabled to identify the main factors causing the development of transportation. Results show that the most important criteria for transportation development come from the category of the economic environment, which are a gross domestic product (GPD), volumes of transit and volumes of constructions.

Keywords: expert evaluation, transportation, development, logistics, decision making

Violeta Riazanova*, Mykolas Romeris universiteto Ekonomikos ir verslo fakulteto magistro studijų studentė. Mokslinių tyrimų kryptys: transportavimo plėtra, logistika, ekspertinis vertinimas

Violeta Riazanova*, Master Student at Mykolas Romeris University.

Research interests: development of transportation, logistics, expert evaluation

Inga Žilinskienė**, Mykolas Romeris universiteto Ekonomikos ir verslo fakulteto docentė. Mokslinių tyrimų kryptys: modeliavimo ir vertinimo procesai, duomenų analitika, duomenimis grįstas sprendimų priėmimas, el. mokymasis.

Inga Žilinskienė**, Mykolas Romeris University, Faculty of Economics and Business, Assoc. Professor, PhD.

Research interests: modelling and evaluation processes, data analytics, quantitative decision making, e-learning

---

THEORETICAL INVESTIGATION OF EHEALTH VALUE PERCEPTION

Zaneta Simanaviciene

*Kaunas Technology University, School of Economics and Business
Telephone: +370 687 51813
E-mail: zaneta.simanaviciene@gmail.com*

Aida Navikaite – Varanaviciene

*Kaunas Technology University, School of Economics and Business
Telephone: +37062630051
E-mail: navikaite.aida@gmail.com*

DOI: 10.13165/PSPO-19-23-08

Annotation. Broadly looking when citizens are in a good health they are still socially and economically productive and also have their socio economic status. Hence, the essential goal of any healthcare system is the only one – to enhance value for patients. And since digital revolution impacts all domains of society it is significant to recognize the importance of eHealth. The digital revolution impacts all domains of society. And nowadays ubiquitous Internet access stimulates the conventional healthcare towards modern one. Hence, there is a lot of avenue for future investigation of value perception in the context of eHealth. The object of this particular study is eHealth value. And there are three-fold objectives: 1) to analyze eHealth from the theoretical point of view, 2) to examine the values of eHealth, 3) to investigate the opportunities for European eHealth system. Additionally, the methods that have been incorporated in this study paper: 1) logical and comparative analysis of literature, 2) academic literature synthesis

Keywords: value, eHealth, healthcare system, digitalization

INTRODUCTION

Now it is obvious that good health is the value per se, but it is important to note that it also fosters economic value. And now „...Europe cannot from both an economic and social standpoint afford not to have its inhabitants in good health“¹(MedTech Europe, 2016, p.3). Hence, taking into consideration the individual perspective being in good health is the benefit for an individual solely. But broadly looking when citizens are in a good health they are still socially and economically productive and also have their socio economic status. Hence, the essential goal of any healthcare system is the only one – to enhance value for patients. And

---

¹ MedTech Europe MedTech (2016). Economic Value as a guide to invest in Health and Care — Concept Framework. On World Wide Web: <https://www.medtecheurope.org/resource-library/economic-value-as-a-guide-to-invest-in-health-and-care-concept-framework/>

---

since the digital revolution impacts all domains of society it is significant to recognize the importance of eHealth. So, nowadays ubiquitous Internet access stimulates the conventional healthcare towards modern one. Therefore, it is vital important to communicate the values of eHealth in order to reach the higher prevalence of it. And this article aims to emphasize the importance of eHealth value in a nutshell.

The novelty of the study: this research study aims to identify that the gap between the concepts of eHealth and value should be closed.

The object of the study: eHealth value

The objectives of the study:

- 1) to analyze eHealth from the theoretical point of view
- 2) to examine the values of eHealth
- 3) to investigate the opportunities for European healthcare system

The methods applied:

- 1) logical and comparative analysis of literature,
- 2) academic literature synthesis

PERVEIVED VALUE OF EHEALTH

Spanò, Di Paola, Bova and Barbarino (2018) provided a modern definition: “Value is a chameleon concept that over the last 30 years has constantly evolved, increasingly enlarging its boundaries and content”². While Pura (2005) reported that existing academic literature regarding Technology Acceptance Model the construct of perceived usefulness is closely linked to perceived value. Regarding Zeithaml (1988) people tend to associate perceived value with the overall evaluation of product utility, by “specifically evaluating the give and take involved in the process” (El-Haddadeh, Weerakkody, Osmani, Thakker and Kapoor, 2018). The element of give can be connected with the non-monetary and asses in terms of effort and time invested in product or service use (Dodds, Monroe, & Grewal 1991). Academic documents also announce the positive linkage between two factors: continued use intentions and perceived value (Chen & Chen 2010; Hajli, Shanmugam, Powell & Love 2015).

Healthcare system is transferring towards enhancing value (Spanò, Di Paola, Bova and Barbarino, 2018). According to the report by MedTech Europe (2016, p.3): “Good health and good health outcomes are of course important factors of value per se and important pre-

---

² Spanò, R., Di Paola, N., Bova, M., Barbarino, A. (2018), Value co-creation in healthcare: evidence from innovative therapeutic alternatives for hereditary angioedema, BMC Health Services Research

---

requisites for enabling economic value...// Europe cannot – from both an economic, social and equity point of view – afford not to have its citizens in good health”³. Though, taking from the individual perspective being in good health is the advantage for a person solely. But broadly, since citizens are in good health they are still socially and economically productive and retain their socioeconomic status. Further, if patients are in good health, the need for social care of those who are economically active diminishes.

Hence, the essential goal of any healthcare system is the only one – to enhance value for patients (Kaplan and Porter, 2011). Regarding Bergmo (2015): “An intervention provides high value if its health benefits justify its costs”⁴. Due to the efficiency and cost-saving potential of eHealth, it is becoming a central field of economic evaluation (Wade, Karnon, Elshaug and Hiller, 2010). Porter and Teisberg (2006) discussed the patient value as a healthcare overarching goal and a tool to advance it. According to Lau and Kuziemyky (2017): “Value can be in the form of improved care quality, better access, and increased productivity affecting care processes, health outcomes, and economic return”⁵. While discussing about eHealth values the distinguishing factors are privacy, effectiveness and security (Krupinski and Bernard, 2014).

In relation with this, the demand for health information sources is obviously growing (Damman, 2010). The same author postulated that such information sources are essential to foster the healthcare sector in order to enhance the “value for money” of their services and products. However there are academic studies which declared the characteristic of health information sources introducing little value to its’ clients (Lako, 2009). Delivering healthcare information is a delicate practice since individuals are overloaded of by a huge amount of new information (Damman, 2010). Moreover, when patients found the presented information incomprehensible they might feel unconfident to adopt it (Hendriks, Pippel, Wetering and Batenburg, 2013).

According to Goetzinger, Jungkun Park, Lee and Widdows, (2007): “The health-related information obtained by consumers brings value to them by helping them understand what to expect about symptoms, treatments, experiences and numerous other related circumstances”. In addition to this, patients who find out the relevant information are more knowledgeable and

---

³ MedTech Europe MedTech (2016). Economic Value as a guide to invest in Health and Care — Concept Framework. On World Wide Web: <https://www.medtecheurope.org/resource-library/economic-value-as-a-guide-to-invest-in-health-and-care-concept-framework/>

⁴ Bergmo T. S. (2015). How to Measure Costs and Benefits of eHealth Interventions: An Overview of Methods and Frameworks. *Journal of medical Internet research*, 17(11), e254. doi:10.2196/jmir.4521

⁵ Lau, F. and Kuziemyky, F. (2017). *Handbook of eHealth Evaluation: An Evidence-based Approach*, Victoria (BC): University of Victoria. ISBN-13: 9781550586022

---

can waste less time consulting with their health specialists about basic issues. The information obtained from online resources results with a well-informed patient and time saving for both sides. While, the health specialists “have to exchange relationships, improving the adaptability and survivability of all service systems engaged in exchange, by allowing integration of resources that are mutually beneficial”⁶ as stated by Vargo, Maglio and Akaka (2008).

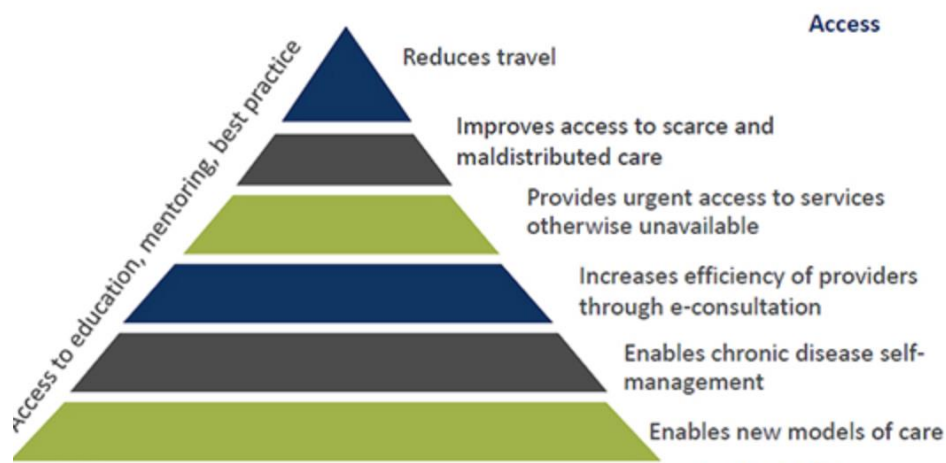
What is interesting, Hamprecht and Brunier (2011) highlighted that clients nevertheless from which generation search for services which are customized and useful, and this understanding impacts their value perception. Moreover, the scholars Hamid, (2012), Wachter, Kim and Kim, (2012). Hung, Chang, Eng and Woing, (2013), Loureiro, Kaufmann and Rabino, (2013) unveiled the important role of technology adoption decision and such determinants like optimism or understanding of usefulness on the value perception. Similarly, authors Yieh, Chen, and Wei (2012) also highlighted a meaningful linkage between two factors: customer value and technology readiness.

Pura (2005) stated that smart devices obviously are advantageous for citizens and moreover “greatly enhance their perceived value”⁷(El-Haddadeh, Weerakkody, Osmani, Thakker, Kapoor, 2018). What is interesting, Ontario (2015) published the pyramid (Picture 1) with the practical benefits that stem from eHealth implementation. As it is displayed in the visualization there is a great variety of values such as: new models of care, chronic disease management, efficiency increase of providers through e-consultation, urgent access to scarce and maldistributed care, travel costs reduction.

---

⁶ Goetzinger, L., Park, J., Jung Lee, Y. , Widdows, R. (2007) "Value-driven consumer e-health information search behavior", International Journal of Pharmaceutical and Healthcare Marketing, Vol. 1 Issue: 2, pp.128-142

⁷ El-Haddadeh, R., Weerakkody, V. , Osmani, M., Thakker, D., Kaur Kapoor, K. (2018) Examining citizens' perceived value of internet of things technologies in facilitating public sector services engagement, Government Information Quarterly

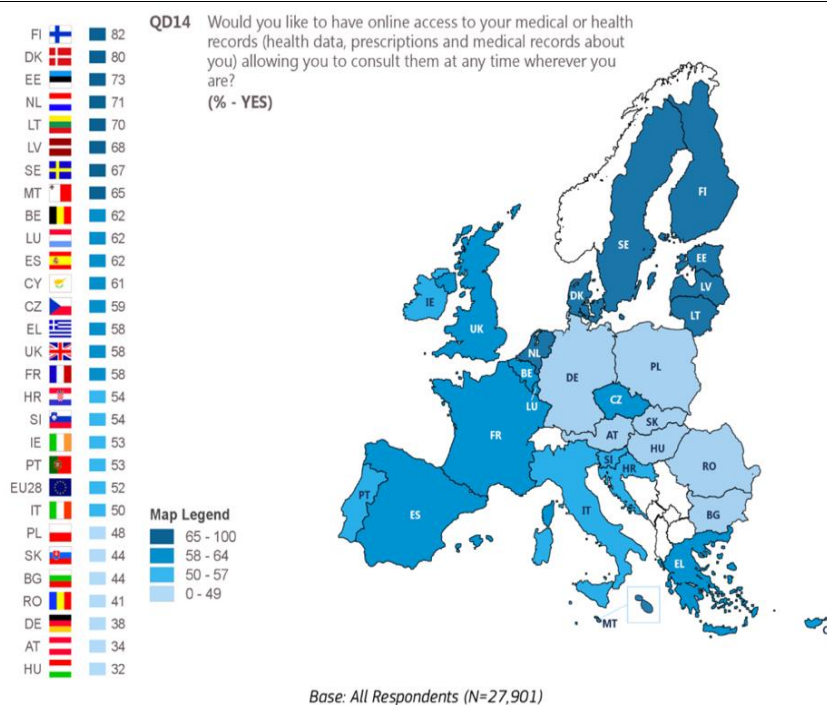
Picture 1. Value pyramid (Ontario, 2015)

ATTITUDES TOWARDS THE IMPACT OF DIGITIZATION

The most recent report “Attitudes towards the impact of digitization and automation on daily life” (2017) by EU displayed the findings of the base 27 901 respondents from all EU. What is interesting to note, that: “Respondents in northern areas of the EU are the most likely to say they would like online access to the medical and health records, while those in eastern areas are the least likely to do so”⁸.

Generally, after questioning 21 countries’ citizens at least half of them preferred the online access to their health status reports (Picture 2). The higher numbers were calculated for Finland (82%), Denmark (80%) and Estonia (73%), while the lowest for Hungary (32%) Austria (34%) and Germany (38%). But it is worth noting that Estonia, Finland and Denmark citizens had the highest proportion of respondents who adopted online healthcare services over the last 12 months.

⁸ Europe Union (2017), Attitudes towards the impact of digitization and automation on daily life. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/attitudes-towards-impact-digitisation-and-automation-daily-life>.

Picture 2. Attitudes towards the impact of digitization and automation on daily life (European Commission, 2017)

In this particular case there is a signal that in the countries where the eHealth use is very low the value of digital technologies should be stressed in order to emphasize about the benefits of it. Moreover, the good practice from northern countries should be taken into account.

OPPORTUNITIES FOR EUROPEAN EHEALTH

In 2017 the global eHealth market size was valued at 40.82 Billion USD and it is projected to reach USD 132.35 Billion by 2023 (Market Research Report, 2018). The same report announces the factors which drive the growth of eHealth market and these cover: growing government initiatives contributing the adaptation of eHealth services and solutions, demand to curtail the rising healthcare costs, shortage of healthcare professionals, high morbidity of chronic diseases, transfer towards patient-centric healthcare service, increasing need to control regulatory compliance adopting eHealth solutions. One EU survey among Germany, Netherlands and United Kingdom illustrated that adapting home telemonitoring systems could diminish the hospital stay averagely by 26 days, which accounts for 10% overall cost savings, while using information and communication technology generated the savings of €12.4 Bn in Italy, and €2 Bn regarded to digital prescriptions solely (Econocom, 2013).

The conclusions of another European Union survey conducted in 2010 among private, public, university hospitals in Europe revealed that nevertheless digital solutions prevail widely, they are not popular as services for healthcare specialist and patients in order to exchange information. The data justifying the argument presented below (Econocom, 2013):

- ✓ 71% adopt eBooking systems for patients' visits, and only 8% grant patients with access for making appointment online
- ✓ 81% of hospitals have digital patient records and only 4% give patients online access to those records
- ✓ 30% issue ePrescriptions.
- ✓ 43% share radiology reports electronically
- ✓ 8% telemonitor patients at home
- ✓ 5% electronically exchange information with healthcare providers in other EU countries.

But what is interesting, the document the European Commission report “Digital Health and care” (2018) publishes the expectations of EU citizens:

- ✓ 80% agree to give feedback regarding quality of treatment
- ✓ 90% agree to have access to their own health data
- ✓ 80% agree to share the health data, if security is guaranteed

In addition to this, the same document presents three-fold initiatives how to improve health via digital applications and data, and these include:

1. Effective and consolidated health care systems
2. Patient centered health services and prevention.
3. Personalised health diagnosis, research and treatment

It is obvious that investing in eHealth infrastructure ensures stakeholders with equitable access to qualitative and comprehensive health care. And nevertheless there are national policies Europe Union also has impact on emphasizing the importance of eHealth investments. Hence, highlighting the eHealth value ensures not only faster eHealth implementation but also serves as a help to gain patient centered health services and qualitative treatment.

CONCLUSIONS

Now it is obvious that good health is the value per se, but it is important to note that it also enables economic value. Looking from the individual perspective being in good health is the benefit for an individual solely. But broadly looking when citizens are in a good health they are still socially and economically productive and also have their socio economic status. Hence, the essential goal of any healthcare system is the only one – to enhance value for patients. And the modern intervention of eHealth provides high value for individuals. The values can be extracted in practical solutions such: saving travel costs, improves productivity of healthcare workers, improves health services access, enables chronic disease management. In this particular case, countries with a low implementation of eHealth should pay more attention to these beneficial issues and communicate about them for society.

REFERENCES

1. Bergmo T. S. (2015). How to Measure Costs and Benefits of eHealth Interventions: An Overview of Methods and Frameworks. *Journal of medical Internet research*, 17(11), e254. doi:10.2196/jmir.4521
2. Chen, C. F., & Chen, F. S. (2010). Experience quality, perceived value, satisfaction and behavioral intentions for heritage tourists. *Tourism Management*, 31(1), 29–35.
3. Damman OC. Public reporting about healthcare users' experiences: the consumer quality
4. Dodds, W. B., Monroe, K. B., & Grewal, D. (1991). Effects of price, brand, and store information on buyers' product evaluations. *Journal of marketing research*, pp. 307–319.
5. Econocom, (2013). eHealth economic benefits and a new European plan. <https://blog.econocom.com/en/blog/ehealth-economic-benefits-and-a-new-european-plan/>. Accessed 27 June 2019
6. El-Haddadeh, R., Weerakkody, V. , Osmani, M., Thakker, D., Kaur Kapoor, K. (2018) Examining citizens' perceived value of internet of things technologies in facilitating public sector services engagement, *Government Information Quarterly*.
7. Krupinski, E. A., Bernard, J. (2014). Standards and Guidelines in Telemedicine and Telehealth, *Healthcare*. 2, 74-93, ISSN 2227-9032
8. Europe Union (2017), Attitudes towards the impact of digitization and automation on daily life. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/attitudes-towards-impact-digitisation-and-automation-daily-life>. Accessed 27 June 2019
9. European Commission, (2018). Digital Health and care, available at: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/digital-health-care-ict-2018-what-happened>. Accessed 27 June 2019
10. Lau, F. and Kuziemsky, F. (2017). *Handbook of eHealth Evaluation: An Evidence-based Approach*, Victoria (BC): University of Victoria. ISBN-13: 9781550586022
11. Goetzinger, L., Park, J., Jung Lee, Y. , Widdows, R. (2007) "Value-driven consumer e-health information search behavior", *International Journal of Pharmaceutical and Healthcare Marketing*, Vol. 1 Issue: 2, pp.128-142
12. Hajli, N., Shanmugam, M., Powell, P., & Love, P. E. (2015). A study on the continuance participation in on-line communities with social commerce perspective. *Technological Forecasting and Social Change*, 96, 232–241.

13. Hamid, A. S. (2012). Effect of e-banking services on customer value and customer loyalty: An applied study on Jordian commercial banks (Ph.D. thesis). Middle East University, available at: <http://www.meu.edu.jo/ar/images/newpapers/ECOMMERCE5/Effect%20of%20E-Banking%20Services%20on%20Customer%20Value%20and%20Customer%20Loyalty%20-%20Ammar%20Saeed%20Hamid.pdf>
  14. Hamprecht, M., & Brunier, F. (2011). Enhancing the banking customer value proposition through technology-led innovation. Zurich: Accenture.
  15. Hendriks, H.C.A.A., Poppel, S., Wetering R. van de, Batenburg, R.S. (2013). Expectations and attitudes in eHealth: a survey among patients of Dutch private healthcare organizations. *International Journal of Healthcare Management*, 6(4), 263-268
  16. Hung, C.-J., Chang, H. H., Eng, C. J., & Woing, K. H. (2013). Service quality and perceived value of technology based service encounters: Evaluation of clinical staff satisfaction in Taiwan. *Health Information Management Journal*, 42(1), 29–36.
- index. Ede: Ponsen & Looijen; 2010.
17. Lako C.(2009) Demand-driven care and hospital choice. Dutch health policy toward demand-driven care. *Health Care Anal*;17(1):20–35.
  18. Loureiro, S. M. C., Kaufmann, H. R., & Rabino, S. (2013). Intentions to use and recommend to others: An empirical study of online banking practices in Portugal and Austria. *Online Information Review*, 28(2), 186–208.
  19. MedTech (2016). Economic Value as a guide to invest in Health and Care — Concept Framework. [retrieved 2017-05-04]. On World Wide Web: <https://www.medtecheurope.org/resource-library/economic-value-as-a-guide-to-invest-in-health-and-care-concept-framework/>
  20. Porter M.E, Teisberg E.O (2006) *Redefining Health Care: Creating Value-Based Competition on Results*, Boston, Harvard Business School Press, USA.
  21. Pura, M. (2005). Linking perceived value and loyalty in location-based mobile services. *Managing Service Quality: An International Journal*, 15(6), 509–538.
  22. Spanò, R., Di Paola, N., Bova, M., Barbarino, A. (2018), Value co-creation in healthcare: evidence from innovative therapeutic alternatives for hereditary angioedema, *BMC Health Services Research*
  23. Vargo, S. L., Maglio, P. P., and Akaka, M. A. (2008). On value and value co-creation: A service systems and service logic perspective. *European management journal*, 26(3), 145—152.
  24. Wade V, Karnon J, Elshaug A, Hiller JE. (2010). A systematic review of economic analyses of telehealth services using real time video communication. *BMC Health Serv Res*.10:233. doi: 10.1186/1472-6963-10-233. <http://www.biomedcentral.com/1472-6963/10/233>.
  25. Yieh, K., Chen, J.-S., & Wei, M. B. (2012). The effects of technology readiness on customer perceived value: An empirical analysis. *Journal of Family and Economic Issues*, 33(2), 177–183.
  26. Zeithaml, V. A. (1988). Consumer perceptions of price, quality, and value: A means-end model and synthesis of evidence. *Journal of Marketing*, 52, 2–22.

TEORINĖ E. SVEIKATOS VERTĖS SUVOKIMO APŽVALGA

Žaneta Simanavičienė*

Kauno Technologijos Universitetas

Aida Navikaitė– Varanavičienė**

Kauno Technologijos Universitetas

Santrauka

Sveiki valstybės piliečiai yra socialiai ir ekonomiškai aktyvūs. Svarbu tai, jog tuo pačiu jie geba išlaikyti socioekonominį statusą. Taigi, kiekvienos šalies sveikatos apsaugos tikslas turėtų būti – kelti pacientams gaunamą vertę. Šiais laikais skaitmeninė revoliucija liečia visas socialines sritis. Taigi, skaitmenizacija stimuliuoja pokytį: iš tradicinės į modernią sveikatos apsaugos sistemą. Remiantis šia paradigma, galima teigti, kad šiuo metu e.sveikatos vertės suvokimo analizė yra aktuali tema, todėl šio straipsnio objektas yra e.sveikatos vertė. Darbe iškeliami trys tikslai: 1) išanalizuoti e.sveikatą teoriniu aspektu 2) pristatyti e.sveikatos teikiamas vertes 3) išnagrinėti Europos e.sveikatos galimybes. Tikslams pasiekti naudojami šie metodai: 1) Mokslinės literatūros analizė ir palyginimas 2) Mokslinės literatūros sintezė

Raktiniai žodžiai: vertė, eSveikata, sveikatos apsaugos sistema, skaitmenizavimas.

Žaneta Simanavičienė *, Kauno Technologijos Universiteto, Ekonomikos ir verslo fakulteto profesorė. Mokslinių tyrimų kryptys: įmonių socialinė atsakomybė, verslo veiklos valstybinis reguliavimas, rinkų struktūros.

Žaneta Simanavičienė *, Kaunas Technology University, Professor of School of Economics and Business. Research interests: enterprise social responsibility, national regulation of business activity, market structure.

Aida Navikaitė– Varanavičienė**, Kauno Technologijos Universiteto, Ekonomikos ir verslo fakulteto doktorantė. Mokslinių tyrimų kryptys: e.sveikatos priemonių naudojimas, smulkus ir vidutinis verslas vartotojų elgsena.

Aida Navikaitė– Varanavičienė**, Kaunas Technology University, Phd Student of School of Economics and Business. Research interests: eHealth use, small and medium enterprises, customer behaviour.

FACTORS INFLUENCING CUSTOMER BEHAVIOUR IN EHEALTH USE

Zaneta Simanaviciene¹

¹*Kaunas Technology University, School of Economics and Business*
Telephone: +370 687 51813
E-mail: zaneta.simanaviciene@gmail.com

Aida Navikaite – Varanaviciene²

²*Kaunas Technology University, School of Economics and Business*
Telephone: +37062630051
E-mail: navikaite.aida@gmail.com

DOI: 10.13165/PSPO-19-23-09

Annotation. It is worth noting that the worldwide healthcare system faces such global problems like increasing costs, rising infectious diseases, consumerism, ageing societies. What is interesting, nowadays society is very responsible regarding the health, hence, self-management is becoming prevalent. Hence, the omnipresent Internet access fosters the transformation from conventional healthcare system to modern one. Moreover, after the comprehensive academic literature examination it appeared that the field of eHealth implementation, especially, what factors can influence the eHealth use, is highly unexplored. It seems a little bit incomprehensible that giving such fundamental practical significance of eHealth use, researches come short in this particular field. Therefore, this article aims to close the academic gap in the field of factors influencing customer behaviour in eHealth use. Hence, the object of the study: factors influencing customer behaviour in eHealth use. The objectives of the study are: firstly, to examine the factors influencing customer behaviour in eHealth use, secondly, to present the benefits of the factors influencing customer behaviour in eHealth use. The methods applied: logical and comparative analysis of literature, academic literature synthesis.

Keywords: factors, eHealth, healthcare system, digitalization.

INTRODUCTION

The worldwide healthcare system faces such global problems like increasing costs, rising infectious diseases, consumerism, ageing societies (Ossebaard & Van Gemert-Pijnen, 2016). What is interesting, the omnipresent Internet access fosters the transformation from conventional healthcare system to modern one (Weaver et al., 2009). Moreover, nowadays society is very responsible regarding the health, hence, self-management is becoming prevalent (Fransen, Schaik, Twickler & Bot, 2011). In this particular case, it is important to note the fact that eHealth widens the opportunities for self-care and active patient participation Ossebaard & Gemert-Pijnen (2016). Additionally, eHealth unites the public interest to have qualitative, affordable and accessible healthcare system (Gaddi, Capello & Manca, 2014). The academic literature agrees on the fact that eHealth influences the costs mitigation, access improvement, faster information exchange, better quality (González, Quesada, Urrutia, Gavidia, 2006). Moreover, the European Commission (2012) states that: “eHealth is also combined with

---

organisational change in healthcare systems and new skills, in order to improve health of citizens, efficiency and productivity in healthcare delivery, and the economic and social value of health”¹. Moreover, the authors of McKinsey report released in 2018 underlines that developing the region’s digital economy across all sectors would bring significant economic benefits. It is also noted that by closing the digital gap with Northern and Western Europe, CEE can earn up to 200Eur bln. in additional GDB by 2025.

After the comprehensive academic literature examination it appeared that the field of eHealth implementation, especially, what factors can influence the eHealth use, is highly unexplored. It seems a little bit incomprehensible that giving such fundamental practical significance of eHealth use, researches come short in this field. Therefore, this article aims to close the academic gap in the field of factors influencing customer behaviour in eHealth use.

This research study aims to identify what factors influence customer behaviour in eHealth use.

The object of the study: factors influencing customer behaviour in eHealth use

The objectives of the study:

- 1) to examine the factors influencing customer behaviour in eHealth use
- 2) to present the benefits of the factors influencing customer behaviour in eHealth use

The methods applied:

- 1) logical and comparative analysis of literature,
- 2) academic literature synthesis

FACTORS INFLUENCING CUSTOMER BEHAVIOUR IN eHEALTH USE

Technological factors. Majorly technological factors are distinguished in three main categories: service quality, information quality and system quality. Service quality compounds of responsiveness, reliability, security, modern software and hardware to mitigate the information system use (Petter, DeLone & McLean, 2003). Also, empathy of technical support and assurance are significant issues. While the scholars Gorla, Somers, & Wong (2010) state that information quality consists of these constituents: data consistency, accuracy, relevance, completeness. The last factor to describe is system quality. System quality is linked with use

---

¹ European Commission (2012). *eHealth Action Plan 2012-2020 - Innovative healthcare for the 21st century*. On World Wide Web:<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/ALL/?uri=CELEX%3A52012DC0736>

---

easiness, information technology significance, functionality, reliability and portability (Gorla, Somers, & Wong, 2010, Fanta, Pretorius, 2018).

Social factors. Taking into consideration the social factors it was selected four major constructs that have influence in eHealth use and these are: e-readiness, perceived ease of use, perceived usefulness and social influence. Hence, e-readiness is the people's demand to implement new technologies in order to finish the tasks in daily life and at work (Parasuraman and Colby, 2001). For instance, the Center for International Development at Harvard University (2000) presents such e-readiness definition: "the degree to which a community is prepared to participate in the Networked World. It is gauged by assessing a community's relative advancement in the areas that are most critical for information and communications technologies (ICT) adoption and the most important applications of ICTs. When considered together in the context of a strategic planning dialogue, an assessment based on these elements provides a robust portrayal of a community's Readiness. The value to a community of assessing its Readiness lies in evaluating its unique opportunities and challenges"². Another broad perspective is given by the Economist Intelligence Unit (2006) where e-readiness is taken as the business, governments and consumers to use from the information and communications technologies and benefit from them. Moreover, such authors like Lanvin and Qiang (2004) noted that e-readiness contributes to economic evolution through productivity enhancement in using new technologies in industries.

Another important social factor is social influence. Traditionally, social influence is the degree to which an individual perceives the other persons' opinion whether he/she should adapt and use the new technology (Venkatesh et al., 2003). Generally, social settings depend on friends, relatives and other sources that have influence in person's behaviour. People are affected by the majority since it is more likely that an individual will take over the same attitude when a great variety of people have it. The scholars Davis, Bagozzi and Warshaw (1989) emphasize the importance of social influence for implementation and use of technology. Moreover, the academic literature underscores that social influence has a strong relation with the use of individual's technology (Karahanna and Straub, 1999).

Perceived ease of use also plays an important role in influencing customer behaviour in eHealth use. Perceived ease of use is the term that depicts the degree to which technology is perceived as not so complexed to implement (Rogers, 1962). While the authors Venkatesh et

---

² Center for International Development at Harvard University, (2000). Readiness for the Networked World. A Guide for Developing Countries. On World Wide Web: <http://cyber.law.harvard.edu/readinessguide/guide.pdf>

---

al. (2003) state that it is linked with the easiness of system use. The academic literature state that perceived ease of use is considerably contributes to the individuals' intention to adopt and use the new technology (Ramayah, Jantan, Noor and Ling, 2003, Guriting and Ndubisi, 2006).

Another important factor in the social factors group that influence customer behaviour in eHealth use is perceived usefulness. The scholar Davis (1993) defined perceived usefulness as the understanding that adopting new technology will upgrade the individual's work performance. Moreover, the author also agreed on the fact that this factor is essential for new technology implementation in the daily individual's life. Such authors like Mathwick, Malhotra and Rigdon, (2001) stress the fact that perceived usefulness increases productivity, while Jahangir and Begum (2008) agree by stating that it helps to finish the tasks faster.

Behaviour of technology use factors. Attitude towards eHealth is significant element from the behaviour of technology use factors group. Generally, attitude is stated as the mean that a person appreciates the social settings where he/she behaves. According to Hogg and Vaughan, (1998) attitude is a versatile sense or affirmative/unfavourable valuation about a person, object, issue. The importance of attitude towards eHealth is emphasized by Hofstede, Bie, Wijngaarden and Heijmans (2014) who note that for successful users' eHealth implementation positive attitude toward eHealth is the crucial element. Armani et al (2016) presented an empirical study with the contribution of eHealth perception by noting that healthcare specialists demand more information about the eHealth benefits in order to communicate the positive implementation outcomes.

Another crucial factor in behaviour of technology use factors is eHealth literacy. Generally eHealth literacy is described as the use of information and communication technology in order to improve the health Eng (2002). While Norman and Skinner (2006) state that it's the: "ability to seek, find, understand, and appraise health information from electronic sources and apply the knowledge gained to addressing or solving a health problem"³. Moreover, it is pointed out that eHealth literacy is the dynamic specification that constantly changes. But mainly eHealth literacy consists of skills that change overtime, and should be assessed and used for healthy choices (Zarcadoolas, Pleasant and Greer, 2006).

Economic factors. The scholars Dávalos, French, Burdick & Simmons (2009) agree on the fact that there is a gap within the economic assessments of the digital tool benefits for health improvement. Of course, there is shortage of long term data, methodology and united guidelines

---

³ Norman, C.D., & Skinner, H.A.(2006). eHealth Literacy: Essential Skills for Consumer Health in a Networked World. *Journal of Medicine and Internet Research*. 16;8(2):e9. doi: 10.2196/jmir.8.2.e9.

to enforce such studies. But Dávalos, French, Burdick & Simmons (2009) presented the key economic benefits that stem from eHealth from three perspectives: client, provider and stakeholders.

Table 1. Economic factors

Client	Provider	Other stakeholders
Medical effectiveness	Healthcare services	Increased productivity
Reduced morbidity Avoided mortality	Reduced length of hospital stay Avoided hospitalisations Avoided hospital readmissions Avoided emergency room visits	Increased productivity of workers (less travel, less illness) Avoided cases of communicable diseases More efficient access to healthcare for special groups (prisoners etc.)
Employment	Avoided laboratory tests	
Increased earnings	Avoided patient transportation to healthcare facilities Avoided physician office/clinic visits	
Healthcare services and others	Avoided referrals	
Increased access to healthcare Increased health knowledge/ability to self-care Faster and accurate diagnosis and treatment Reduced waiting and/or consultation time Increased medication adherence	Reduced length of consultation Increased medication adherence Increased knowledge transfer among practitioners Increased accuracy and faster diagnosis and treatment Increased patient satisfaction	
Decreased travel	Decreased travel and/or home visits for staff	
Increased employment/leisure/classroom time Avoided travel expenditures: transportation, accommodation, and other expenses Decreased risk of job loss: less time away from work for travel	Increased employment time (productivity) Avoided travel expenditures: transportation, accommodation	

Source: Dávalos, French, Burdick & Simmons (2009), p.939.

Hence, the distinction of economic factors through these perspectives serves as a help for future academic studies which aim to identify and evaluate the economic outcomes of the eHealth.

Organisational factors. The academic literature agrees on the fact that organisational environment has the influence on the implementation and use of eHealth technology. The authors Fanta and Pretorius (2018) presented the list of organisational factors and these include: organisational structure, information culture, resources, management support, workflow processes, organisational policy. The organisation structure is described as the coordination of different healthcare groups to work together and seek the organisation's aim (Lluch, 2011). While information culture is the organisation's values, practices, regulations. Resources consist of financial and human resources and information and communication technology. Al-Mamary,

---

Shamsuddin, & Aziati, (2014) note that management support is also a significant issue to address since the top management encouragement stimulates the use of eHealth and satisfaction. And organisational policy is mainly the method ensuring the strategic sequence through exploiting technology (Cresswell, Majeed, Bates & Sheikh, 2012).

Health belief factors. In academic literature health consciousness is found to be a significant factor for customer behaviour in stimulating the use of eHealth. Jayanti and Burns (1998) presented the definition of eHealth consciousness: “the degree to which health concerns are integrated into a person’s daily activities”⁴. Traditionally, health conscious people are responsible for their health goodness and also are always encouraged to improve it through adapting new behaviour (Newsom, McFarland, Kaplan, Huguet and Zani, 2005). The modern attitude of health consciousness is defined by Dutta-Bergman (2004) that is “an indicator for the consumer’s intrinsic motivation to maintain good health”⁵ as well as “a reflection of his or her responsibility toward health”⁵. The scholar Hong (2009) presented five groups regarding the health consciousness:

1. involvement in health behaviours
2. psychological consideration to individual’s health
3. health information searching and usage
4. personal obligation
5. health motivation

Hence, health conscious people prefer a great variety of information sources regarding their health improvement and are also motivated to conduct healthy lifestyle.

The group of health belief factors also consists of health threat. The study of Mou, Shin and Cohen (2016) noted that the use of online health information services is health related behaviour, while health threat is regarded as an important influential factor to this behaviour. It is believed that if there is health threat, there is a higher probability to involve yourself in new healthy behaviour (Kim and Park, 2012). So, if individuals who seek health information regard themselves as those who are likely to suffer from some kind of disease due to the fact of not taking responsibility of their health, there is a greater probability that they adapt and use eHealth in order to improve their ability of self-management (Sun, Wang, Guo and Peng, 2013).

---

⁴ Jayanti, R.K, Burns, A.C.(1998). The antecedents of preventive health care behavior: an empirical study. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 26(1),6–15. doi: 10.1177/0092070398261002.

⁵ Dutta-Bergman M.J.(2006). A formative approach to strategic message targeting through soap operas: using selective processing theories. *Journal of Health Communication*. 19(1):11–8. doi: 10.1207/s15327027hc1901_2

CONCLUSIONS

It is worth noting that the worldwide healthcare system faces such global problems like increasing costs, rising infectious diseases, consumerism, ageing societies. But the omnipresent Internet access fosters the transformation from conventional healthcare system to modern one. Hence, after the comprehensive academic literature examination there was presented factors influencing customer behaviour in choosing eHealth with the descriptions. It was chosen to group those factors in these main sectors: technological, social, organizational, economic, health belief, behaviour of technology acceptance. Each factor group was described with its peculiarities from academic literature and researches.

REFERENCES

1. Al-Mamary, Y.H., & Shamsuddin, A., & Aziati, N. (2014), The Role of Different Types of Information Systems in Business Organizations: A Review. *International Journal of Research*, 1 (7), 333-339.
2. Armani, R., Mitchell, L. E., Allen-Graham, J., Heriot, N. R., Kotsimbos, T., & Wilson, J. W. (2016). Current patient and healthcare worker attitudes to eHealth and the personally controlled electronic health record in major hospitals. *Internal Medicine Journal*, 46(6), 717-722. <https://doi.org/10.1111/imj.13086>
3. Center for International Development at Harvard University, (2000). Readiness for the Networked World. A Guide for Developing Countries. [retrieved 2017-03-14]. On World Wide Web: <http://cyber.law.harvard.edu/readinessguide/guide.pdf>
4. Cresswell, K., Majeed, A., Bates, D.W. & Sheikh, A. (2012). Computerised decision support systems for healthcare professionals: An interpretative review. *Journal of Informatics in Primary Care*, 20(2), pp 115–128. doi: 10.14236/jhi.v20i2.32
5. Dávalos, M.E., French, M.T., Burdick, A.E. & Simmons, S. C.(2009). Economic Evaluation of Telemedicine: Review of the Literature and Research Guidelines for Benefit-Cost Analysis. *Journal of Telemedicine and e- Health*, 15(10) (2009), 933-949.
6. Davis, F. D. (1993). User acceptance of information technology: System characteristics, user perceptions, and behavioral impacts. *International Journal of Man- Machine Studies*, 38(3), 475-487. doi: 10.1006/imms.1993.1022
7. Davis, F. D., Bagozzi, R. P., and Warshaw, P. R. (1989). User Acceptance of Computer Technology: A Comparison of Two Theoretical Models. *Journal of Management Science*, 35(8), 982-1003
8. Dutta-Bergman M.J.(2006). A formative approach to strategic message targeting through soap operas: using selective processing theories. *Journal of Health Communication*. 19(1):11–8. doi: 10.1207/s15327027hc1901_2
9. Economist Intelligence Unit (2006). *The 2006 e-readiness rankings*. London: The Economist Intelligence Unit & the IBM Institute for Business Value. [retrieved 2017-05-04]. On World Wide Web: http://graphics.eiu.com/files/ad_pdfs/2006Ereadiness_Ranking_WP.pdf
10. Eng, T. (2001). *The eHealth landscape : a terrain map of emerging information and communication technologies in health and health care*, Princeton, NJ : Robert Wood Johnson Foundation.

11. European Commission (2012). *eHealth Action Plan 2012-2020 - Innovative healthcare for the 21st century*. [retrieved 2019-04-16]. On World Wide Web: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/ALL/?uri=CELEX%3A52012DC0736>
12. Fanta, G.B., & Pretorius, L. (2018). A conceptual framework for sustainable eHealth implementation in resource-constrained settings. *South African Journal of Industrial Engineering November*, 29(3), 132-147. doi: 10.7166/29-3-2055
13. Fransen, M. P., Van Schaik, T. M., Twickler, T. B., M. L. Essink-Bot (2011). Applicability of Internationally Available Health Literacy Measures in the Netherlands. *Journal of Health Communication*, 16:sup3, 134-149, DOI: 10.1080/10810730.2011.604383
14. Gaddi A., Capello F., Manca M. (2014). *eHealth, Care and Quality of Life*. Springer Verlag Italia.
15. González M.E., Quesada G., Urrutia, I., Gavidia, J.,V. (2006). Conceptual design of an e-health strategy for the Spanish health care system. *International Journal of Health Care Quality Assurance*. 19(2):146–157. [retrieved 2017-07-16]. On World Wide Web: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/16875096>
16. Gorla, N., Somers, T.M. & Wong, B. (2010). Organizational impact of system quality, information quality, and service quality. *Journal of Strategic Information Systems*, 19(3), pp 207–228. <https://doi.org/10.1016/j.jsis.2010.05.001>
17. Guriting, P. and Ndubisi, N.O. (2006). Borneo online banking: evaluating customer perceptions and behavioral intention. *Journal of Management Research News*, 29(1/2), 6-15. doi: 10.1108/01409170610645402
18. Hofstede, J.de Bie, B.van Wijngaarden, & M.Heijmans (2014). Knowledge, use and attitude toward eHealth among patients with chronic lung diseases. *International Journal of Medical Informatics*, 83(12), 967-974. doi: 10.1016/j.ijmedinf.2014.08.011
19. Hogg, M. A., & Vaughan, G.M. (1988). *Social Psychology*, Prentice Hall.
20. Hong, H. (2009). Scale Development for Measuring Health Consciousness: Re-conceptualization. [retrieved 2017-03-14]. On World Wide Web: <https://instituteforpr.org/wp-content/uploads/ScaleDvlpmentMeasuring.pdf>
21. Jayanti, R.K, Burns, A.C.(1998). The antecedents of preventive health care behavior: an empirical study. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 26(1),6–15. doi: 10.1177/0092070398261002.
22. Karahanna, E. and Straub, D.W. (1999). The psychological origins of perceived usefulness and ease of use. *Journal of Information and Management*, 35(4), 237-250. doi: 10.1016/S0378-7206(98)00096-2
23. Kim, J., & Park, H. A. (2012). Development of a health information technology acceptance model using consumers' health behavior intention. *Journal of medical Internet research*, 14(5), e133. doi:10.2196/jmir.2143
24. Lanvin, B., & Qiang, C. Z. (2004). Poverty e-Readication. *In Using ICT to Meet MDG: Direct and Indirect Roles of e-Maturity, pp (57-70). The World Bank: Information for Development Program (info Dev), and Economist*, Global Information and Communications Technology Department, [retrieved 2017-03-14]. On World Wide Web: <http://www.insead.edu/facultyresearch/centres/elab/publications/documents/ICTandMDGsGITR2003-04.pdf>.
25. Lluch M.(2011) Healthcare professionals' organisational barriers to health information technologies-a literature review. *International Journal of Medical Informatics*, 80(12),849–862. doi: 10.1016/j.ijmedinf.2011.09.005
26. Mathwick, C. , Malhotra, N.K., & Rigdon, E. (2001). The effect of dynamic retail experiences on experiential perceptions of value: an internet and catalog comparison. *Journal of Retailing*, 78(1), 51-60. doi: 10.1016/S0022-4359(01)00066-5

27. McKinsey (2018). Central and Eastern Europe needs a new engine for growth. [retrieved 2019-04-16]. On World Wide Web: <https://www.mckinsey.com/featured-insights/europe/central-and-eastern-europe-needs-a-new-engine-for-growth>
28. Mou, J., Shin, D.H. & Cohen, J. (2016). Health beliefs and the valence framework in health information seeking behaviors. *Journal of Information Technology & People*, 29(4), 876-900. Doi:10.1108/ITP-06-2015-0140
29. Newsom, J.T., McFarland, B.H., Kaplan, M.S., Huguet, N., Zani, B. (2005). The health consciousness myth. Implications of the near independence of major health behaviors in the North American population, *Social Science & Medicine*, 60(2),433-437.doi: 10.1016/j.socscimed.2004.05.015
30. Norman, C.D., & Skinner, H.A.(2006). eHealth Literacy: Essential Skills for Consumer Health in a Networked World. *Journal of Medicine and Internet Research*. 16;8(2):e9. doi: 10.2196/jmir.8.2.e9.
31. Ossebaard, H. C., Van Gemert-Pijnen, L. (2016). eHealth and quality in health care: implementation time. *International Journal for Quality in Health Care*, 28(3), 415–419.doi: 10.1093/intqhc/mzw032
32. Parasuraman, A. and Colby, C.L. (2001) *Techno-Ready Marketing: How and Why Your Customers Adopt Technology*. The Free Press, New York
33. Petter, S., DeLone, P., S., & McLean, E.R. (2013). Information systems success: The quest for the independent variables. *Journal of Management Information Systems*, 29(4), 7–62.doi: 10.2753/MIS0742-1222290401
34. Ramayah, T., Jantan, M., Noor, M.N.M. and Ling, K.P. (2003). Receptiveness internet banking by Malaysian consumers. *Asian Academy of Management Journal*, 8 (2), 1-29. [retrieved 2017-05-04]. On World Wide Web: <https://www.academia.edu/2658458/>
35. Rogers, E.M. (1962) *Diffusion of Innovations* (1st ed.): Free Press, New York, NY
36. Sun, Y., Wang, N., Guo, X. and Peng, Z. (2013). Understanding the acceptance of mobile health service: a comparison and integration of alternative models. *Journal of Electronic Commerce Research*, 14 (2), 183-200.
37. Venkatesh, V., Morris, M. G. , Davis, G. B., Davis, F.D. (2003), User Acceptance of Information Technology: toward a unified view. *Journal of MIS Quarterly*, 27(3), 425-478.doi: 10.2307/30036540
38. Weaver, J. B., 3rd, Mays, D., Lindner, G., Eroglu, D., Fridinger, F., & Bernhardt, J. M. (2009). Profiling characteristics of internet medical information users. *Journal of the American Medical Informatics Association : JAMIA*, 16(5), 714–722. doi:10.1197/jamia.M3150
39. Zarcadoolas, C., Pleasant, A. and Greer, D. S. (2006). *Advancing health literacy: A framework for understanding and action*, San Francisco: Jossey-Bass.

VEIKSNIAI, DARANTYS ĮTAKĄ RENKANTIS NAUDOTI E.SVEIKATOS PRIETAISUS IR PASLAUGAS

Žaneta Simanavičienė*

Kauno Technologijos Universitetas

Aida Navikaitė– Varanavičienė**

Kauno Technologijos Universitetas

Santrauka

Verta paminėti, jog šiais laikais sveikatos apsaugos sistema susiduria su tokiomis globaliomis problemomis kaip: augantys kaštai, infekcinių ligų skaičius, konsumerizmas, senėjanti visuomenė. Kas įdomu, modernios visuomenės ypatybė yra atsakingas individo požiūris į asmeninę sveikatą ir noras imtis asmeninės jos vadybos. Taigi, pastebima sveikatos sistemos transformacija – iš tradicinės į moderniąją. Šio pokyčio ištakas galima sieti su eSveikatos produktais ir paslaugomis. Galima teigti, kad svarbus eSveikatos tikslas yra visuomenės interesas gauti aukštesnę sveikatos apsaugos kokybę, geresnę jos pasiekiamumą. Nepaisant eSveikatos praktinės naudos, atrodo, paradoksalu, kad akademinų ar empirinių tyrimų, kaip realizuoti eSveikatos produktų ir paslaugų aktyvesnį naudojimą, trūksta, todėl šis straipsnis yra skirtas įvertinti veiksnius, darančius įtaką vartotojų elgsenai, renkantis eSveikatos produktus bei paslaugas. Darbe iškeliami du tikslai: 1) išanalizuoti veiksnius, darančius įtaką eSveikatos produktų ir paslaugų naudojimui 2) pristatyti šių veiksmų ypatybes ir naudas. Tikslams pasiekti naudojami šie metodai: 1) Mokslinės literatūros analizė ir palyginimas 2) Mokslinės literatūros sintezė

Raktiniai žodžiai: veiksniai, eSveikata, sveikatos apsaugos sistema, skaitmenizavimas.

Žaneta Simanavičienė *, Kauno Technologijos Universiteto, Ekonomikos ir verslo fakulteto profesorė. Mokslinių tyrimų kryptys: įmonių socialinė atsakomybė, verslo veiklos valstybinis reguliavimas, rinkų struktūros.

Žaneta Simanavičienė *, Kaunas Technology University, Professor of School of Economics and Business. Research interests: enterprise social responsibility, national regulation of business activity, market structure.

Aida Navikaitė– Varanavičienė**, Kauno Technologijos Universiteto, Ekonomikos ir verslo fakulteto doktorantė.

Mokslinių tyrimų kryptys: e.sveikatos priemonių naudojimas, smulkus ir vidutinis verslas vartotojų elgsena.

Aida Navikaitė– Varanavičienė**, Kaunas Technology University, Phd Student of School of Economics and Business.

Research interests: eHealth use, small and medium enterprises, customer behaviour.

PASITIKĖJIMO VIETOS SAVIVALDOS INSTITUCIJOMIS VEIKSNIŲ RAIŠKA: ŠIAULIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS ATVEJIS

Vilma Tubutienė¹

*Šiaulių universitetas Regionų plėtros institutas,
P. Višinskio g. 25-402, LT-76351 Šiauliai, tel. (8 41) 370 496
el.p. vilma.tubutiene@su.lt*

Gabrielė Norvaišaitė

*Šiaulių universitetas Regionų plėtros institutas,
P. Višinskio g. 25-402, LT-76351 Šiauliai, tel. (8 41) 370 496
el.p. gabriele.norvaisaite@gmail.com*

DOI: 10.13165/PSPO-19-23-10

Anotacija. Keičiantis valdžios ir visuomenės santykiui, o kartu ir politiniam pasitikėjimui, valdymo institucijos yra priverstos ieškoti naujų sprendimų priėmimo ir įgyvendinimo būdų. Mokslinėje literatūroje teigiama, kad politinį pasitikėjimą įtakoja daugelis vidinių ir išorinių veiksnių, tokių kaip ekonominė šalies situacija, institucijų veiklos rezultatai, socialinis kapitalas, valdžios sudėtis, žiniasklaida ir pan. Politinis pasitikėjimas gali būti analizuojamas trimis lygmenimis: mikro, mezo ir makro. Kiekviename lygmenyje veikia tie patys veiksniai, tačiau jų reikšmingumas gali pasireikšti skirtingai. Analizuojant politinio pasitikėjimo raišką mezolygmeniu, viešosios politikos formavimas ir jos įgyvendinimas gali priklausyti nuo piliečių požiūrio į valstybės ir savivaldybių institucijas, veikiančias konkrečiuose viešosios politikos posistemiuose (pvz., sveikatos priežiūros ar švietimo srityse). Šio tyrimo tikslas – atskleisti pasitikėjimą vietos savivaldos institucijomis lemiančius veiksniai, kaip atvejį pasirinkus Šiaulių rajono savivaldybę. Atlikta gyventojų apklausa leidžia apibrėžti vyraujančius politinio pasitikėjimo veiksniai.

Pagrindinės sąvokos: Politinis pasitikėjimas, pasitikėjimo veiksniai.

ĮVADAS

Tyrimo problema gali būti išreikšta klausimu: kokie veiksniai lemia gyventojų pasitikėjimą vietos savivaldos institucijomis?

Tyrimo objektas – pasitikėjimą vietos savivaldos institucijomis lemiantys veiksniai.

Tyrimo tikslas – atskleisti pasitikėjimą vietos savivaldos institucijomis lemiančius veiksniai Šiaulių rajono savivaldybėje.

Tyrimo metodai. Siekiant atskleisti pasitikėjimą vietos savivaldos institucijomis lemiančius veiksniai Šiaulių rajono savivaldybėje, buvo pasirinktas kiekybinis tyrimas. Tyrimui atlikti duomenys rinkti apklausos būdu, pateikiant respondentams anoniminę anketą.

PASITIKĖJIMĄ VALDŽIOS INSTITUCIJOMIS LEMIANTYS VEIKSNIAI

Pasitikėjimas, kaip reiškinys pastarojo meto mokslinėje literatūroje analizuojamas gana dažnai, tad aptinkama nemažai šios sąvokos sinonimų – tolerancija, pagarba, paslaugumas, brolybė, solidarumas (Žiliukaitė, 2006)¹. Pastebėta, kad kiekviena mokslo sritis *pasitikėjimo* sąvoką analizuoja ir aiškina skirtingai. Anot Čepeliauskaitės, Petrauskienės (2017)², sociologijos mokslų kontekste pasitikėjimas suprantamas kaip asmenų ar institucijų bendradarbiavimas. Psichologijos požiūriu, pasitikėjimas – pažintinis procesas, kuriuo siekiama išsiaiškinti, ar verta tikėti ir pasikliauti tam tikru asmeniu. Ekonomistai šį terminą apibūdina, kaip apskaičiuotus ir tikslingus partijos ar organizacijos pasiektus rezultatus. Autorių teigimu, pasitikėjimo sąvoką analizuoja ir kitos mokslo disciplinos, tačiau jos išsiskiria savita struktūra ir skirtingais analizės būdais. Nors dauguma mokslo sričių pasitikėjimą aiškina skirtingai, tačiau pateiktos sampratos tik įrodo šios sąvokos kompleksiskumą, sudėtingumą ir praktinę svarbą.

Žiliukaitė (2006), teigia, kad pasitikėjimas yra *žmonių nuomonė* apie kitų veiksmus. Tai visų pirma įvardinama kaip *kognityvinis reiškinys*, kuomet žmogus deda pastangas įvertinti tikimybę, kad kitų veiksmai atitiks jų interesus arba jiems nepakenks. Pasitikėjimas kitais asmenimis atsiranda tada, kai šių asmenų veiksmai atitinka lūkesčius. Jeigu žmogus pasitiki kitu asmeniu, jo atliekamais veiksmais bei panašūs tarpusavio interesai, asmuo noriai įsitraukia į tam tikras veiklas, manydamas, kad jam nebus žalinga³.

Pasitikėjimas svarbus ne tik tarpasmeniniams santykiams. Mokslininkai išskiria pasitikėjimą institucijomis, t. y. *politinį pasitikėjimą*. Anot Burnytės (2013), politinis pasitikėjimas – pasitikėjimas valdžios institucija ar institucijomis bendrai. Tokiu būdu piliečiai susidaro nuomonę apie visą politinę sistemą ir nusprendžia, ar verta ja pasitikėti. Šiam vertinimui poveikį daro ne nuomonė apie atskirą instituciją ar veikėją (pvz. politines partijas, parlamentą, vyriausybę ar atskirus politikus, bet labiau apibendrintas požiūris į visos politinės sistemos veiklą⁴. Taip įvertinamas jos veiklos skaidrumas, efektyvumas bei gebėjimas kompetentingai atlikti funkcijas.

---

¹ Žiliukaitė, R. (2006). Pasitikėjimas: nuo teorinių įžvalgų empirinės analizės link. *Kultūrologija*, 13, p. 205.

² Čepeliauskaitė, G., Petrauskienė, R. (2017). Pasitikėjimą valstybės tarnyba sąlygojantys veiksniai Lietuvoje. *Viešoji politika ir administravimas*, 16(3), p. 415.

³ Žiliukaitė, R. (2006). Pasitikėjimas: nuo teorinių įžvalgų empirinės analizės link. *Kultūrologija*, 13, p. 215.

⁴ Burnytė, M. (2013). Pasitikėjimas politinėmis ir teisės saugos institucijomis Lietuvoje. *Teisės problemos*, 4(82), p. 98-99.

Politinis pasitikėjimas (Nakrošis, 2017), gali būti analizuojamas trimis lygmenimis: mikro, mezo ir makro⁵. **Mikrolygmuo** išryškėja, kai piliečių pasitikėjimas turi įtakos valdžios institucijų veiklai – teikiant viešąsias paslaugas atsižvelgiama į jų suvokimą ir vartotojų lūkesčius. **Mezolygmeniu** viešosios politikos formavimas ir jos įgyvendinimas gali priklausyti nuo piliečių pasitikėjimo valstybės ir savivaldybių institucijomis, veikiančiomis konkrečiuose viešosios politikos posistemiuose, kaip pvz., sveikatos priežiūros ar švietimo srityse. **Makrolygmuo** apima didžiausią, bendrą pasitikėjimo valdžios institucijomis lygmenį, kuris reikšmingas įgyvendinant kai kurias struktūrines reformas ar įvairius sisteminius pokyčius, gali juos net riboti (Nakrošis, 2017). Šie trys politinio pasitikėjimo lygmenys reikšmingi valstybės valdyme, kadangi, skirtingai nagrinėjant ar analizuojant politinį pasitikėjimą, galima „iššaukti“ nevienodas politines pasekmes, kurios svarbios visai politinei valdžios sistemai⁶.

Piryaei ir kt. (2015) teigia, kad politinis pasitikėjimas pabrėžia tendenciją stebėti bendruomenės politinius lyderius⁷. Tang, Huhe (2016) nuomone, *politinis pasitikėjimas yra piliečių tikėjimas, kad politiniai veikėjai arba institucijos „duos“ rezultatus, atitinkančius jų lūkesčius*⁸.

Matonytės ir kt. (2017, p. 14) nuomone, siekiant, kad pasitikėjimas gyvuotų, reikia jį *įtvirtinti* politiniame kontekste ir formaliose politinėse ir teisinėse institucijoje⁹. Mokslininkų atlikti tyrimai rodo, kad visuomenės pasitikėjimą ir gerovę lemia sąžininga, nekorumpuota ir nešališka valstybės institucijų veikla, taip pat politinės institucijos, kurios vadovaujasi valdžių padalijimo ir teisingumo principais. Svarbu pažymėti, kad **politinėmis (demokratinio atstovavimo)** ir **administracinėmis (sprendimus įgyvendinančiomis)** institucijomis pasitikima skirtingai. Kitaip nei demokratinio atstovavimo, sprendimus įgyvendinančių institucijų pasitikėjimas labiau priklausomas nuo piliečių *lūkesčių*, kuomet tikimasi, kad bus

⁵ Nakrošis, V. (2017). *Pasitikėjimas valstybe: prielaidos, iššūkiai, sprendimai*: monografija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, p. 101

⁶ Nakrošis, V. (2017). *Pasitikėjimas valstybe: prielaidos, iššūkiai, sprendimai*: monografija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, p. 101

⁷ Piryaei, M., Akhlaghi, F., Saeed, M. (2015). An investigation into the factors affecting people's trust in government performance. *Science journal*, 36(6), p. 1154.

⁸ Tang, M., Huhe, N. (2016). Does decentralization bring the people back to the government? An empirical analysis of the effect of decentralization on political trust. *Policy and politics*, 44(3), p. 412

⁹ Matonytė, I., Lašas, A., Morkevičius, V., Jankauskaitė, V. (2017). Grėsmių visuomenės gerovei suvokimas: socialinio optimizmo, socialinio ir institucinio pasitikėjimo bei pasitikėjimo savimi įtaka. *Politologija*, 1(85), p. 14

tinkamai įgyvendinama viešoji politika. Efektyviai veikiant *šioms institucijoms auga ir visuomenės politinis pasitikėjimas* (Matonytė ir kt., 2017, p. 15)¹⁰.

Politinis pasitikėjimas yra vienas iš pagrindinių rodiklių, *rodančių valstybės gyvavimo sėkmę* (Blind, 2006). Jis atsiranda, kada piliečiai ima domėtis valstybės būkle, vertina politines ir administravimo institucijas, bendrą šalies politiką ar atskirus politinius lyderius. Kitaip tariant, politinis pasitikėjimas leidžia tikėti, kad valdžios atliekami veiksmai (net jei ir nėra nuolatinio tikrinimo) *neprieštarauja* visuomenės interesams ir siekiams. Blind (2006) nuomone, pasitikėjimą valdžios institucijomis gali lemti gera šalies ekonominė situacija, naujų darbo vietų sukūrimas, mažėjanti socialinė nelygybė, piliečių supratimas, kad Vyriausybė gali išspręsti dabartinius finansinius iššūkius bei didėjantis viešųjų paslaugų skaidrumas. Šie išvardyti veiksniai skatina ne tik piliečių pasitikėjimą valdžia, bet ir *aktyvų dalyvavimą valstybės valdyme*, nuomonės reiškiamą demokratiniuose rinkimuose, domėjimąsi vykdoma politika. Kitaip tariant, *augant pasitikėjimui didėja ir visuomenės pasitenkinimas valstybe*¹¹.

Taigi, piliečių pasitikėjimas valdymo institucijomis yra *svarbi politinės tvarkos sąlyga* (Bučaitė, Mazeliauskienė, 2005)¹². Ji atsiranda, kai valstybės tarnautojai, politikai ir kiti viešajame sektoriuje dirbantys asmenys veikia viešai, skaidriai ir efektyviai, o visuomenės nariai bendromis pastangomis siekia įsitraukti į valstybės valdymo procesus (Curristine at all., 2007)¹³.

Žemiau mes išskyrėme keletą veiksnių, kurie gali daryti įtaką pasitikėjimui valdymo institucijomis.

Socialinis kapitalas. Nakrošis (2017) pasitikėjimą valdymo institucijomis sieja su socialiniu kapitalu (socialiniais tinklais, ryšiais, normomis ir t. t.)¹⁴. Teigiama, kad visuomenė pasitiki valdžios institucijomis, jei tiki įstatymo galia, t. y. jei jų veiklą reguliuoja teisinės normos ir veiksmingi įstatymai (Žiliukaitė, 2006)¹⁵. Tuo tarpu Bartuškaitės, Žilio (2011) nuomone, socialinis kapitalas gali būti suprantamas, kaip bendras pasitikėjimas žmonėmis

¹⁰ Matonytė, I., Lašas, A., Morkevičius, V., Jankauskaitė, V. (2017). Grėsmių visuomenės gerovei suvokimas: socialinio optimizmo, socialinio ir institucinio pasitikėjimo bei pasitikėjimo savimi įtaka. *Politologija*, 1(85), p. 14

¹¹ Blind, P. (2006). *Building trust in government in the twenty-first century: Review of literature and emerging issues*

¹² Bučaitė, J., Mazeliauskienė, I. (2005). Instituciniai tinklai ir socialinis pasitikėjimas savivaldybės ir nevyriausybinų organizacijų sąveikoje. *Viešoji politika ir administravimas*, 13, p. 79

¹³ Curristine, T., Lonti, Z., Jourdard, I. (2007). Improving Public Sector Efficiency: Challenges and Opportunities. *OECD Journal on Budgeting*, 7(1), p. 35

¹⁴ Nakrošis, V. (2017). *Pasitikėjimas valstybe: prielaidos, iššūkiai, sprendimai*: monografija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, p. 101

¹⁵ Žiliukaitė, R. (2006). Pasitikėjimas: nuo teorinių įžvalgų empirinės analizės link. *Kultūrologija*, 13, p. 225

socialinėje aplinkoje. Jis pasireiškia, kai visuomenė intensyviai įsitraukia į įvairias pilietiškumą formuojančias akcijas, objektyviai dalyvauja nevyriausybiname sektoriuje ar bendruomenėse¹⁶.

Ekonominė situacija. Gera ekonominė situacija šalyje yra vienas svarbių veiksnių, siekiant pasitikėjimo institucijomis (Yann, Pierre, 2013)¹⁷. Įvairūs makroekonominiai rodikliai (nedarbo ar infliacijos lygis, BVP) gali paveikti ir gyventojus, vertinant įvairias institucijas (Nakrošis, 2017). Nakrošis (2017) konstatuoja, kad palankiau šalies ekonomiką vertinantys gyventojai linkę labiau pasitikėti valstybės institucijomis¹⁸.

Parlamento ir vyriausybės sudėtis. Anot Nakrošio (2017), piliečių pasitikėjimas valdžios institucijomis gali būti vertinamas ir pagal tai, kiek jie palaiko įstatymų leidžiamąją ar vykdomąją valdžią dirbančius politikus. Teigiama, kad kuo stipriau pritariama politikams, tuo labiau pasitikima ir pačia vyriausybe¹⁹. Imbrasaitė (2011) taip pat pabrėžia, kad jei piliečių asmeniniai prioritetai sutampa su einamąja politika, tuomet jie yra linkę labiau paremti ir politinę sistemą²⁰.

Valdymo institucijų veiklos rezultatai. Nors ir nėra tiesioginio ryšio tarp institucijų rezultatų ir pasitikėjimo, tačiau sutinkama, kad jie susiję (Nakrošis, 2017). Prastėjant veiklos rezultatams, visuomenė yra linkusi blogiau vertinti institucijas, tuo tarpu pagerėjus situacijai – žmonės nebūtinai jas vertina palankiai. Anot Nakrošio (2017), būtina pabrėžti, kad veiklos rezultatus nėra lengva išmatuoti, o piliečiams yra reikšmingi ne tik objektyvūs rezultatai, bet ir jų lūkesčiai²¹.

Politinio ar administracinio valdymo įvykiai. Pasitikėjimui įtakos gali turėti ir reikšmingi politiniai ir administraciniai skandalai, kurie vienu atveju gali turėti teigiamos įtakos (po skandalo sėkmingai įgyvendinama iniciatyva viešajam valdymui tobulinti), o kitu ir neigiamos, kadangi tokie įvykiai dažniausiai pasireiškia netikėtai (Nakrošis, 2017)²².

¹⁶ Bartuškaitė, M., Žilys, A. (2011). Politinio ir socialinio pasitikėjimo bei dalyvavimo raiška Lietuvos demokratijoje. *Kultūra ir visuomenė*, 2(1), p. 32

¹⁷ Yann, A., Pierre, C. (2013). Trust, Institutions and Economic Development. *Handbook of economic growth*, 1, p. 78

¹⁸ Nakrošis, V. (2017). *Pasitikėjimas valstybe: prielaidos, iššūkiai, sprendimai*: monografija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, p. 102.

¹⁹ Nakrošis, V. (2017). *Pasitikėjimas valstybe: prielaidos, iššūkiai, sprendimai*: monografija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, p. 103

²⁰ Imbrasaitė, J. (2011). Sociotropiniai vertinimai ar asmeninės patirtys? Politinis pasitikėjimas Lietuvoje. *Kultūra ir visuomenė*, 2(1), p. 22

²¹ Nakrošis, V. (2017). *Pasitikėjimas valstybe: prielaidos, iššūkiai, sprendimai*: monografija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, p. 104

²² Nakrošis, V. (2017). *Pasitikėjimas valstybe: prielaidos, iššūkiai, sprendimai*: monografija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, p. 105

Tarpinstitucinis pasitikėjimas politinėje ir administracinėje sistemoje. Anot Nakrošio (2017), svarbus ne tik tarpasmeninis, bet ir deklaruojamas tarpinstitucinis pasitikėjimas politinėje ir administracinėje sistemoje. Politijų, valstybės tarnautojų ir piliečių sąveikavimas įvairiuose tinkluose ir bendradarbiavimas viešosios politikos proceso metu priklauso nuo to, kiek šalys pasitiki vieni kitais. Pastebima, kad, didėjant tarpusavio pasitikėjimui, žmonės noriai bendradarbiauja tarpusavyje, sprendžia įvairias viešosios politikos problemas bei siekia aukštesnių rezultatų (Nakrošis, 2017)²³.

Valstybės tarnautojų ir politikų elgesys, reputacija bei bendravimo stilius taip pat turi įtakos pasitikėjimui valdžios institucijomis. Anot Žiliukaitės (2006), politikų, valstybės tarnautojų reputacija, bendravimo stilius, elgsena viešumoje gali turėti poveikį formuojantis žmonių nuomonei apie jų sąžiningumą, išipareigojimų vykdymą, tiesos sakymą bei kitas moralines savybes²⁴.

Tobulėjančios informacinės technologijos (e. demokratija, e. valdžia). Anot Petrauskienės (2005), informacinės technologijos skatina įsitraukti gyventojus į valstybės valdymo procesus, taip didindamos pasitikėjimą valdžios institucijomis: piliečiai daug greičiau informuojami apie institucijų veiklas ir jų rezultatus, gali lengviau užsisakyti tam tikras viešąsias paslaugas bei laisvai konsultuotis su įvairiais viešojo administravimo specialistais. E-valdžios konceptas orientuotas į informacinės visuomenės poreikius ir į modernesnę ir šiuolaikiškesnę viešąją administravimą²⁵.

Be visų išvardintų veiksnių svarbų poveikį pasitikėjimui valdžios institucijomis turi ir **žiniasklaida**. Joje dažniausiai pateikiamos aktualiausios peripetijos, susijusios su institucijomis (Aalberg, Curran, 2012)²⁶. Žiniasklaida yra linkusi formuoti viešąją nuomonę ir dažnai per didelis informacijos kiekis gali būti klaidinantis, kadangi dažnai remiamasi *subjektyviais* vertinimais, audringomis emocijomis, o ne asmeniniu patyrimu (Palidauskaitė, 2005)²⁷. Imbrasaitė (2011)²⁸ pabrėžia neigiamą dramatiško ir kritiško straipsnių bei informacijos apie

---

²³ Nakrošis, V. (2017). *Pasitikėjimas valstybe: prielaidos, iššūkiai, sprendimai*: monografija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, p. 105

²⁴ Žiliukaitė, R. (2006). Pasitikėjimas: nuo teorinių įžvalgų empirinės analizės link. *Kultūrologija*, 13, p. 216

²⁵ Petrauskienė, R. (2005). Lietuvos savivaldybių vidaus administravimo tobulinimas. *Viešoji politika ir administravimas*, 11, 67

²⁶ Aalberg, T., Curran, J. (2012). *How Media Inform Democracy: A Comparative Approach*. New York: Routledge

²⁷ Palidauskaitė, J. (2005). Korupcijos ir atsakomybės problema viešojo administravimo sistemoje. *Viešoji politika ir administravimas*, 13, p. 30

²⁸ Imbrasaitė, J. (2011). Sociotropiniai vertinimai ar asmeninės patirtys? Politinis pasitikėjimas Lietuvoje. *Kultūra ir visuomenė*, 2(1), 14

politikus ir valdžios institucijas tono poveikį politiniam pasitikėjimui. Tokia informacija lengviausiai paveikia tą visuomenės dalį, kuri turi mažiausiai patirties ar neturi asmeninių pozityvių sąveikų patirčių su valdžios institucijomis. Žiniasklaida tampa tarpininku tarp valdžios ir gyventojų, nes padeda formuoti politinę vaizduotę ir supažindina su besikeičiančiu politiniu gyvenimu (Bartuškaitė, Žilys, 2011)²⁹.

Žmonių pasitikėjimui valdžios institucijomis įtakos gali turėti ir *asmeniniai veiksniai*. Imbrasaitė (2011)³⁰ išskiria priežastinį ryšį tarp pasitikėjimo valdžios institucijomis ir pasitikėjimo savimi. Matonytės ir kt. (2017)³¹ nuomone, moderni visuomenė dažnai remiasi savimi pasitikinčiu žmogumi, kuris jaučia atsakomybę ir savo vertę, gali kontroliuoti aplinką sau ir kitiems palankia kryptimi. Pasitikintis savimi žmogus dažniausiai siejamas su tokiomis **charakterio savybėmis**, kaip optimizmu, atvirumu ar užuojauta, taip pat yra linkęs rizikuoti, o tai lemia ir pasitikėjimą kitais žmonėmis bei institucijomis (Imbrasaitė, 2011)³². Tačiau per didelis pasitikėjimas savimi gali atskleisti ir neigiamą asmens pusę – įtarumą ar priešišumą, kadangi atsiranda didelis spaudimas ir kritiškumas sau bei aplinkiniams (Matonytė ir kt., 2017)³³. Politinį pasitikėjimą gali lemti ir **asmens išsilavinimas**. Aukštesnis išsilavinimas siejamas su išlavintais analitiniais gebėjimais, aiškesniu politinės sistemos suvokimu bei kritiniu mąstymu, stipresniu pilietinės pareigos jausmu ir visuomeniniu aktyvumu (Hakhverdian, Mayne, 2012)³⁴.

Profesinės padėties prestižas ar pajamos – taip pat svarbūs veiksniai, lemiantys pasitikėjimą (Imbrasaitė, 2011). Valdžios institucijomis labiau pasitiki tie, kurie yra politiškai aktyvūs, t. y. daugiau uždirba, yra išsimokslinę, dirba prestižinį darbą ar labiau domisi politika. Anot Imbrasaitės (2011), tokie žmonės yra linkę įsitraukti į įvairias savanoriškas organizacijas, realizuoti save, dalytis gyvenimo patirtimi bei suprasti valdžios institucijų veiksmų pasekmes³⁵.

²⁹ Bartuškaitė, M., Žilys, A. (2011). Politinio ir socialinio pasitikėjimo bei dalyvavimo raiška Lietuvos demokratiijoje. *Kultūra ir visuomenė*, 2(1), 27-47

³⁰ Imbrasaitė, J. (2011). Sociotropiniai vertinimai ar asmeninės patirtys? Politinis pasitikėjimas Lietuvoje. *Kultūra ir visuomenė*, 2(1), p. 15

³¹ Matonytė, I., Lašas, A., Morkevičius, V., Jankauskaitė, V. (2017). Grėsmių visuomenės gerovei suvokimas: socialinio optimizmo, socialinio ir institucinio pasitikėjimo bei pasitikėjimo savimi įtaka. *Politologija*, 1(85), p. 40

³² Imbrasaitė, J. (2011). Sociotropiniai vertinimai ar asmeninės patirtys? Politinis pasitikėjimas Lietuvoje. *Kultūra ir visuomenė*, 2(1), 16

³³ Matonytė, I., Lašas, A., Morkevičius, V., Jankauskaitė, V. (2017). Grėsmių visuomenės gerovei suvokimas: socialinio optimizmo, socialinio ir institucinio pasitikėjimo bei pasitikėjimo savimi įtaka. *Politologija*, 1(85), p. 41

³⁴ Hakhverdian, A., Mayne, Q. (2012). Institutional Trust, Education, and Corruption: A Micro-Macro Interactive Approach. *Journal of Politics*, 73(3), p. 23

³⁵ Imbrasaitė, J. (2011). Sociotropiniai vertinimai ar asmeninės patirtys? Politinis pasitikėjimas Lietuvoje. *Kultūra ir visuomenė*, 2(1), p. 21

Pasitikėjimas įvairiomis valdymo institucijomis gali priklausyti ir nuo asmens **amžiaus ar lyties**. Anot Žiliukaitės (2006), vyresni žmonės rečiau pasitiki politikais ir institucijomis, kadangi turi asmeninės patirties ir nuomonę apie juos. Tuo tarpu jaunesnioji karta yra linkusi rizikuoti, mėgsta pokyčius ir labiau pasitiki valdančiais³⁶.

1 lentelėje pateikiame apibendrintus veiksnius, lemiančių pasitikėjimą valdžios institucijomis.

1 lentelė. Veiksniai darantys įtaką visuomenės narių pasitikėjimui valdžios institucijomis

Nepriklausomi kintamieji		Priklausomi kintamieji
Išoriniai veiksniai (socialiniai, ekonominiai ir politiniai kintamieji)	Vidiniai viešojo valdymo sistemos veiksniai	Pasitikėjimas valstybės ir savivaldos institucijomis
Socialinis kapitalas (socialinis pasitikėjimas)	Gero valdymo būklė (rezultatyvi, atvira ir skaidri valdžia)	Pasitikėjimas valstybės ir savivaldybių institucijomis ir įstaigomis
Ūkio būklė (ekonomikos augimas ar nuosmukis)	Reikšmingi valdymo įvykiai (pergalės ir pralaimėjimai, skandalai)	Pasitikėjimas politinėmis institucijomis (Seimu, Vyriausybe, Prezidentu)
Valdančiosios daugumos (Seimo ar Vyriausybės) sudėtis	Politikų, tarnautojų ir kitų suinteresuotųjų grupių santykiai (tarpinstitucinis pasitikėjimas)	

Šaltinis: adaptuota remiantis Nakrošiu, 2017, p. 106.

Išvardintus veiksnius Nakrošis (2017) skirsto į *išorinius ir vidinius*. Matome, kad pasitikėjimui svarbūs vidiniai veiksniai apima atvirą ir skaidrą valdymą, reikšmingus valdymo įvykius bei tarpinstitucinį pasitikėjimą (politikų, tarnautojų ir piliečių santykius valstybės valdyme). Tuo tarpu išoriniams veiksniams priskiriamas socialinis kapitalas (ryšiai, normos), ekonominė situacija ir valdančiosios daugumos sudėtis³⁷.

Apibendrinus galima teigti, kad pasitikėjimas valdžios institucijomis priklauso nuo daugelio veiksnių. Visų pirma, pasitikėjimas gali priklausyti nuo *individo asmeninių charakterio savybių*, jo *išsilavinimo, profesinės padėties prestižo, pajamų, amžiaus ar lyties*. Taip pat asmens nuomonę apie valdymo institucijas gali suformuoti *žiniasklaida*. Svarbiais veiksniais tampa ir *tobulėjančios informacinės technologijos bei valstybės tarnautojų ir politikų elgesys, reputacija ar bendravimo stilius*. Anot Nakrošio (2017), veiksnius, darančius įtaką pasitikėjimui valdžios institucijomis, galima suskirstyti į *vidinius ir išorinius*. Vidiniams veiksniams priskiriama *gera valdymo būklė, reikšmingi valdymo įvykiai bei tarpinstitucinis*

³⁶ Žiliukaitė, R. (2006). Pasitikėjimas: nuo teorinių įžvalgų empirinės analizės link. *Kultūrologija*, 13, p. 232

³⁷ Nakrošis, V. (2017). *Pasitikėjimas valstybe: prielaidos, iššūkiai, sprendimai*: monografija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, p. 106

---

*pasitikėjimas, o išoriniams - socialinis kapitalas, ekonominė situacija ir valdančiosios daugumos sudėtis*³⁸.

Taigi pasitikėjimas valdžios institucijomis tampa svarbi pasitikėjimo pačia valstybe ir aktyvaus piliečių veikimo sąlyga. Itin reikšmingas pasitikėjimas savivaldos lygmenyje (mezo), kadangi piliečiai, besidomintys ir įsitraukiantys į bendruomenės reikalus, daug lengviau priima naujus iššūkius, geriau supranta, kaip priimami sprendimai, kaip veikia vietos valdžia. Bartuškaitė, Žilys (2011, p. 30) konstatuoja, kad išreikštas politinis pasitikėjimas gali atskleisti vietinės valdžios tiesioginės, konstruktyvios sąveikos palaikymą su arčiausiai esančiais piliečiais. Autoriai išskiria, kad itin reikšminga poveikį turi dialogas ne tik dokumentacijų klausimais ar administracinėms problemoms spręsti. Stipraus ryšio palaikymas su gyventojais leidžia vietos valdžios institucijoms užtikrinti demokratijos principų gyvavimą, kadangi piliečiai yra informuojami apie priimamų sprendimų skaidrumą, numatomų veiksmų svarbą³⁹.

TYRIMO REZULTATAI

Tyrimo metodika. Tyrimo tikslui pasiekti pasirinktas kiekybinis tyrimas, o duomenų rinkimo metodas – anketinė apklausa (n=207). Apklausiai atlikti buvo pasirinkta anoniminė anketa. Respondentams buvo pateikti 18 uždarų ir penki pusiau uždaro pobūdžio klausimai. Situacijai Šiaulių rajono savivaldybėje ir pasitikėjimui savivaldybės institucijomis įvertinti buvo naudojamos dvi Laikert skalės, kuriose respondentas, vertindamas teiginius, pasirinko vieną iš pateiktų atsakymų. Anketą sudaro dvi dalys. Pirmoje dalyje respondentui pateikiami klausimai apie pasitikėjimą lemiančius veiksniai. Šią dalį sudaro 9 temos (veiksniai): *ekonominė situacija; valdymo institucijų veiklos rezultatai; socialinis kapitalas; tarpinstitucinis pasitikėjimas politinėje ir administracinėje sistemoje; pasitikėjimo įvertinimas; valstybės tarnautojų ir politikų elgesys, reputacija bei bendravimo stilius; politinio ar administracinio valdymo įvykiai; informacinės technologijos; žiniasklaida*. Antrosios dalies klausimai skirti atskleisti respondento charakteristikas, tokias kaip lytis, amžius, išsilavinimas, užimtumas, gyvenamoji vieta (žr. 2 lentelę).

---

³⁸ Nakrošis, V. (2017). *Pasitikėjimas valstybe: prielaidos, iššūkiai, sprendimai*: monografija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, p. 106

³⁹ Bartuškaitė, M., Žilys, A. (2011). Politinio ir socialinio pasitikėjimo bei dalyvavimo raiška Lietuvos demokratijoje. *Kultūra ir visuomenė*, 2(1), p. 40

2 lentelė. Anketos temos ir jų turinys

Tema/diagnostinis blokas	Turinys
Pasitikėjimą lemiantys veiksniai	Ekonominė situacija, valdymo institucijų veiklos rezultatai, socialinis kapitalas, tarpinstitucinis pasitikėjimas politinėje ir administracinėje sistemoje, pasitikėjimo įvertinimas, valstybės tarnautojų ir politikų elgesys, reputacija bei bendravimo stilius, politinio ar administracinio valdymo įvykiai (pvz.: korupcija), informacinės technologijos, žiniasklaida.
Demografinė respondento charakteristika	Lytis, amžius, išsilavinimas, užimtumas, gyvenamoji vieta

Tyrimo organizavimas. Anketinė apklausa buvo parengta elektronine forma, panaudojant internetinio tinklalapio www.apklausa.lt instrumentą. Apklausa vyko 2018 m. lapkričio-2019 m. sausio mėn.

Tyrimo imtis. Tyrime pasirinkta apklausti pilnamečius (18 m. ir vyresnius) Šiaulių rajono savivaldybės gyventojus, kadangi jie turi rinkimų teisę ir gali išreikšti savo nuomonę apie Šiaulių rajono savivaldybės institucijas (savivaldybės merą, savivaldybės tarybą, savivaldybės administracijos direktorių, savivaldybės administraciją, seniūną, seniūniją, seniūnaičius). Respondentams atrinkti buvo naudojama kvotinė atranka, įvertinant pilnamečių (18 m. ir vyresnių) Šiaulių rajono savivaldybės gyventojų pasiskirstymą pagal lytį, amžių, išsilavinimą ir gyvenamąją vietą. Imtis buvo sudaryta taip, kad atitiktų visų pilnamečių (18 m. ir vyresnių) Šiaulių rajono savivaldybės gyventojų pasiskirstymą pagal aukščiau įvardintus rodiklius.

Tyrimo imties dydis (n) apskaičiuotas remiantis formule: $(n = \frac{t^2 N p(1-p)}{\Delta^2 N + t^2 p(1-p)})$. Šiuo atveju pasirinktos kintamųjų reikšmės:

- N – populiacijos dydis. Vadovaujantis Lietuvos Statistikos departamento duomenimis (2018), Šiaulių rajono savivaldybėje užfiksuotas nuolatinių gyventojų (pilnamečių) skaičius 2018 metų pradžioje - 29 870.
- t – *Stjudento koeficientas (patikimumo lygmuo)*. Pasirinktas 95 proc. patikimumo lygmuo, todėl $t = 1,96$.
- p – *numatomas pasiskirstymas*. Kai nėra žinoma p reikšmė, tariame, kad atsakymų pasiskirstymas yra 50 proc. ($p = 0,5$), tuomet $p(1-p)$ įgyja didžiausią reikšmę.
- Δ – *paklaida*. Pasirinktas paklaidos dydis ne didesnis, kaip 7 proc. ($\Delta = 0,07$).

Ketinant daryti išvadas apie visus pilnamečius Šiaulių rajono savivaldybės gyventojus ir norint, kad esant 95 proc. patikimumo lygmeniui gautas rezultatas būtų +/- 7 proc. paklaidos ribose, iš 29 870 galimų respondentų buvo privalu apklausti ne mažiau kaip 195 respondentus,

siekiant gaunamų duomenų reprezentatyvumo. Tyrime buvo apklausta 207 respondentai, todėl toks imties dydis leidžia daryti išvadas su ne didesne kaip 7 proc. didžiausia galima paklaida.

Tyrimo patikimumas.

Duomenų tinkamumas faktorinei analizei buvo įvertintas naudojantis KMO ir Bartleto sferiškumo testu. KMO vertė turi 0,876, o „Bartlett's Test of Sphericity" reikšmingumo lygmuo („Sig.") $< 0,0001$. Todėl galima daryti išvadą, kad kintamieji yra tarpusavyje reikšmingai susiję. Naudojant SPSS programinę įrangą buvo atliktas ir vidinio suderinamumo patikrinimas. Nagrinėjamu atveju buvo skaičiuojamas septynių pasitikėjimo Šiaulių rajono savivaldybės institucijomis skalės klausimų vidutinis balas, kuris naudojamas analizuojant tyrimo duomenis, gauta Cronbacho α reikšmė = 0,91. Naudojant SPSS programinę įrangą buvo sudaromas dažnių skirstinys ir įvertinta, kad vizualiai dažnių skirstinys yra gana artimas normaliajam skirstiniui, kadangi kintamojo rezultatai intervalų skalėje yra išsidėstę panašiai kaip Gauso skirstinys.

Tyrimo etika. Siekiant užtikrinti respondentų gerovę tiek apklausos pradžioje, tiek ir pabaigoje, buvo vadovautasi šiais pagrindiniais etikos principais: savanoriškas dalyvavimas tyrime; informuotas sutikimas dalyvauti tyrime; anonimiškumo ir gautos informacijos konfidencialumo užtikrinimas; žalos respondentams vengimas.

1.1.1. **Sociodemografinės imties charakteristikos.** Anketinėje apklausoje dalyvavo 207 pilnamečiai (18 m. ir vyresni) Šiaulių rajono savivaldybės gyventojai. Tokia imtis yra pakankamai reprezentatyvi, kadangi atitinka pilnamečių Šiaulių rajono savivaldybės gyventojų populiacijos charakteristikas pagal pasirinktus kontrolinius požymius, t. y. lytį, amžių, išsilavinimą ir gyvenamą vietą (žr. 3 lentelę). Didžiausia galima paklaida ne didesnė kaip 7 proc., esant 95 proc. pasiklovimo lygmeniui.

3 lentelė. Šiaulių rajono savivaldybės gyventojų imties charakteristikos ⁴⁰

Požymis	Kategorija	Imties duomenys		Populiacijos duomenys*
		Skaičius	Procentai	Procentai
Lytis	Vyras	100	48,3	50
	Moteris	106	51,2	50
	Nenurodė	1	0,5	–
Amžius	18 – 29 m.	50	24,2	21
	30 – 39 m.	40	19,3	15
	40 – 49 m.	40	19,3	20
	50 – 59 m.	37	17,9	22
	60 m. ir daugiau	40	19,3	22
	Nenurodė	0	0	–
Išsilavinimas	Pagrindinis	24	11,6	Nėra duomenų
	Vidurinis	48	23,2	
	Vidurinis su profesine kvalifikacija	46	22,2	
	Aukštasis neuniversitetinis	41	19,8	
	Aukštasis universitetinis	47	22,7	
	Nenurodė	1	0,5	
Gyvenamoji vieta	Kuršėnų miestas	68	32,9	25
	Miestelis	74	35,7	75
	Kaimiškoji vietovė	64	30,9	
	Nenurodė	1	0,5	–
Užimtumas	Studentas(-ė) arba moksleivis(-ė)	35	16,9	
	Įmonės savininkas(-ė), vadovas(-ė)	19	9,2	
	Pensininkas(-ė)	35	16,9	
	Tarnautojas(-a) arba specialistas(-ė)	42	20,3	
	Darbininkas(-ė) arba ūkininkas(-ė)	58	28	
	Bedarbis(-ė)	15	7,2	Nėra duomenų
	Namų šeimininkas(-ė) arba auginantis vaiką asmuo	8	3,9	
	Kitas variantas	4	1,9	
	Nenurodė	0	0	

Lentelėje matyti, kad apklausoje dalyvavo panašiai vyriškos (48,3 proc.) ir moteriškos (51,2 proc.) lyties respondentų. Tyrime buvo apklausti įvairaus amžiaus gyventojai: 24,2 proc. apklaustųjų sudarė 18 – 29 m. gyventojai; respondentai, kurių amžius 30 – 39 m., 40 – 49 m. bei 60 m. ir daugiau pasiskirstė vienodai (19,3 proc.); mažiausią apklaustųjų dalį sudarė 50 – 59 m. asmenys (17,9 proc.). Gyvenamosios vietos atžvilgiu daugiausia apklaustų respondentų buvo iš miestelių (35,7 proc.) ir Kuršėnų miesto (32,9 proc.). Tuo tarpu 30,9 proc. apklaustųjų nurodė, kad gyvena kaimiškoje vietovėje. Galima teigti, kad respondentų pasiskirstymas pagal šias imties kategorijas iš esmės atitinka pilnamečių Šiaulių rajono savivaldybės gyventojų populiacijos duomenų pasiskirstymą. Tyrimo duomenis galima apibendrinti tiriamai rajono gyventojų populiacijai su ne didesne kaip 7 proc. paklaida, esant 95 proc. pasiklovimo lygmeniui.

⁴⁰ Remtasi 2018 m. Lietuvos Statistikos departamento duomenimis

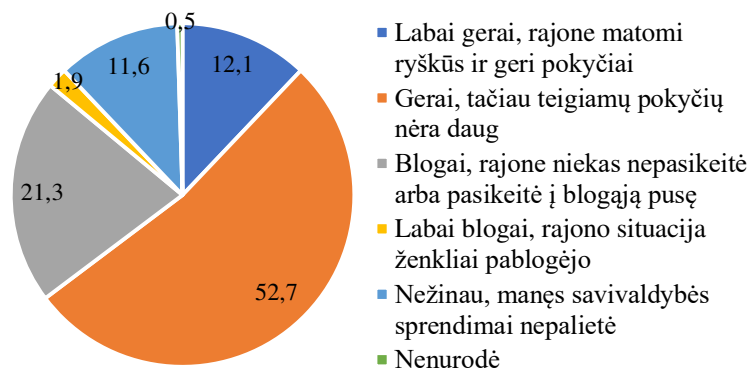
Analizuojant duomenis atkreiptas dėmesys į respondentų išsilavinimą. Iš pateiktų duomenų matyti, kad dauguma respondentų turi vidurinį (23,2 proc.), aukštąjį universitetinį (22,7 proc.) arba vidurinį su profesine kvalifikacija (22,2 proc.) išsilavinimą (žr. 3.1. lentelę). Mažesnė dalis apklaustųjų turi aukštąjį neuniversitetinį (19,8 proc.) išsilavinimą, tuo tarpu pagrindinį išsilavinimą turi tik 24 respondentai (11,6 proc.).

Nemaža dalis apklaustų Šiaulių rajono savivaldybės gyventojų save priskyrė darbininkų arba ūkininkų (28 proc.) bei tarnautojų arba specialistų (20,3 proc.) kategorijoms. Respondentai, kurie nurodė esantys studentai, moksleiviai arba pensininkai pasiskirstė vienodai (16,9 proc.). Mažiausią apklaustųjų dalį sudarė įmonės savininkai, vadovai (9,2 proc.), bedarbiai (7,2 proc.) ir namų šeimininkai arba auginantys vaiką asmenys (3,9 proc.).

1.1.2. Vidinių pasitikėjimą sąlygojančių veiksnių vertinimas

Anot Nakrošio (2017)⁴¹, vidiniams veiksniams, darantiems įtaką gyventojų pasitikėjimui vietos valdžios institucijomis, galima priskirti: valdymo institucijų veiklos rezultatus, reikšmingus valdymo įvykius ir tarpinstitucinį pasitikėjimą. Žemiau bus analizuojami anketos klausimai, priskirti būtent šiems išvardintiems veiksniams.

Valdymo institucijų veiklos rezultatų rodiklių raiška

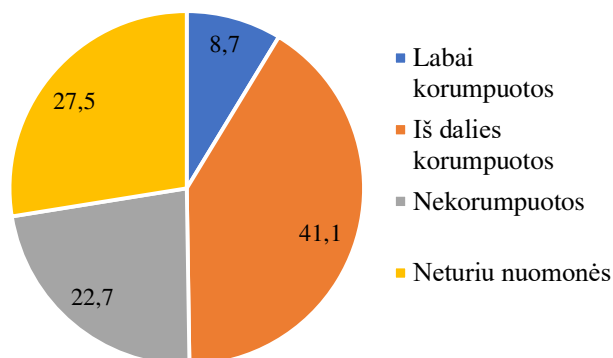
1 pav. Per pastaruosius tris metus priimtų Šiaulių rajono savivaldybės sprendimų vertinimas (proc., n=207)

Daugiau negu pusė apklausoje dalyvavusių respondentų (52,7 proc.) savivaldybės priimtus sprendimus iš esmės vertina gerai, tačiau labai gerai vertinančių dalis yra tik 12,1 proc. Likusieji rajono gyventojai sprendimus vertina blogai (21,3 proc.), labai blogai (1,9 proc.) arba teigia neturintys nuomonės šiuo klausimu (11,6 proc.).

⁴¹ Nakrošis, V. (2017). *Pasitikėjimas valstybe: prielaidos, iššūkiai, sprendimai*: monografija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, p. 106

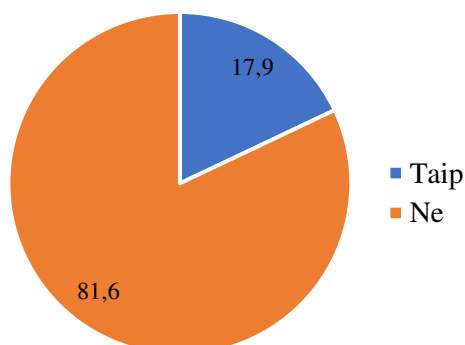

Reikšmingų valdymo įvykių rodiklių raiška

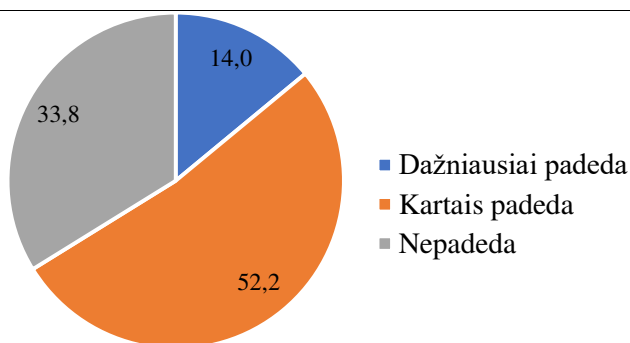
2 pav. Korupcijos Šiaulių rajono savivaldybės institucijose (savivaldybės meras, taryba, administracijos direktorius, administracija, seniūnija, seniūnas ir kt.) vertinimas (proc., n=207)

Didžioji dalis apklaustų gyventojų mano, kad savivaldybės institucijos yra iš dalies korumpuotos (41,1 proc.), o ypatingai aukštą korupcijos lygį pažymi 8,7 proc. respondentų. Kita vertus, net 22,7 proc. apklaustųjų mano, kad savivaldybės institucijos nėra korumpuotos.

3 pav. Rajono savivaldybės ar seniūnijos darbuotojų nesąžiningo, neskaidraus elgesio vertinimas (proc., n=207)

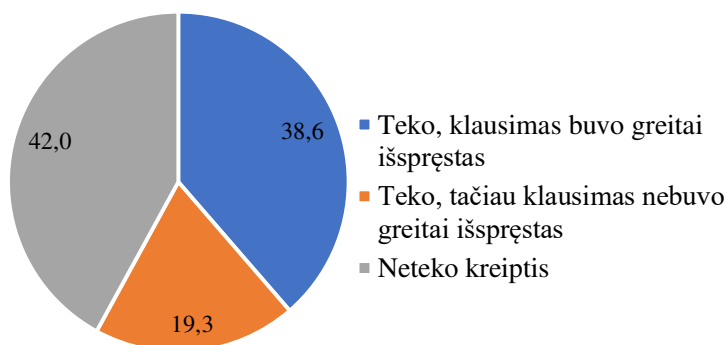
Nepaisant to, kad nemaža dalis respondentų mano, kad savivaldybės institucijos yra korumpuotos, tačiau daugiau nei 80 proc. gyventojų teigia, kad jiems neteko susidurti su savivaldybės ar seniūnijos darbuotojų nesąžiningų ir neskaidriu elgesiu.

4 pav. Problemų sprendimo kyšio pagalba vertinimas (proc., n=207)

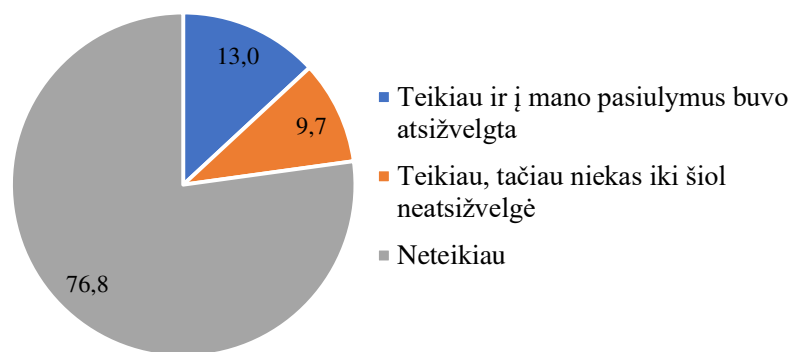
Daugiau nei pusė apklaustųjų gyventojų sutinka, kad kyšis kartais padeda (52,2 proc.) arba dažniausiai padeda (14 proc.) spręsti iškilusias problemas rajono savivaldybėje. Tuo tarpu manančių, kad nepadeda yra šiek tiek mažiau (33,8 proc.).

Tarpinstitucinio pasitikėjimo rodiklių raiška

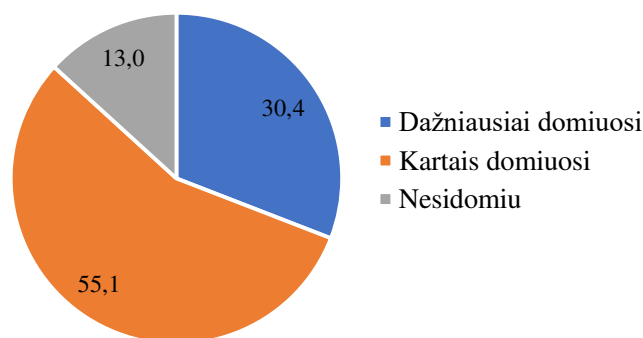
5 pav. Kreipimosi į Šiaulių rajono savivaldybę ar seniūniją dažnumas (proc., n=207)

Diagramoje matyti, kad nemaža dalis respondentų per pastaruosius tris metus kreipėsi į Šiaulių rajono savivaldybę ar seniūniją ir jų klausimas buvo greitai išspręstas (38,6 proc.) arba dėl tam tikrų priežasčių klausimo nepavyko greitai išspręsti (19,3 proc.). Tačiau taip pat pastebima, kad net 42 proc. apklaustųjų per minėtą laikotarpį nei karto nesikreipė į savivaldybę ar seniūniją.

6 pav. Pasiūlymų (raštu ar žodžiu) teikimo rajono savivaldybei ar seniūnijai dėl priimamų sprendimų dažnumas (proc., n=207)

6 paveiksle matyti, kad respondentai dažniausiai neteikia pasiūlymų vietos savivaldos institucijoms (76,8 proc.), todėl pasiūlymus teikiančių gyventojų dalis yra mažesnė (22,7 proc.).

7 pav. Kaip dažnai gyventojai domisi rajono problemomis? (proc., n=207)

Gauti duomenys atskleidžia, kad didžioji dalis apklaustų savivaldybės gyventojų domisi rajono problemomis (55,1 proc.). Didžiausią susidomėjimą rodo net 30,4 proc. apklaustųjų. Kita vertus, rajono problemomis nesidomi tik 13 proc. respondentų.

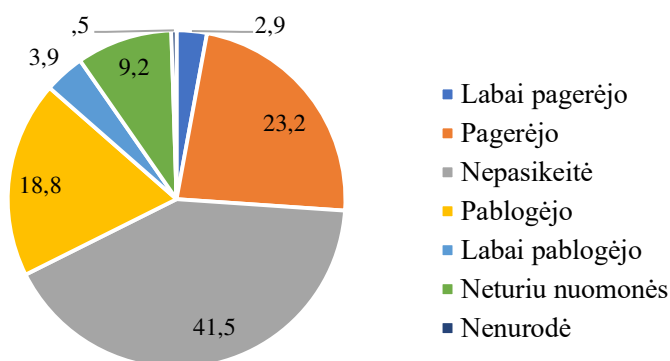
Išanalizavus vidiniams veiksniams priskirtus anketos klausimus, galima teigti, kad Šiaulių rajono savivaldybės gyventojai priimtus savivaldybės sprendimus vertina gana gerai, tačiau teigiamų pokyčių pastebėję nedaug. Reikšmingų valdymo įvykių rodiklių analizė atskleidė, kad didžioji dalis respondentų mano, kad savivaldybės institucijos yra iš dalies korumpuotos, tačiau daugiau nei 80 proc. gyventojų teigė nesusidūrę su darbuotojų nesąžiningu ir neskaidriu elgesiu. Tyrimas taip pat parodė, kad daugiau nei pusė gyventojų sutinka, jog kyšis kartais padeda spręsti iškilusias problemas Šiaulių rajono savivaldybėje. Tarpinstitucinio pasitikėjimo rodiklių raiška parodė, kad nemaža dalis apklaustų gyventojų kreipiasi į savivaldybę ar seniūniją ir jų klausimas buvo greitai išspręstas (38,6 proc.) arba dėl tam tikrų priežasčių klausimo nepavyko greitai išspręsti (19,3 proc.). Gauti rezultatai atskleidė, kad net

77 proc. respondentų neteikia pasiūlymų vietos savivaldos institucijomis. Tuo tarpu pasiūlymus teikiančių gyventojų dalis vos 23 proc. Be to, apklausti gyventojai išreiškė nuomonę apie rajono problemas. Daugiau nei pusė respondentų teigė, kad jiems rūpi rajono problemos, todėl kartais jomis domisi.

1.1.3. Išorinių pasitikėjimą sąlygojančių veiksnių vertinimas

Išoriniams veiksniams, lemiantiems gyventojų pasitikėjimą vietos savivalda, priskiriama ekonominė situacija, socialinis kapitalas, valstybės tarnautojų ir politikų elgesys, reputacija ir bendravimo stilius, informacinės technologijos bei žiniasklaida (Nakrošis, 2017)⁴². Žemiau bus analizuojami anketos klausimai, priskirti būtent šiems išvardintiems veiksniams.

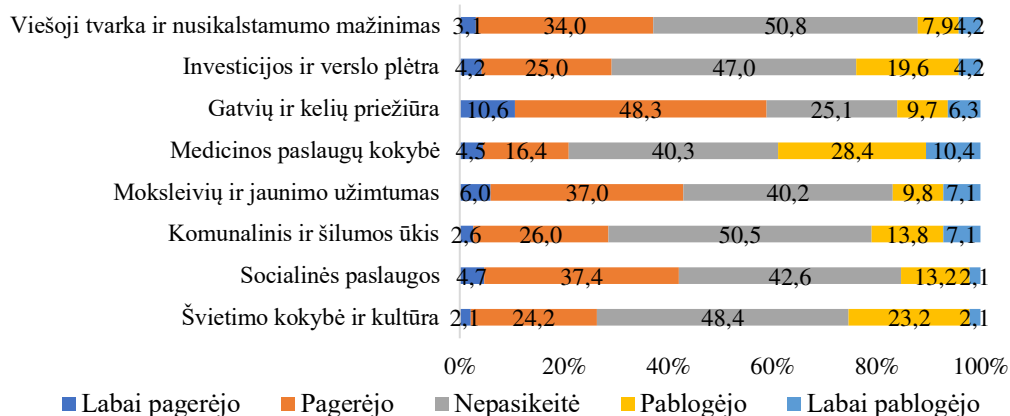
Ekonominės situacijos rodiklių raiška

8 pav. Pokyčių rajono ekonominėje situacijoje (pvz.: atsirado daugiau darbo vietų, didesni atlyginimai, daugiau verslo įmonių ir kt.) vertinimas (proc., n=207)

Dauguma apklausoje dalyvavusių gyventojų teigia, kad per pastaruosius tris metus nepasikeitė (41,5 proc.) rajono ekonominė situacija, tuo tarpu manančių, kad pagerėjo, yra tik 23,2 proc. Likusieji respondentai rajono ekonominę situaciją vertina kaip pablogėjusią (18,8 proc.).

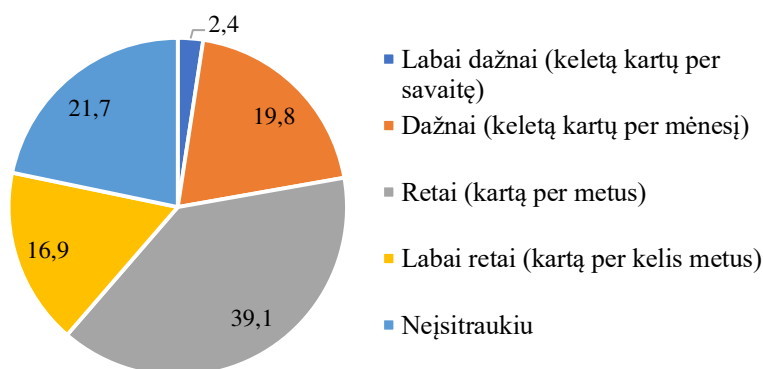
⁴² Nakrošis, V. (2017). *Pasitikėjimas valstybe: prielaidos, iššūkiai, sprendimai*: monografija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, p. 106

9 pav. Pokyčio atskirose srityse Šiaulių rajono savivaldybėje vertinimas (proc., n=207)

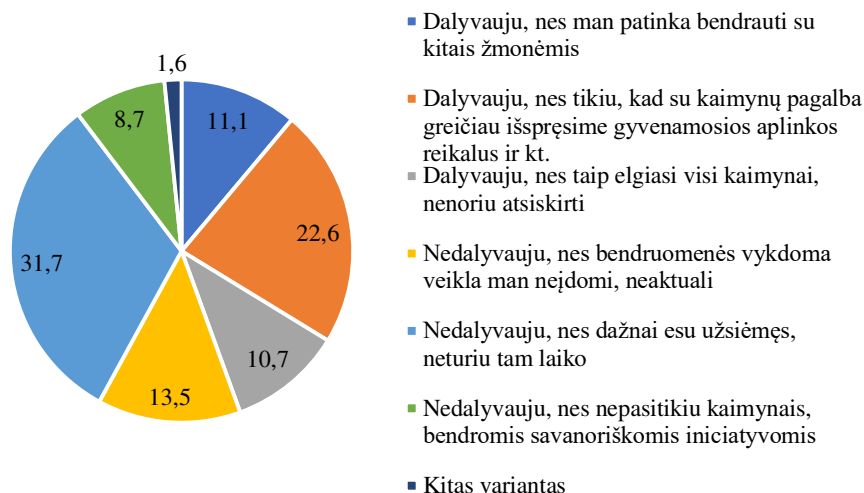
9 paveiksle matyti, kaip respondentai vertina situaciją Šiaulių rajono savivaldybėje. Tyrimas atskleidė, kad didžioji dalis apklaustų gyventojų mano, kad situacija daugelyje sričių (viešoji tvarka ir nusikalstamumo mažinimas (50,8 proc.), investicijos ir verslo plėtra (47 proc.), medicinos paslaugų kokybė (40,3 proc.), moksleivių ir jaunimo užimtumas (40,2 proc.), komunalinis ir šilumos ūkis (50,5 proc.), socialinės paslaugos (42,6 proc.), švietimo kokybė ir kultūra (48,4 proc.)) nepasikeitė. Respondentai išvelgia pagerėjusią situaciją tik gatvių ir kelių priežiūroje (48,3 proc.).

Socialinio kapitalo rodiklių raiška

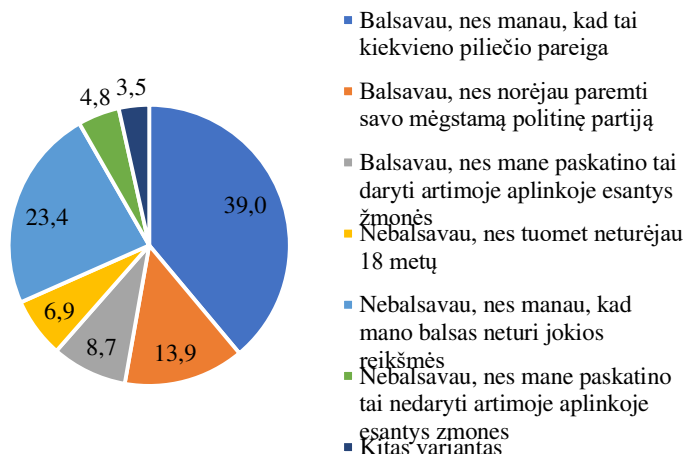
10 pav. Įsitraukimo į vietos bendruomenės veiklas (pvz.: susirinkimus, gyvenamosios aplinkos tvarkymą ir kt.)“ vertinimas (proc., n=207)

Nemaža dalis apklausoje dalyvavusių respondentų (39,1 proc.) teigia, kad retai įsitraukia į vietos bendruomenės veiklas, tačiau labai dažnai (2,4 proc.) arba dažnai (19,8 proc.) įsitraukiančių dalis yra kur kas mažesnė. Likusieji rajono gyventojai į vietos bendruomenės veiklas įsitraukia labai retai (16,9 proc.) arba visiškai neįsitraukia (21,7 proc.).

11 pav. Priežasčių, lemiančių dalyvavimą ar nedalyvavimą vietos bendruomenės veiklose vertinimas (proc., n=207)

Diagramoje matyti, kad dažniausiai respondentų nedalyvavimą vietos bendruomenės veikloje lemia laiko stoka (31,7 proc.) bei jiems neaktuali ir neįdomi vykdoma veikla (13,5 proc.). Tuo tarpu nemaža dalis apklaustų gyventojų dalyvauja, nes tiki, kad su kaimynų pagalba greičiau išspręš iškilusias problemas (22,6 proc.), jiems patinka bendrauti su kitais žmonėmis (11,1 proc.) arba nenori atsiskirti nuo kitų dalyvaujančių kaimynų (10,7 proc.).

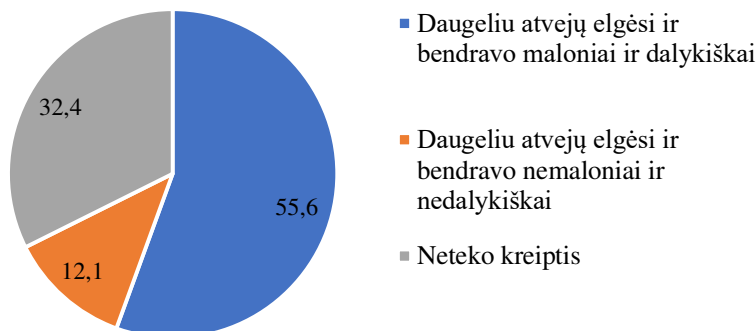
12 pav. Gyventojų dalyvavimas 2015 metų rinkimuose į Šiaulių rajono savivaldybės tarybą? (proc., n=207)

Daugiau negu pusė (59,9 proc.) apklausoje dalyvavusių gyventojų, teigia, kad balsavo 2015 metų rinkimuose į Šiaulių rajono savivaldybės tarybą. 12 paveiksle matoma, kad respondentus balsuoti rinkimuose labiausiai paskatino pilietinės pareigos jautimas (39 proc.) ir

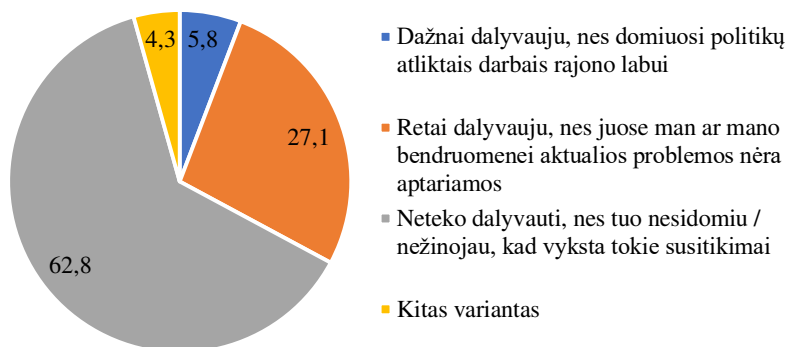
noras paremti savo mėgstamą politinę partiją (13,9 proc.). Kita vertus, nemaža dalis gyventojų nebalsavo, kadangi mano, kad jų balsas neturi jokios reikšmės (23,4 proc.).

Valstybės tarnautojų ir politikų elgesio, reputacijos ir bendravimo stiliaus rodiklių raiška.

13 pav. Savivaldybės ar seniūnijos darbuotojų elgesio su piliečiais vertinimas (proc., n=207)

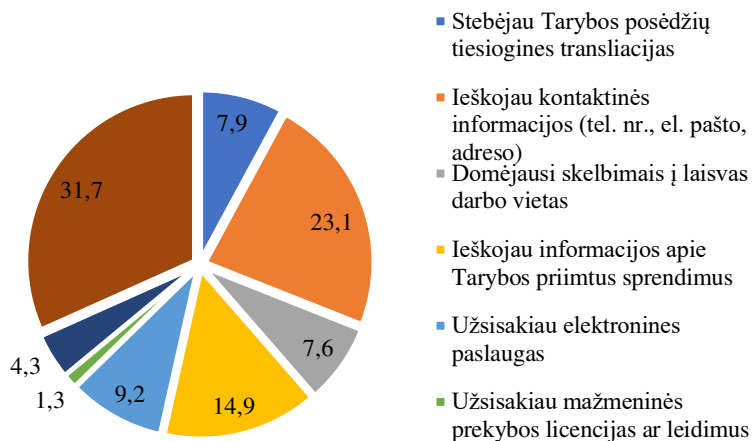
Respondentai, kurie per pastaruosius tris metus kreipėsi į rajono savivaldybę ar seniūniją, įvertino ir šiose institucijose dirbančių asmenų bendravimą bei elgesį. Diagramoje matyti, kad net 55,6 proc. apklaustųjų teigia, kad daugeliu atvejų darbuotojai elgėsi ir bendravo maloniai ir dalykiškai. Tuo tarpu 12,1 proc. apklaustųjų gyventojų vis dėlto teko susidurti su nemalonių ir nedalykiškų darbuotojų elgesiu.

14 pav. Kaip dažnai rajono gyventojai dalyvavo politikų ataskaitiniuose susirinkimuose (proc., n=207)

Gauti tyrimo duomenys atskleidė, kad absoliuti dauguma respondentų nėra dalyvavę (62,8 proc.) arba retai dalyvauja (27,1 proc.) Šiaulių rajono savivaldybės mero ar tarybos narių rengiamuose susitikimuose, kadangi tuo nesidomėjo arba nežinojo, kad vyksta tokie susitikimai. Kita vertus, atsakiusiųjų, kad dažnai dalyvauja buvo vos 5,8 proc.

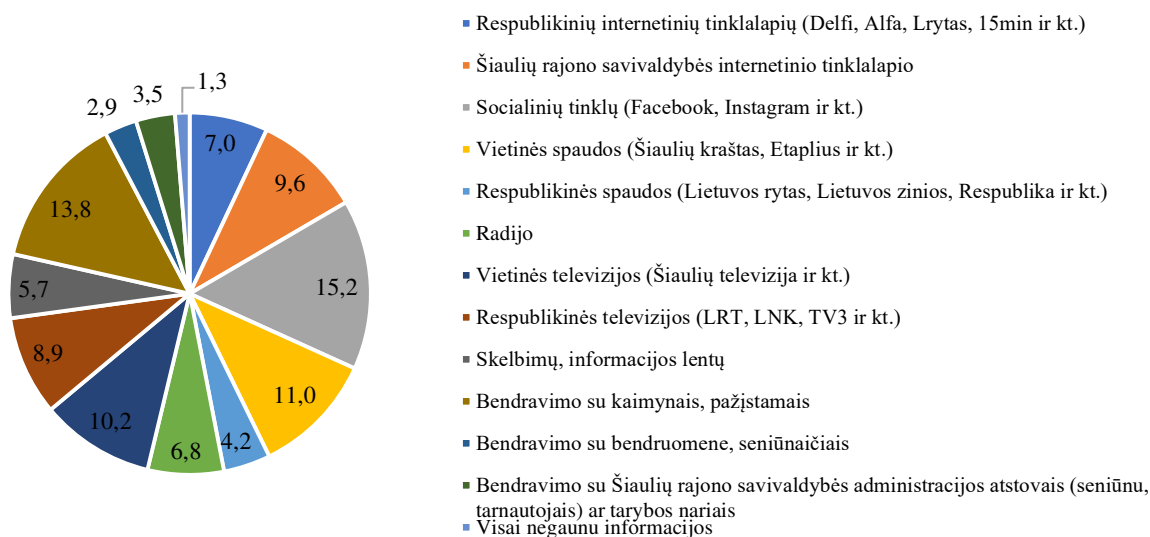
Informacinių technologijų rodiklių raiška.

15 pav. Naudojimosi Šiaulių rajono savivaldybės internetiniu tinklalapiu (www.siauliuraj.lt) vertinimas (proc., n=207)

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad daugiau negu pusė apklaustų respondentų per pastaruosius tris metus nesinaudojo savivaldybės internetiniu tinklalapiu (53,1 proc.). Tuo tarpu teigiančių, kad naudojosi – šiek tiek mažiau (46,9 proc.). Rajono gyventojai, kurie per pastaruosius tris metus naudojosi savivaldybės internetiniu tinklalapiu, atskleidė, kokios informacijos ten ieškojo. Iš gautų atsakymų matyti, kad dažniausiai buvo ieškota kontaktinės informacijos (23,1 proc.) arba informacijos apie Tarybos priimtus sprendimus (14,9 proc.). Respondentai savivaldybės internetiniame tinklalapyje taip pat užsisakinėjo ir elektronines paslaugas (9,2 proc.) bei stebėjo Tarybos posėdžių tiesiogines transliacijas (7,9 proc.). Respondentai mažiausiai dėmesio skyrė domėjimuisi skelbimais į laisvas darbo vietas (7,6 proc.), nuomonės reiškimui e. anketoje ar skundų teikimui e. skundai (4,3 proc.) bei mažmeninės prekybos licencijų ar leidimų užsakymui (1,3 proc.).

Žiniasklaidos rodiklių raiška

16 pav. Šaltinių, iš kurių gyventojai dažniausiai gauna informaciją apie savivaldybės ar seniūnijos veiklą vertinimas (proc., n=207)

Gyventojų nuomone, dažniausiai informacijos gaunama iš socialinių tinklų (15,2 proc.), bendravimo su kaimynais ir pažįstamais (13,8 proc.), vietinės spaudos (11 proc.) bei vietinės televizijos (10,2 proc.). Likusioji dalis respondentų informacijos gauna iš Šiaulių rajono savivaldybės internetinio tinklalapio (9,6 proc.), respublikinės televizijos (8,9 proc.), respublikinių internetinių tinklalapių (7 proc.), radijo (6,8 proc.), skelbimų, informacijos lentų (5,7 proc.) ir kt.

Nemaža dalis respondentų išreiškė nuomonę, kad labiausiai, jų pasitikėjimą ar nepasitikėjimą Šiaulių rajono savivaldybės institucijomis, paveikia socialiniai tinklai (17 proc.), bendravimas su kaimynais, pažįstamais (14,4 proc.), vietinė televizija (11,3 proc.), respublikinė televizija (10,7 proc.) ir vietinė spauda (10,3 proc.). Tuo tarpu respondentus mažiausiai paveikia respublikiniai internetiniai tinklalapiai (8,3 proc.), radijas (6,8 proc.), bendravimas su Šiaulių rajono savivaldybės administracijos atstovais (5,5 proc.) ir Šiaulių rajono savivaldybės internetinis tinklalapis (5 proc.).

Išanalizavus *išorinių veiksnių* raišką, galima teigti, kad daugelis Šiaulių rajono savivaldybės gyventojų, vertinančių rajono ekonominę situaciją, nepastebi didelių pokyčių (41,5 proc.). Be to, respondentų buvo prašoma įvertinti ir savivaldybės veiklą. Didžioji dalis apklaustų gyventojų mano, kad situacija daugelyje sričių nepasikeitė, tačiau išvelgia pagerėjusią situaciją tik gatvių ir kelių priežiūroje. Socialinio kapitalo rodiklių raiška atskleidė,

kad respondentai retai įsitraukia (39,1 proc.) arba visai neįsitraukia (21,7 proc.) į vietos bendruomenės veiklas. Tokį pasyvų gyventojų dalyvavimą lemia laiko stoka (31,7 proc.) bei jiems neaktuali ir neįdomi vykdoma veikla (13,5 proc.). Kita vertus, tyrimo rezultatai atskleidė, kad net 59,9 proc. apklaustųjų balsavo 2015 metų rinkimuose į Šiaulių rajono savivaldybės tarybą. Dažniausiai tai daryti paskatino pilietinės pareigos jutimas (39 proc.) ir noras paremti savo mėgstamą politinę partiją (13,9 proc.). Valstybės tarnautojų ir politikų elgesio, reputacijos ir bendravimo stiliaus rodiklių raiška parodė, kad net 55,6 proc. apklaustųjų mano, jog daugeliu atvejų darbuotojai su jais elgėsi ir bendravo maloniai ir dalykiškai. Taip pat pastebėta, kad absoliuti dauguma respondentų nėra dalyvavę (62,8 proc.) arba retai dalyvauja (27,1 proc.) savivaldybės mero ar tarybos narių rengiamuose susitikimuose, kadangi tuo nesidomėjo arba nežinojo apie tokius susitikimus. Informacinių technologijų rodiklių raiška atskleidė, kad daugiau negu pusė apklaustų respondentų nesinaudojo savivaldybės internetiniu tinklalapiu, tuo tarpu teigiančių, kad naudojami – 46,9 proc. Gyventojai teigė, kad savivaldybės internetiniame tinklalapyje dažniausiai ieškojo kontaktinės informacijos arba informacijos apie savivaldybės priimtus sprendimus, taip pat užsakinėjo elektronines paslaugas bei stebėjo Tarybos posėdžių tiesiogines transliacijas. Galiausiai, žiniasklaidos rodiklių raiška parodė, kad respondentai (su savivaldybe ar seniūnija susijusią informaciją) dažniausiai gauna iš socialinių tinklų, bendravimo su kaimynais ir pažįstamais, vietinės spaudos ir vietinės televizijos. Labiausiai jų pasitikėjimą arba nepasitikėjimą vietos valdžios institucijomis paveikia socialiniai tinklai, bendravimas su kaimynais ir pažįstamais, vietinė televizija, respublikinė televizija ir vietinė spauda.

IŠVADOS

Piliečių pasitikėjimas valdymo institucijomis yra svarbi politinės tvarkos sąlyga, kuri atsiranda, kai valstybės tarnautojai, politikai ir kiti viešajame sektoriuje dirbantys asmenys veikia viešai, skaidriai ir efektyviai, o visuomenės nariai bendromis pastangomis siekia įsitraukti į valstybės valdymo procesus.

Kaip pagrindinius pasitikėjimą valdžios institucijomis lemiančius veiksnius galima išskirti gerą valdymo būklę, reikšmingus valdymo įvykius, tarpinstitucinį pasitikėjimą, socialinį kapitalą, ekonominę situaciją, valdančiosios daugumos sudėtį, valstybės tarnautojų ir politikų elgesį, reputaciją ir bendravimo stilių, tobulėjančias informacines technologijas, žiniasklaidą.

Gauti tyrimo rezultatai atskleidė, kad statistiškai reikšmingi kintamieji, darantys poveikį pasitikėjimui vietos savivaldos institucijomis Šiaulių rajono savivaldybėje yra ekonominė

situacija, socialinis kapitalas, valstybės tarnautojų ir politikų elgesys, reputacija ir bendravimo stilius, informacinės technologijos bei žiniasklaida.

LITERATŪRA

1. Aalberg, T., Curran, J. (2012). *How Media Inform Democracy: A Comparative Approach*. New York: Routledge.
2. Bartuškaitė, M., Žilys, A. (2011). Politinio ir socialinio pasitikėjimo bei dalyvavimo raiška Lietuvos demokratijoje. *Kultūra ir visuomenė*, 2(1), 27-47.
3. Blind, P. (2006). *Building trust in government in the twenty-first century: Review of literature and emerging issues*. Prieiga per internetą: <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/UN/UNPAN025062.pdf>. (Žiūrėta 2018-09-16).
4. Bučaitė, J., Mazeliauskienė, I. (2005). Instituciniai tinklai ir socialinis pasitikėjimas savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų sąveikoje. *Viešoji politika ir administravimas*, 13, 74-82.
5. Burnytė, M. (2013). Pasitikėjimas politinėmis ir teisėsaugos institucijomis Lietuvoje. *Teisės problemos*, 4(82), 97-112.
6. Curristine, T., Lonti, Z., Joumard, I. (2007). Improving Public Sector Efficiency: Challenges and Opportunities. *OECD Journal on Budgeting*, 7(1), 1-41.
7. Čepeliauskaitė, G., Petrauskienė, R. (2017). Pasitikėjimą valstybės tarnyba sąlygojantys veiksniai Lietuvoje. *Viešoji politika ir administravimas*, 16(3), 405-423.
8. Imbrasaitė, J. (2011). Sociotropiniai vertinimai ar asmeninės patirtys? Politinis pasitikėjimas Lietuvoje. *Kultūra ir visuomenė*, 2(1), 11-26.
9. Yann, A., Pierre, C. (2013). Trust, Institutions and Economic Development. *Handbook of economic growth*, 1, 1-86.
10. Hakhverdian, A., Mayne, Q. (2012). Institutional Trust, Education, and Corruption: A Micro-Macro Interactive Approach. *Journal of Politics*, 73(3), 1-33.
11. Matonytė, I., Lašas, A., Morkevičius, V., Jankauskaitė, V. (2017). Grėsmių visuomenės gerovei suvokimas: socialinio optimizmo, socialinio ir institucinio pasitikėjimo bei pasitikėjimo savimi įtaka. *Politologija*, 1(85), 3-55.
12. Nakrošis, V. (2017). *Pasitikėjimas valstybe: prielaidos, iššūkiai, sprendimai*: monografija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
13. Palidauskaitė, J. (2005). Korupcijos ir atsakomybės problema viešojo administravimo sistemoje. *Viešoji politika ir administravimas*, 13, 25-38
14. Piryaeei, M., Akhlaghi, F., Saeed, M. (2015). An investigation into the factors affecting people's trust in government performance. *Science journal*, 36(6), 1152-1156.
15. Petrauskienė, R. (2005). Lietuvos savivaldybių vidaus administravimo tobulinimas. *Viešoji politika ir administravimas*, 11, 65-73.
16. Tang, M., Huhe, N. (2016). Does decentralization bring the people back to the government? An empirical analysis of the effect of decentralization on political trust. *Policy and politics*, 44(3), 403-426.
17. Žiliukaitė, R. (2006). Pasitikėjimas: nuo teorinių įžvalgų empirinės analizės link. *Kultūrologija*, 13, 205-252.

FACTORS OF LOCAL AUTHORITIES RELIABILITY: THE CASE OF ŠIAULIAI DISTRICT MUNICIPALITY

Vilma Tubutiene*
Šiauliai University

Gabriele Norvaisaite**
Šiauliai University

Summary

Relationship between government and society changes, what implicates political trust. Governing institutions are forced to find new ways of making and implementing decisions and to pursue citizens trust in their efficiency, transparency etc. The scientific literature suggests term of *political trust* to explain expectations which citizens experienced in relationship with governing institutions. Internal and external factors, such as the economic situation of a territory, the performance of institutions, social capital, the composition of government, the media, and so on has various influence on political confidence of citizens. It can be also analyzed at three levels: micro, meso and macro. The same factors work at each level, but their significance may vary. Micro-level emerges when public confidence influences governmental institutions performance when provide public services and should take into account their perceptions and expectations. At the mezo level, public policy-making and implementation can depend on citizens' trust when municipal authorities operating in specific public policy sub-systems, such as health, education etc. The macro level includes the highest, general level of trust in public authorities, which may even be limited by some structural reforms or various systemic changes. In the theoretical part, general factors are revealed, whereas empirical research is focused on the mezo level. The aim of this study is to reveal the factors that determine confidence in local self-government institutions by choosing Šiauliai district municipality as the case. Survey help to identify the prevailing factors of political confidence.

Keywords: Citizens confidence in governmental institutions, citizens trust

---

Vilma Tubutiene, lecturer at Šiauliai University Institute of Regional Development. Scientific interests – local governance, citizens involvement, human resource management.

Gabriele Norvaisaite, graduate of Public administration programme at Šiauliai University Institute of Regional Development, study. Scientific interests – local governance.

INDIVIDUAL AND FAMILY FACTORS RELATED TO CHILD'S POTENTIAL PHYSICAL AND EMOTIONAL ABUSE

Evelina Viduoliene *

*Mykolas Romeris University Faculty of Public Security Department of Humanities
V. Putvinskio 70, LT-44211 Kaunas, Lithuania
Telephone (+370 37) 303669
E.mail: e.viduoliene@mruni.eu*

DOI: 10.13165/PSPO-19-23-11

Annotation. Some parents tend to use hostile and harsh parenting practices for managing child's misbehavior and disciplining. Physical, verbal or emotional abuse has negative impact on individual's well-being, self-esteem, ability to cope with stress, adaptation, socialization, even academic achievements during childhood and adulthood. It is important to identify risk factors and situation under that parents are at risk of harming their children and provide support for these families. 1265 mothers of preschool aged children participated in the study. According to indirect predictors, 13,4% of mothers were classified to child's potential physical and/or emotional abuse group. However none of mothers were assigned as using authoritarian practices nor physical coercion, verbal hostility or punitive behaviors according to direct signs of violent parenting behavior. Factors as child's parents live separately, poor family financial situation, low quality of mother's sleep, poor mother's physical health, lower father's education, poor child's physical health and high maternal smoking status are related to child's potential physical or emotional abuse.

Keywords: child, emotional abuse, physical abuse, parenting practice, parenting stress

INTRODUCTION

Any types of violence against children are forbidden as extremely harmful for individual's physical, social-emotional and cognitive development, having lifelong negative impact on individual's health, well-being, adaptation and socialization. According to sociological and ecological models of parenting, even typically non abusive parents may become violent under certain circumstances (Belsky; 1993; Wolfe, 1987). It is important to identify risk factors and circumstances under that parents are at risk of harming their children (Jackson at al., 1999).

Sometimes emotional abuse may be perceived as less harmful compared to other forms of violence as it has no obvious psychical effects. However emotional abuse (as well physical, sexual abuse and neglect) in childhood has strong causal association with (Norman et al., 2012; Office for national statistics, 2017): 1) *mental disorders* (e.g. depression, anxiety, suicidal attempts, eating disorders, substance use disorders, post-traumatic stress disorder, etc.), 2)

---

psychological problems (low self-esteem, self-criticism, risky behavior, etc.), 3) *health issues* (psychosomatic symptoms, neglect towards health care, risky sexual behavior and sexually transmitted infections, obesity, sleep problems, etc.), and 4) *social problems* (aggressive behavior, social commitment challenges, challenges with parenting practices, marriage and employment, problems with law, etc., these individuals are more likely to be abused in adult life).

Even very slight verbal or emotional abuse has negative impact on child's well-being, self-esteem, ability to cope with stress and emotional bonding with the aggressor (e.g. parent).

Several explications may explain parental abusive behavior. The main reasons are (Medley, Sachs-Ericsson, 2009; Jackson et al., 1999; Hubert and Aujoulat, 2018; Mikolajczak et al., 2018):

- parental psychopathology: internalizing problems (depressive symptoms, anxiety, phobias, etc.) and externalizing problems (drug and alcohol use, aggressive behavior, conduct disorder, anger and hostility management challenges, etc.);
- previous experience of childhood physical, emotional or sexual abuse;
- parents attitudes towards physical punishment as a parenting practice;
- parents ideology and religion;
- history of witnessing partner violence;
- parent's social isolation;
- low socioeconomic status and lower education status;
- child's gender and age;
- child's health problems;
- parental stress, fatigue and burnout.

The **purposes** of research are to evaluate 1) risk factors that may be related to direct abusing parenting behavior (authoritarian parenting, physical coercion, verbal hostility, punitive behavior), and 2) risk factors that may be related to indirect/potentially abusing parenting behavior (parent related parenting stress, social isolation, weak attachment with the child, parent's role restriction, problems with the father of the child, low emotional connection with the child).

METHODOLOGY OF THE RESEARCH

Instruments: *Parenting Stress Index* or PSI (Abidin, 1995) – the most widely used measure of the parenting stress (Deater-Deckard, 2004) – was used in the study. All aspects the

---

instrument evaluates has strong association with parenting behaviors (e.g. parental discipline, maltreatment, abuse), parent's social cognitions (attitudes about and feelings toward the child), parent's psychopathology (e.g., depression, anxiety, sleep problems) (Psychological Assessment Resources, Inc.: Product description; Deater-Deckard, 2004).

5 parent characteristics stress scales were applied in this research:

Parent Domain evaluates those aspects of parenting stress that is associated with the parent (e.g., sense of parental incompetence, role restriction, relationship with the spouse, social isolation and parent's health, depression) and determines the level of distress a parent is experiencing in his or her role as a parent. High scores suggest that individuals feel overwhelmed, stressful and inadequate to the tasks of parenting role;

Attachment with the child scale – high scores suggest that the parent does not feel emotional closeness to the child or the parent is unable to observe and understand the child's needs and feelings accurately;

Relationship with spouse scale reflects whether relationship between the child's mother and father is negative and the lack of support may have unfavorable outcomes to other family systems and mother-child interaction as well;

Social isolation scale – high scores indicate that parents are under considerable stress and it is necessary to get help and support as soon as possible. These parents perceive themselves as extremely socially isolated from various emotional support systems;

Role restriction scale – high scores may indicate strong resentment and anger toward the child as the parent experiences his parenting role as restricting the freedom and frustrating him/her.

The reliability coefficients for scales were 0,61–0,85. Higher scores represent more intense stress related to particular domain.

Parenting Styles and Dimensions Questionnaire (short form (SF); Robinson, Mandlco, Olsen, Hart, 2001) is based on Baumrind's most commonly used typology of parenting styles. The questionnaire has 3 main factors and 7 scales, but in this study was used only 1 scale and 4 dimensions:

Authoritarian parenting scale evaluates parent's behavior that is less warm in interactions with children and more controlling of their children,

Physical coercion dimension reflects physical punishment, spanking, grabbing when the child is disobedient,

---

Verbal hostility dimension evaluates pre prevalence of shouting, criticizing the child, exploding with anger when the child misbehaves or does not meet parent's expectations,

Non-reasoning, punitive behavior dimension reflects parent's ignoring behavior or taking privileges away without or little explanation when the child misbehaves,

Connection with the child dimension evaluates the warmth and support the child gets from the parent (and this behavior may be perceived as the opposite of potentially abusive and hostile parenting behavior).

Cronbach's alphas for scales are 0,72-0,83. Higher scores indicate more prevalent discipline and parenting practice.

Sociodemographic questions. Sociodemographic variables that may be related to maternal parenting behavior and potential violence towards child were evaluated: child's gender (1=boy, 2=girl), age, child's health (1= is ill more often than others, 5=more healthy compared to others), mother's and father's educational status (higher indicator=higher education status), mother's age, mothers employment status (0=full/part time employment, 1=unemployment) and working hours per week, family financial situation (0=having sufficient income), family status (1=both parents live together, 2=parents live separately), number of children in the household, mother's physical health (1=poor, 5=excellent), quality of sleep (1=excellent sleep quality, 5=bad sleep quality), smoking and alcohol use prevalence (1=everyday, 5=never).

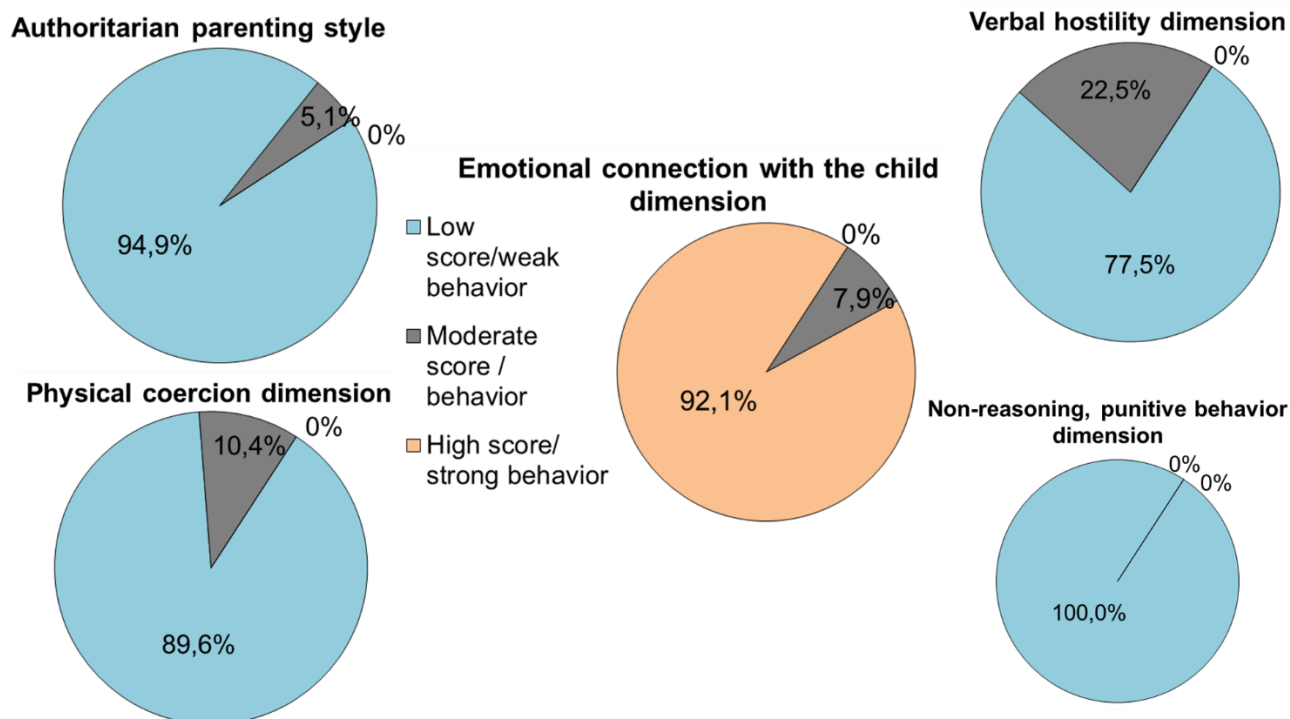
Sample: 1265 mothers participated in the study (of children aged 22-65 months, age mean 52,6±11,7 months, attending kindergartens in Lithuania). Mothers were asked to answer questions of the PSI and PSDQ (SF). The age range of mothers is 20 to 49 years with a mean 32,3±5,7 years.

Procedure. Mothers were asked to answer questions of the PSI and answer questions concerning demographics. The questionnaires were anonymous and participants gave them back in envelopes. The SPSS 22.0 was used for a statistical analysis of empirical data. Descriptive statistics and several binary logistic regression models were evaluated.

RESULTS AND DISCUSSION

The 1st step of the results analysis was to estimate the prevalence of direct abusive parenting behavior in the sample. Parenting dimension and each parenting behavior scale's score range was divided into the categories: a) up to 1/3 of possible (maximum) score referred

as Low score / weak behavior, b) 1/3 up to 2/3 of possible score referred as Moderate score / behavior, and c) 2/3 of possible score to highest score referred as High score / strong behavior.

Figure 1. Prevalence of the parenting practices

All mothers gained low scores on non-reasoning and punitive behavior dimension (Figure 1). 5,1-22,5% of mothers gained moderate scores on authoritarian parenting scale, physical coercion and verbal hostility dimensions that represents situational acts referred as child's potential physical or verbal abuse. Majority of respondents gained high scores on emotional connection with the child dimension; warm, supportive, child encouraging, responding to child's needs and feeling maternal behavior is specific to mothers according to results. The results may indicate that there is no prevalent *direct* abusive parenting behavior among the participants of the study and there are no *direct* signs of violence in parenting. However mothers may not be honest about their parenting practice as authoritarian parenting, violence and punishments are socially unacceptable in the society.

According to previous studies (Abidin, 1995; Deater-Deckard, 2004; Begle, Dumas, Hanson, 2010; Shutay, 2009), the potential for the child physical and/or emotional abuse rises with high parenting stress and PSI scores on Parent stress domain, Attachment, Social isolation, Role restriction and Relationship with spouse scales. The 2nd step of the results analysis was to estimate the prevalence of potential, *indirect* abusive parenting behavior in the sample.

Participants based on scores range over 85th percentile for PSI Parent domain, Role restriction, Attachment, Relationship with spouse and Social isolation scales were divided into 2 groups: 1) normal parenting behavior group, and 2) child's *potential* physical or emotional abuse parenting group (participants who gained over 85th percentile scores on Role restriction, Attachment, Relationship with spouse and Social isolation scales OR who gained over 85th percentile scores on Parent domain and at least 2 over 85th percentile scores for Role restriction, Attachment, Relationship with spouse and Social isolation scales).

Several binary logistic regression analyses were run with child's normal parenting/*potential* physical or emotional abuse parenting behavior group as dependent variable and child's individual factors, parents' individual factors and family factors as independent variables.

Individual and family variables included in regression models have weak associations in predicting potential abusive behavior as Nagelkerke Rs are rather inconsiderable ($R^2=0,160$ or less). Parents' individual factors are most related to child's potential physical or emotional abuse compared to family variables and child's individual variables (according to pseudo R^2 ; Figure 2).

Variables and indirect attributes related to child's potential physical or emotional abuse are presented in Figure 2 (in descending order). Child's parents live separately and poor family financial situation are the main factors related to child's potential abuse. There may be indirect associations between family and socioeconomic status and parenting practices – mothers in single parent families may perceive and have lower social, emotional support and increased financial burden that increase parenting stress, reduce self-esteem and adequate perception of being capable and competent as a parent. That may lead to anger management and self-control problems when facing child's misbehavior or other daily life difficulties.

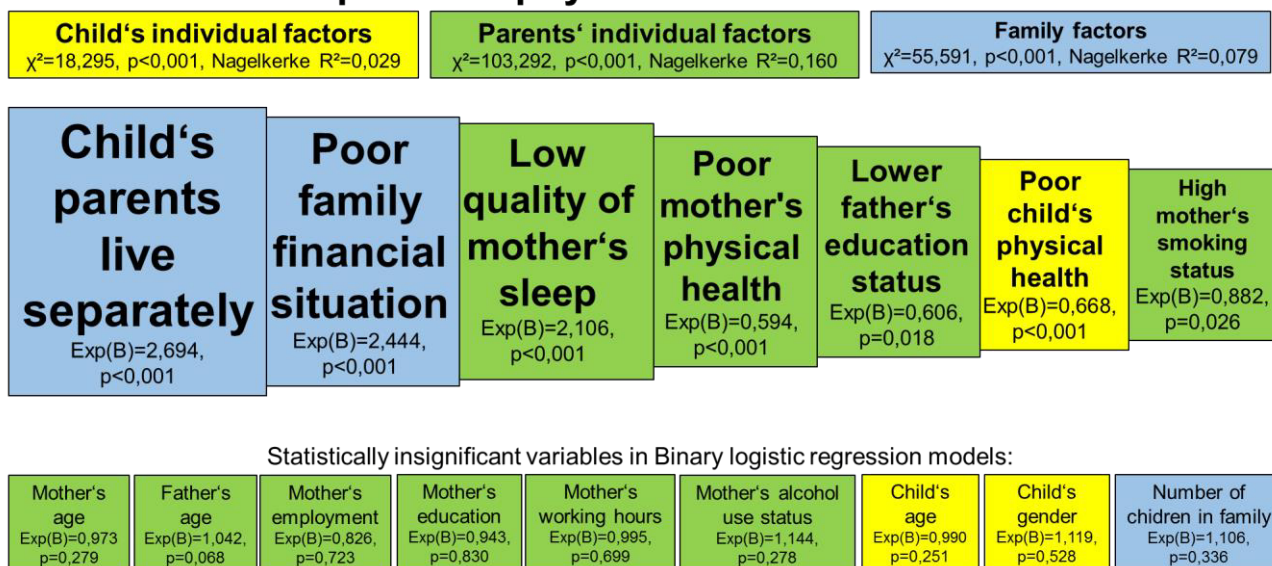
Interesting results are that mother's lower quality of sleep, poor physical health and more frequent smoking status as well are related to child's potential physical or emotional abuse (Figure 2). These factors may be evaluated as reason factors or consequence factors. If mothers perceive high parenting stress or face a lot of stressors related to other areas of life, then quality of life, health, sleep, taking care of personal health, paying attention to self-care, hobbies, leisure time may decrease. This decreased self-care behavior results worsening in effective parenting practices and mothers may become violent in some situations. Just like when mothers have problems with personal health or sleep, they have less energy to fulfill parenting

responsibilities, to notice and understand child's needs, feelings and accept child's behavior as developmentally ordinal, and they may act in abusing manner with their child.

Lower father's education status may be a moderator variable when evaluating relationship with child's potential physical or emotional abuse (Figure 2). Parents of lower socioeconomic status may have less resources and information related to authoritative, democratic parenting (Hoff, 2002). Father's with lower socioeconomic status may give their spouses less emotional and social support thus resulting manifest of abusing and hostile maternal behavior with the child.

Individual and family factors related to child's potential physical or emotional abuse

Figure 2. Individual and family factors related to child's potential abuse

It is not obvious how child's potential abuse and hostile disciplining may be related to child's health status. According to other researchers (Deater-Deckard, 2004) frequent child's illnesses may be an additional burden to parents, so it may provoke less acceptable parenting behavior. However in previous study we did not find any parenting stress differences between chronic somatic disease children and children with speech and communication problems groups or healthy ones (Perminas, Viduoliene, 2012).

Other individual and family variables were not related to potential child's violence ($p>0,05$). However more factors should be taken into account when predicting potential child abuse in future researches.

CONCLUSIONS

None of mothers gained high scores on authoritarian parenting scale nor physical coercion, verbal hostility, punitive behavior dimensions. None of mothers gained low scores on connection with child dimension as well.

According to indirect predictors, 13,4% of mothers were classified to child's potential physical and / or emotional abuse group.

Parents' individual factors are most related to child's potential physical or emotional abuse compared to family variables and child's individual variables. Factors as child's parents live separately, poor family financial situation, low quality of mother's sleep, poor mother's physical health, lower father's education, poor child's physical health and high maternal smoking status are related to child's potential physical or emotional abuse.

Acknowledgements

The research was supervised by prof. dr. Aidan Perminas (Vytautas Magnus university, Lithuania), the scientific advisor of doctorate thesis.

REFERENCES

1. Abidin R. (1995). *The Parenting Stress Index* (3rd ed.). Psychological Assessment Resources: Odessa.
2. Begle, A. M., Dumas, J. E., Hanson, R. F. (2010). Predicting child abuse potential: An empirical investigation of two theoretical frameworks. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, vol. 39, pp. 208–219.
3. Belsky J. (1993). Etiology of Child Maltreatment: A Developmental-Ecological Approach. *Psychological Bulletin*, Vol. 114, 413–434.
4. Deater-Deckard, K. (2004). *Parenting stress*. New Haven, CT: Yale University Press.
5. Hoff, E., Laursen, B., Tardif, T. (2002). Socioeconomic Status and Parenting. In Bornstein, M. H. (Ed.), *Handbook of Parenting: Second Addition*, Erlbaum, Mahwah, Nj.
6. Hubert S., Aujoulat I. (2018). Parental Burnout: When Exhausted Mothers Open Up. *Frontiers In Psychology*, Vol. 9 (1021).
7. Jackson S., Thompson R.A., Christiansen E.H., Colman R. A., Wyatt J., Buckendahl C. W., Wilcox B.L., Peterson R. (1999). Predicting Abuse-Prone Parental Attitudes And Discipline Practices In A Nationally Representative Sample. *Child Abuse & Neglect: The International Journal*, Vol. 23(1), 15-29.
8. Medley A., Sachs-Ericsson N. (2009). Predictors Of Parental Physical Abuse: The Contribution Of Internalizing And Externalizing Disorders And Childhood Experiences Of Abuse. *Journal Of Affective Disorders*, Vol. 113(3), 244-254.
9. Mikolajczak M., Brianda M.E., Avalosse H., Roskam I. (2018). Consequences of parental burnout: Its specific effect on child neglect and violence. *Child Abuse & Neglect*, vol. 80, 134–145.

10. Norman R.E., Byambaa M., De R., Butchart A., Scott J., et al. (2012). The Long-Term Health Consequences of Child Physical Abuse, Emotional Abuse, and Neglect: A Systematic Review and Meta-Analysis. *PLOS Medicine*, vol. 9(11), e1001349.
11. Office of National Statistics. People who were abused as children are more likely to be abused as an adult.
<https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/crimeandjustice/articles/peoplewhowereabusedaschildrenaremorelikelytobeabusedasanadult/2017-09-27>. [2019-05-01].
12. Perminas A., Viduoliene E. (2012). Maternal Parenting Stress and the Health Status of the Child. *Jaunųjų mokslininkų darbai=Journal of young scientists*, vol. 2(35), 66-71.
13. Psychological Assessment Resources, Inc.: Product description – Parenting Stress Index, 4th edition. <https://www.parinc.com/Products/Pkey/333> [2019-05-01].
14. Robinson C. C., Mandleco B., Olsen S. F., Hart C. H. (2001). The Parenting Styles and Dimensions Questionnaire (PSDQ). In *Handbook of family measurement techniques: Vol. 3. Instruments and index*. B. F. Perlmutter, J. Touliatos, G. W. Holden (Eds.). Thousand Oaks: Sage. 2001, p. 319–321.
15. Shutay, J. (2009). Examining predictors of child physical abuse: A meta-analytic approach. Conference “American Society of Criminology” Papers of Annual Meeting, p. 28.
16. Wolfe D.A. (1987). *Child abuse: Implications for child development and psychopathology*. Newbury Park, CA: Sage.

SU POTENCIALIA FIZINE IR EMOCINE VAIKO PRIEVARTA SIEJAMI INDIVIDUALŪS IR ŠEIMOS VEIKSNIAI

Evelina Viduolienė*

Mykolas Romeris universitetas

Santrauka

Kartais tėvai linkę taikyti griežtas, bausmėmis ir grubiu elgesiu paremtas vaiko auklėjimo bei drausminimo strategijas. Vaiko atžvilgiu taikoma fizinė, žodinė, emocinė prievarta neigiamai paveikia tiek vaiko, tiek vėliau jau suaugusio asmens prisitaikymo galimybes, streso įveikimo būdus, savigarbos ir pasitikėjimo savimi jausmus, socializacijos procesą ir net akademinis pasiekimus. Taigi yra svarbu įvertinti, kokie individualūs bei šeimos veiksniai gali būti siejami su potencialia motinų prievarta vaiko atžvilgiu, ir ateityje stengtis laiku atpažinti galimos rizikos situacijas ir kuo greičiau šioms šeimoms suteikti pagalbą bei paramą, taip užkertant kelią galimai tėvų prievartai prieš nepilnametį. Tyrime dalyvavo 1265 ikimokyklinio amžiaus vaikus auginančios motinos. Remiantis netiesioginiais potencialios prievartos prieš vaiką rodikliais, apie 13,4 proc. tyrimo dalyvių galima priskirti potencialios prievartos prieš vaiką naudojimo rizikos grupei. Remiantis motinų subjektyviu savo elgesio su vaiku vertinimu, nei viena tyrimo dalyvė negalėtų būti priskirta potencialios prievartos prieš vaiką rizikos grupei. Su potencialia fizine ar emocine prievarta prieš vaiką gali būti susiję tokie individualūs ir šeimos veiksniai kaip vaiko tėvų gyvenimas atskirai, sunki šeimos finansinė situacija, prasta motinos miego kokybė, prasta motinos fizinė sveikata, žemesnis vaiko tėvo išsilavinimas, prasta vaiko fizinė sveikata ir dažnesnis motinos tabako gaminių vartojimas.

Pagrindinės sąvokos: vaiko emocinė prievarta, vaiko fizinė prievarta, auklėjimo strategijos, motinystės stresas

---

Evelina Viduoliene*, Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo akademijos Humanitarinių m. katedros lektorė. Mokslinių tyrimų kryptys: streso įveikimo modeliai, motinystės stresas, šeimos psichologija, statistiniai modeliai.

Evelina Viduoliene* Mykolas Romeris University, Academy of Public security, Department of Humanities, lecturer. Research interests: Stress coping, parenting stress, psychology of the family, statistical models.

REQUIREMENTS FOR THE PREPARATION OF AN ELECTRONIC FORM OF AN ARTICLE

Unedited articles are being published in a periodical reviewed publication “Public Security and Order”. The content of such articles associates with various aspects of public security. Original, topical and corresponding the requirements articles can be placed in CEPOL data basis according to the recommendations of editorial board.

The article should identify the purpose of the scholarly analysis, its object and methods and prior coverage of the issue. It should include research results, conclusions and the list of sources. The article should be reviewed by two members of an editorial board or other two selected reviewers.

The article should comply with the following structure:

1. Title.
2. Author, an institution the author is representing, its address, email.
3. A detailed summary (at least 600 symbols) in the language the article is written in. The summary should briefly present the content of the article, identify the issues analyzed, and should include the basic 4-5 keywords).
4. Introduction. It should address the topicality of the topic of the article, identify the purpose of the scholarly analysis, its object and method and prior coverage of the issue.
5. The main text should include the analysis proper. It is recommended to divide the text into parts and subparts (e.g.1.2.1.,2.2.1., etc.).
6. The article should be finalized with substantiated conclusions and recommendations.
7. The list of sources should include all sources referred to in the article. It should comply with the following structure: firstly, the primary legal sources in a hierarchical order (i.e. Constitution, laws, by-laws, etc.), followed by case law. This should be followed by scholarly writings listed in an alphabetical order, and other sources (http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/mokslo_darbai/jurisprudencija/rules_on_citation_and_bibliography.doc).
8. If an article is published in Lithuanian, it should be followed with a detailed summary and keywords in English. If an article is written in a language other than Lithuanian, the summary should be in Lithuanian and should contain the same information as identified above. The summaries should be at least one page long, i.e. approximately 2400 symbols.

References should be made in footnotes, numbered consecutively in Arabic numbers. The manuscript should be 1.5 spaced on one side of an A4 list paper, margins 25 mm. The article should be no longer than 18 pages.

Pictures, schemes, diagrams and tables should be presented in a separate CD. The width of the pictures, schemes, diagrams, tables should be 84 mm or 175 mm. They may be presented in the following formats: Tagged Image Format File (TIFF), Word for Windows, Corel Draw, Excel. Text editor – Microsoft Word.

An article should be reviewed by at least two scholars, specializing in the area relating to the topic of an article. At least one of them should be from a different institution than Mykolas Romeris University. A faculty or department opinion concerning the scholarly value of an article and the need to publish it, its topicality should be attached.

Articles have to be presented to the managing editor: by April 1 (for the first edition of the year) by October 1 (for the second edition of the year).

Autorių kolektyvas

Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka (23): mokslinių straipsnių rinkinys. – Kaunas:
Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo akademija, 2019. – 155 p.

ISSN 2029–1701 (print)

ISSN 2335–2035 (online)

Mokslinių straipsnių rinkinyje publikuojami darbai apie teisinius, socialinius, filosofinius visuomenės saugumo užtikrinimo aspektus.

VISUOMENĖS SAUGUMAS IR VIEŠOJI TVARKA (23)
Mokslinių straipsnių rinkinys

PUBLIC SECURITY AND PUBLIC ORDER (23)
Scientific articles

Atsakingasis redaktorius – prof. dr. Rūta Adamonienė
Atsakingojo redaktoriaus pavaduotoja – doc. dr. Aurelija Pūraitė
Vykdantysis redaktorius – doc. dr. Algirdas Muliarčikas
Maketavo – Pavėl Lesko ir Nėlė Visminienė
2019-12-10
11 autorinių lankų

Išleido Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo akademija
V. Putvinskio g. 70, LT- 44211, El.paštas vs@mruni.eu
Kaunas 2019 m.
Tinklapis internete www.mruni.eu